

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

27 Ιανουαρίου 2021

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 265

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. απόφ. 693/2019*

Λήψη απόφασης επί γνωστοποίησης συγκέντρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, που αφορά στην απόκτηση κοινού ελέγχου επί των ελληνικών και κυπριακών δραστηριοτήτων διαδικτυακών παιγνίων της εταιρείας με την επωνυμία GML Interactive Limited, από την εταιρεία με την επωνυμία «Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου Ανώνυμη Εταιρεία» με τον διακριτικό τίτλο «ΟΠΑΠ Α.Ε.», και τις εταιρείες με την επωνυμία «Deep Investments Ltd» και «Padian Ltd».

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτηρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 17η Οκτωβρίου 2019, ημέρα Πέμπτη και ώρα 13:00, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Ιωάννης Λιανός

Μέλη: Καλλιόπη Μπενετάτου (Αντιπρόεδρος)

Παναγιώτης Φώτης (Εισηγητής)

Ιωάννης Στεφάτος

Μαρία Ιωαννίδου

Μαρία - Ιωάννα Ράντου

Σωτήριος Καρκαλάκος και

Μιχαήλ Πολέμης (σε αναπλήρωση του τακτικού μέλους Ιωάννη Πετρόγλου)

Γραμματέας: Ηλιάννα Κούτρα

Θέμα της συνεδρίασης: Λήψη απόφασης επί γνωστοποίησης συγκέντρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, που αφορά στην απόκτηση κοινού ελέγχου επί των ελληνικών και κυπριακών δραστηριοτήτων διαδικτυακών παιγνίων της εταιρείας με την επωνυμία

* Η παρούσα απόφαση εκδίδεται σε τέσσερις (4) επιπλέον εκδόσεις με τα διακριτικά: (1) Προς στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, (2) Έκδοση για την ΟΠΑΠ Α.Ε., (3) Έκδοση για την Deep Investments Ltd, (4) Έκδοση για την Padian Ltd. Από τις παραπάνω εκδόσεις έχουν αφαιρεθεί τα απόρρητα επιχειρηματικά στοιχεία (όπου η ένδειξη [...]) τα οποία δεν θα πρέπει να περιέλθουν σε γνώση του αντίστοιχου αποδέκτη της έκδοσης, σύμφωνα με το άρθρο 41 του ν. 3959/2011 (Α' 93), όπως ισχύει, και τον Κανονισμό Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (Β' 54/2013).

GML Interactive Limited, από την εταιρεία με την επωνυμία «Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου Ανώνυμη Εταιρεία» με τον διακριτικό τίτλο «ΟΠΑΠ Α.Ε.», και τις εταιρείες με την επωνυμία «Deep Investments Ltd» και «Padian Ltd».

Στην αρχή της συζήτησης, ο Πρόεδρος έδωσε τον λόγο στον Εισηγητή της υπόθεσης, Παναγιώτη Φώτη, ο οποίος ανέπτυξε συνοπτικά την υπ' αρ. οικ. 6651/15.10.2019 γραπτή Εισήγηση επί της κρινόμενης υπόθεσης και πρότεινε, για τους λόγους που αναφέρονται αναλυτικά στην Εισήγηση, να εγκριθεί η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση. Με την ολοκλήρωση της ανάπτυξης της εισήγησης, η Ολομέλεια της Ε.Α., προχώρησε σε διάσκεψη επί της ως άνω υπόθεσης η οποία συνεχίστηκε την 25η Οκτωβρίου 2019 (ημέρα Παρασκευή και ώρα 14:15) και ολοκληρώθηκε την 31η Οκτωβρίου 2019 (ημέρα Πέμπτη και ώρα 17:00) στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1ου ορόφου των Γραφείων της, με τη συμμετοχή του Εισηγητή Παναγιώτη Φώτη, ο οποίος δεν έλαβε μέρος στην ψηφοφορία και αφού έλαβε υπόψη την έκθεση του αρμόδιου Εισηγητή, όλα τα στοιχεία του φακέλου της ανωτέρω υπόθεσης, τις απόψεις των μελών και το ισχύον νομικό πλαίσιο,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

Α. Η ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑ ΠΡΑΞΗ

Α.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Στις 22.10.2018 με το υπ' αρ. 6183 έγγραφο, που υπογράφεται από τις εταιρείες με τις επωνυμίες «Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου Α.Ε.», «DEEP Investments Ltd» και «PADIAN Ltd» (εφεξής και ΟΠΑΠ, DEEP και PADIAN αντίστοιχα), υποβλήθηκε στην Επιτροπή Ανταγωνισμού (εφεξής και «ΕΑ») έντυπο γνωστοποίησης συγκέντρωσης (εφεξής και «έντυπο»), σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, σχετικά με την απόκτηση κοινού ελέγχου επί των δραστηριοτήτων διαδικτυακών παιγνίων στην Ελλάδα και στην Κύπρο της εταιρείας με την επωνυμία «GML Interactive Ltd»¹ (εφεξής και «GML»). Οι εν λόγω δραστηριότητες (εφεξής και «ελληνικές δραστηριότητες / αποκτώμενη επιχείρηση») ² ασκούνται υπό το εμπορικό σήμα STOXIMAN. Όπως αναφέρεται στο έντυπο, «[...]»³. Επισημαίνεται

¹ Βλ. τμήμα 1 του εντύπου. [...].

² Για τις ανάγκες της παρούσας ο όρος περιλαμβάνει και τις δραστηριότητες της GML στην Κύπρο.

³ Βλ. παρ. 2 του εντύπου.

ότι οι υπόλοιπες δραστηριότητες της GML (εφεξής και «διεθνείς δραστηριότητες») θα παραμείνουν υπό τον αποκλειστικό έλεγχο της εταιρείας με την επωνυμία «TCB Holdings Ltd»⁴ (εφεξής και «TCB» ή «πωλήτρια»)⁵, η οποία κατά το χρόνο γνωστοποίησης (ήτοι προ της συναλλαγής) συμμετέχει στη GML κατά [...]»⁶.

2. Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο έντυπο δυνάμει της από 20.9.2018 προκαταρκτικής συμφωνίας⁷ (εφεξής και «γνωστοποιηθείσα πράξη» ή «προκαταρκτική συμφωνία»), η ΟΠΑΠ θα αποκτήσει μέσω της θυγατρικής της εταιρείας με την επωνυμία «OPAP INVESTMENT Ltd» (εφεξής και «OPAP INVESTMENT») [...]»⁸. Μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής, «η κατοχή των μετοχών που αντιστοιχούν στην Stoiximan» θα διαμορφωθεί ως εξής: η OPAP INVESTMENT θα κατέχει 5.151.000 μετοχές (51%)

⁴ Εταιρεία συμμετοχών, η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών μέσω των θυγατρικών της εταιρειών, συμπεριλαμβανομένης της GML (βλ. παρ. 15 του εντύπου).

⁵ Σύμφωνα με την παρ. 6 του εντύπου «[...]». Στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή διευκρινίζεται ότι η GML δραστηριοποιείται ήδη στη Ρουμανία (μέσω του σήματος BETANO) και [...], βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή η μητρική της GML, η TCB (μέσω της θυγατρικής της BETKICK). Η BETKICK [...] (βλ. παρ. 6 του εντύπου). Τέλος, στο Παράρτημα Δ (υπό 1.27) της Προκαταρκτικής συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών (βλ. Ενότητα Α.2 κατωτέρω), όπου παρατίθενται οι άδειες, αναφέρονται επίσης άδειες χορηγηθείσες στη Μάλτα. Ωστόσο, από τα στοιχεία του φακέλου της παρούσας δεν προκύπτει ποια εταιρεία θα ασκεί δραστηριότητα εκεί.

⁶ Με την υπ' αρ. 6179/22.10.2018 επιστολή η ΟΠΑΠ ενημέρωσε τη ΓΔΑ σχετικά με την εξαγορά από την ίδια ποσοστού [...]» του μετοχικού κεφαλαίου (εφεξής και «μ.κ.») της TCB από την εταιρεία [...]. Κατά τον ΟΠΑΠ, η εν λόγω εξαγορά δεν συνιστά γνωστοποιητέα στην Ε.Α. συγκέντρωση, κατά την έννοια του άρθρου 6 του ν. 3959/2011, διότι δεν επέρχεται μεταβολή ελέγχου επί της TCB. Η TCB δραστηριοποιείται στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών, μέσω της GML. Επιπροσθέτως, κατά την ΟΠΑΠ, η εξαγορά του [...]» του μ.κ. της TCB με τη γνωστοποιηθείσα στην παρούσα απόκτηση κοινού ελέγχου επί την GML εκ μέρους των ΟΠΑΠ, DEEP και PADIAN, δεν αποτελούν αλληλένδετες πράξεις, σύμφωνα με την έννοια της παραγράφου 20 του Προοιμίου του Κανονισμού υπ' αρ. 139/2004 του Συμβουλίου (Κανονισμός (ΕΚ) υπ' αρ. 139/2004 του Συμβουλίου της 20ης Ιανουαρίου 2004 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (2004/ L24/1) και της παραγράφου 48 της Ανακοίνωσης περί Δικαιοδοσίας (Κωδικοποιημένη ανακοίνωση της Επιτροπής για θέματα δικαιοδοσίας βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) υπ' αρ. 139/2004 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (2008/ C 95/01)). Σε κάθε περίπτωση, ο χαρακτήρας των δύο συναλλαγών ως αλληλένδετων ή μη πράξεων δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή, δεδομένου ότι υπό οποιαδήποτε θεώρηση, ήτοι ακόμη και εάν ήθελε θεωρηθεί ότι η μεταβίβαση εκ μέρους της [...]» προς τον ΟΠΑΠ ποσοστού [...]» του μετοχικού κεφαλαίου της TCB [...]» μητρικής της GML), συνιστά διακριτή, γνωστοποιητέα συγκέντρωση, μη αλληλένδετη προς τη μεταβίβαση εκ μέρους της TCB προς τον ΟΠΑΠ του 51% των κοινών μετοχών της GML, η αξιολόγηση θα αφορούσε στις ίδιες ακριβώς σχετικές/επηρεαζόμενες αγορές, ήτοι σε αυτές, στις οποίες δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ο ΟΠΑΠ, η DEEP, η Padián και η TCB μέσω της GML, της οποίας η ελληνική δραστηριότητα φέρει το εμπορικό σήμα Stoiximan. (βλ. σχετικά και Ενότητες Ε, ΣΤ και Ζ της παρούσας)..

⁷ Συνημμένη στην αγγλική ως παράρτημα 4 του εντύπου και σε επίσημη μετάφραση στην ελληνική ως παράρτημα 1α της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής.

⁸ Βλ. παρ. 3 του εντύπου.

και η TCB 4.949.000 μετοχές (49%)⁹. Ως αποτέλεσμα της συναλλαγής η αποκτώμενη επιχείρηση «καθίσταται de facto νέα (λειτουργικά αυτόνομη) κοινή επιχείρηση»¹⁰.

3. Η γνωστοποιούμενη πράξη εντάσσεται στο στρατηγικό σχεδιασμό της ΟΠΑΠ για δραστηριοποίηση σε ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές βασιζόμενες σε νέες τεχνολογίες, η δε εν λόγω επένδυση δρα συμπληρωματικά στις υπάρχουσες επενδύσεις της¹¹.

4. Η γνωστοποιηθείσα πράξη και ο ειδικότερος μηχανισμός πραγματοποίησης της υπό κρίση συναλλαγής περιγράφεται αναλυτικότερα στην Ενότητα Α.2 κατωτέρω.

Α.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑΣ ΠΡΑΞΗΣ

5. Η γνωστοποιηθείσα πράξη συνιστά μία προκαταρκτική συμφωνία μεταξύ των TCB, OPAP INVESTMENT, GML, DEEP, PADIAN και «TISARKO Ltd» (εφεξής και «TISARKO») (βλ. σχετικά Ενότητα Β, «ΤΑ ΜΕΡΗ»), η οποία ωστόσο είναι δεσμευτική για τα μέρη. Σε αυτή περιγράφονται τα ουσιώδη σημεία της συναλλαγής, τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση για τη σύνταξη των Τελικών Εγγράφων^{12,13}, αφού τα μέρη καθορίσουν και τις επιμέρους λεπτομέρειες.

6. Ειδικότερα, η TCB¹⁴ θα μεταβιβάσει στην OPAP INVESTMENT κατά την ημερομηνία Ολοκλήρωσης¹⁵ και κατόπιν της πλήρωσης των προβλεπόμενων αιρέσεων¹⁶ 5.151.000 κοινές μετοχές της GML επί συνόλου 10.100.000 κοινών μετοχών¹⁷ (ήτοι ποσοστό 51%)¹⁸.

7. Ο διαχωρισμός των ελληνικών από τις διεθνείς δραστηριότητες της GML θα επιτευχθεί σε δύο φάσεις ως εξής:

α) Κατά την πρώτη φάση¹⁹, η οποία θα προηγείται της Ολοκλήρωσης, θα δημιουργηθούν δύο κατηγορίες μετοχών: κοινές και προνομιούχες. Οι κοινές θα αφορούν τις ελληνικές δραστηριότητες και οι κάτοχοί τους θα ψη-

⁹ Βλ. παρ. 5 του εντύπου.

¹⁰ Βλ. παρ. 4 του εντύπου.

¹¹ Βλ. παρ. 21 του εντύπου.

¹² Βλ. άρθρα 2.1 και 8.1 της προκαταρκτικής συμφωνίας. Σε αυτά περιλαμβάνονται η συμφωνία αγοράς μετοχών, το τροποποιημένο καταστατικό και η συμφωνία μετόχων για τη GML. Η ΓΔΑ ζήτησε την προσκόμιση αυτών, οι δε γνωστοποιούσες ανέφεραν (βλ. υπ' αρ. 893/1.2.2019 επιστολή) ότι στη συμφωνία αγοράς μετοχών και στη συμφωνία μετόχων για τη GML θα συμβάλλονται η TCB (πωλήτρια), η OPAP INVESTMENT (αγοράστρια) και οι DEEP, PADIAN και TISARKO λόγω συγκεκριμένων υποχρεώσεών τους από την προκαταρκτική συμφωνία, αμφότερες δε οι εν λόγω συμφωνίες θα υπογραφούν μετά την έγκριση των Αρχών Ανταγωνισμού Ελλάδας και Κύπρου και των ρυθμιστικών Αρχών τυχερών παιχνιδιών Κύπρου και Μάλτας και σε κάθε περίπτωση μέχρι τις 30.6.2019 (καταληκτική ημερομηνία για την ολοκλήρωση της πράξης σύμφωνα με το άρθρο 2 της προκαταρκτικής συμφωνίας).

¹³ Επισημαίνεται ότι, όπου στην παρούσα περιλαμβάνονται όροι με κεφαλαία γράμματα που αφορούν την προκαταρκτική συμφωνία, αυτοί έχουν έννοια ταυτόσημη με τους αντίστοιχους ορισμούς που αναφέρονται στην προκαταρκτική συμφωνία.

¹⁴ Η οποία προ της συναλλαγής κατέχει το [...]» του μετοχικού κεφαλαίου της GML.

¹⁵ Η οποία θα λάβει χώρα μετά την υπογραφή των Τελικών Εγγράφων (βλ. άρθρο 2.1 της προκαταρκτικής συμφωνίας).

¹⁶ Σχετικά με αυτές βλ. παρ. 16.

¹⁷ Πρόκειται για τις υφιστάμενες κατά το χρόνο γνωστοποίησης μετοχές.

¹⁸ Βλ. άρθρο 1.10 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

¹⁹ Βλ. άρθρο 1.12 υπό στ. Α της προκαταρκτικής συμφωνίας.

φίζουν περί των σχετικών ζητημάτων, μετά δε την Ολοκλήρωση οι εν λόγω μετοχές θα κατέχονται από τις OPAP INVESTMENT και [...] σε ποσοστό 51% και 49% αντίστοιχα. Οι προνομιούχες μετοχές²⁰ θα αφορούν αποκλειστικά τις διεθνείς δραστηριότητες και θα ανήκουν στην TCB, η οποία θα αποφασίζει περί των σχετικών ζητημάτων. Το τίμημα που θα καταβάλει ο ΟΠΑΠ²¹ αντιστοιχεί στο κατά [...] της GML, ενώ πέραν του προαναφερθέντος τιμήματος, η TCB θα δικαιούται πληρωμή προσδοκώμενων κερδών από τον ΟΠΑΠ ως πρόσθετο τίμημα πληρωτέο σε αυτή²², το οποίο θα υπολογίζεται βάσει του τύπου [...].

β) Κατά τη δεύτερη φάση, η οποία θα πραγματοποιηθεί πριν από τη 2η επέτειο της Ολοκλήρωσης²⁴, τα μέρη θα αποφασίσουν από κοινού την προτιμότερη επιλογή για το διαχωρισμό των διεθνών δραστηριοτήτων, ώστε να παραμείνουν στη GML μόνο οι ελληνικές δραστηριότητες²⁵.

8. Όσον αφορά στον τρόπο λήψης αποφάσεων επί των ελληνικών δραστηριοτήτων²⁶, κατά την Ολοκλήρωση, το Δ.Σ. της GML θα αποτελείται από 4 μέλη, εκ των οποίων η OPAP INVESTMENT θα διορίζει 2 (συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου) και οι DEEP και PADIAN από 1 έκαστη²⁷. Για την έγκυρη λήψη αποφάσεων θα απαιτείται απαρτία 3/4 και απλή πλειοψηφία²⁸, ο δε Πρόεδρος θα έχει αποφασιστική ψήφο για όλα τα ζητήματα, εκτός από τις εξής περιπτώσεις: α) τα Εξαιρούμενα Θέματα (Reserved Matters) του άρθρου 529, για τα οποία απαιτείται ομοφωνία³⁰, και β) το επιχειρηματικό σχέδιο για τις ελληνι-

²⁰ Προβλέπεται να εκδοθούν 10 τέτοιες μετοχές αξίας 1 € έκαστη.

²¹ Βλ. άρθρο 1.10 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

²² Στο άρθρο 1.10 της προκαταρκτικής συμφωνίας σχετικά με το εν λόγω τίμημα αναφέρεται ότι [...].

²³ Βλ. άρθρο 1.11 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

²⁴ Κατά τη 2η επέτειο της Ολοκλήρωσης (εκτός εάν το Δ.Σ. της GML αποφασίσει ομοφώνως διαφορετικά) οι προνομιούχες μετοχές θα επαναγοράζονται αυτοδικαίως και εφεξής θα υφίστανται μόνο κοινές, οι οποίες θα διατηρούν όλα τα δικαιώματα (π.χ. πειρυσιακά, δικαιώματα ψήφου) επί του συνόλου των δραστηριοτήτων (ελληνικών και διεθνών) της GML (βλ. άρθρο 1.12 υπό στ. Α, σελ. 8 του πρωτοτύπου της προκαταρκτικής συμφωνίας στην αγγλική). Συνεπώς, η TCB θα παύει πλέον να έχει δικαιώματα από τις προνομιούχες μετοχές. Στόχος της πρόβλεψης είναι η διασφάλιση της συνδρομής της TCB στο διαχωρισμό των διεθνών δραστηριοτήτων. Βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή.

²⁵ Βλ. άρθρο 1.12 υπό στ. Β της προκαταρκτικής συμφωνίας, όπου αναφέρονται και ενδεικτικοί τρόποι για τον εν λόγω διαχωρισμό, ώστε πλέον οι ελληνικές και οι διεθνείς δραστηριότητες να ασκούνται από διαφορετικά νομικά πρόσωπα.

²⁶ Βλ. άρθρο 4.2 της προκαταρκτικής συμφωνίας. Οι σχετικές προβλέψεις θα ενσωματωθούν στο τροποποιημένο καταστατικό της GML (βλ. άρθρο 4, εισαγωγή).

²⁷ Βλ. παρ. 12 (γ) του εντύπου.

²⁸ [...] (βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή).

²⁹ Σύμφωνα με το αρ. 5 της προκαταρκτικής συμφωνίας τα εν λόγω Εξαιρούμενα Θέματα συνίστανται στα εξής: [...].

³⁰ Η ομοφωνία ισχύει για τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο Δ.Σ. ή Γ.Σ. (ανά περίπτωση). [...] Σε περίπτωση αδιεξόδου, προβλέπεται περίοδος 2 μηνών για την επίλυσή του (μέσω συνεννόησης ανώτερων στελεχών των μερών), χωρίς ωστόσο να προβλέπεται διαδικασία επίλυσης κατά τους πρώτους 36 μήνες από την Ολοκλήρωση, δηλ. ελλείψει ομοφωνίας, δε θα λαμβάνεται απόφαση (βλ. άρθρο 4.6 της προκαταρκτικής συμφωνίας).

κές δραστηριότητες για τα 3 πρώτα έτη (2019-2021), το οποίο θα συμφωνηθεί από κοινού μεταξύ των OPAP INVESTMENT, DEEP και PADIAN³¹. Για όσο διάστημα οι ελληνικές δραστηριότητες πληρούν τουλάχιστον το 90% του στόχου EBITDA για κάθε ένα από τα 3 έτη, η αποφασιστική ψήφος του Προέδρου δε θα ισχύει για το επόμενο έτος για τα ζητήματα για τα οποία θα ίσχυε σε αντίθετη περίπτωση και θα απαιτείται ομοφωνία³². Μετά το πέρας της περιόδου των πρώτων 3 ετών, θα συμφωνηθεί 2ετές επιχειρηματικό σχέδιο από κοινού από τις ίδιες ως άνω εταιρείες³³ και θα ισχύουν οι ίδιοι όροι (αλλά σε 2ετή βάση).

9. Όσον αφορά στη λήψη αποφάσεων επί των διεθνών δραστηριοτήτων σε επίπεδο Δ.Σ.³⁴, η TCB θα δικαιούται να υποδεικνύει ένα μέλος του Δ.Σ. (από τα 4) ως αρμόδιο για τη διοίκηση των εν λόγω δραστηριοτήτων. Οι σχετικές αποφάσεις θα λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία, σε περίπτωση δε ισοψηφίας το μέλος που διορίστηκε από την PADIAN θα έχει αποφασιστική ψήφο με εξαίρεση:

α) τα Εξαιρούμενα Θέματα (Reserved Matters) του άρθρου 6³⁵, για τα οποία απαιτείται ομοφωνία, και

β) την περίπτωση Αρνητικής Απόκλισης³⁶ στο EBITDA από τις διεθνείς δραστηριότητες του προηγούμενου έτους από τον προκαθορισμένο στόχο EBITDA στο οικείο επιχειρηματικό σχέδιο. Στην τελευταία αυτή περίπτωση απαιτείται απλή πλειοψηφία³⁷.

10. Περαιτέρω, προβλέπονται δεσμεύσεις ως προς τη διάθεση μετοχών των επίμαχων οντοτήτων ανάλογα με τη χρονική στιγμή. Ειδικότερα, μέχρι την Ολοκλήρωση η TCB και οι Μέτοχοί της δεν επιτρέπεται να διαθέσουν τις μετοχές τους στη GML ή/και στον όμιλο της ή/και στην TCB, και, με την επιφύλαξη των δεσμεύσεων για την πρώτη φάση της συναλλαγής, να μην τροποποιούν το μετοχικό κεφάλαιο των προαναφερόμενων χωρίς την πρότερη συγκατάθεση της OPAP INVESTMENT, η

³¹ Βλ. αρ. 4.4 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

³² Βλ. και υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή. Συναφώς, σε περίπτωση που ο ετήσιος στόχος EBITDA δεν επιτυγχάνεται κατά τη διάρκεια κανενός εκ των 3 ετών, προκειμένου να μην ισχύσει η αποφασιστική ψήφος του Προέδρου για το επόμενο έτος, το σωρευτικό EBITDA του/των προηγούμενου/-ων έτους/-ών θα πρέπει να ξεπερνά το 90% του σωρευτικού στόχου EBITDA των εν λόγω ετών. Όπως αναφέρεται στο έντυπο (βλ. παρ. 12β), η περίπτωση ενεργοποίησης της αποφασιστικής ψήφου του Προέδρου είναι «καθόλα εξαιρετική».

³³ Η πρόβλεψη ότι το εν λόγω 2ετές επιχειρηματικό σχέδιο θα συμφωνείται [...] «Μετόχους της TCB», στους οποίους [...] (βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή).

³⁴ Βλ. άρθρο 1.12 υπό στ. Α β, σελ. 7-8 του πρωτοτύπου της προκαταρκτικής συμφωνίας στην αγγλική.

³⁵ Σύμφωνα με το αρ. 6 της προκαταρκτικής συμφωνίας (εφαρμοζομένου αναλογικώς επί των θεμάτων που αφορούν τις διεθνείς δραστηριότητες της GML) τα εν λόγω Εξαιρούμενα Θέματα συνίστανται στα εξής:

[...]

³⁶ «[...] Η εν λόγω περίπτωση προβλέπεται στην προκαταρκτική συμφωνία ως «[...]» («[...]» κατά τις υπ' αρ. 6481/6.11.2018 και 7439/7.12.2018 επιστολές).

³⁷ Βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή, σύμφωνα με την οποία επί ισοψηφίας το θέμα θα επανεξετάζεται μέχρι να προκύψει απόφαση της πλειοψηφίας των μελών του Δ.Σ.

οποία έχει δικαίωμα πρώτης άρνησης για κάθε τέτοια (υφιστάμενη ή νέα) μετοχή³⁸. Συναφώς, για 3 έτη από την Ολοκλήρωση (Περίοδος Δέσμευσης) δε θα επιτρέπεται στα μέρη η διάθεση των μετοχών που κατέχουν στη GML σε τρίτο εκτός από τους μετόχους της TCB ή την OPAP INVESTMENT, ενώ μετά η εν λόγω διάθεση επιτρέπεται, αλλά προβλέπεται δικαίωμα πρώτης άρνησης για το άλλο μέρος, προκειμένου να εξαγοράσει τις μετοχές στην τιμή που προσφέρεται από τον ενδεχόμενο αγοραστή³⁹.

11. Επίσης, προβλέπονται δικαιώματα για την πώληση ή την απόκτηση μετοχών των επίμαχων οντοτήτων από τα ίδια τα μέρη. Συγκριμένα, μετά την Περίοδο Δέσμευσης οι μέτοχοι της TCB και η OPAP INVESTMENT έχουν Δικαίωμα Πώλησης στις νομικές οντότητες που θα εκμεταλλεύονται τις ελληνικές και τις διεθνείς δραστηριότητες, θεσπίζεται δε ειδική διαδικασία για τον καθορισμό της τιμής άσκησης του εν λόγω δικαιώματος⁴⁰.

12. Συναφώς, σε περίπτωση αδιεξόδου⁴¹ μετά την Περίοδο Δέσμευσης, εφόσον η OPAP INVESTMENT και η TCB δεν έχουν ασκήσει το προαναφερόμενο Δικαίωμα Πώλησης, εφαρμόζεται η Διαδικασία Εξόδου⁴². Ειδικότερα, το ένα μέρος υποβάλλει προσφορά για την αγορά των μετοχών του έτερου μέρους και ακολουθεί πλειοδοσία με την υποβολή προσφορών μεγαλύτερων τουλάχιστον κατά [...] % από την εκάστοτε προηγούμενη προσφορά. Σε περίπτωση που μετά την τελική προσφορά δεν ολοκληρωθεί η αγορά από το μέτοχο - αγοραστή, ο μέτοχος - πωλητής έχει δικαίωμα να αγοράσει τις μετοχές του μετόχου - αγοραστή στην τιμή της τελικής προσφοράς του μετόχου - πωλητή [...] %.

13. Ακόμη, θεσπίζεται δικαίωμα πώλησης μετοχών υπό τους ίδιους όρους (tag-along right) υπέρ της TCB⁴³. Αν μετά την Περίοδο Δέσμευσης η OPAP INVESTMENT προτίθεται να μεταβιβάσει το σύνολο ή μέρος των άμεσων ή έμμεσων συμμετοχών που κατέχει στη GML, πρέπει να ενημερώσει την TCB, συμπεριλαμβάνοντας τους όρους της σκοπούμενης μεταβίβασης. Η TCB έχει δικαίωμα να πωλήσει ανάλογο μερίδιο της συμμετοχής της στη GML υπό τους ίδιους όρους.

14. Περαιτέρω, στην προκαταρκτική συμφωνία περιλαμβάνεται ρήτρα μη ανταγωνισμού⁴⁴, σύμφωνα με την οποία από την Ολοκλήρωση της παρούσας και για όσο η OPAP INVESTMENT συμμετέχει στη GML, καθώς και για επιπλέον 3 έτη TCB και οι μέτοχοι της (DEEP, PADIAN και TISARKO) θα διεξάγουν διαδικτυακά τυχερά παίγνια στην Ελλάδα και στην Κύπρο μόνο μέσω της GML. Η ρήτρα δεν καλύπτει έμμεση συμμετοχή ύψους ως και 5% των DEEP, PADIAN και TISARKO σε επενδυτικά μέσα (π.χ. εταιρείες χαρτοφυλακίου) που ενδέχεται να διατηρούν

³⁸ Βλ. άρθρο 3.2 της προκαταρκτικής συμφωνίας. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η μεταβίβαση από την DEEP στην TISARKO [...].

³⁹ Βλ. άρθρο 7.1 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

⁴⁰ Βλ. άρθρο 7.2 της προκαταρκτικής συμφωνίας. Δεδομένου ότι [...] διευκρινίζεται ότι το Δικαίωμα Πώλησης ισχύει για τη συμμετοχή τους στην TCB και εμμέσως στις ως άνω οντότητες (βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή).

⁴¹ Βάσει του άρθρου 4.6 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

⁴² Βλ. άρθρο 7.3 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

⁴³ Βλ. άρθρο 4.7 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

⁴⁴ Βλ. άρθρο 3.1 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

επενδύσεις σε εταιρείες τυχερών παιγνίων εκτός Ελλάδας και Κύπρου. Για οποιαδήποτε άλλη επένδυση απαιτείται συγκατάθεση της OPAP INVESTMENT, η οποία δε θα μπορεί να την αρνηθεί χωρίς βάσιμους λόγους. Αντίστοιχα, από την Ολοκλήρωση και για όσο είναι μέτοχος της GML, οι OPAP INVESTMENT, ΟΠΑΠ και OPAP Sports Ltd δε θα ανταγωνίζονται με τη GML στο διαδικτυακό αθλητικό στοιχηματισμό στην Ελλάδα και στην Κύπρο με εξαίρεση τα σήματα «Πάμε Στοιχημα» ή ΟΠΑΠ ή οποιαδήποτε παραλλαγή τους.

15. Τέλος, σε περίπτωση που η ΟΠΑΠ προσφέρει στο μέλλον μέσω διαδικτύου παίγνια καζίνο με γεννήτρια τυχαίων αριθμών, θα πρέπει να συνάψει συμφωνία συνεργασίας με τη GML για τη διάρκεια ισχύος της εν λόγω άδειας σχετικά με τα ανωτέρω παίγνια με καλή πίστη και με όρους της αγοράς κατά προτίμηση μέσω παραχώρησης άδειας σε μη αποκλειστική βάση⁴⁵.

16. Για την Ολοκλήρωση τίθενται οι ακόλουθες αιρέσεις⁴⁶:

α) η απόκτηση από την OPAP INVESTMENT ποσοστού [...] % του μετοχικού κεφαλαίου της TCB από την εταιρεία με την επωνυμία [...] δυνάμει της από 20.9.2018 σύμβασης μεταβίβασης μετοχών⁴⁷ (εφεξής και Απόκτηση Συμμετοχής)⁴⁸,

β) η λήψη των απαραίτητων ρυθμιστικών εγκρίσεων, συμπεριλαμβανομένων των Αρχών Ανταγωνισμού της Ελλάδας, της Κύπρου και της Μάλτας, της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων (Ε.Ε.Ε.Π.) και των αντίστοιχων με την τελευταία Αρχών της Κύπρου και της Μάλτας και

γ) η μεταβίβαση του σήματος Stoiximan από την TCB στη GML μέχρι τις 31.12.2018.

⁴⁵ Βλ. άρθρο 3.5 της προκαταρκτικής συμφωνίας. Βάσει της υπ' αρ. 010010/2011 (Β' 2503) υπουργικής απόφασης τα εν λόγω παίγνια διεξάγονται μόνο μέσω των παιγνιομηχανημάτων με εξαίρεση των διατάξεων περί καζίνο. Ο ανωτέρω όρος αφορά την περίπτωση που χορηγηθεί δικαίωμα διεξαγωγής των παιγνίων αυτών μέσω διαδικτύου. Βλ. υπ' αρ. 7439/7.12.2018 επιστολή.

⁴⁶ Οι οποίες πρέπει να εκπληρωθούν καταρχήν μέχρι τις [...] (βλ. άρθρο 2.1 της προκαταρκτικής συμφωνίας), εκτός αν τα μέρη από κοινού παρατείνουν την ανωτέρω ημερομηνία μέχρι τις [...] (sic, βλ. άρθρο 2.3 της προκαταρκτικής συμφωνίας). Σε περίπτωση που οι αιρέσεις δεν εκπληρωθούν εμπρόθεσμα, κάθε μέρος δικαιούται να καταγγείλει τη συμφωνία. Η OPAP INVESTMENT έχει δικαίωμα να παραιτηθεί από οποιαδήποτε από τις αιρέσεις. Βλ. άρθρα 2.2 και 8.7.1 της προκαταρκτικής συμφωνίας. Συναφώς, μέχρι το χρονικό σημείο που τίθεται για την πλήρωση των αιρέσεων δεν επιτρέπεται στα μέρη να προβαίνουν σε συμφωνίες συνεργασίας με τρίτους σχετικά με δραστηριότητες διαδικτυακών τυχερών παιγνίων σε δικαιοδοσία όπου δραστηριοποιείται ο όμιλος της GML, με εξαίρεση για την OPAP Investment στην Ελλάδα και την Κύπρο (βλ. άρθρο 8.3).

⁴⁷ Υποβληθείσα με την υπ' αρ. 6179/22.10.2018 επιστολή.

⁴⁸ Πρόκειται για διακριτή συναλλαγή, η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της προκαταρκτικής συμφωνίας και μπορεί να ολοκληρωθεί ανεξάρτητα (βλ. άρθρα 1.9, 8.7.4), έχει δε «τον χαρακτήρα επένδυσης, η οποία (ανεξαρτήτως της ολοκλήρωσης της απόκτησης του 51% στην Stoiximan) έχει αυτόνομη αξία για τον ΟΠΑΠ» και δεν επηρεάζεται σε περίπτωση μη ολοκλήρωσης της γνωστοποιηθείσας πράξης (βλ. την υπ' αρ. 6179/22.10.2018 επιστολή της ΟΠΑΠ και υποσημείωση 6 ανωτέρω). Η Απόκτηση Συμμετοχής ολοκληρώθηκε στις 17.12.2018 (βλ. την υπ' αρ. 7763/18.12.2018 επιστολή της ΟΠΑΠ).

Α.3 ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

17. Κατόπιν της από 22.10.2018 υποβολής στην Ε.Α. του εντύπου γνωστοποίησης από τις εταιρείες ΟΠΑΠ, Deer και Radian, η ΓΔΑ διαπίστωσε ασάφειες και ελλείψεις ως προς τη συμπλήρωση και για τον λόγο αυτό απέστειλε, στις 31.10.2018, 21.11.2018, 16.1.2019 28.1.2019, 13.2.2019, 31.7.2019 και 10.9.2019⁴⁹, επιστολές παροχής στοιχείων στις Γνωστοποιούσες, βάσει των άρθρων 8 και 38 του ν. 3959/2011, απαραίτητων για την αξιολόγηση της παρούσας συγκέντρωσης. Οι σχετικές απαντήσεις λήφθηκαν στις 6.11.2018, 12.11.2018, 15.11.2018, 19.11.2018, 7.12.2018, 11.12.2018, 18.12.2018, 14.1.2019, 24.1.2019, 1.2.2019, 7.2.2019, 11.2.2019, 12.2.2019, 14.2.2019, 15.2.2019, 18.2.2019, 9.8.2019, 20.9.2019 και 27.9.2019⁵⁰.

18. Επιπλέον, η ΓΔΑ απέστειλε επιστολές προς: α) την «Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων»⁵¹ (εφεξής και «Ε.Ε.Ε.Π.»), ζητώντας στοιχεία, τα οποία αφορούν στην αγορά των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων και β) την «Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού Κύπρου»⁵², ζητώντας πληροφορίες σχετικά με την υπ' αρ. 10/2018 απόφασή της και την παρούσα γνωστοποίηση συγκέντρωσης⁵³. Οι σχετικές απαντήσεις της Ε.Ε.Ε.Π. λήφθηκαν στις 13.11.2018 και 16.9.2019⁵⁴. Επίσης, στάλθηκαν από τη ΓΔΑ επιστολές παροχής στοιχείων προς εταιρείες με έδρα στην αλλοδαπή, οι οποίες είναι έμμεσοι μέτοχοι του ΟΠΑΠ κατά το χρόνο υποβολής της εν λόγω γνωστοποίησης⁵⁵, όπως επίσης και επιστολές παροχής στοιχείων στις 17.9.2019 σε ανταγωνιστές του ΟΠΑΠ και της αποκτώμενης επιχείρησης που δραστηριοποιούνται στη διεξαγωγή διαδικτυακών τυχερών παιγνίων στην ελληνική αγορά⁵⁶.

⁴⁹ Με υπ' αρ. οικ. 6348/31.10.2018, οικ. 6944/21.11.2018, οικ. 263/16.1.2019, οικ. 656/28.1.2019, οικ. 1213/13.2.2019, οικ. 5037/31.7.2019, 5574/10.9.2019, 5575/10.9.2019 και 5576/10.9.2019 αντιστοίχως.

⁵⁰ Βλ. τις υπ' αρ. 6481/6.11.2018, 6608/12.11.2018, 6705/15.11.2018, 6854/19.11.2018, 7439/7.12.2018, 7544/11.12.2018, 7763/18.12.2018, 199/14.1.2019, 599/24.1.2019, 893/1.2.2019, 1034/7.2.2019, 1103/11.2.2019, 1192/12.2.2019, 1279/14.2.2019, 1299/15.2.2019, 1383/18.2.2019, 1385/18.2.2019, 5208/9.8.2019 (...), 5829/20.9.2019, 5834/20.9.2019 και 6071/27.9.2019 απαντητικές επιστολές.

⁵¹ Βλ. τις υπ' αρ. οικ. 6484/6.11.2018 και 5183/5.8.2019 επιστολές της Υπηρεσίας.

⁵² Βλ. την υπ' αρ. οικ. 1048/7.2.2019 επιστολή της Υπηρεσίας.

⁵³ [...].

⁵⁴ Βλ. τις υπ' αρ. 6667/13.11.2018 και 5696/16.9.2019 επιστολές της Ε.Ε.Ε.Π.

⁵⁵ [...].

⁵⁶ α) Η υπ' αρ. 5702/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «DIAMONDLINKLIMITED» και η υπ' αρ. 6061/27.9.2019 απαντητική επιστολή, β) η υπ' αρ. 5703/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «LUCKYSTREAMLIMITED» και η με αρ. πρωτ. 6044/27.9.2019 απαντητική επιστολή, γ) η υπ' αρ. 5704/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «GLBGmbH» και η υπ' αρ. 6041/27.9.2019 απαντητική επιστολή, δ) η υπ' αρ. 5705/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «ONLINEAMUSEMENTSOLUTIONSLTDLIMITED», ε) η υπ' αρ. 5706/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «REBELSGAMINGLIMITED» και η υπ' αρ. 5887/23.9.2019 απαντητική επιστολή, στ) η υπ' αρ. 5707/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «FLUTTERENTERTAINMENTPLC» και οι υπ'

Β. ΤΑ ΜΕΡΗ

19. Σύμφωνα με το έντυπο γνωστοποίησης συμμετέχοντα στη συναλλαγή μέρη είναι «[...]»⁵⁷, ο δε κοινός έλεγχος αποκτάται από την ΟΠΑΠ⁵⁸, χωρίς όμως αναφορά στους λοιπούς ελέγχοντες. Ωστόσο, σε διάφορα σημεία του⁵⁹ το έντυπο έχει συμπληρωθεί και ως προς τις DEER, PADIAN και TISARKO⁶⁰, οι οποίες είναι μέτοχοι της TCB, αναφέρεται δε ότι η έγκριση και η μεταβολή του επιχειρηματικού πλάνου της αποκτώμενης θα αποφασίζεται από κοινού από τις ΟΠΑΠ, DEER και PADIAN⁶¹. Περαιτέρω, στη γνωστοποιηθείσα πράξη, εκτός από την TCB και την OPAP INVESTMENT, συμβάλλονται οι GML, DEER, PADIAN και TISARKO.

20. [...]»⁶². [...]»⁶³. [...]»⁶⁴. [...]»⁶⁵. [...].

21. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι στην υπό κρίση πράξη, ως συμμετέχοντα μέρη θεωρούνται οι γνωστοποιούσες εταιρείες ΟΠΑΠ, Deer και Radian, και οι ελληνικές και κυπριακές δραστηριότητες της GML⁶⁶ υπό το εμπορικό σήμα Stoiximan.

Β.1. ΟΠΑΠ και Όμιλος ΟΠΑΠ

22. Ο ΟΠΑΠ έχει έδρα στην Αττική, αποτελεί τη μητρική εταιρεία του ομίλου ΟΠΑΠ και δραστηριοποιείται στον τομέα των τυχερών παιγνίων εν γένει. Ο ΟΠΑΠ κατέχει τα εξής αποκλειστικά δικαιώματα παροχής τυχερών παιγνίων⁶⁷:

α) Δυνάμει της παρ. 2α του άρθρου 27 και του άρθρου 10 του ν. 2843/2000 και της από 15.12.2000 σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ έχει παραχωρηθεί στον τελευταίο το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής των παιγνίων ΣΤΟΙΧΗΜΑ, ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟ-

αρ. 6036/27.9.2019 και 6062/27.9.2019 απαντητικές επιστολές, ζ) η υπ' αρ. 5708/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «SPORTINGODDSLIMITED» και η υπ' αρ. 6040/27.9.2019 απαντητική επιστολή, η) η υπ' αρ. 5712/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «MERIDIANGAMINGLIMITED» και η υπ' αρ. 5907/24.9.2019 απαντητική επιστολή θ) η υπ' αρ. 5711/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «LOVETOCELEBRATELIMITED» και η υπ' αρ. 6560/14.10.2019 απαντητική επιστολή, ι) η υπ' αρ. 5713/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «B2B Gaming Services Malta LIMITED» κ) η υπ' αρ. 5709/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «MAGICSERVICESLIMITED», και λ) η υπ' αρ. 5710/17.9.2019 επιστολή της ΓΔΑ προς την εταιρεία «LOGFLEXLIMITED».

⁵⁷ Βλ. παρ. 7 του εντύπου.

⁵⁸ Βλ. παρ. 1 και 12 του εντύπου.

⁵⁹ Βλ. ενδεικτικά τμήματα 1β («Τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται τα μέρη»), 2 («Πληροφορίες για τα μέρη»), 3 (κύκλοι εργασιών), 4 («Καθεστώς ιδιοκτησίας και έλεγχος»), 5.3 (οικονομικές καταστάσεις), 5.4 (ιδίως παράρτημα 10) και 6 (ιδίως παρ. 78-79, 106 επ., 118 επ., 122 επ.) του εντύπου.

⁶⁰ Πρόκειται για εταιρεία συμμετοχών (βλ. υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή, παρ. 15).

⁶¹ Βλ. παρ. 12 του εντύπου γνωστοποίησης.

⁶² [...].

⁶³ Βλ. υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή, παρ. 4.

⁶⁴ Βλ. παρ. 5 αυτής.

⁶⁵ Υπ' αρ. 7544/11.12.2018.

⁶⁶ Βλ. την ενότητα 1.9 της υπ' αρ. 558/VII/2013 απόφασης της Ε.Α. με θέμα: «Καθορισμός, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 6 και την παρ. 6 του άρθρου 6 του ν. 3959/2011, του ειδικότερου περιεχομένου της γνωστοποίησης συγκέντρωσης επιχειρήσεων, κατ' άρθρα 5-10 του ν. 3959/2011».

⁶⁷ Βλ. Τμήμα 2 παρ. 24-25 και Τμήμα 6 παρ. 72 του Εντύπου.

ΓΚΟΛ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΜΠΑΣΚΕΤ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ, ΤΖΟΚΕΡ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ, ΚΙΝΟ, ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 από 35 (ΕΞΤΡΑ 5), ΣΟΥΠΕΡ 3 και ΣΟΥΠΕΡ 4. Η διάρκεια της σύμβασης αρχικά ορίστηκε μέχρι το 2020, και με την από 12.12.2011 πρόσθετη πράξη παρατάθηκε μέχρι το 2030 για όλα τα παίγνια που αφορά η αρχική σύμβαση με οποιοδήποτε τρόπο και αν διεξάγονται (με επίγεια μέσα ή μέσω διαδικτύου⁶⁸), με εξαίρεση το παίγνιο ΣΤΟΙΧΗΜΑ μέσω διαδικτύου, ως προς το οποίο το αποκλειστικό δικαίωμα του ΟΠΑΠ ισχύει μέχρι το 2020.

β) Δυνάμει της παρ. 2 του άρθρου 39 του ν. 4002/2011, της υπ' αρ. 010010/4.11.2011 υπουργικής απόφασης και της από 4.11.2011 σύμβασης⁶⁹ μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει στις 19 Ιανουαρίου 2018, παραχωρήθηκε στον ΟΠΑΠ άδεια για την εκμετάλλευση παιγνιομηχανημάτων (video lottery terminals - «VLTs»). Ο ΟΠΑΠ έχει δικαίωμα να ζητήσει την παράταση της άδειας για ίσο ή μικρότερο χρονικό διάστημα με αίτησή της τουλάχιστον ένα έτος πριν τη λήξη της.

γ) Δυνάμει του άρθρου 41 του ν. 4024/2011 και της από 30.7.2013 σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ παραχωρήθηκε, στην εταιρεία του ομίλου ΟΠΑΠ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ Α.Ε. κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού, για 12 έτη το αποκλειστικό δικαίωμα λειτουργίας των Κρατικών Λαχείων (τα λαχεία ΛΑΪΚΟ, ΕΘΝΙΚΟ, ΚΡΑΤΙΚΟ και ΣΚΡΑΤΣ)⁷⁰.

δ) Το 2015, ο ΟΠΑΠ, μέσω της ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΕΣ Α.Ε., απέκτησε τον αποκλειστικό έλεγχο επί του δικαιώματος οργανώσεως και διεξαγωγής ιπποδρομιών, διοργάνωσης και διεξαγωγής επίγειου και διαδικτυακού αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος και συναφών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα για 20 και 5 έτη αντιστοίχως, μέσω της παραχώρησής του από την Ανώνυμη Εταιρεία με την επωνυμία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου Α.Ε.» (ΤΑΙΠΕΔ), κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού⁷¹.

23. Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 27 του ν. 2843/2000, σε περίπτωση που επιτραπεί εκ του νόμου η διεξαγωγή οποιουδήποτε νέου παιγνίου, ο ΟΠΑΠ έχει δικαίωμα πρώτης προτίμησης στην ανάληψη και διεξαγωγή του. Περαιτέρω, η ίδια διάταξη προβλέπει ότι η ΟΠΑΠ Α.Ε. έχει αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής κάθε μελλοντικού παιγνίου που αφορά αθλητικά γεγονότα⁷².

24. Ο ΟΠΑΠ εισήλθε στον χώρο του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2014⁷³, με το ΠΑΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ, το οποίο είναι προσβάσιμο μέσω web browser (στην πλατφόρμα pamestoixima.gr) και κινητών συσκευών (Android και iOS), χρησιμοποι-

ώντας το ειδικό mobile application (Pamestoixima.gr). Η ηλεκτρονική πλατφόρμα Pamestoixima παρέχει δυνατότητα στοιχηματισμού στα εξής αθλήματα⁷⁴: ποδόσφαιρο, μπάσκετ, αμερικάνικο ποδόσφαιρο, βόλεϊ, e-sports, κρίκετ, μηχανοκίνητα, baseball, πυγμαχία, rugby λιγκ, rugby γιούνιον snooker, τένις, handball, και hockey επί πάγου, ενώ παρέχει και τη δυνατότητα live betting (στοιχηματισμός σε πραγματικό χρόνο).⁷⁵

25. Από τον Οκτώβριο του 2018, η στοιχηματική πλατφόρμα του ΟΠΑΠ παρέχεται από τον τρίτο πάροχο Betgenius, ενώ η διαχείριση λογαριασμών παικτών (Players' Account Management) εξακολουθεί να παρέχεται in-house από τον ΟΠΑΠ. Κατά δήλωση της γνωστοποιούσας, η έναρξη λειτουργίας της νέας πλατφόρμας του ΟΠΑΠ είναι πολύ πρόσφατη και η κατανομή των απαραίτητων υποστηρικτικών υπηρεσιών [π.χ. συντήρησης, υπηρεσίες φιλοξενίας (hosting services) κ.τ.λ.] μεταξύ in-house μηχανισμών και τρίτων παρόχων δεν έχει διευθετηθεί πλήρως σε αυτό το στάδιο. Επίσης, ο ΟΠΑΠ προσφέρει in-house υποστήριξη πελατών.⁷⁶

26. Στο κανάλι λιανικής, ο ΟΠΑΠ μέσω πιλοτικού προγράμματος παρέχει κανάλια live streaming αθλημάτων σε 100 πρακτορεία ΟΠΑΠ (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, τένις, βόλεϊ), τα οποία μεταδίδονται ζωντανά εντός των πρακτορείων κατά τη διάρκεια της λειτουργίας των πρακτορείων ΟΠΑΠ. Την ίδια στιγμή, εμφανίζονται στην οθόνη επίσης, συγκεκριμένες διαθέσιμες επιλογές στοιχήματος για τα παιχνίδια αυτά και ο παίκτης δύναται να θέσει το στοιχίμα στο κατάστημα της ΟΠΑΠ (στον πράκτορα ή μέσω του SSBT). Οι πάροχοι περιεχομένου βίντεο για τις υπηρεσίες streaming της ΟΠΑΠ στη λιανική πώληση αθλητικών στοιχημάτων είναι οι Perform και Betradar και επίκειται συνεργασία με την εταιρεία IMG, με τους οποίους ο ΟΠΑΠ έχει συνάψει αντίστοιχες συμφωνίες πληρώνοντας ένα access fee/αντίτιμο πρόσβασης υπηρεσίας (revenue sharing). Η ΟΠΑΠ χρησιμοποιεί, επίσης, υπηρεσίες της VERMANTIA για την μετάδοση τέτοιων καναλιών στα Πρακτορεία ΟΠΑΠ. Το Racing Channel, ένα κανάλι για τις ιπποδρομίες που διοργανώνονται είτε από τις Ιπποδρομίες Α.Ε. στον ιππόδρομο στο Μαρκόπουλο είτε στο εξωτερικό, είναι επίσης προσβάσιμο από οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο μέρος (παίκτη ή όχι) στην ιστοσελίδα του ΟΠΑΠ⁷⁷. Σημειώνεται ότι όταν το Racing Channel μεταδίδεται σε Πρακτορεία ΟΠΑΠ, δείχνει επίσης διάφορες επιλογές στοιχήματος ενώ όταν μεταδίδεται από απόσταση (π.χ. σε έναν προσωπικό υπολογιστή), δεν εμφανίζονται επιλογές στοιχήματος. Αντίστοιχα, οι πάροχοι περιεχομένου βίντεο για τις υπηρεσίες streaming της ΟΠΑΠ για τις Ιπποδρομίες είναι οι Ιπποδρομίες Α.Ε. - Μαρκόπουλο, Phumelela Νότια Αφρι-

⁶⁸ Βλ. Ενότητα Δ.3.1. της παρούσας.

⁶⁹ «Χορήγηση άδειας στην ΟΠΑΠ Α.Ε. για τα 35.000 παιγνιομηχανήματα του άρθρου 39 του ν. 4002/2011» (Β' 2503).

⁷⁰ Βλ/ ιστοσελίδα <https://www.hellenic-lotteries.gr/el/web/hellenic-lotteries>.

⁷¹ Βλ. σχετικά Βλ. Ενότητα Δ.3.1. της παρούσας.

⁷² Βλ. Τμήμα 6 παρ. 73 του Εντύπου.

⁷³ Βλ. σχετικά Ενότητα ΣΤ.1 της παρούσας.

⁷⁴ Κατά το χρόνο υποβολής της γνωστοποίησης.

⁷⁵ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 81 του Εντύπου.

⁷⁶ Όπως και οι περισσότεροι ανταγωνιστές του (Βλ. Τμήμα 7 παρ. 158-159 του Εντύπου).

⁷⁷ Βλ. σχετικά <https://horseraces.pamestoixima.gr/static/ippodromies/HorseracingLiveStream.html>.

Προσβάσιμη σαν σύνδεσμος είναι, επίσης, μέσω της ιστοσελίδας: <https://horseraces.pamestoixima.gr>.

κή, ATR - Αγγλία, RUK - Αγγλία, PMU - Γαλλία και επίκειται η Xbnet στις ΗΠΑ.

27. Στο διαδικτυακό κανάλι, η ΟΠΑΠ προσφέρει κανάλια live streaming αθλημάτων για τους κατόχους λογαριασμών ΟΠΑΠ, Πάμε Στοίχημα, οι οποίοι δεν απαιτείται να καταβάλλουν καμία επιπρόσθετη προμήθεια για τις υπηρεσίες ζωντανής μετάδοσης, που καλύπτουν τα ίδια αθλήματα με το κανάλι λιανικής (όχι ακόμη για τις ιπποδρομίες). Το live streaming αφορά δραστηριότητα μάρκετινγκ που προσφέρεται από πλήθος διαδικτυακών εταιρειών αποσκοπώντας να καταστήσει το στοίχημα πιο ελκυστικό για τους παίκτες⁷⁸. Ο μοναδικός πάροχος περιεχομένου βίντεο για αθλητικό διαδικτυακό στοίχημα είναι η Perform και [...].

28. Εντός του 2019, ο ΟΠΑΠ ξεκίνησε τη δραστηριοποίησή του και στο διαδικτυακό ΤΖΟΚΕΡ, όπου δεν απαιτείται πλέον η επίσκεψη στα πρακτορεία του προκειμένου να κατατεθεί δελτίο ΤΖΟΚΕΡ, καθώς το εν λόγω δελτίο μπορεί να κατατεθεί και μέσω διαδικτύου μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας tzoker.gr.⁷⁹

29. Ο ΟΠΑΠ απέκτησε το 2014 τον αποκλειστικό έλεγχο της εταιρείας Payzone Ελλάς Α.Ε., η οποία κατά το χρόνο υποβολής της γνωστοποίησης λειτουργεί ως έμμεση 100% θυγατρική του ΟΠΑΠ με την επωνυμία «TORA DIRECT ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ» και το διακριτικό τίτλο «Tora Direct Α.Ε.» («Tora Direct»). Η Tora Direct μεταξύ άλλων παρέχει στην Ελλάδα υπηρεσίες διανομής κωδικών μετατρέψιμων σε ηλεκτρονικό χρήμα (e-vouchers) έκδοσης Paysafe και Moneysafe. Οι συγκεκριμένοι κωδικοί αφού αποκτηθούν καταρχήν από τον τελικό καταναλωτή, στην συνέχεια καταχωρούνται από αυτόν στον ηλεκτρονικό λογαριασμό που ο ίδιος τηρεί στην εκάστοτε εκδότρια (π.χ. Paysafe, Moneysafe) και συνακόλουθα μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διενέργεια αγορών στο διαδίκτυο. Η Tora Direct διανέμει τους εν λόγω κωδικούς σε διάφορα σημεία πώλησης μέσω τερματικού ηλεκτρονικού εξοπλισμού που εγκαθίσταται σε αυτά και χρησιμοποιείται για την έκδοση του κωδικού προς αγορά από τον τελικό καταναλωτή.⁸⁰

30. Επίσης, έμμεση 100% θυγατρική του ΟΠΑΠ είναι η εταιρεία Tora Wallet Α.Ε., η οποία δραστηριοποιείται στην Ελλάδα ως ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος, αδειοδοτημένο από την Τράπεζα της Ελλάδος δυνάμει της υπ' αρ. 254/04/21.12.2017 και της υπ' αρ. 280/01/23.7.2018 (Β' 3010/2018) απόφασης της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος. Η Tora Wallet δύναται, βάσει της άδειας λειτουργίας

⁷⁸ Βλ. απάντηση στο ερώτημα 9 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ. Παρόμοια άποψη εκφράζουν και οι γνωστοποιούσες DEEP και PADIAN (υπ' αρ. 5834/20.9.2019 επιστολή) καθώς και ανταγωνίστριες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη διεξαγωγή διαδικτυακών τυχερών παιγνίων (βλ. τις υπ' αρ. 6044/27.9.2019, 6040/27.9.2019, 6041/27.9.2019, 6036/27.9.2019 και 5887/23.9.2019 απαντητικές επιστολές ανταγωνιστριών εταιρειών).

⁷⁹ Βλ. σελ. 4 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ καθώς και ιστοσελίδα https://www.athensvoice.gr/greece/532044_irthe-ilektroniko-tzoker-diadiktyaki-platforma-aro-ton-opap.

⁸⁰ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 94-95 του Εντύπου.

της και του νομοθετικού πλαισίου, να εκδίδει, διανέμει και εξαργυρώνει ηλεκτρονικό χρήμα καθώς και να παρέχει τις υπηρεσίες πληρωμών που προβλέπονται στο ν. 4537/2018, ως ισχύει. Η Tora Wallet προσφέρει επί του παρόντος μέσω του δικτύου πιστοποιημένων αντιπροσώπων της υπηρεσίες πληρωμής λογαριασμών κάθε είδους (τηλεφωνία, ενέργεια, ύδρευση, κ.λπ.), ενώ σχεδιάζει προσεχώς να παρέχει υπηρεσίες εκτέλεσης εμβασμάτων εντός και εκτός Ελλάδας, καθώς και υπηρεσίες που αφορούν το άνοιγμα λογαριασμού πληρωμών, την τοποθέτηση και ανάληψη χρηματικών ποσών από και προς τον λογαριασμό πληρωμών και την μεταφορά χρηματικών ποσών (credit transfer) σε άλλους λογαριασμούς πληρωμών δικαιούχων σε συνδυασμό με την έκδοση χρεωστικής κάρτας που θα διευκολύνει την πραγματοποίηση των ανωτέρω συναλλαγών. Η Tora Wallet θα παρέχει τις ανωτέρω υπηρεσίες είτε μέσω του φυσικού δικτύου πιστοποιημένων αντιπροσώπων της (όπως η έννοια του αντιπροσώπου προβλέπεται στο ν. 4537/2018, ως εκάστοτε ισχύει) είτε και διαδικτυακά μέσω εφαρμογής που κατεβάζει ο χρήστης σε κινητές ή άλλες ηλεκτρονικές συσκευές, ανάλογα με τη φύση της υπηρεσίας. Λόγου χάρη, στην περίπτωση της εκτέλεσης πληρωμής εμβασμάτων ο πελάτης - χρήστης υπηρεσίας πληρωμών θα δύναται να προσέρχεται σε ένα κατάστημα πιστοποιημένου αντιπροσώπου της Tora Wallet προκειμένου να πραγματοποιηθεί η αποστολή ή/και λήψη του εμβάσματος. Αντίστοιχα, ο πελάτης χρήστης υπηρεσιών πληρωμών θα δύναται μέσω εγγραφής του σε εφαρμογή της Tora Wallet για κινητές ηλεκτρονικές συσκευές (mobile app) να παρακολουθεί τις πληρωμές που πραγματοποιεί από/προς τον λογαριασμό πληρωμών του καθώς και να δίδει ηλεκτρονικά εντολές πληρωμής κ.λπ.⁸¹

31. Ο ΟΠΑΠ Α.Ε. κατά την 31.12.2017 κατείχε το [...] του μετοχικού κεφαλαίου (εφεξής και «μκ») της ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ, το [...] του μκ της NEUROSOFT Α.Ε. και το [...] του μκ των εταιρειών ΟΠΑΠ ΚΥΠΡΟΥ LTD, ΟΠΑΠ SPORTS LTD, ΟΠΑΠ INTERNATIONAL LTD, ΟΠΑΠ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ Α.Ε., ΟΠΑΠ INVESTMENT LTD, TORA DIRECT Α.Ε. ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΕΣ Α.Ε. και TORAWALLET Α.Ε.⁸²

32. Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΠΑΠ της 30.11.2018 απαρτιζόταν από 13 μέλη, εκ των οποίων Πρόεδρος και εκτελεστικό μέλος της εταιρείας είναι ο [...], Α' Αντιπρόεδρος ο Σπυρίδων Φωκάς, Β' Αντιπρόεδρος ο [...] και Διευθύνων Σύμβουλος ο [...] (εκτελεστικό μέλος)⁸³.

33. Η μετοχική σύνθεση με τους δέκα (10) μεγαλύτερους μετόχους του ΟΠΑΠ, κατά το χρόνο υποβολής της γνωστοποίησης, παρουσιάζεται στον Πίνακα 3⁸⁴:

⁸¹ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 98-100 του Εντύπου.

⁸² Βλ. Παράρτημα 2 του Εντύπου.

⁸³ Βλ. το από 30.11.2018 πιστοποιητικό ισχύουσας εκπροσώπησης του Γ.Ε.ΜΗ., συνημμένο ως παράρτημα 5αίι στην υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ.

⁸⁴ Βλ. τη βεβαίωση μετοχικής θέσης της διεύθυνσης επενδυτικών σχέσεων του ΟΠΑΠ, συν. ως Παράρτημα 21 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή.

Πίνακας 1: Μετοχική σύνθεση ΟΠΑΠ

Μέτοχος	Ποσοστό συμμετοχής (%)
EMMA DELTA HELLENIC HOLDINGS LTD ⁸⁵	[...]
KBC BANK NV	[...]
GOVERNMENT OF SINGAPORE	[...]
BAUPOST GROUP SECURITIES LLC	[...]
CLEARSTREAM BANKING	[...]
SILCHESTER INTERNATIONAL INVESTORS INTERNATIONAL VALUE EQUITY TRUST	[...]
THE GENESIS GROUP TRUST FOR EMPLOYEE BENEFIT PLANS	[...]
VALLEY FORGE CAPITAL LP	[...]
VANGUARD EMERGING MARKETS STOCK INDEX FUND	[...]
THE GENESIS EMERGING MARKETS INVESTMENT COMPANY	[...]
ΛΟΙΠΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΚΟΙΝΟ	[...]
ΣΥΝΟΛΟ	100

Πηγή: ΟΠΑΠ

34. Απώτεροι ελέγχοντες μέτοχοι του ΟΠΑΠ σε επίπεδο φυσικού προσώπου κατά την ημερομηνία υποβολής της γνωστοποίησης είναι [...].

35. Ο συνολικός κύκλος εργασιών του Ομίλου ΟΠΑΠ, βάσει των εσόδων που μένουν αφού πληρωθούν τα κερδισμένα στοιχήματα, προ φόρων (Gross Gaming Revenue - εφεξής και «GGR»), για το έτος 2017 ανήλθε σε € [...]GGR (€ [...]TGR⁸⁶) στην ελληνική αγορά και € [...]GGR ([...]TGR) στην παγκόσμια αγορά^{87, 88}.

B.1.1. Η OPAP Investment Limited.

36. Η εταιρεία «OPAP Investment Limited» συστάθηκε στις 23.11.2011 και έχει έδρα στην Κύπρο⁸⁹. Είναι εταιρεία συμμετοχών και αποτελεί κατά 100% θυγατρική εταιρεία του ΟΠΑΠ⁹⁰. Μεταξύ των σκοπών της εταιρείας

⁸⁵ Στην υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ αναφέρεται ότι το ποσοστό συμμετοχής της [...].

⁸⁶ Total Gaming Revenue: Το συνολικό ποσό των πονταρισμένων στοιχημάτων (Η συνολική αξία/μεικτές εισπράξεις από τυχερά παίγνια του Ομίλου ΟΠΑΠ). Αν αφαιρεθεί από το εν λόγω ποσό τα κερδισμένα στοιχήματα των παικτών, τότε το ποσό που μένει, προ φόρων, αποτελεί το GGR.

⁸⁷ Βλ. απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερώτημα 12 στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή του, απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερώτημα 1 στην υπ' αρ. 893/1.2.2019 επιστολή του και απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερώτημα 13 στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

⁸⁸ Στα TGR συμπεριλαμβάνεται ποσό € [...] από τις πωλήσεις του Πρωτοχρονιάτικου Λαχείου, επί του οποίου ο ΟΠΑΠ λαμβάνει μόνο μια προμήθεια [...] σύμφωνα με τον όρο 3.4 της σύμβασης παραχώρησης του αποκλειστικού δικαιώματος παραγωγής, λειτουργίας, κυκλοφορίας, προβολής και διαχείρισης των Κρατικών Λαχείων.

⁸⁹ Πιστοποιητικό της 23.11.2017 το οποίο φέρει την από 5.11.2018 θεώρηση APOSTILLE (Υπ' αρ. 229352/18) (συν. ως Παράρτημα 8α της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ).

⁹⁰ Βλ. παρ. 31 ανωτέρω.

που αναφέρονται στο ιδρυτικό έγγραφο αυτής⁹¹ είναι «[ν]α διοργανώνει, διεξάγει, διαχειρίζεται πάσης φύσεως τυχερά παίγνια, συμπεριλαμβανομένων λοτταριών, αριθμολαχείων, στιγμιαίων λαχείων και στοιχημάτων προκαθορισμένης ή και μεταβλητής απόδοσης σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου και αποκτώντας τις σχετικές άδειες από τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές, και ως εκ τούτου να διεξάγει εργασίες εταιρείας συλλογικών στοιχημάτων, αποδέκτη ή βοηθού αποδέκτη στοιχημάτων οποιαδήποτε φύσης περιλαμβανομένων ποδοσφαιρικών, ιπποδρομικών ή άλλων στοιχημάτων αναφορικά με οποιοδήποτε άθλημα ή γεγονός, να αναλαμβάνει την παραγωγή, λειτουργία, κυκλοφορία, προβολή και διαχείριση πάσης φύσεως λαχείων, αριθμολαχείων και στιγμιαίων λαχείων γενικά σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου καθώς και να συμμετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο εταιρειών που έχουν ως εταιρικό σκοπό ένα ή περισσότερα από τα ανωτέρω».

37. Η Opap Investment Limited έχει διευθυντές τους Damian Cope, Michal Houst, Pavel Saroch, Kamil Ziegler και Σπυρίδων Φωκά, και γραμματέα τον Λέανδρο Ζαχαριάδη.⁹² Η OPAP Investment Limited δεν πραγματοποίησε κύκλο εργασιών για το έτος 2017⁹³.

B.2. Deep Investments Ltd

38. Η Deep ιδρύθηκε στις 2.8.2017 και έχει έδρα στη Μάλτα. Είναι εταιρεία συμμετοχών και σύμφωνα με την ιδρυτική της πράξη, αντικείμενό της είναι η εγγραφή, απόκτηση, κατοχή, διαχείριση, διοίκηση, διάθεση ή άλλη διαπραγμάτευση, άμεσα ή έμμεσα, μετοχών, ομολόγων, χρεογράφων, ομολογιών, γραμματίων, δικαιωμάτων προαίρεσης, συμφερόντων ή αξιογράφων κάθε είδους εταιρειών, οντοτήτων, partnerships, ή άλλων σωματίων αποκλειστικά στο όνομα και για λογαριασμό της εταιρείας.⁹⁴

39. Η Deep έχει [...] την κατοχή μετοχικού πακέτου στην TCB⁹⁵, κατέχοντας το [...] % του εκδοθέντος μετοχικού κεφαλαίου και το [...] % των δικαιωμάτων ψήφου αυτής⁹⁶.

40. Η μετοχική σύνθεση της Deep, κατά το χρόνο υποβολής της γνωστοποίησης και έως σήμερα, έχει ως εξής⁹⁷:

Πίνακας 2: Μετοχική σύνθεση Deep

Μέτοχος	% επί του μ.κ.
[...]	[...]
[...]	[...]

Πηγή: ΟΠΑΠ

⁹¹ Βλ. ιδρυτικό έγγραφο της Opap Investments Limited, συν. ως Παρ. 8β της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

⁹² Πιστοποιητικό της 5.11.2018, το οποίο φέρει την από 5.11.2018 θεώρηση APOSTILLE (Υπ' αρ. 229353/18) (συν. ως Παράρτημα 8γ της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ).

⁹³ Βλ. παρ. 27 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

⁹⁴ Βλ. παρ. 29 του Εντύπου και ιδρυτικό έγγραφο / καταστατικό της Deep, συν. ως παρ. 4δii της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

⁹⁵ Βλ. παρ. 18 του Εντύπου.

⁹⁶ Βλ. Τμήμα 1 του Εντύπου παρ. 12ε (σελ. 9).

⁹⁷ Πιστοποιητικό της 23.10.2018, συν. ως Παράρτημα 4δiii της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

41. Ο πραγματικός δικαιούχος της DEEP [...], δραστηριοποιείται επίσης στον τομέα των μέσων μαζικής ενημέρωσης μέσω του [...] στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁸. Ο όμιλος [...] διαχειρίζεται τις ενημερωτικές και ψυχαγωγικές ιστοσελίδες: [...] και [...] καθώς και την ενημερωτική και ψυχαγωγική ιστοσελίδα [...] και τους ενημερωτικούς και ψυχαγωγικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς [...] και [...]. Τέλος, δραστηριοποιείται στο μάρκετινγκ, προσφέροντας διαφημιστικό χώρο στις ιστοσελίδες και στους ραδιοφωνικούς σταθμούς που λειτουργεί και παρέχοντας σχετικές συμβουλευτικές υπηρεσίες σε διαφημιστές.

42. Η Deer έχει επιλέξει τη δικηγορική εταιρεία WH Partners για την παροχή υπηρεσιών εταιρικής διαχείρισης και έχει ορίσει ως μόνο διευθυντή και γραμματέα τον [...].¹⁰²

43. Η Deer δεν πραγματοποίησε κύκλο εργασιών για το έτος 2017 καθώς το πρώτο φορολογικό έτος της έληξε το Δεκέμβριο του 2018¹⁰³.

B.3. Padian Ltd

44. Η Padian ιδρύθηκε στις 28.7.2017 και έχει έδρα στη Μάλτα. Είναι εταιρεία συμμετοχών και σύμφωνα με την ιδρυτική της πράξη, αντικείμενο της είναι η εγγραφή, απόκτηση, κατοχή, διαχείριση, διοίκηση, διάθεση ή άλλη διαπραγμάτευση, άμεσα ή έμμεσα, μετοχών, ομολόγων, χρεογράφων, ομολογιών, γραμματίων, δικαιωμάτων προαίρεσης, συμφερόντων ή αξιογράφων κάθε είδους εταιρειών, οντοτήτων, partnerships, ή άλλων σωματίων αποκλειστικά στο όνομα και για λογαριασμό της εταιρείας.¹⁰⁴

45. Η Padian έχει [...] την κατοχή μετοχικού πακέτου στην TCB¹⁰⁵, κατέχοντας το [...] % του εκδοθέντος μετοχικού κεφαλαίου και το [...] % των δικαιωμάτων ψήφου αυτής¹⁰⁶.

46. Η μετοχική σύνθεση της Padian, έχει ως εξής¹⁰⁷:

Πίνακας 3: Μετοχική σύνθεση Padian

Μέτοχος	% επί του μ.κ.
[...]	[...]
[...]	[...]

Πηγή: ΟΠΑΠ

47. Ο πραγματικός δικαιούχος της Padian [...], δραστηριοποιείται επίσης στον τομέα [...] μέσω της εταιρείας [...].¹⁰⁸

48. Η Padian έχει επιλέξει τη δικηγορική εταιρεία WH Partners για την παροχή υπηρεσιών εταιρικής διαχείρι-

⁹⁸ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 78 και παρ. 106-121 του Εντύπου.

⁹⁹ Υπό την εταιρεία FarosNet A.E.

¹⁰⁰ Υπό την εταιρεία GreekRadioEnterprises S.A.

¹⁰¹ Υπό την εταιρεία N.S.P. S.A.

¹⁰² Βλ. παρ. 11 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και συν. ως Παράρτημα 4δiii πιστοποιητικό της 23.10.2018.

¹⁰³ Βλ. Τμήμα 5 παρ. 63 του Εντύπου και απάντηση 12β (σελ. 14) της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹⁰⁴ Βλ. παρ. 30 του Εντύπου και ιδρυτικό έγγραφο / καταστατικό της Padian, συν. ως Παράρτημα 4δii της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹⁰⁵ Βλ. παρ. 19 του Εντύπου.

¹⁰⁶ Βλ. Τμήμα 1 του Εντύπου παρ. 12ε (σελ. 9).

¹⁰⁷ Πιστοποιητικό της 20.9.2018, συν. ως Παράρτημα 4δiii της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹⁰⁸ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 79 και παρ. 122-126 του Εντύπου.

σης και έχει ορίσει ως μόνο διευθυντή και γραμματέα τον [...].¹⁰⁹

49. Η Padian δεν πραγματοποίησε κύκλο εργασιών για το έτος 2017 καθώς το πρώτο φορολογικό έτος της έληξε το Δεκέμβριο του 2018¹¹⁰.

B.4. Οι ελληνικές και κυπριακές δραστηριότητες της GML Interactive Ltd

50. Η GML ιδρύθηκε στις 27.12.2007 και έχει έδρα στη Μάλτα¹¹¹. Έχει ως κύριο αντικείμενο σύμφωνα με το ιδρυτικό της έγγραφο¹¹² τη δραστηριοποίηση σε κάθε είδος τυχερών παιγνίων, στοιχηματισμού και σε κάθε σχετική ή επιβοηθητική αυτών δραστηριότητα. Ειδικότερα, είναι ενεργή στο onlineδιαδικτυακό αθλητικό στοιχείμα και στα online παιχνίδια τύχης (online παιχνίδια casino, online virtual αθλητικό στοιχηματισμό, online virtual ιπποδρομιακό στοιχηματισμό) και άλλα παιχνίδια που διεξάγονται με RNG¹¹³ σύστημα.

51. Για τους σκοπούς της παρούσας λαμβάνονται υπόψη μόνο οι δραστηριότητες της GML στην Ελλάδα (εφεξής και Stoiximan), καθώς οι ΟΠΑΠ, Deer και Padian αποκτούν τον κοινό έλεγχο επί αυτών με τη γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση, ενώ οι υπόλοιπες διεθνείς δραστηριότητες της GML θα παραμείνουν υπό τον αποκλειστικό έλεγχο της TCB¹¹⁴.

52. Η GML δραστηριοποιείται στο διαδικτυακό αθλητικό στοιχείμα στην Ελλάδα¹¹⁵ από τον Ιούνιο του 2014^{116, 117} και στην Κύπρο¹¹⁸ υπό το εμπορικό σήμα Stoiximan¹¹⁹. Παρέχει υπηρεσίες διαδικτυακού αθλητικού στοιχείματος στην Ελλάδα από την πλατφόρμα Stoiximan.gr η οποία είναι προσβάσιμη μέσω web browser και κινητών συσκευών (Android και iOS), χρησιμοποιώντας αντίστοιχο mobile application (Stoiximan). Το αθλητικό στοιχείμα της αποκτώμενης επιχείρησης αφορά πληθώρα αθλημάτων¹²⁰ και περιλαμβάνει τόσο pre-match στοιχηματισμό όσο και live betting (στοιχηματισμός σε πραγματικό

¹⁰⁹ Βλ. παρ. 12 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και συν. ως Παράρτημα 4δiii πιστοποιητικό της 20.9.2018.

¹¹⁰ Βλ. Τμήμα 5 παρ. 63 του Εντύπου και απάντηση 12γ (σελ. 14) της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹¹¹ Πιστοποιητικό της 27.12.2007, συν. ως Παράρτημα 11α της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹¹² Βλ. καταστατικό της GML, συν. ως Παράρτημα 11β της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹¹³ Random Number Generator (Γεννήτρια Τυχερών Αριθμών).

¹¹⁴ Οι δραστηριότητες της GML στον τομέα των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων στη Γερμανία, Ρουμανία, Αυστρία και Πορτογαλία υπό το εμπορικό σήμα Betano, βλ. Τμήμα 1 παρ. 6 του Εντύπου.

¹¹⁵ Στην Ελλάδα διαθέτει φορολογικό αντιπρόσωπο του v. 4002/2011 (παρ. 12 του άρθρου 50).

¹¹⁶ Βλ. παρ. 81 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹¹⁷ Κατά δήλωση του ΟΠΑΠ, υπό την άδεια της GML είχε δραστηριότητα στην Ελλάδα μεταξύ 2012 και 2014, η εταιρεία Malta Grand Casino (βλ. παρ. 52 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ).

¹¹⁸ Στην Κύπρο διαθέτει υποκαταστήματα.

¹¹⁹ Βλ. Τμήμα 1 παρ. 1 του Εντύπου.

¹²⁰ Βλ. Τμήμα 6 υποσημείωση 39 του Εντύπου, Η πλατφόρμα της Stoiximan προσφέρει στοιχηματισμό για τα εξής αθλήματα: Ποδόσφαιρο, Μπάσκετ, Τένις, Αμερικάνικα Αθλήματα, Αμερικάνικο Ποδόσφαιρο, baseball, hockey, rugby, handball, βόλεϊ, ρολο, πυγμαχία, γκολφ, μπιλιάρδο, Formula1, MotoGP, μηχανοκίνητα, ποδηλασία, κρίκετ, φουτσάλ, χειμερινά αθλήματα, MMA, πολεμικές τέχνες, softball, beach βόλεϊ, σάκι, στίβος, βελάκια, floorball.

χρόνο). Μέσω της πλατφόρμας προσφέρονται και οικονομικά (virtual) γεγονότα και αγώνες¹²¹ προς στοιχηματισμό¹²². Επίσης, δραστηριοποιείται στην Ελλάδα στα ακόλουθα διαδικτυακά τυχερά παίγνια τύπου καζίνο: Ρουλέτα, Blackjack, Baccarat, Live Ρουλέτα, LiveBlackjack, LiveBaccarat, Slots, Video Slots και Casino Poker¹²³. Η στοιχηματική πλατφόρμα της Stoiximan παρέχεται από τον τρίτο πάροχο Playtech Software Limited. Πλέον του στοιχηματισμού η πλατφόρμα της Stoiximan προσφέρει επίσης υπηρεσίες live streaming¹²⁴ αγώνων (σε Η/Υ και κινητές συσκευές), το οποίο παρέχεται από τρίτους παρόχους όπως οι εταιρείες IMG Group, Sportradar AG, Sportsman Media Group και Perform Media Channels.¹²⁵

53. Η Stoiximan, όπως και οι περισσότεροι ανταγωνιστές της στο χώρο του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού, προσφέρει in-house υποστήριξη πελατών. Στα πρότυπα της αγοράς είναι επίσης in-house η λογιστική επεξεργασία των πληρωμών και η εκκαθάριση λογαριασμών παικτών.¹²⁶

54. Η GML έχει ως μοναδικό μέτοχο την TCB, η μετοχική σύνθεση της οποίας έχει ως εξής^{127,128}:

Πίνακας 4: Μετοχική σύνθεση TCB

Μέτοχος	% επί του μ.κ.	% επί των δικαιωμάτων ψήφου
ΟΠΑΠ ¹²⁹	[...]	[...]
Deep	[...]	[...]
Padian	[...]	[...]
Tisarko Ltd ¹³⁰	[...]	[...]
Skygame Ltd ¹³¹	[...]	[...]
Llavaró Ltd ¹³²	[...]	[...]
Σύνολο	100	100

Πηγή: ΟΠΑΠ

¹²¹ Σε αθλήματα όπως ποδόσφαιρο, μπασκετ, τέννις, speedway, ιπποδρομίες, κυνοδρομίες, ποδηλασία.

¹²² www.stoiximan.gr

¹²³ Βλ. παρ. 72-73 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹²⁴ Πρόκειται για μια απλή δραστηριότητα marketing που προσφέρεται από τις εταιρείες στοιχηματισμού αποσκοπώντας να καταστήσει το στοιχείο πιο ελκυστικό για τους παίκτες ψυχαγωγώντας τους και βοηθώντας τους να προβούν σε ενήμερες αποφάσεις στοιχηματισμού, δεν δημιουργεί κύκλο εργασιών και συνεπώς δεν αποτελεί ξεχωριστή αγορά σύμφωνα με την απάντηση στο ερώτημα 9 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹²⁵ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 82 και Τμήμα 7 παρ. 156 του Εντύπου.

¹²⁶ Βλ. Τμήμα 7 παρ. 157 του Εντύπου.

¹²⁷ Βλ. Τμήμα 1 παρ. 2 και 12ε του Εντύπου, και πιστοποιητικό της 10.8.2018 συν. ως Παράρτημα 11γ της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹²⁸ Βλ. Τμήμα 1 παρ. 12ε του Εντύπου.

¹²⁹ Βλ. υπ. 6 και 48 ανωτέρω.

¹³⁰ Εταιρεία συμμετοχών με έδρα στην Κύπρο, το [...] των μετόχων της οποίας κατέχει η [...], βλ. παρ. 56 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹³¹ Εταιρεία με έδρα στην Κύπρο, [...], βλ. το από 13.7.2018 απόσπασμα της έκτακτης απόφασης των μετόχων της TCB, σελ. 4 του συν. ως Παράρτημα 5αiv στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ.

¹³² Εταιρεία με έδρα στην Κύπρο, [...], βλ. το από 13.7.2018 από-

55. Η GML έχει διευθυντές τους [...] και [...], με την τελευταία να εκτελεί και χρέη γραμματέα¹³³.

56. Ο συνολικός κύκλος εργασιών της GML για το έτος 2017 ανήλθε σε €[...]GGR (€[...]TGR) στην ελληνική αγορά και €[...]GGR(€[...]TGR) στην ελληνική και κυπριακή αγορά¹³⁴.

Γ. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Γ.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ ΠΡΑΞΗΣ

57. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 5 του ν. 3959/2011 συγκέντρωση επιχειρήσεων πραγματοποιείται, όταν προκύπτει μόνιμη μεταβολή του ελέγχου, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση κατά την οποία μία ή περισσότερες επιχειρήσεις ή ένα ή περισσότερα πρόσωπα που ελέγχουν ήδη τουλάχιστον μια επιχείρηση αποκτούν άμεσα ή έμμεσα τον έλεγχο του συνόλου ή τμημάτων μίας ή περισσότερων άλλων επιχειρήσεων με την αγορά τίτλων ή στοιχείων του ενεργητικού, με σύμβαση ή με άλλο τρόπο.

58. Η γενική ρήτρα της εν λόγω διάταξης συγκεκριμενοποιείται περαιτέρω με τις παρ. 3¹³⁵ και 4¹³⁶ του ίδιου άρθρου, που ορίζουν την έννοια και το υποκείμενο του ελέγχου αντίστοιχα. Σύμφωνα με αυτές, έλεγχο συνιστά η δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη δραστηριότητα μίας επιχείρησης, όσον δε αφορά τα μέσα απόκτησης ελέγχου ορίζεται ότι αυτός δύναται να απορρέει από την απόκτηση δικαιωμάτων κυριότητας ή επικαρπίας επί του συνόλου ή μέρους των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης ή από δικαιώματα ή συμβάσεις που παρέχουν τη δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη σύνθεση, στις συσκέψεις ή στις αποφάσεις των οργάνων μίας επιχείρησης, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών πραγματικών ή νομικών συνθηκών.

59. Το πλέον σύνηθες μέσο απόκτησης ελέγχου είναι η απόκτηση μετοχών (ενδεχομένως σε συνδυασμό με τη συμφωνία μετόχων σε περίπτωση κοινού ελέγχου)¹³⁷, αντικείμενο δε του ελέγχου μπορεί να είναι και τμήμα μίας επιχείρησης¹³⁸.

σπασμα της έκτακτης απόφασης των μετόχων της TCB, σελ. 4 του συν. ως Παράρτημα 5αiv στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ.

¹³³ Βλ. πιστοποιητικό της 10.8.2018, συν. ως Παράρτημα 11γ της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹³⁴ Βλ. παρ. 20 και συν. Παράρτημα 10δ, της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και απάντηση στο ερ. 13 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

¹³⁵ Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 3959/2011 «Για την εφαρμογή του παρόντος νόμου, ο έλεγχος απορρέει από δικαιώματα, συμβάσεις ή άλλα μέσα, τα οποία, είτε μεμονωμένα είτε από κοινού με άλλα, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών πραγματικών ή νομικών συνθηκών, παρέχουν τη δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη δραστηριότητα μίας επιχείρησης, και ιδίως από: α) δικαιώματα κυριότητας ή επικαρπίας επί του συνόλου ή μέρους των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, β) δικαιώματα ή συμβάσεις που παρέχουν δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη σύνθεση, στις συσκέψεις ή στις αποφάσεις των οργάνων μίας επιχείρησης».

¹³⁶ Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 5 του ν. 3959/2011 «Ο έλεγχος αποκτάται από το πρόσωπο ή τα πρόσωπα ή τις επιχειρήσεις, τα οποία: α) είναι υποκείμενα αυτών των δικαιωμάτων ή δικαιούχοι από τις συμβάσεις αυτές ή β) χωρίς να είναι υποκείμενα των δικαιωμάτων ή δικαιούχοι από τις συμβάσεις αυτές, δικαιούνται να ασκούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτές».

¹³⁷ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 17.

¹³⁸ Βλ. σχετικά Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 24.

60. Περαιτέρω, ο έλεγχος μπορεί να είναι αποκλειστικός ή κοινός. Αποκλειστικός έλεγχος αποκτάται (*de jure* ή *de facto*), όταν μία και μόνη επιχείρηση μπορεί να επηρεάσει καθοριστικά μια άλλη. Ειδικότερα, αποκλειστικός έλεγχος ασκείται, όταν η ελέγχουσα επιχείρηση έχει την εξουσία να καθορίζει τις στρατηγικές εμπορικές αποφάσεις της ελεγχόμενης¹³⁹. Ο αποκλειστικός έλεγχος αποκτάται *de jure*, ήτοι σε νομική βάση, όταν μία επιχείρηση αποκτά την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου μιας άλλης¹⁴⁰. Ωστόσο, ακόμη και ένας μειοψηφών μέτοχος μπορεί να ασκεί έλεγχο *de jure*, αν η συμμετοχή του συνοδεύεται από ειδικά δικαιώματα¹⁴¹.

61. Αντιθέτως, κοινός έλεγχος υφίσταται, όταν δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να ασκούν από κοινού σε μια άλλη επιχείρηση αποφασιστική επιρροή. Ως αποφασιστική επιρροή με την έννοια αυτή νοείται κατά κανόνα η εξουσία αναστολής ενεργειών που καθορίζουν την εμπορική στρατηγική συμπεριφορά μιας επιχείρησης. Ο κοινός έλεγχος χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα δημιουργίας αδιεξόδου λόγω της εξουσίας μίας ή περισσότερων μητρικών επιχειρήσεων να απορρίπτουν τις προτεινόμενες στρατηγικές αποφάσεις. Ως εκ τούτου, οι μέτοχοι αυτοί πρέπει να καταλήξουν σε από κοινού συνεννόηση για τον καθορισμό της εμπορικής πολιτικής της κοινής επιχείρησης και πρέπει να συνεργαστούν¹⁴².

62. Η σαφέστερη μορφή κοινού ελέγχου υπάρχει, όταν τα δικαιώματα ψήφου στην κοινή επιχείρηση ανήκουν εξίσου σε δύο μόνο μητρικές επιχειρήσεις. Ισότητα υπάρχει επίσης, όταν και οι δύο μητρικές επιχειρήσεις έχουν δικαίωμα να διορίζουν ίσο αριθμό μελών στα όργανα λήψης αποφάσεων της κοινής επιχείρησης¹⁴³. Κοινός έλεγχος μπορεί να υπάρχει και στην περίπτωση που δεν υπάρχει ισότητα ψήφων ή εκπροσώπησης στα όργανα λήψης αποφάσεων της κοινής επιχείρησης μεταξύ των δύο μητρικών ή υπάρχουν περισσότερες από δύο μητρικές, όταν οι μειοψηφούντες μέτοχοι έχουν πρόσθετα δικαιώματα, που επιτρέπουν την άσκηση αρνησικυρίας επί αποφάσεων με ουσιώδη σημασία για την εμπορική στρατηγική συμπεριφορά της κοινής επιχείρησης¹⁴⁴.

¹³⁹ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 54.

¹⁴⁰ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 56.

¹⁴¹ Π.χ. εξουσία διορισμού περισσότερων από τα μισά μέλη του Δ.Σ. Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 57.

¹⁴² Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 62. Επίσης, βλ. απόφαση ΠΕΚ, Τ- 282/02, *Cement bouw Handel* κατά Επιτροπής, σκ. 42, 52 και 67.

¹⁴³ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 64.

¹⁴⁴ Βλ. αποφάσεις ΠΕΚ Τ-2/93, *Air France* κατά Επιτροπής, σκ. 64-65 (οι μείζονες σημασίας αποφάσεις έπρεπε να εγκριθούν στο Δ.Σ. τουλάχιστον από δύο μέλη, έκαστο εκ των οποίων ήταν διορισμένο από έκαστο των συμβαλλομένων μελών), Ε. Επ. Μ.0010, *Conagra/Idea*, σκ. 6 (απαιτούνταν πλειοψηφία 75% στο Δ.Σ. για την έγκριση ζητημάτων στρατηγικής σημασίας, όπως ο προϋπολογισμός, τα στρατηγικά σχέδια, σημαντικές επενδύσεις κ.λπ.), Μ.409, *ABB/RENAULTAUTOMATION*, σκ. 6 (ανάγκη ύπαρξης ομοφωνίας στο Δ.Σ. σε βασικά θέματα, όπως ο διορισμός ανώτατων διευθυντικών στελεχών, ο προϋπολογισμός, η έγκριση δανείων και επενδύσεων), και *COMP/M.4191-THALES/DCN*, παρ. 9 (απαιτούμενη ομοφωνία επί του προϋπολογισμού και του τριετούς πλάνου).

Τα δικαιώματα αρνησικυρίας μπορεί να προβλέπονται στο καταστατικό της κοινής επιχείρησης ή σε συμφωνία μετόχων μεταξύ των ασκούντων τον κοινό έλεγχο, μπορεί δε να προκύπτουν από την ειδική πλειοψηφία που απαιτείται για τις αποφάσεις της Γ.Σ. ή του Δ.Σ., στο βαθμό που οι μητρικές εκπροσωπούνται σε αυτό¹⁴⁵. Τα ως άνω δικαιώματα, τα οποία συνήθως συνεπάγονται κοινό έλεγχο, αφορούν θέματα, όπως ο προϋπολογισμός, το επιχειρηματικό σχέδιο, σημαντικές επενδύσεις ή ο διορισμός των ανώτερων διοικητικών στελεχών. Κρίσιμο, συνεπώς, είναι τα δικαιώματα αυτά να παρέχουν επαρκείς δυνατότητες για την άσκηση επιρροής στη στρατηγική επιχειρησιακή συμπεριφορά της κοινής επιχείρησης¹⁴⁶.

63. Για την απόκτηση κοινού ελέγχου ο μειοψηφών δεν απαιτείται να έχει όλα τα προαναφερθέντα δικαιώματα αρνησικυρίας. Αρκεί και η ύπαρξη ορισμένων ή ακόμα και ενός από αυτά. Κατά πόσον αυτό ισχύει ή όχι εξαρτάται από το συγκεκριμένο περιεχόμενο του ίδιου του δικαιώματος και από τη σημασία του στα πλαίσια της συγκεκριμένης επιχειρηματικής δραστηριότητας της κοινής επιχείρησης¹⁴⁷. Για την εκτίμηση της ειδικής σημασίας των εν λόγω δικαιωμάτων, εφόσον υπάρχουν περισσότερα του ενός, αυτά δεν πρέπει να αξιολογούνται μεμονωμένα, αλλά η διαπίστωση της ύπαρξης κοινού ελέγχου βασίζεται στην αξιολόγησή τους ως συνόλου¹⁴⁸.

64. Επισημαίνεται ότι συγκέντρωση υφίσταται και επί μεταβολής στην ποιότητα του ελέγχου και ειδικότερα, μεταξύ άλλων, επί μετάβασης από αποκλειστικό σε κοινό έλεγχο. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει νέα απόκτηση ελέγχου για το νεοεισερχόμενο μέτοχο, η οποία μεταβάλει την ελεγχόμενη επιχείρηση σε κοινή, και ως εκ τούτου η άλλη ελέγχουσα επιχείρηση θα πρέπει εφεξής να συνεργάζεται σε μόνιμη βάση με το νέο μέτοχο¹⁴⁹.

65. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 5 του ν. 3959/2011 «Η δημιουργία κοινής επιχείρησης που εκπληρώνει μόνιμα όλες τις λειτουργίες μιας αυτόνομης οικονομικής ενότητας, αποτελεί συγκέντρωση κατά την έννοια του παρόντος άρθρου». Συνεπώς, οι απαιτούμενες προϋποθέσεις, προκειμένου η δημιουργία κοινής επιχείρησης να συνιστά συγκέντρωση, είναι οι εξής:

α) η άσκηση κοινού ελέγχου από τις μητρικές εταιρείες και

β) η κοινή επιχείρηση να είναι λειτουργικά αυτόνομη σε διαρκή βάση από επιχειρησιακή άποψη.

66. Το γεγονός ότι μία κοινή επιχείρηση μπορεί να είναι λειτουργικά -και επομένως οικονομικά- αυτόνομη από επιχειρησιακή άποψη δε σημαίνει ότι διαθέτει αυτονομία ως προς τη λήψη των στρατηγικών της αποφάσεων. Επομένως, αρκεί για το κριτήριο της λειτουργικής αυτονομίας η επιχείρηση να είναι αυτόνομη από επιχειρησιακή άποψη¹⁵⁰. Η κοινή επιχείρηση εκπληρώνει μόνιμα

¹⁴⁵ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 65.

¹⁴⁶ Για την άσκηση κοινού ελέγχου δεν απαιτείται η εξουσία άσκησης αποφασιστικής επιρροής στην καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης. Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 67.

¹⁴⁷ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 68.

¹⁴⁸ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 73.

¹⁴⁹ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 83 και 86.

¹⁵⁰ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 93.

όλες τις λειτουργίες μίας αυτόνομης επιχείρησης, όταν δραστηριοποιείται στην αγορά εκτελώντας τις συνήθεις λειτουργίες των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ίδια αγορά, έχει αυτοτελή διοίκηση και διαθέτει επαρκείς πόρους (ιδίως χρηματοοικονομικούς, προσωπικό και περιουσιακά στοιχεία), κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να ασκεί την επιχειρηματική της δραστηριότητα σε μόνιμη βάση¹⁵¹. Αντίθετα, όταν η κοινή επιχείρηση περιορίζεται στην άσκηση επικουρικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τις δραστηριότητες των ιδρυτικών της επιχειρήσεων, τότε δεν πρόκειται για λειτουργικά αυτόνομη επιχειρηματική μονάδα¹⁵². Το ίδιο συμβαίνει, όταν η λειτουργία της κοινής επιχείρησης βασίζεται σε σημαντικό βαθμό σε αγορές ή πωλήσεις που πραγματοποιεί με τις ιδρυτικές επιχειρήσεις όχι μόνο κατά την περίοδο εκκίνησής της, οπότε και η συνδρομή αυτή θα ηδύνάτο να θεωρηθεί δικαιολογημένη, προκειμένου η κοινή επιχείρηση να κατορθώσει να διεισδύσει στη σχετική αγορά, αλλά για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα¹⁵³.

67. Εν προκειμένω, μέσω του μηχανισμού που προβλέπεται στην προκαταρκτική συμφωνία πρόκειται να επιτευχθεί ο διαχωρισμός των ελληνικών από τις λοιπές δραστηριότητες της GML (ήτοι τις διεθνείς). Προς τον σκοπό αυτό, πέραν των υφιστάμενων κοινών μετοχών, οι οποίες θα αφορούν τις ελληνικές δραστηριότητες και θα μεταβιβαστούν κατά ποσοστό 51% στην OPAP INVESTMENT, ώστε το ποσοστό της TCB να ανέλθει πλέον σε 49%, θα εκδοθούν νέες προνομιούχες μετοχές, οι οποίες θα αφορούν τις διεθνείς δραστηριότητες και θα κατέχονται αποκλειστικά από την TCB¹⁵⁴. Με αυτό τον τρόπο έκαστος μέτοχος, αναλόγως του είδους μετοχών που κατέχει, θα αποφασίζει περί των σχετικών ζητημάτων: για τις μεν ελληνικές δραστηριότητες από κοινού οι DEEP, PADIAN (μέσω της TCB) και η OPAP INVESTMENT, για τις δε διεθνείς δραστηριότητες η TCB. Επισημαίνεται ότι τα προαναφερόμενα θα ισχύσουν ήδη από την πρώτη φάση της συναλλαγής. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι ο πλήρης διαχωρισμός των ελληνικών από τις διεθνείς δραστηριότητες, ώστε πλέον να ασκούνται από διαφορετικά νομικά πρόσωπα, θα επέλθει κατά τη δεύτερη φάση της συναλλαγής¹⁵⁵ δεν ασκεί επίδραση στην παρούσα συναλλαγή.

68. Περαιτέρω, στο Δ.Σ. της GML, το οποίο θα συνέρχεται εγκύρως με απαρτία 3/4 και θα αποφασίζει με απλή πλειοψηφία, θα συμμετέχουν 2 εκπρόσωποι της OPAP INVESTMENT και 1 για έκαστη των DEEP και PADIAN, ο δε Πρόεδρος, ο οποίος θα ορίζεται από την OPAP INVESTMENT, θα έχει αποφασιστική ψήφο¹⁵⁶. Ωστόσο, η αποφασιστική ψήφος του Προέδρου δε θα ισχύει για τα Εξαιρούμενα Θέματα του άρθρου 5 (βλ. παρ. 8, της

παρούσας), για τα οποία θα απαιτείται ομοφωνία, μεταξύ δε των ζητημάτων αυτών περιλαμβάνεται η έγκριση/αναθεώρηση του επιχειρηματικού σχεδίου. Το εν λόγω ζήτημα σύμφωνα με τα προεκτεθέντα συγκαταλέγεται στα θέματα με ουσιώδη σημασία για την εμπορική στρατηγική συμπεριφορά μίας επιχείρησης. Συνεπώς, για τη λήψη σχετικής απόφασης, θα απαιτείται συνεργασία των ανωτέρω, η οποία καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική, λαμβανομένου υπόψη ότι, σε περίπτωση αδιεξόδου σχετικά με τα Εξαιρούμενα Θέματα, δεν προβλέπεται διαδικασία επίλυσης κατά τους πρώτους 36 μήνες από την Ολοκλήρωση, δηλ. ελλείψει ομοφωνίας, δε θα λαμβάνεται απόφαση. Συναφώς, στην προκαταρκτική συμφωνία προβλέπεται ότι για τα Εξαιρούμενα Θέματα θα απαιτείται ομόφωνη απόφαση είτε αυτά αποφασίζονται σε επίπεδο Δ.Σ. είτε Γ.Σ. κατά περίπτωση¹⁵⁷.

69. Οι σχετικές προβλέψεις που θα υλοποιούν και θα εξειδικεύουν τα ανωτέρω θα περιληφθούν στη συμφωνία μετόχων ή/και στο καταστατικό της GML μετά την Ολοκλήρωση έπειτα από την έγκριση της συναλλαγής από τις αρμόδιες Αρχές Ανταγωνισμού. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η προκαταρκτική συμφωνία θέτει τις βασικές αρχές της συναλλαγής με τρόπο δεσμευτικό για τα μέρη.

70. Περαιτέρω η ύπαρξη σειράς αιρέσεων στη γνωστοποιηθείσα πράξη δε μεταβάλλει το χαρακτήρα της ως οριστικής και δεσμευτικής, δεδομένου ότι από το νόμο δεν απαιτείται επιπλέον να είναι η επέλευση των αποτελεσμάτων της έκαστοτε γνωστοποιούμενης συμφωνίας βέβαιη ούτε και αμετάκλητη.

71. Συνεπώς, με τη γνωστοποιηθείσα πράξη επέρχεται μεταβολή του αποκλειστικού μέχρι σήμερα ελέγχου της TCB επί της GML σε κοινό μεταξύ των OPAP INVESTMENT, DEEP και PADIAN, ο οποίος αφορά τμήμα επιχείρησης και συγκεκριμένα τις ελληνικές δραστηριότητες της GML, αφού η απόκτηση ελέγχου δεν καταλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων της GML, οι οποίες κατά τα προαναφερθέντα εκτείνονται σε διάφορες χώρες (π.χ. Ρουμανία, Πορτογαλία, Γερμανία).

72. Εξάλλου, σύμφωνα με τις γνωστοποιούσες η υπό κρίση πράξη οδηγεί στη δημιουργία λειτουργικά αυτόνομης κοινής επιχείρησης, καθώς η αποκτώμενη «α. Θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια, εκπληρώνοντας τις λειτουργίες που πραγμα-

¹⁵¹ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 94.

¹⁵² Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 95.

¹⁵³ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 97.

¹⁵⁴ Βλ. ανωτέρω υπό παρ. 7, με περαιτέρω παραπομπή στο άρ. 1.12 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

¹⁵⁵ Η οποία θα πραγματοποιηθεί, όπως προεκτέθηκε, πριν από τη 2η επέτειο της Ολοκλήρωσης.

¹⁵⁶ Βλ. ανωτέρω υπό παρ. 8, με περαιτέρω παραπομπή στην παρ. 12(γ) του εντύπου. Επίσης, βλ. άρθρο 4.2 της προκαταρκτικής συμφωνίας.

¹⁵⁷ Αντίστοιχα, η TCB θα δικαιούται να υποδεικνύει ένα μέλος του Δ.Σ. ως αρμόδιο για τη διοίκηση των διεθνών δραστηριοτήτων, σε περίπτωση δε ισοψηφίας το μέλος που διορίστηκε από την PADIAN θα έχει αποφασιστική ψήφο εκτός από τα Εξαιρούμενα Θέματα του άρ. 6, για τα οποία θα απαιτείται ομοφωνία, και την περίπτωση Αρνητικής Απόκλισης, οπότε θα απαιτείται απλή πλειοψηφία. Σημειώνεται ότι μεταξύ των εν λόγω Εξαιρούμενων Θεμάτων περιλαμβάνεται η αναθεώρηση/έγκριση νέου επιχειρηματικού σχεδίου μόνο στην περίπτωση αρνητικών ή/και αποκλιόντων καθαρών εσόδων ή EBITDA (περίπτωση «καθόλα εξαιρετική» σύμφωνα με την υπ' άρ. 6481/6.11.2018 επιστολή). Στις λοιπές περιπτώσεις η απόφαση περί του επιχειρηματικού σχεδίου λαμβάνεται με απλή πλειοψηφία (βλ. και υπ' άρ. 7439/7.12.2018 επιστολή). Επίσης, και η περίπτωση Αρνητικής Απόκλισης προβλέπεται στην προκαταρκτική συμφωνία ως «[...]» («[...]» κατά τις υπ' άρ. 6481/6.11.2018 και 7439/7.12.2018 επιστολές).

τοποιούν συνήθως οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ίδια αγορά, προσφέροντας υπηρεσίες σε τρίτους χρήστες και όχι στις από κοινού ελέγχουσες επιχειρήσεις. Η εν λόγω δραστηριοποίηση θα γίνει χωριστά από τις οποιοσδήποτε δραστηριότητες του ΟΠΑΠ, ο οποίος θα συνεχίσει να προσφέρει χωριστά διαδικτυακό αθλητικό στοιχηματισμό (υπό το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τις λειτουργίες του). β. Θα έχει Δ.Σ. που θα αποφασίζει για τις καθημερινές της δραστηριότητες χωριστά και με διαφορετικό τρόπο από τις υπόλοιπες δραστηριότητες. γ. Θα έχει το δικό της επιχειρησιακό σχέδιο. δ. Θα έχει πρόσβαση σε επαρκείς πόρους, ιδίως χρηματοδότηση, προσωπικό και περιουσιακά στοιχεία (ενσώματα και άυλα) προκειμένου να ασκεί σε μόνιμη βάση τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες ανεξάρτητα από τις επιχειρήσεις που θα την ελέγχουν από κοινού»¹⁵⁸. Συνεπώς, επί τη βάση των ως άνω δηλώσεων των γνωστοποιουσών η αποκτώμενη θα εκπληρώνει μόνιμα τις λειτουργίες μίας αυτόνομης επιχείρησης.

73. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση πράξη συνιστά συγκέντρωση επιχειρήσεων κατά το άρθρο 5 του ν. 3959/2011.

74. Σημειώνεται ότι οι DEEP και PADIAN θα ασκούν έκαστη κοινό έλεγχο κατά τα ανωτέρω επί της αποκτώμενης έμμεσα, ήτοι μέσω της TCB, δεδομένου ότι δε συμμετέχουν άμεσα στη GML. Ειδικότερα, το νομικό πρόσωπο που θα ορίζει τα (δύο) μέλη του Δ.Σ. της GML που θα εκπροσωπούν τις ως άνω δύο εταιρείες είναι η TCB, η οποία συμμετέχει άμεσα στη GML. Τα ανωτέρω συνάδουν και με τη δήλωση των γνωστοποιουσών ότι «Δεδομένου ότι οι εταιρείες Deerp και Padian δεν έχουν άμεση συμμετοχή στη GML (όπως ο ΟΠΑΠ), αναφέρεται ότι οι εν λόγω εταιρείες αποκτούν κοινό έλεγχο «μέσω της TCB» με την ιδιότητα τους ως μετόχων της TCB και εξαιτίας των δικαιωμάτων που έχουν οι λόγω [sic] εταιρείες από την Προκαταρκτική Συμφωνία (και τα οποία δεν έχουν οι λοιποί μέτοχοι της TCB), ήτοι τον διορισμό μελών του Δ.Σ. της GML και τα δικαιώματα αρνησικυρίας σχετικά με την κατάρτιση και την αναθεώρηση του επιχειρηματικού σχεδίου των ελληνικών και κυπριακών δραστηριοτήτων της GML»¹⁵⁹.

Γ.2 ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΠΑΠ

75. Όπως προαναφέρθηκε¹⁶⁰, ο μεγαλύτερος μέτοχος της ΟΠΑΠ είναι η EMMA DELTA HELLENIC HOLDINGS LTD (εφεξής και EMMA DELTA) με ποσοστό [...] % κατά το χρόνο της γνωστοποίησης¹⁶¹. Συνεπώς, η EMMA DELTA [...] Περαιτέρω, από την έρευνα της Υπηρεσίας δεν προέκυψε ότι η [...] συμμετοχή της EMMA DELTA συνοδεύεται από ειδικά δικαιώματα¹⁶² ούτε ότι υφίστα-

ται συμφωνία μετόχων της ΟΠΑΠ¹⁶³. Ως εκ τούτου, κατά τα προαναφερθέντα¹⁶⁴ δεν προκύπτει αποκλειστικός έλεγχος της εν λόγω εταιρείας επί της ΟΠΑΠ σε νομική βάση (de jure).

76. Ωστόσο, αποκλειστικός έλεγχος μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι ασκείται από ένα μειοψηφούντα μέτοχο de facto¹⁶⁵, ιδίως όταν έχει πολλές πιθανότητες να εξασφαλίσει πλειοψηφία στις συνελεύσεις των μετόχων λόγω του επιπέδου της συμμετοχής του και της παρουσίας των μετόχων στις συνελεύσεις κατά τα προηγούμενα έτη. Εφόσον με βάση τη συμμετοχή του¹⁶⁶, την παραδοσιακή κατανομή των ψήφων στις συνελεύσεις των μετόχων και τη θέση των άλλων μετόχων ο μειοψηφών μέτοχος είναι πιθανόν να έχει σταθερή πλειοψηφία κατά τις ψηφοφορίες, αυτός ο σημαντικός μειοψηφών μέτοχος θεωρείται ότι ασκεί αποκλειστικό έλεγχο¹⁶⁷. Ειδικότερα, με βάση τον τρόπο κατανομής των ψήφων στο παρελθόν γίνεται ανάλυση των προοπτικών και λαμβάνονται υπόψη οι αναμενόμενες μεταβολές στην παρουσία των μετόχων στις συνελεύσεις που μπορεί να προκύψουν στο μέλλον κατόπιν της συγκέντρωσης, αναλύεται δε η θέση των άλλων μετόχων και εκτιμάται ο ρόλος τους. Η εκτίμηση

¹⁶³ Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 (παρ. 6) και 599/24.1.2019 (παρ. 13) επιστολές.

¹⁶⁴ Βλ. Ενότητα Γ.1 της παρούσας.

¹⁶⁵ Βλ. Κωδικοποιημένη Ανακοίνωση, παρ. 59.

¹⁶⁶ Βλ. απόφαση της Ε. Επ. Μ. 7779, TRAFIGURA/NYRSTAR, στην οποία ένα ποσοστό της τάξης του 20%-30% κρίθηκε αρκετό για να εγκαθιδρύσει defacto έλεγχο (σκ. 4 επ.). Ομοίως κρίθηκε με την απόφαση της Ε. Επ. Μ. 6957, IF P&C/ TOPDANMARK, για ποσοστό 26,51% των δικαιωμάτων ψήφου (σκ. 4 επ.). Στην εν λόγω υπόθεση συνεκτιμήθηκε η ευρεία διασπορά των μετόχων (οι λοιποί μέτοχοι κατείχαν λιγότερο από 5% έκαστος), καθώς και η έλλειψη συμφέροντος και κινήτρων των λοιπών μετόχων, προκειμένου να συνασπιστούν (σκ. 10). Βλ. επίσης απόφαση της Ε. Επ. Μ. 754, ANGLO AMERICAN CORPORATION/LONRHO, όπου για την κατάφαση του defacto ελέγχου της ANGLO AMERICAN επί της LONRHO βάσει ποσοστού 27,47%, εκτός από τις ψηφοφορίες στις Γ.Σ. κατά το διάστημα 1993-1996, έπαιξε σημαντικό ρόλο το γεγονός ότι η ANGLO AMERICAN ήταν η μοναδική βιομηχανική εταιρεία με σημαντική συμμετοχή στη LONRHO (σκ. 27, 30, 32, 38 και 44). Βλ. και Ε.Α. 427/2009, όπου για τη στοιχειοθέτηση αποκλειστικού defacto ελέγχου μειοψηφούντος μετόχου αξιολογήθηκαν μεταξύ άλλων οι ψηφοφορίες σε Γ.Σ. παρελθόντων ετών και ο πλήρης έλεγχος του Δ.Σ. από τον μειοψηφούντα μέτοχο.

¹⁶⁷ Σημειώνεται ότι στο ανωτέρω συμπέρασμα κατέληξε η Ε. Επ. ακόμη και σε περιπτώσεις που ο μειοψηφών μέτοχος δεν μπορούσε βάσει του ποσοστού συμμετοχής του να εξασφαλίσει πλειοψηφία κατά τις Γ.Σ. των προηγούμενων ετών, συνεκτιμώμενων ωστόσο και άλλων παραγόντων. Ειδικότερα, σύμφωνα με την απόφαση Μ. 794, COCA-COLA/AMALGAMATED BEVERAGES, σκ. 5-8 και 13, η The Coca-Cola Company (TCCC) ελέγχει την Coca-Cola Enterprises Inc. βάσει του ποσοστού συμμετοχής της (45%), το οποίο απείχε ελάχιστα από το να της παρέχει πλειοψηφία στις Γ.Σ. κατά το παρελθόν, σε συνδυασμό με την ευρεία διασπορά των μετόχων, τη διαφορά από τον αμέσως μεγαλύτερο μέτοχο (8%), τη βαρύνουσα σημασία της TCCC ως μετόχου και την έλλειψη πιθανότητας οι λοιποί μέτοχοι να ψηφίσουν από κοινού εναντίον της TCCC (πράγμα που άλλωστε δεν είχε συμβεί στο παρελθόν). Η ύπαρξη de facto ελέγχου έγινε δεκτή επί τη βάση διαφόρων δεδομένων και στην υπόθεση Μ. 1519, RENAULT/NISSAN, σκ. 7 επ. (ιδίως 10 και 14), μολονότι η RENAULT, αν και μακράν ο μεγαλύτερος μέτοχος, δε θα είχε την πλειοψηφία στις Γ.Σ.

¹⁵⁸ Βλ. υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή, καθώς και παρ. 35 του εντύπου.

¹⁵⁹ Βλ. υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή, παρ. 7.

¹⁶⁰ Βλ. Πίνακα 1 της παρούσας.

¹⁶¹ Διευκρινίζεται ότι η μείωση του εν λόγω ποσοστού σε [...] %, η οποία έλαβε χώρα στις [...], μέσω προγράμματος επανεπένδυσης μερισμάτων (βλ. υπ' αρ. 5208/9.8.2019 και 5829/20.9.2019 επιστολές) είναι αμελητέα και ως εκ τούτου ουδεμία επίδραση ασκεί στην παρούσα ανάλυση.

¹⁶² Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παρ. 5, καθώς και υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή, παράρτημα 5Αι.

αυτή βασίζεται ιδίως σε κριτήρια, όπως η ευρεία διασπορά των υπόλοιπων μετοχών¹⁶⁸, οι τυχόν διαρθρωτικοί¹⁶⁹, οικονομικοί ή οικογενειακοί δεσμοί άλλων σημαντικών μετόχων με τον μειοψηφούντα μέτοχο ή η ύπαρξη στρατηγικού ή καθαρά οικονομικού συμφέροντος των άλλων μετόχων στην επιχείρηση - στόχο. Τα κριτήρια αυτά αξιολογούνται κατά περίπτωση.

77. Με βάση τα ανωτέρω, η Υπηρεσία προέβη σε περαιτέρω έρευνα για τη διερεύνηση τυχόν αποκλειστικού έμμεσου (de facto) ελέγχου της EMMA DELTA επί της ΟΠΑΠ, από την οποία προέκυψε ότι το ανωτέρω ποσοστό συμμετοχής της EMMA DELTA στην ΟΠΑΠ ([...]) υπερβαίνει [...] αυτά των λοιπών μετόχων. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι οι τρεις αμέσως μεγαλύτεροι μέτοχοι κατέχουν ποσοστό [...]% [...]% και [...]%, ενώ οι λοιποί συμμετέχουν με ποσοστά μικρότερα του [...]%¹⁷⁰. Μάλιστα σύμφωνα με τα προσκομισθέντα στοιχεία¹⁷¹, ο αριθμός των μετόχων που παρέστησαν στις Γ.Σ. των ετών 2013-2018 κυμαίνεται από [...] μέχρι [...]. Όπως γίνεται αντιληπτό, αν ληφθούν υπόψη και οι μη παραστάτες, τότε οι μέτοχοι της ΟΠΑΠ αυξάνονται έτι περαιτέρω. Συνεπώς, υφίσταται ευρεία διασπορά των μετοχών.

78. Επίσης, το ποσοστό παρουσίας των μετόχων στις Γ.Σ. από το 2013¹⁷² και εφεξής ανέρχεται σε [...]%, το δε

¹⁶⁸ Βλ. απόφαση Ε. Επ. Μ. 3330, RTL/M6, με την οποία κρίθηκε ότι η κατοχή ποσοστού 34% των δικαιωμάτων ψήφου από την RTL αρκούσε για να της προσδώσει de facto έλεγχο, λαμβανομένης υπόψη της ευρείας διασποράς των λοιπών ψήφων και δη μεταξύ θεσμικών και ιδιωτών επενδυτών (ο αμέσως μεγαλύτερος μέτοχος κατείχε 5%), πράγμα που καθιστούσε απίθανο τον όποιο συνασπισμό μεταξύ τους κατά τις Γ.Σ. (σκ. 5-6, 8-10). Βλ. επίσης απόφαση της Ε. Επ. Μ. 25, ARJOMARI-PRIOUX SA/WIGGINS TEAPE APPLETON PLC (WTA), όπου κρίθηκε (σκ. 4) ότι η ARJOMARI θα ελέγχει την WTA μέσω απόκτησης ποσοστού 39% των μετοχών της τελευταίας, καθώς οι υπόλοιπες μετοχές κατέχονται από περίπου 107.000 μετόχους, κανένας εκ των οποίων δεν έχει πάνω από 4%, ενώ μόνο 3 μέτοχοι έχουν πάνω από 3% του μετοχικού κεφαλαίου.

¹⁶⁹ Βλ. και απόφαση της Ε. Επ. της 10.6.2009 σχετικά με την επιβολή προστίμου για πρόωρη πραγματοποίηση επί της υπόθεσης Μ. 4994, ELECTRABEL/COMPAGNIE NATIONALE DURHONNE, στην οποία η ELECTRABEL απέκτησε από την EDF μετοχές της CNR, αυξάνοντας τη συμμετοχή της στο κεφάλαιο της CNR σε 49,95 % και τα δικαιώματα ψήφου σε 47,92 %. Επιπλέον, η ELECTRABEL είχε συνάψει συμφωνία μετόχων με τη CDC (δεύτερο μεγαλύτερο μέτοχο της CNR με 29,43 % του κεφαλαίου και 29,80 % των δικαιωμάτων ψήφου), σύμφωνα με την οποία δεσμεύτηκαν να ψηφίζουν συντονισμένα για την εκλογή Δ.Σ., σε συνδυασμό δε με τις καταστατικές προβλέψεις της CNR τα προαναφερόμενα εξασφάλιζαν ότι η ELECTRABEL θα εκπροσωπείται στο Δ.Σ. από 2 μέλη (σε σύνολο 3). Η Ε. Επ. θεώρησε ότι, λόγω των ποσοστών συμμετοχής στις παρελθούσες Γ.Σ. της CNR και της μεγάλης διασποράς του εναπομένου κεφαλαίου της, η ELECTRABEL έχει εξασφαλίσει σταθερή πλειοψηφία στις Γ.Σ. και ότι είχε αποκτήσει κατά συνέπεια de facto αποκλειστικό έλεγχο, συμπέρασμα που ενισχύθηκε βάσει των ακόλουθων στοιχείων: α) δύναμη της συμφωνίας με τη CDC η ELECTRABEL είχε εξασφαλίσει τον έλεγχο του Δ.Σ. και β) ως μόνος βιομηχανικός μέτοχος της CNR η ELECTRABEL ανέλαβε το ρόλο που κατείχε προηγουμένως η EDF στην επιχειρησιακή διαχείριση των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής της CNR και στην εμπορία της παραγόμενης από αυτήν ηλεκτρικής ενέργειας.

¹⁷⁰ Βλ. υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολή, παράρτημα 21.

¹⁷¹ Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παράρτημα 9ΣΤ.

¹⁷² Έτος απόκτησης της συμμετοχής της EMMA DELTA.

ποσοστό της EMMA DELTA -βάσει των μετοχών της- σε σχέση με τις μετοχές όλων των παρισταμένων μετόχων κυμαίνεται μεταξύ [...] % και [...] %¹⁷³. Σημειώτεον ότι [...] εξ αυτών των Γ.Σ. (και ειδικότερα κατά τα έτη 2013, 2016, 2017 και 2018) είχαν μεταξύ άλλων ως θέμα την εκλογή / αντικατάσταση μελών Δ.Σ.

79. Ως εκ τούτου, να μην διαπιστώνεται ότι βάσει του ποσοστού της η EMMA DELTA δεν μπορεί μόνη της να εξασφαλίσει την πλειοψηφία στις Γ.Σ., ωστόσο δε φαίνεται εξ αυτού του λόγου να στερείται τον έλεγχο. Ειδικότερα, το γεγονός ότι όλα τα προταθέντα από την EMMA DELTA¹⁷⁴ μέλη Δ.Σ. κατά την ως άνω περίοδο υπερψηφίστηκαν και δη με υψηλά ποσοστά ([...]-[...] %¹⁷⁵), καταδεικνύει ότι υπάρχει σύμπλευση των λοιπών μετόχων με την EMMA DELTA επί σημαντικών ζητημάτων, όπως η εκλογή Δ.Σ. Άλλωστε, λόγω της κατά τα ανωτέρω μεγάλης διασποράς των μετοχών της ΟΠΑΠ το ενδεχόμενο οι λοιποί μέτοχοι να συνασπιστούν εναντίον της EMMA DELTA καθίσταται μάλλον απίθανο. Παράλληλα, συνεκτιμάται το γεγονός ότι η συμμετοχή της EMMA DELTA δεν έχει απλά επενδυτικό χαρακτήρα, καθώς η εταιρεία SAZKA GROUP A.S., η οποία ελέγχει την EMMA DELTA¹⁷⁶, έχει ενεργή παρουσία στον κλάδο των τυχερών παιχνιδιών¹⁷⁷, όπου δραστηριοποιείται η ΟΠΑΠ¹⁷⁸.

80. Λαμβανομένων υπόψη των προαναφερόμενων, εξαγεται το συμπέρασμα ότι η EMMA DELTA είναι πιθανό να έχει σταθερή πλειοψηφία κατά τις μελλοντικές Γ.Σ. της ΟΠΑΠ και ως εκ τούτου να ελέγχει την τελευταία de facto.

81. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι ως προς το ζήτημα του ελέγχου της ΟΠΑΠ η θέση των γνωστοποιούντων μερών ήταν ότι «ουδέν νομικό ή φυσικό πρόσωπο ασκεί έλεγχο επί της ΟΠΑΠ Α.Ε. κατά την έννοια των οικείων

¹⁷³ Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παραρτήματα 9Δ και 9ΣΤ.

¹⁷⁴ Συναφώς βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παρ. 9-11.

¹⁷⁵ Το ποσοστό το οποίο συγκέντρωσε η πρόταση υποψηφιότητας των Σ. Φωκά και Ρ. Horak (64,74%) κατά τη Γ.Σ. της 25.4.2018 εκτιμάται ότι συνιστά μία εξαιρετική περίπτωση. Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παράρτημα 9Δ.

¹⁷⁶ Σχετικά με το καθεστώς ελέγχου επί της EMMA DELTA βλ. παρ. 82 κατωτέρω.

¹⁷⁷ Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παράρτημα 9Β.

¹⁷⁸ Τα ανωτέρω επιβεβαιώνονται από το από 17.8.2016 δελτίο τύπου σχετικά με τη δημιουργία της SAZKA GROUP A.S., σύμφωνα με το οποίο "The usual strategy followed by companies associated under EMMA CAPITAL is becoming actively involved in the management of companies in which the group invests" (<https://www.emmacapital.cz/articles/kkcg-and-emma-capital-merge-their-lottery-assets>, <https://kkcg.com/en/kkcg-and-emma-capital-merge-their-lottery-assets>). Στο ίδιο πνεύμα στο από 9.6.2017 δελτίο τύπου της SAZKA GROUP A.S. αναφέρεται ότι "... both of the Sazka Group's shareholders, the KKCG and EMMA Groups, have regarded OPAP as a strategic investment since the beginning of their partnership ... The Sazka Group's shareholders include the investment companies KKCG (75%) and EMMA Capital (25%), which both take equal part in the company's management. The international and business expertise of both groups guarantees that Sazka Group specialists possess the necessary experience with long-term management, productive consolidation, and sustainable development of business operations. Their know-how plays an important role in the management of gaming and lottery enterprises..." (<https://www.sazkagroup.com/media/press-release/s/85ksyifrp6esgd35jdzefwqz71nt>).

διατάξεων του ν. 3959/2011»¹⁷⁹, επικαλούμενα την από 9.9.2013 επιστολή της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού της Ε.Επ. στο πλαίσιο σχετικού ερωτήματος κατά την απόκτηση της συμμετοχής της EMMA DELTA στην ΟΠΑΠ¹⁸⁰. Σύμφωνα με την εν λόγω επιστολή, "[...]"¹⁸¹. Ερωτηθείσες σχετικά, οι εταιρείες που συμμετέχουν έμμεσα στην EMMA DELTA, μολοντί ανέφεραν ότι ασκούν έλεγχο επ' αυτής, υποστήριξαν ότι δεν ελέγχουν την ΟΠΑΠ (μέσω της EMMA DELTA), επικαλούμενες ομοίως την ανωτέρω επιστολή της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού της Ε.Επ.¹⁸² Ωστόσο, ειδικά η εταιρεία ΚΚCGAG (επίσης συμμετέχουσα έμμεσα στην EMMA DELTA), ενώ αρχικά υποστήριξε τα περί μη άσκησης ελέγχου επί της ΟΠΑΠ¹⁸³, στη συνέχεια ανέφερε ότι υφίσταται κοινός de facto έλεγχος από τις SAZKA GROUP A.S. και GEORGIELLA Holdings Co. Ltd επί τη βάσει νεότερης σχετικής διαβούλευσης εντός του 2019 με την Ε.Επ. (περί του αν ασκείται de facto έλεγχος μετά την απόκτηση της συμμετοχής στην ΟΠΑΠ), στο πλαίσιο της οποίας οι υπηρεσίες της Ε.Επ. κατέληξαν ότι η ΟΠΑΠ ελέγχεται de facto από κοινού από τις ως άνω εταιρείες και ότι συνεπώς η πράξη είναι γνωστοποιητέα¹⁸⁴.

82. Στις 4 Ιουνίου 2019, η ΟΠΑΠ απέστειλε στην Υπηρεσία την υπ' αρ. 3768/4.6.2019 επιστολή, με την οποία ενημέρωνε, μεταξύ άλλων, ότι η Ε.Επ., κατόπιν ελέγχου του τρόπου κατανομής ψήφων κατά το παρελθόν στην Γ.Σ. των μετόχων της ΟΠΑΠ, επιβεβαίωσε¹⁸⁵ ότι η SAZKA GROUP και η GEORGIELLA ασκούν επί του παρόντος de facto κοινό έλεγχο (μέσω της EMMA DELTA) επί της εν λόγω εταιρείας.

83. Περαιτέρω, σύμφωνα με την έρευνα της Υπηρεσίας επί της EMMA DELTA ασκείται κατά το χρόνο της γνωστοποίησης κοινός έλεγχος. Ειδικότερα οι απώτεροι ελέγχοντες μέτοχοι της EMMA DELTA είναι [...] (μέσω της εταιρείας GEORGIELLA Holdings Co. Ltd.), καθώς και [...] μέσω της εταιρείας SAZKA GROUP A.S., την οποία ελέγχουν από κοινού¹⁸⁶.

Γ.3 ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ Ε.Α.

84. Στην 23 Απριλίου 2019, η Πρόεδρος της Ε.Α., λαμβάνοντας υπόψη το υπ' αρ. 2974/23.4.2019 ενημερωτικό σημείωμα της Υπηρεσίας, εξέδωσε την υπ' αρ. 2/2019

¹⁷⁹ Βλ. υποσ. 20 του εντύπου, καθώς και υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή, παρ. 43.

¹⁸⁰ Βλ. υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή, παρ. 44.

¹⁸¹ Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή, παράρτημα 9Α. Η επισήμανση τέθηκε από τον συντάκτη της παρούσας.

¹⁸² Βλ. επιστολές υπ' αρ. 2006/15.3.2019 (απαντήσεις 1, 3 και 5), 1841/8.3.2019 (παρ. 8 και 12), 1855/12.3.2019 (παρ. 11-19) και 1854/12.3.2019 (απαντήσεις 2, 3 και 5).

¹⁸³ Βλ. υπ' αρ. 1851/12.3.2019 επιστολή, παρ. 1-4, 10 και 15.

¹⁸⁴ Βλ. υπ' αρ. 2764/15.4.2019 επιστολή, παρ. 2-4, παρ. 88-89 κατωτέρω.

¹⁸⁵ Βλ. σχετικά e-mail επιβεβαίωσης που στάλθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον νομικό σύμβουλο της Sazka Group Radovan Kubas στις 29 Μαρτίου 2019.

¹⁸⁶ Βλ. υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή (ιδίως παράρτημα 9B), καθώς και επιστολές υπ' αρ. 2006/15.3.2019 (απαντήσεις 2 και 6), 1841/8.3.2019 (παρ. 2-6 και 13), 1855/12.3.2019 (παρ. 2-10), 1851/12.3.2019 (παρ. 9, 16 και 18) και 1854/12.3.2019 (απαντήσεις 1 και 6). Διευκρινίζονται τα εξής: [...]. Βλ. υπ' αρ. 2006/15.3.2019 (απαντήσεις 2 και 6), 5208/9.8.2019 και 5829/20.9.2019 επιστολές.

Πράξη, με την οποία διαπίστωνε ότι η από 22.10.2018 γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση δεν έμπιπτε στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 5 και 6 του ν. 3959/2011, λόγω του ότι είχε κοινοτική διάσταση¹⁸⁷ και άρα δεν ήταν γνωστοποιητέα ενώπιον της Ε.Α., αλλά ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

85. Ωστόσο, η Ε.Επ., στο πλαίσιο της επίσημης εξέτασης της απόκτησης του de facto κοινού ελέγχου της ΟΠΑΠ Α.Ε. από την SAZKA GROUP και την GEORGIELLA¹⁸⁸, κατέληξε ότι η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση SAZKA GROUP/GEORGIELLA/ΟΠΑΠ δεν πληροί τις προϋποθέσεις του Κανονισμού Συγκεντρώσεων. Η Ε.Επ.κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα βασιζόμενη στο γεγονός ότι οι κύκλοι εργασιών των μερών στον τομέα των παιγνίων πρέπει να υπολογιστούν επί τη βάσει του Gross Gaming Revenue (εφεξής και «GGR») και όχι του Total Gaming Revenue (εφεξής και «TGR») ¹⁸⁹. Αυτό προκύπτει τόσο από την επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τη ΚΚCG AG στις 16 Μαΐου 2019, όσο και από την επικοινωνία, μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, στις 5 Δεκεμβρίου 2018 μεταξύ των νόμιμων εκπροσώπων της ΚΚCG AG και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου η τελευταία αναφέρει: «We confirm your understanding. The relevant turnover under Article 5(1) of the EU Merger Regulation in the gaming/betting industry corresponds to the gross gaming revenue only (i.e. the money kept after the winning bets are paid and before taxes), and not the total amount of bets placed. Indeed, only the part of the bets retained by the undertakings concerned reflects the economic reality of their activities»¹⁹⁰.

86. Κατόπιν των ανωτέρω, η Υπηρεσία και δεδομένου ότι η Ε.Α. ήδη κατά το σχετικά πρόσφατο παρελθόν, με βάση γνωστοποιήσεις του ίδιου του ΟΠΑΠ, έχει εκδώσει τρεις συνολικά αποφάσεις¹⁹¹ λαμβάνοντας υπόψη της το TGR, απέστειλε στον επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα θέματα συγκεντρώσεων ([...]) την υπ' αρ. 4063/14.6.2019 επιστολή¹⁹², με την οποία ζητούσε, μεταξύ άλλων¹⁹³, να λάβει πληροφορίες αναφορικά με το εάν η υπό κρίση συγκέντρωση είχε γνωστοποιηθεί στην Ε.Επ. και, εάν ναι, ποιο ήταν το αποτέλεσμα. Σε απάντηση της ανωτέρω επιστολής, στις 10 Ιουλίου 2019 ο [...] απέστειλε στην Υπηρεσία απαντητική επιστολή, με

¹⁸⁷ Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 1 του Κανονισμού υπ' αρ.139/2004.

¹⁸⁸ Βλ. σχετικά M.9361 SAZKA GROUP/GEORGIELLA/ΟΠΑΠ.

¹⁸⁹ Βλ. σχετικά Case No COMP/M.3109-Candover/Cinven/Gala, Case M.8058 - NOVOMATIC / LOTTOMATICA / JV και Case M.3373, Accor/Colony/Desseigne-Barriere/JV.

¹⁹⁰ «Επιβεβαιώνουμε την δική σας κατανόηση. Ο σχετικός κύκλος εργασιών υπό το άρθρο 5(1) του Κανονισμού της Ε.Ε. για τις Συγκεντρώσεις στον τομέα των παιγνίων/στοιχημάτων ανταποκρίνεται μόνο στα καθαρά έσοδα εκ των παιγνίων (δηλαδή τα χρήματα που παραμένουν ύστερα από την πληρωμή των κερδισμένων στοιχημάτων και προ των φόρων), και όχι στο συνολικό ποσό των στοιχημάτων που παίχτηκαν. Πράγματι, μόνο το μέρος των στοιχημάτων που παρέμειναν στις επιχειρήσεις υπό εξέταση αντικατοπτρίζει την οικονομική πραγματικότητα των δραστηριοτήτων τους».

¹⁹¹ Βλ. σχετικά τις αποφάσεις 573/VII/2013, 597/2014, 611/2015 της Ε.Α..

¹⁹² Με θέμα: «[...]

¹⁹³ [...].»

96. Η γνωστοποιηθείσα πράξη δημοσιεύθηκε στην ημερήσια οικονομική εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας «Η Ναυτεμπορική»²⁰², κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 6 του άρθρου 6 του ν. 3959/2011 και στην απόφαση Ε.Α. 558/VII/2013²⁰³. Ως εκ τούτου, η εν λόγω γνωστοποίηση θεωρείται εμπρόθεσμη και παραδεκτή.

97. Σύμφωνα με το άρθρο 14 τελ. εδάφιο του ν. 3959/2011, στην περίπτωση ανάκλησης απόφασης, κατά τα ανωτέρω στην Ενότητα Γ.3, που εκδίδεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 της ίδιου άρθρου²⁰⁴ «... επιτρέπεται η έκδοση νέας απόφασης, χωρίς την τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται στο άρθρο αυτό...». Ως εκ τούτου, δεν προβλέπεται ο ορισμός της ημερομηνίας προσήκουσας γνωστοποίησης στην υπό κρίση πράξη, καθώς δεν λαμβάνει χώρα η έναρξη των σχετικών προβλεπόμενων από το νόμο προθεσμιών.

Δ. Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ

98. Ο κλάδος των τυχερών παιγνίων βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης στην Ευρώπη. Χαρακτηριστικά αναφέρεται²⁰⁵ ότι η Ευρωπαϊκή Αγορά Διαδικτυακών Τυχερών Παιγνίων εκτιμάται βάσει GGR σε € 19,6 δις. κατά το έτος 2017, € 21,5 δις. κατά το 2018, € 23,1 δις. κατά το 2019 προσεγγίζοντας τα € 24,7 δις. κατά το 2020. Επιπλέον, τα επίγεια τυχερά παίγνια αποτελούν το 79,3% του συνόλου της αγοράς με το υπόλοιπο ποσοστό 20,7% να αφορά διαδικτυακά τυχερά παίγνια. Αναφορικά με τα διαδικτυακά τυχερά παίγνια οι πιο δημοφιλείς για το «παικτικό» κοινό κατηγορίες είναι το αθλητικό στοίχημα με ποσοστό 40,31% και τα παίγνια τύπου καζίνο με ποσοστό 32,14%.

Δ.1. Κατηγορίες τυχερών παιγνίων στην ελληνική αγορά

99. Όπως αναφέρεται στην υπ' αρ. 611/2015 απόφαση της Ε.Α.²⁰⁶ «[...] Ως τυχερό παίγνιο ορίζεται ο στοιχηματισμός χρημάτων ή άλλων αγαθών αξίας σε ένα γεγονός με αβέβαιο αποτέλεσμα, με βασικό σκοπό του στοιχήματος το κέρδος επιπλέον χρημάτων ή υλικών αγαθών ... Ο ευρύτερος κλάδος των τυχερών παιγνίων περιλαμβάνει ένα

και οι αιτήσεις της παρ. 3 του άρθρου 9 συνοδεύονται, με ποινή το απαράδεκτο αυτών, από γραμμάτιο καταβολής παραβόλου. Το ποσό του παραβόλου ορίζεται στο ποσό των χιλίων εκατό (1.100) ευρώ για την γνωστοποίηση του άρθρου 6 και για τις αιτήσεις των παρ. 9 και 3 των άρθρων 8 και 9, αντιστοίχως». Το υποβληθέν ηλεκτρονικό παράβολο €1.100 εκδόθηκε την 17.10.2018. (κωδικός παραβόλου 23967171095812170018) για την εταιρεία ΟΠΑΠ.

²⁰² Στο φύλλο της 10.11.2018, σελ. 27. Βλ επιστολή υπ αρ. 6608/12.11.2018, Παράρτημα 15

²⁰³ Β' 91/2013.

²⁰⁴ Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 3959/2011, ορίζεται ότι: «Αν διαπιστωθεί ότι η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παράγραφος 1, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Ανταγωνισμού, μέσα σε 1 μήνα από τη γνωστοποίηση, εκδίδει πράξη...».

²⁰⁵ <https://www.egba.eu/resource-post/european-online-gambling-key-figures-2017/>

²⁰⁶ Σχετικά με τη «Λήψη απόφασης επί της προηγούμενης γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 3959/2011, που αφορά στην απόκτηση αποκλειστικού ελέγχου επί του δικαιώματος διοργάνωσης και διεξαγωγής του αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα από την εταιρεία με την επωνυμία «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ Α.Ε.» και το διακριτικό τίτλο «ΟΠΑΠ Α.Ε.»

μεγάλο εύρος παιχνιδιών με διακριτά χαρακτηριστικά, διαφορετικό τρόπο παιξίματος και ως εκ τούτου διαφορετικό κοινό. Το Swiss Institute of Comparative Law, σε μελέτη που εκπόνησε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ... καταλήγει ότι οι υπηρεσίες τυχερών παιγνίων περιλαμβάνουν τις παρακάτω γενικές κατηγορίες:

- Υπηρεσίες στοιχηματισμού (betting services)
- Παιχνίδια τύπου Μπίνγκο
- Υπηρεσίες καζίνο
- Τυχερά παιχνίδια για φιλανθρωπικούς λόγους και από μη κερδοσκοπικές εταιρίες
- Μηχανήματα τυχερών παιγνίων που μπορούν να τοποθετηθούν σε χώρους εκτός καζίνο
- Υπηρεσίες λαχείων / λοταρίας (lottery services)
- Υπηρεσίες στοιχηματισμού μέσω μαζικής ενημέρωσης
- Υπηρεσίες προώθησης πωλήσεων, όταν περιλαμβάνουν προωθητικά παιχνίδια με έπαθλο μεγαλύτερο των € 100.000 και η συμμετοχή είναι συνδεδεμένη με την αγορά προϊόντος.

... Τα βασικά παίγνια του κλάδου, βάσει της παρουσίας τους στην Ελλάδα, είναι τα λαχεία/λοταρίες/αριθμολαχεία, τα παίγνια καζίνο, το αθλητικό στοίχημα και το ιπποδρομιακό στοίχημα και προσφέρονται στους παίκτες με δύο τρόπους:

- α) με επίγεια μέσα, όπου δηλαδή απαιτείται η φυσική παρουσία του παίκτη (στο πρακτορείο, στο καζίνο) και
- β) εξ αποστάσεως, δηλαδή χωρίς τη φυσική παρουσία του παίκτη, με τη χρήση του διαδικτύου [...].

Δ.2. Οι πάροχοι τυχερών παιγνίων στην ελληνική αγορά

100. Οι φορείς που διεξάγουν²⁰⁷ τα ανωτέρω τυχερά παίγνια στην ελληνική αγορά είναι²⁰⁸:

- α) ο ΟΠΑΠ και η θυγατρική του «Ελληνικά Λαχεία Α.Ε.» για τα εξής τυχερά παίγνια: λαχεία, λοταρίες, αριθμολαχεία, στοίχημα και παιγνιομηχανές (VLTs)²⁰⁹,
- β) η θυγατρική του «Ιπποδρομίες Α.Ε.» για το αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα²¹⁰,
- γ) εννέα επιχειρήσεις καζίνο,

δ) εικοσιτέσσερις (24) εταιρείες²¹¹ (μία εκ των οποίων είναι και η GML) που έχουν υπαχθεί στη μεταβατική διάταξη της παρ. 12 του άρθρου 50 του ν. 4002/2011, οι οποίες μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου, μέχρι τη χορήγηση των

²⁰⁷ Απεικόνιση των παρόχων τυχερών παιγνίων παρατίθεται στο Σχήμα Ι.

²⁰⁸ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 68 του Εντύπου.

²⁰⁹ Βλ. Ιστοσελίδες <https://www.opap.gr> και <https://www.hellenic-lotteries.gr/el/web/hellenic-lotteries/products>

²¹⁰ Βλ. ιστοσελίδα <https://www.horseraces.gr/about-us>.

²¹¹ Οι εταιρείες Personal Exchange International Ltd, Diamond Link Ltd, Lucky Stream Ltd, Silver Link Ltd, GLB GmbH, Online Amusement Solution NV, Online Amusement Solutions Ltd, Gambling Malta Ltd, Rebels Gaming Ltd, Sporting Odds Ltd, King Maker Ltd, Paddy Power PLC, B2B Gaming Services Malta Ltd, Cashpoint Malta Ltd, AS IMG Kaziniod, Magic Services Ltd, Eldorado Sportwetten GmbH, STS Sportwetten GmbH, YEZ Gaming Ltd, Doms Holdings Ltd (Statusbet Ltd), Logflex Ltd, Doms Cars UK Ltd (Lexgaming Ltd), Love 2 Celebrate Ltd (Unibet Ltd) και Meridian Gaming Ltd.

σχετικών αδειών²¹². Από τις 24 εταιρείες που εισήλθαν στην αγορά το 2011, δέκα (10) εξ' αυτών δεν παρέχουν πλέον υπηρεσίες τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου²¹³.

101. Στην εν λόγω αγορά δραστηριοποιείται επίσης και μεγάλος αριθμός, χωρίς άδεια και εκτός του μεταβατικού καθεστώτος του ν. 4002/2011, παρόχων διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού και άλλων τυχερών παιγνίων²¹⁴.

Δ.3. Ρυθμιστικό πλαίσιο

102. Η εποπτεία του τομέα των τυχερών παιγνίων υπάγεται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, η οποία συστάθηκε δυνάμει του άρθρου 16 του ν. 3229/2004²¹⁵ και λειτουργεί ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή²¹⁶. Με το άρθρο 17 του ίδιου νόμου, καθορίζονται οι αρμοδιότητες της Ε.Ε.Ε.Π.²¹⁷, και συγκεκριμένα ορίζεται ότι αυτή ελέγχει τα καζίνο και τη διεξαγωγή κάθε τυχερού παιχνιδιού, που διεξάγεται ύστερα από άδεια που έχει χορηγηθεί από την αρμόδια κατά περίπτωση αρχή. Τα τυχερά παιχνίδια, ο έλεγχος

²¹² Οι εν λόγω εταιρείες μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων, που προβλέπονται από τις άδειες που κατέχουν από τις Ρυθμιστικές Αρχές των χωρών της Ε.Ε. και του ΕΟΧ, από τις οποίες έχουν αδειοδοτηθεί.

²¹³ Βρίσκονται σε αδράνεια, είτε έχουν διακόψει ή αναστείλει τη λειτουργία τους είτε δεν κατέχουν άδεια ή βρίσκονται σε blacklist σύμφωνα με την υπό στοιχεία ΠΡΠ ΕΜΠ 637ΕΞ/13.11.2018 επιστολή της Ε.Ε.Ε.Π.

²¹⁴ Βλ. σχετ. υπ' αρ. 611/2015 απόφαση Ε.Α. σύμφωνα με την οποία «...ο κύκλος εργασιών στην ελληνική αγορά των ανωτέρω μη αδειοδοτημένων παρόχων διαδικτυακού στοιχηματισμού προσεγγίζει ή υπερβαίνει το ένα δις ευρώ, ενώ σύμφωνα με δηλώσεις του Ελληνικού Δημοσίου, ο εν λόγω κύκλος εργασιών εκτιμάται σε δύο δις ευρώ ετησίως».

²¹⁵ «Εποπτεία της ιδιωτικής ασφάλισης, εποπτεία και έλεγχος τυχερών παιχνιδιών, εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και άλλες διατάξεις» (Α' 38/2004).

²¹⁶ Βλ. παρ. 10 του άρθρου 7 του ν. 4038/2012 (Α' 14).

²¹⁷ Στο εν λόγω άρθρο, αναφέρεται επί λέξει ότι «Η Επιτροπή έχει τις εξής αρμοδιότητες: α) Παρακολουθεί και ελέγχει τα καζίνο και τη διεξαγωγή κάθε τυχερού παιχνιδιού, που διεξάγεται ύστερα από άδεια που έχει χορηγηθεί από την αρμόδια κατά περίπτωση αρχή. Τα τυχερά παιχνίδια, ο έλεγχος των οποίων υπάγεται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι: τα Κρατικά Λαχεία, ο Ιππόδρομος, το Ξυστό, το Λόττο, το Πρώτο, το ΠΡΟΠΟ, το Τζόκερ, όπως επίσης και κάθε τυχερό παιχνίδι, που ήδη λειτουργεί ή έχει τεθεί σε λειτουργία μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος εδαφίου. δ) Συγκεντρώνει, μελετά και επεξεργάζεται στοιχεία σχετικά με τα έσοδα του Δημοσίου από τη λειτουργία των τυχερών παιχνιδιών και τη διεξαγωγή τους. ε) Μελετά και αξιολογεί το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των τυχερών παιχνιδιών, καθώς και των συστημάτων ελέγχου αυτών και της διασφάλισης των οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου. στ) Καταρτίζει ειδικό κανονισμό ελέγχου κάθε τυχερού παιχνιδιού. ζ) Εισηγείται τη λήψη μέτρων βελτίωσης του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για τη διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου και την προστασία των παικτών. θ) Συλλέγει, οργανώνει, επεξεργάζεται και αξιολογεί, υπό τον όρο της εχεμύθειας και της προστασίας του επιχειρηματικού και άλλων απορρήτων, καθώς και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα αναγκαία για την εκπλήρωση της αποστολής της τεχνικό, οικονομικό, λογιστικό, εμπορικό και άλλα συναφή στοιχεία, που αφορούν τα πρόσωπα που ασκούν δραστηριότητα στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών. ια) Συνεργάζεται με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών ή με διεθνείς οργανισμούς και συμμετέχει σε δραστηριότητες των εν λόγω αρχών και οργανισμών».

των οποίων υπάγεται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι: τα Κρατικά Λαχεία, ο Ιππόδρομος, το Ξυστό, το Λόττο, το Πρώτο, το ΠΡΟΠΟ, το Τζόκερ, όπως επίσης και κάθε τυχερό παιχνίδι, που ήδη λειτουργούσε ή έχει τεθεί σε λειτουργία μέχρι την έναρξη ισχύος του ως άνω νόμου. Βάσει της ίδιας διάταξης, η Ε.Ε.Ε.Π. μεταξύ άλλων καταρτίζει ειδικό κανονισμό ελέγχου για κάθε τυχερό παιχνίδι.²¹⁸

103. Πέραν των προβλεπόμενων στο ως άνω άρθρο αρμοδιοτήτων, η Ε.Ε.Ε.Π. ασκεί και τις αρμοδιότητες που της απονέμονται δυνάμει του άρθρου 28 του ν. 4002/2011²¹⁹,

²¹⁸ Βλ. περ. στ. του άρθρου 17 του ν. 3229/2004 καθώς και τμήμα 6 παρ. 69 του Εντύπου.

²¹⁹ Βλ. άρθρο 28 του ν. 4002/2011 με τίτλο «Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου - Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση - Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης», Α' 180.

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του εν λόγω άρθρου «Η Ε.Ε.Ε.Π. ασκεί τις ακόλουθες αρμοδιότητες πέραν αυτών που προβλέπονται στο άρθρο 17 του ν. 3229/2004:

α) Την εποπτεία και τον έλεγχο της αγοράς: αα) «ηλεκτρονικών τεχνικών - ψυχαγωγικών παιγνίων,» με παιγνιομηχανήματα ή μέσω του διαδικτύου, *** Οι λέξεις «τεχνικών - ψυχαγωγικών παιγνίων,» της υποπερ. αα' αντικαταστάθηκαν ως άνω με την παρ. 4.β άρθρου 22 ν. 4141/2013, Α' 81. ββ) τυχερών παιγνίων, με παιγνιομηχανήματα ή μέσω του διαδικτύου, γγ) των μορφών παιγνίων για τα οποία δεν ορίζεται από άλλες διατάξεις αρμόδια εποπτική αρχή, ανεξάρτητα από τα μέσα διεξαγωγής τους. «Ο τρόπος, η διαδικασία και τα είδη του ασκούμενου ελέγχου ορίζονται με τον Κανονισμό Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων. Οι έλεγχοι αφορούν ενδεικτικά τη νομιμότητα διεξαγωγής του παιγνίου, την τήρηση των κανόνων διεξαγωγής του, την εφαρμογή των όρων της άδειας, την οικονομική διαχείριση του παιγνίου, την απόδοση των κερδών στους παίκτες στο Δημόσιο και τους δικαιούχους φορείς του» *** Το τελευταίο εδάφιο της υποπερίπτωσης γγ', όπως είχε τροποποιηθεί με την παρ. 4.α άρθρου 22 ν. 4141/2013, Α' 81, αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 4 του άρθρου 173 ν. 4261/2014 (Α' 107).

«β) Τη διενέργεια των απαιτούμενων ελέγχων στα πρόσωπα που αιτούνται άδειες διεξαγωγής παιγνίων ή/ και συμμετέχουν σε διαγωνισμούς χορήγησης τέτοιων αδειών ή παραχώρησης δικαιωμάτων διεξαγωγής παιγνίων, καθώς και στους κατόχους αδειών και πιστοποιήσεων, ώστε να διαπιστώνεται η εφαρμογή των κειμένων διατάξεων, των διατάξεων του Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων και των όρων των αδειών και πιστοποιήσεων. Με τον Κανονισμό Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων ορίζονται οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα πρόσωπα που αιτούνται άδειες διεξαγωγής παιγνίων ή/ και συμμετέχουν σε διαγωνισμούς χορήγησης τέτοιων αδειών ή παραχώρησης δικαιωμάτων διεξαγωγής παιγνίων, οι κάτοχοι αδειών και πιστοποιήσεων, καθώς και η μορφή, ο τρόπος, η διαδικασία και τα όργανα διεξαγωγής των κάθε είδους ελέγχων». *** Η περίπτωση β' αναδιατυπώθηκε ως άνω με την παρ. 4.γ του άρθρου 22 του ν. 4141/2013 (Α' 81).

γ) Τον έλεγχο, το χαρακτηρισμό, την ταξινόμηση και την πιστοποίηση κάθε τύπου παιγνίου ή λογισμικού αυτών και τη λήψη ή ανάκληση των σχετικών αποφάσεων, μετά από αίτηση που υποβάλλεται από κατασκευαστή, προμηθευτή, διανομέα, κάτοχο άδειας ή επιτηδεύματι στο κατάστημα του οποίου θα εγκατασταθούν και θα διενεργούνται τα παίγνια «, ή αυτεπάγγελτα». *** Οι λέξεις «, ή αυτεπάγγελτα» προστέθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 74 του ν. 4170/2013 (Α' 163)

«δ) Την τεχνική πραγματογνωμοσύνη κατόπιν αιτήματος από δικαστική αρχή, το Υπουργείο Οικονομικών, τις Αστυνομικές Αρχές ή αυτοβούλως. Ο τρόπος, ο τόπος και η διαδικασία εκτέλεσης της πραγματογνωμοσύνης καθορίζονται με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.

με το οποίο απέκτησε κατά βάση επιπλέον αρμοδιότητα και στην εποπτεία και τον έλεγχο των ηλεκτρονικών τεχνικών - ψυχαγωγικών παιγνίων. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την παρ. 1 του εν λόγω άρθρου η Ε.Ε.Ε.Π. είναι αρμόδια για την έκδοση των αδειών και πιστοποιήσεων, την εποπτεία και τον έλεγχο διεξαγωγής και εκμετάλλευσης παιγνίων, ενώ μεταξύ των αρμοδιοτήτων που παρατίθενται στην παράγραφο 3 αυτού περιλαμβάνεται η κατάρτιση του Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων²²⁰, ο οποίος σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 29 του ίδιου νόμου θεσπίζεται με π.δ. κατόπιν πρότασης της Ε.Ε.Ε.Π. Στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού εμπύπτουν σύμφωνα με την παρ. 2 στ. β του άρθρου 27 του ν. 2843/2000²²¹ και τα παίγνια που διεξάγει η ΟΠΑΠ. Μέχρι την έκδοση του Κανονισμού τα διεπόμενα από αυτόν θέματα ρυθμίζονται με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.²²², ενώ μέχρι τότε εξακολουθούν να ισχύουν οι υφιστάμενοι κανονισμοί διεξαγωγής των παιγνίων της ΟΠΑΠ, οι οποίοι έχουν εγκριθεί με υπουργικές αποφάσεις²²³.

Η Ε.Ε.Ε.Π., για τη διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, μπορεί να χρησιμοποιεί τεχνικούς παιγνίων και παιγνιομηχανημάτων ή/και ανεξάρτητα εξειδικευμένα εργαστήρια ή οργανισμούς πιστοποίησης, που είναι καταχωρημένοι στα μητρώα της.» *** Η περ. δ' αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 5 του άρθρου 173 του ν. 4261/2014 (Α' 107).

ε) Την έκδοση κανονιστικών αποφάσεων με σκοπό την προστασία ανηλίκων και γενικά ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού και την εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων πρόληψης και καταστολής, την απαγόρευση παιγνίων με περιεχόμενο ρατσιστικό, ξενοφοβικό, πορνογραφικό ή αντίθετο σε κανόνες δημόσιας τάξης.

στ) Την έκδοση κανονιστικών αποφάσεων που απευθύνονται στους κατόχους των αδειών για την εφαρμογή μέτρων πρόληψης και παρεμπόδισης νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

ζ) Τη συνεργασία και το συντονισμό με όλες τις συναφείς κρατικές και διεθνείς υπηρεσίες (όπως, ιδίως, το Σ.Δ.Ο.Ε., η Υ.Δ.Η.Ε., η ΙΝΤΕΡΠΟΛ, οι αντίστοιχες αρχές των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα), καθώς και την εκπροσώπηση σε αυτές.

η) Την επιβολή των προβλεπόμενων από το νόμο αυτόν διοικητικών κυρώσεων μεταξύ των οποίων και η προσωρινή ή οριστική αφαίρεση των αδειών διενέργειας παιγνίων, χωρίς αυτό να αποτελεί εμπόδιο για την επιβολή άλλων κυρώσεων που ορίζονται από τη λοιπή νομοθεσία.

θ) Την παρακολούθηση των εξελίξεων σχετικά με το παράνομο παίγνιο και την υποβολή εισηγήσεων σε κάθε αρμόδιο όργανο για την αποτελεσματικότερη πάταξη του.

ι) Την κατάρτιση του Οργανισμού της Ε.Ε.Ε.Π. και του Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων.

ια) Την ανάθεση διαδικαστικών ενεργειών αναφορικά με τα καθήκοντα που ασκεί σχετικά με τα παίγνια σε άλλους φορείς του Δημοσίου και των ΟΤΑ πρώτου και δεύτερου βαθμού, η οποία θα γίνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών, καθώς και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού».

²²⁰ Βλ. περ. ι της παρ. 3 του άρθρου 28 του ν. 4001/2011

²²¹ «Εκσυγχρονισμός των χρηματιστηριακών συναλλαγών, εισαγωγή εταιρειών επενδύσεων στην ποντοπόρο ναυτιλία στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και άλλες διατάξεις», Α' 219/2000, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 8 του άρθρου 24 του ν. 4141/2013 (Α' 81).

²²² Βλ. τη μεταβατική διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 54 του ως άνω νόμου.

²²³ Βλ. δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 στ. β του άρθρου 27 του ν. 2843/2000.

104. Περαιτέρω αναφέρεται ότι κατά την άποψη των γνωστοποιουσών, όσον αφορά τα παίγνια του ΟΠΑΠ, η νομοθεσία θεσπίζει μία επιπλέον δικλείδα ελέγχου πέραν της εποπτείας που ασκεί η Ε.Ε.Ε.Π.²²⁴ Σύμφωνα με την παρ. 3α του άρθρου 28 του ν. 4002/2011²²⁵ προβλέπεται η σύσταση με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. μίας τριμελούς επιτροπής ελέγχου, η οποία παρίσταται στις συνεδριάσεις του Δ.Σ. του ΟΠΑΠ, και ασκεί έλεγχο και εποπτεία για την τήρηση της κείμενης νομοθεσίας και των συμβατικών υποχρεώσεων του ΟΠΑΠ. Σε περίπτωση διαφωνίας της τριμελούς επιτροπής με τις προτεινόμενες ενώπιον του Δ.Σ. του ΟΠΑΠ εισηγήσεις, η διαφωνία αυτή απευθύνεται εγγράφως προς το Δ.Σ. του ΟΠΑΠ και κοινοποιείται στην Ε.Ε.Ε.Π., ο δε ΟΠΑΠ οφείλει να απόσχει από τη σχετική λήψη απόφασης. Επίσης, η τριμελής επιτροπή εισηγείται στο Δ.Σ. του ΟΠΑΠ μέτρα για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του ΟΠΑΠ, ενημερώνει την Ε.Ε.Ε.Π., το οποίο ισχύει και σε κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσης του ΟΠΑΠ με τη νομοθεσία ή τις συμβατικές υποχρεώσεις του.²²⁶

105. Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 29 του ν. 4002/2011 ο ως άνω Κανονισμός Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων καθορίζει μεταξύ άλλων την εμπορική επικοινωνία των παιγνίων και ζητήματα σχετικά με τη διαφήμιση των παιγνίων και τους κανόνες δεοντολογίας που διέπουν τις σχετικές δραστηριότητες²²⁷.

²²⁴ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 70 του Εντύπου

²²⁵ Η εν λόγω παράγραφος προστέθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 24 του ν. 4141/2013 (Α' 81).

²²⁶ Επισημαίνεται ότι οι τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου που επήλθαν με το ν. 4141/2013 ακολούθησαν την έκδοση από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΔΕΕ) απόφασης με ημερομηνία 24 Ιανουαρίου 2013 επί των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-186/11 και C-209/11 με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το ΣτΕ. Με την εν λόγω απόφασή του το ΔΕΕ έκρινε ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση, η οποία παρέχει το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργανώσεως και λειτουργίας των τυχερών παιγνίων σε έναν και μόνον οργανισμό, είναι συμβατή με τη ΣΛΕΕ, εφόσον α) η εν λόγω νομοθεσία, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των συγκεκριμένων λεπτομερειών εφαρμογής της (φύση οργανισμού, στον οποίο έχει παραχωρηθεί το μονοπώλιο, και τρόπος λειτουργίας του στην πράξη, προνόμια που απολαμβάνει, καθορισμός μέγιστου ποσού στοιχηματισμού ανά δελτίο και όχι ανά παίκτη), ανταποκρίνεται όντως στη μέριμνα για μείωση των δυνατοτήτων συμμετοχής σε παίγνια και για περιορισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτόν με συνεπή και συστηματικό τρόπο και β) ο ασκούμενος κρατικός έλεγχος ασκείται όντως προς επιδίωξη κατά συνεπή και συστηματικό τρόπο της καταπολέμησης της συναφούς προς τα τυχερά παίγνια εγκληματικότητας και είναι αποτελεσματικός, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι ένα τόσο περιοριστικό μέτρο, όπως ένα μονοπώλιο, πρέπει μεταξύ άλλων να υπόκειται σε αυστηρό έλεγχο εκ μέρους των δημοσίων αρχών.

²²⁷ Σύμφωνα με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου «Με τον Κανονισμό Διεξαγωγής και Ελέγχου Παιγνίων καθορίζονται θέματα σχετικά με τα παίγνια, ιδίως δε: α) Οι προϋποθέσεις πιστοποίησης και εγγραφής στα οικεία μητρώα των κατασκευαστών και των εισαγωγέων τυχερών παιγνίων και παιγνιομηχανημάτων, όπως και των τεχνικών όλων των παιγνίων και παιγνιομηχανημάτων, καθώς και ο τρόπος τήρησης των μητρώων αυτών. β) Η ειδικότερη διαδικασία χορήγησης των αδειών και οι διαδικασίες παρακολούθησης, εποπτείας, ελέγχου, τήρησης των όρων των αδειών και των υποχρεώσεων

106. Δεδομένου ότι δεν έχει θεσπιστεί ακόμη ο ως άνω Κανονισμός, έχουν εκδοθεί μέχρι στιγμής αποφάσεις της Ε.Ε.Ε.Π., οι οποίες ρυθμίζουν διάφορα θέματα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

Α. Σε σχέση με τα κρατικά λαχεία έχουν εκδοθεί από την Ε.Ε.Ε.Π. α) η υπ' αρ. 14/2/17.7.2012 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.²²⁸ με τίτλο «Ρύθμιση θεμάτων Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου των Κρατικών Λαχείων», β) η υπ' αρ. 103/9/25.4.2014 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.²²⁹ με τίτλο «Ειδικός Κανονισμός Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου του Εθνικού Λαχείου», γ) η υπ' αρ. 103/8/25.4.2014 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.²³⁰ με τίτλο «Ειδικός Κανονισμός Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου του Λαϊκού Λαχείου», δ) η υπ' αρ. 94/4/14.2.2014 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.²³¹ με τίτλο «Ει-

του νόμου αυτού από τους κατόχους των αδειών. γ) Η διαδικασία πιστοποίησης, η διάρκειά της, και η εγγραφή στα οικεία μητρώα των καταστημάτων, των παιγνιομηχανημάτων, των παιγνίων ή των ιστοτόπων διεξαγωγής παιγνίων, καθώς και ο τρόπος τήρησης των μητρώων αυτών. δ) Το περιεχόμενο και η μορφή της υποχρεωτικής σήμανσης της πιστοποίησης αναφορικά με τα παίγνια, τα καταστήματα, τα παιγνιομηχανήματα και τους ιστοτόπους, καθώς και το περιεχόμενο και η μορφή της υποχρεωτικής σήμανσης της απαγόρευσης εισόδου στα άτομα της παρ. 1 του άρθρου 33 σε καταστήματα διεξαγωγής τυχερών παιγνίων με παιγνιομηχανήματα ή σε ιστοτόπους διεξαγωγής τυχερών παιγνίων. ε) Ο τρόπος επικύρωσης μέσω του Π.Σ.Ε.Ε. της συμμετοχής σε τυχερά παίγνια σύμφωνα με το άρθρο 32. στ) Ο τρόπος έκδοσης και παραλαβής της ατομικής κάρτας παίκτη, τα τεχνικά χαρακτηριστικά αυτής, καθώς και πρόσθετοι περιορισμοί που μπορούν να ενσωματωθούν σε αυτήν από τον ίδιο τον παίκτη. ζ) Οι κανόνες υπεύθυνου παιχνιδιού που αφορούν τους κατόχους άδειας, όσους εκμεταλλεύονται παίγνια, τους παρόχους, τους παίκτες, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τους ιδιοκτήτες των καταστημάτων, τους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου (ISPs), τους διαφημιστές και κάθε εμπλεκόμενο στη σχετική διαδικασία. η) Οι υποχρεώσεις του κατόχου ή των εκμεταλλευτών της άδειας προκειμένου να διασφαλίζεται η μη συμμετοχή σε τυχερά παίγνια ατόμων της παρ. 1 του άρθρου 33. θ) Ο έλεγχος των συμβάσεων προσχώρησης στο παίγνιο που συνάπτουν οι παίκτες με τους κατόχους των αδειών ή όσους εκμεταλλεύονται, διεξάγουν και λειτουργούν τυχερά παίγνια, με στόχο την προστασία των παικτών από καταχρηστικές ή παρακλυτικές πρακτικές, όπως δέσμευση ποσού για επόμενο στοίχημα, καταβολή ποσού κερδών εφόσον υπερβάνει ορισμένο ύψος κερδών. ι) Ο τρόπος ενημέρωσης των παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου (ISPs) από την Ε.Ε.Ε.Π., προκειμένου να διασφαλίζεται η φραγή μη αδειοδοτημένων ιστοτόπων διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου από τους χρήστες. ια) Οι απαιτούμενες προϋποθέσεις λειτουργίας και τα τεχνικά χαρακτηριστικά των εξυπηρετητών (servers) και του λογισμικού των παιγνίων για τους κατόχους της άδειας και όσους εκμεταλλεύονται παίγνια, είτε με παιγνιομηχανήματα είτε μέσω του διαδικτύου, καθώς και η περιοδικότητα και το ακριβές περιεχόμενο των δεδομένων που αποστέλλονται στην Ε.Ε.Ε.Π. ιβ) Ο προσδιορισμός πανελλαδικά των ωρών λειτουργίας των καταστημάτων, των ελαχίστων αποστάσεων μεταξύ των πιστοποιημένων καταστημάτων και αναλόγως του τύπου της πιστοποίησης, από την κύρια είσοδο σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οικοτροφείων, η ελάχιστη επιφάνεια των χώρων διεξαγωγής τυχερών παιγνίων, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα. ιγ) Οι διαδικασίες επιβολής κυρώσεων, ο τρόπος καταλογισμού και κλιμάκωσης των κυρώσεων κατά το άρθρο 51».

²²⁸ Βλ. Β' 2205/2012.

²²⁹ Βλ. Β' 1149/2014.

²³⁰ Βλ. Β' 1128/2014.

²³¹ Βλ. Β' 531/2014.

δικός Κανονισμός Στιγμιαίου Κρατικού Λαχείου» (αφορά στο γνωστό «Ξυστό»), ε) η υπ' αρ. 103/7/25.4.2014 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.²³² με τίτλο «Τροποποίηση και Κωδικοποίηση της υπ' αρ. 14/2/17.7.2012 (Β' 2205) απόφασης της Ε.Ε.Ε.Π., με την οποία ρυθμίζονται θέματα Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου των Κρατικών Λαχείων» και στ) η υπ' αρ. 131/2/21.11.2014 απόφαση της ΕΕΠ²³³.

Β. Σε σχέση με το αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα έχει εκδοθεί από την Ε.Ε.Ε.Π. η υπ' αρ. 171/14.8.2015 απόφαση²³⁴ με τίτλο «Κανονισμός Αμοιβαίου Ιπποδρομιακού Στοίχηματος», ο οποίος περιλαμβάνει τους όρους, τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες, τους ειδικούς κανόνες διεξαγωγής του συγκεκριμένου τύπου Αμοιβαίου Ιπποδρομιακού Στοίχηματος, τον τρόπο υπολογισμού των διανεμόμενων κερδών, τη μέθοδο υπολογισμού της απόδοσης, τον τρόπο γνωστοποίησης στους παίκτες του αποδιδόμενου κάθε φορά ποσοστού κέρδους, καθώς και τις ειδικότερες ρυθμίσεις σε περίπτωση ακύρωσης ή μη συμμετοχής ίππων ή μη διεξαγωγής ιπποδρομιακών γεγονότων. Προβλέπονται επίσης υποχρεώσεις του Φορέα Εκμετάλλευσης για την τήρηση αρχείων και υποβολή αναφορών, ώστε να είναι εφικτή η πλήρης εποπτεία και ο έλεγχος εκ μέρους της Ε.Ε.Ε.Π.

Γ. Σε σχέση με τα παιγνιομηχανήματα τύπου videolotteryterminals (εφεξής και VLTs) έχει εκδοθεί από την Ε.Ε.Ε.Π. η υπ' αρ. 225/2/25.10.2016 απόφαση²³⁵ με την οποία συμπληρώθηκε και κωδικοποιήθηκε η υπ' αρ. 158/4/5.6.2015²³⁶ απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. με τίτλο «Ρύθμιση Θεμάτων Διεξαγωγής και Ελέγχου Τυχερών Παιγνίων που διεξάγονται μέσω Παιγνιομηχανημάτων τύπου VLT», ενώ επιπλέον με αυτήν ρυθμίστηκαν, εν γένει, ζητήματα που περιλαμβάνονταν σε σειρά αποφάσεων της Ε.Ε.Ε.Π.²³⁷. Η εν λόγω απόφαση ακυρώθηκε με την υπ' αρ. 632/2019 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (εφεξής και ΣτΕ) με το σκεπτικό ότι στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 29 του ν. 4002/2011, όπως ισχύει ορίζεται ότι ο Κανονισμός Παιγνίων, με τις διατάξεις του οποίου θα πραγματοποιούνται με συνεπή και αποτελεσματικό τρόπο σκοποί δημοσίου συμφέροντος όπως αποτυπώνονται στην παρ. 1 του άνω άρθρου, θεσπίζονται με προεδρικό διάταγμα, το οποίο εκδίδεται προτάσσει του αρμόδιου Υπουργού κατόπιν εισηγήσεως της Ε.Ε.Ε.Π. και το οποίο τυγχάνει επεξεργασίας από το ΣτΕ κατά τα οριζόμενα στην περ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 95 του Συντάγματος και όχι με αποφάσεις της Ε.Ε.Ε.Π. Ειδικότερα σύμφωνα με την υπ' αρ. 11 σκέψη της ως άνω υπ' αρ. 632/2019 απόφασης του ΣτΕ «...να μεν περιελήφθη στην παρ. 5

²³² Βλ. Β' 1127/2014.

²³³ Βλ. Β' 3170/2014.

²³⁴ Βλ. Β' 1708/2015.

²³⁵ Βλ. Β' 3528/2016.

²³⁶ Βλ. Β' 328/2015.

²³⁷ Βλ. αποφάσεις Ε.Ε.Ε.Π. α) υπ' αρ. 115/2/11.7.2014 (Β' 2041), όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αρ. 148/2/20.3.2015 απόφαση (Β' 623), β) υπ' αρ. 143/2/6.2.2015 (Β' 328), γ) υπ' αρ. 158/4/5.6.2015 (Β' 1120), όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αρ. 166/4/23.7.2015 απόφαση (Β' 2295),

του άρθρου 54 του ν. 4002/2011 ειδική μεταβατική διάταξη για την προσωρινή, δηλαδή μέχρι την έκδοση του προαναφερθέντος π.δ/τος, ρύθμιση των διεπομένων από τον Κανονισμό Παιγνίων θεμάτων με απόφαση της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, πλην όμως η ρύθμιση αυτή, ως εξαιρετική, δεν είναι πάντως ανεκτή παρά μόνο για το βραχύ εκείνο χρονικό διάστημα, το οποίο μεσολαβεί αναγκάτως μεταξύ της ενάρξεως ισχύος του νόμου και της εκδόσεως του προβλεπόμενου από την πάγια διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 29 του ν. 4002/2011 προεδρικού διατάγματος...». Περαιτέρω το ΣτΕ έκρινε ότι η ρύθμιση των θεμάτων διεξαγωγής και ελέγχου των τυχερών παιγνίων με Κανονισμό Παιγνίων εκδιδόμενο από την Ε.Ε.Ε.Π., μετά πάροδο μακρού χρονικού διαστήματος, κατ' επίκληση της μεταβατικής και μη ισχύουσας πλέον, λόγω παρόδου του εύλογου προς έκδοση προεδρικού διατάγματος χρόνου, διατάξεως της παρ. 5 του άρθρου 54 του ν. 4002/2011, είναι ευθέως αντίθετη προς την πάγια ρύθμιση της παρ. 3 του άρθρου 29 του ν. 4002/2011, η οποία επιβάλλει τη ρύθμιση των ανωτέρω θεμάτων με Κανονισμό εκδιδόμενο με προεδρικό διάταγμα²³⁸ και επί τη βάση των παραδοχών αυτών ακύρωσε την ως άνω υπ' αρ. 225/2/25.10.2016 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π.

Δ.3.1 Ειδικά ως προς τη διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου στην Ελλάδα

107. Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Έντυπο η από 15.12.2000 σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ, βάσει της οποίας έχει παραχωρηθεί στον τελευταίο το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής συγκεκριμένων τυχερών παιγνίων²³⁹, καθώς και η συναφής νομοθεσία (συμπεριλαμβανομένου του ν. 4002/2011), ορίζουν ότι έτεροι πάροχοι δεν μπορούν να αδειοδοτηθούν από την Πολιτεία για τη διεξαγωγή των τυχερών παιγνίων του ΟΠΑΠ (και της πρώην ΟΔΙΕ Α.Ε.)²⁴⁰. Περαιτέρω στο Έντυπο αναφέρεται ότι ο ΟΠΑΠ παρέχει τα τυχερά παίγνια του, συμπεριλαμβανομένου και του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, δυνάμει της σχετικής αδειοδότησης που εμπεριείχε η ανωτέρω σύμβαση παραχώρησης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και αυτού, και παρείληκε η ανάγκη νεότερης ή ειδικότερης άδειας για την προσφορά από τον ΟΠΑΠ των υπηρεσιών διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος²⁴¹.

108. Η διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου, ρυθμίζεται από τις διατάξεις του ν. 4002/2011, ο οποίος καταρχήν ορίζει ότι εφαρμόζεται στα τεχνικά-ψυχαγωγικά παίγνια και στα τυχερά παίγνια που διενεργούνται με παιγνιομηχανήματα ή μέσω του διαδικτύου καθώς και ότι δεν εφαρμόζεται (πλην των διατάξεων που ανα-

φέρονται στην Ε.Ε.Ε.Π.) στα τυχερά παίγνια, για τα οποία έχει ήδη χορηγηθεί άδεια στα καζίνο και στις εταιρείες ΟΠΑΠ και ΟΔΙΕ Α.Ε., ως προς τα οποία εφαρμόζονται οι ειδικές γι' αυτά διατάξεις.²⁴² Στη συνέχεια τίθεται ο γενικός κανόνας της προηγούμενης αδειοδότησης από την Ε.Ε.Ε.Π. για τη διεξαγωγή και εκμετάλλευση παιγνίων με παιγνιομηχανήματα ή μέσω διαδικτύου καθώς και της προηγούμενης πιστοποίησης των παιγνίων και παιγνιομηχανημάτων, ομοίως από την Ε.Ε.Ε.Π.²⁴³. Περαιτέρω στα άρθρα 45 - 49 του ν. 4002/2011 ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τα τυχερά παίγνια και το στοιχίωμα μέσω διαδικτύου. Ειδικότερα ορίζεται ότι η διεξαγωγή στην Ελληνική Επικράτεια τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου ανήκει στην αποκλειστική δικαιοδοσία του Δημοσίου, την οποία ασκεί μέσω ειδικά αδειοδοτημένων παρόχων, κατόπιν διενέργειας διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού, προκηρυσσόμενου με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών²⁴⁴. Επιπλέον καθορίζονται οι προϋποθέσεις συμμετοχής στον διαγωνισμό, το ελάχιστο περιεχόμενο της σχετικής προκήρυξης²⁴⁵, οι υποχρεώσεις των κατόχων της άδειας²⁴⁶, οι απαγορεύσεις που ισχύουν για τη διαδικτυακή διεξαγωγή τυχερών παιγνίων²⁴⁷ και ο τρόπος διακίνησης ποσών, κατά τη διεξαγωγή του διαδικτυακού παιγνίου²⁴⁸. Τέλος ορίζεται ότι εταιρείες, οι οποίες παρέχουν μέσω του διαδικτύου, υπηρεσίες στοιχημάτων και τυχερών παιγνίων, εφόσον είναι νόμιμα εγκατεστημένες σε κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού χώρου και κατέχουν σχετική νόμιμη άδεια λειτουργίας και παροχής τέτοιων υπηρεσιών μπορούν να συνεχίσουν την παροχή υπηρεσιών στη μεταβατική περίοδο μέχρι την εφαρμογή των διατάξεων του εν λόγω νόμου. Διευκρινίζεται ωστόσο ότι η υπαγωγή στο ως άνω καθεστώς δεν θίγει τη σχετική αποκλειστική δικαιοδοσία του Ελληνικού Δημοσίου, κατά τα προαναφερθέντα, και δεν προδικάζει την παροχή άδειας στο μέλλον. Κατ' εφαρμογή αυτής της εξουσιοδοτικής διάταξης εκδόθηκε απόφαση του Υπουργού Οικονομικών²⁴⁹, στην οποία ορίζονται οι λεπτομέρειες για τη λειτουργία νόμιμα εγκατεστημένων σε κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού χώρου με την προϋπόθεση της άμεσης και οικειοθελούς υπαγωγής τους στο φορολογικό καθεστώς των άρθρων 45 έως 50 του ν. 4002/2011, αναδρομικά στο πλαίσιο της παρ. 2 του άρθρου 74 του Συντάγματος²⁵⁰. Σημειώνεται ότι εικοσιτέσσερις (24) εταιρείες έχουν υπαχθεί στο ανωτέρω φορολογικό καθεστώς και παρέχουν υπηρεσίες διαδικτυακών τυχερών παιγνίων²⁵¹.

²⁴² Βλ. παρ. 1 και 2 του άρθρου 26 του ν. 4002/2011

²⁴³ Βλ. άρθρα 27 και 28 του ν. 4002/2011

²⁴⁴ Βλ. άρθρα 45 του ν. 4002/2011

²⁴⁵ Βλ. άρθρα 46 του ν. 4002/2011

²⁴⁶ Βλ. άρθρα 47 του ν. 4002/2011

²⁴⁷ Βλ. άρθρα 48 του ν. 4002/2011

²⁴⁸ Βλ. άρθρα 49 του ν. 4002/2011

²⁴⁹ Βλ. άρθρο 1 της ΠΟΛ 1248/13.12.2011 (Β' 2854)

²⁵⁰ Βλ. άρθρα 50 του ν. 4002/2011

²⁵¹ Η Ε.Ε.Ε.Π. στην υπ' αρ. 5696/16.9.2019 επιστολής της, σελ. 2, αναφέρει ότι εκ των ανωτέρω 24 εταιρειών, σήμερα είναι ενεργές και παρέχουν σχετικές υπηρεσίες στην Ελλάδα οι 13 από αυτές.

²³⁸ Βλ. σκέψεις 11 και 12 της υπ' αρ. 632/2019 απόφασης του ΣτΕ.

²³⁹ Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας.

²⁴⁰ Σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 27 του ν. 2843/2000, σε περίπτωση που επιτραπεί εκ του νόμου η διεξαγωγή νέου παιγνίου, ο ΟΠΑΠ έχει το δικαίωμα πρώτης προτίμησης στην ανάληψη και διεξαγωγή του, και επίσης προβλέπεται ότι έχει το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής κάθε μελλοντικού τυχερού παιγνίου που αφορά αθλητικά γεγονότα.

²⁴¹ Βλ. υποσ. 29 του Εντύπου.

109. Κατά την άποψη των γνωστοποιουσών, βάσει των ανωτέρω, προκύπτει ότι στον τομέα του διαδικτυακού στοιχήματος στην Ελλάδα, ισχύει επί του πρακτέου διττό σύστημα οργάνωσης λόγω των αποκλειστικών δικαιωμάτων του ΟΠΑΠ (τα οποία συμπεριλαμβάνουν και το διαδικτυακό στοιχήμα) και των ανωτέρω διατάξεων του ν. 4002/2011, βάσει των οποίων λειτουργούν στην Ελλάδα οι εικοσιτέσσερις (24) πάροχοι του μεταβατικού καθεστώτος²⁵².

110. Σημειώνεται ωστόσο ότι με την υπ' αρ. 1333/2019 απόφαση του ΣΤΕ ακυρώθηκε η υπ' αρ. 105/2/16.5.2014 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. με την οποία ρυθμιζόνταν θέματα διεξαγωγής και ελέγχου παιγνίων στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης προσφερόμενων από τον ΟΠΑΠ μέσω του διαδικτύου. Η ως άνω ακυρωθείσα απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. εκδόθηκε επί τη βάση της διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 2433/1996, των διατάξεων του π.δ. 250/1997 σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 27 του ν. 2843/2000 και τις διατάξεις της κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσας κανονιστικής νομοθεσίας. Ειδικότερα στην παρ. 10 του άρθρου 27 του ν. 2843/2000 μεταξύ άλλων οριζόταν ότι: «Η διεξαγωγή, οργάνωση και λειτουργία όλων των παιχνιδιών της Ο.Π.Α.Π Α.Ε. είναι δυνατή και χωρίς την έκδοση δελτίου. Ο προσφορότερος τρόπος και το προσφορότερο μέσο διεξαγωγής, οργάνωσης και λειτουργίας ορίζονται για το σκοπό αυτό στους κανονισμούς των παιχνιδιών». Επ' αυτού το ΣΤΕ εξέφερε την κρίση ότι η ως άνω πρόβλεψη περί του προσφορότερου τρόπου διεξαγωγής των παιγνίων δεν θεσπίζει ρύθμιση της παροχής των επίμαχων υπηρεσιών μέσω διαδικτύου, προκειμένου να επιτραπεί η άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας. Η ερμηνεία αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο και για τη ρήτρα 3 της από 15.12.2000 Σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ, η οποία ομοίως προβλέπει ότι το παραχωρηθέν με αυτήν αποκλειστικό δικαίωμα ασκείται με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο. Περαιτέρω σύμφωνα με την εξενεχθείσα κρίση του ΣΤΕ, η πρόνοια που διαλαμβάνει η από 12.12.2011 πρόσθετη πράξη μεταξύ του ΟΠΑΠ και του ΤΑΙΠΕΔ στην παρ. 2 αυτής, με την οποία παραχωρείται στον ΟΠΑΠ το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής δώδεκα παιγνίων και στο διαδίκτυο, αφού δεν ευρίσκει έρεισμα στις

²⁵² Βλ. Τμήμα 6 παρ. 76 του Εντύπου, όπου περαιτέρω αναφέρεται η απόφαση επί των συνεκδικαζομένων υποθέσεων C-186/11 και C-209/1134, στην οποία το ΔΕΕ έκρινε ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση, η οποία παρέχει το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας των τυχερών παιγνίων σε έναν και μόνον οργανισμό, είναι συμβατή με τη ΣΛΕΕ, εφόσον α) η εν λόγω νομοθεσία, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των συγκεκριμένων λεπτομερειών εφαρμογής της (φύση οργανισμού, στον οποίο έχει παραχωρηθεί το μονοπώλιο, και τρόπος λειτουργίας του στην πράξη, προνόμια που απολαμβάνει, καθορισμός μέγιστου ποσού στοιχηματισμού ανά δελτίο και όχι ανά παίκτη), ανταποκρίνεται όντως στη μέριμνα για μείωση των δυνατοτήτων συμμετοχής σε παίγνια και για περιορισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτόν με συνεπή και συστηματικό τρόπο και β) ο ασκούμενος κρατικός έλεγχος ασκείται πράγματι προς επίδωξη κατά συνεπή και συστηματικό τρόπο της καταπολέμησης της συναφούς προς τα τυχερά παίγνια εγκληματικότητας και είναι αποτελεσματικός.

διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 27 του ν. 2843/2000 ή του ν. 4002/2011, όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, δεν αποτελεί χορήγηση άδειας προς τον ΟΠΑΠ να παρέχει υπηρεσίες παιγνίων μέσω του διαδικτύου. Με αυτές τις σκέψεις το ΣΤΕ ακύρωσε την προσβληθείσα η υπ' αρ. 105/2/16.5.2014 απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. καθώς η έκδοσή της ερειδόταν επί της εσφαλμένης παραδοχής ότι η παρεμβαίνουσα είναι κάτοχος σχετικής άδειας διεξαγωγής παιγνίων στοιχημάτων προκαθορισμένης απόδοσης μέσω διαδικτύου.

111. Τέλος αναφέρεται ότι πρόσφατα η ελληνική πολιτεία, λαμβάνοντας την απόφαση να υιοθετήσει νομικό πλαίσιο για τη χορήγηση αδειών διαδικτυακού στοιχηματισμού, έθεσε σε δημόσια διαβούλευση²⁵³ το ερώτημα σχετικά με το ποια διαδικασία από τις κατωτέρω θα έπρεπε να προκριθεί για την έκδοση των εν λόγω αδειών, η οποία ολοκληρώθηκε μεν, πλην όμως δεν έχει ακολουθήσει η έκδοση νέου σχετικού νομοθετήματος. Τα ερωτήματα της διαβούλευσης ήταν τα εξής:

«[...]Α. Δημιουργία ανταγωνιστικής αγοράς με εκχώρηση απεριόριστου αριθμού αδειών με καθορισμένο κόστος. Στην επιλογή αυτή δεν απαιτείται δημοπρασία. Η Ε.Ε.Π. καθορίζει τις προϋποθέσεις και τις απαιτήσεις για τον φάκελο υποβολής υποψηφιότητας. Β. Δημιουργία ανταγωνιστικής αγοράς με διεξαγωγή δημοπρασίας για εκχώρηση περιορισμένου αριθμού αδειών. Η Ε.Ε.Π. καθορίζει τις προϋποθέσεις και τις απαιτήσεις για τον φάκελο υποβολής υποψηφιότητας.

Γ. Λειτουργία της αγοράς με παραχώρηση στο σημερινό μονοπώλιο και των νέων αδειών για ορισμένο χρόνο με προκαθορισμένη την τιμή ανά άδεια και τα δικαιώματα εκμετάλλευσης με απ' ευθείας ανάθεση στον ΟΠΑΠ [...]».

112. Σημειώνεται ότι βάσει νεώτερης πληροφόρησης σχετικά με το ανωτέρω θέμα, το σχέδιο νόμου με τίτλο «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις» του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, το οποίο κατατέθηκε προς ψήφιση στη Βουλή τον Οκτώβριο του 2019²⁵⁴ και περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με την διαδικτυακή αγορά τυχερών παιγνίων, τροποποιώντας το ν. 4002/2011, φαίνεται να προκρίνει την πρώτη εκ των τριών προαναφερθεισών προτεινόμενων διαδικασιών της διαβούλευσης, αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι «[...] για τη διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου προβλέπονται αποκλειστικά δύο τύποι αδειών: α) άδεια για διεξαγωγή Διαδικτυακού Στοιχήματος, του δευτέρου εδαφίου της περ. γ' του άρθρου 25, και β) άδεια Λοιπών Διαδικτυακών Παιγνίων της περίπτωσης κβ' του άρθρου 25. Σε κάθε υποψήφιο κάτοχο δύναται να χορηγηθούν και οι δύο τύποι αδειών ... Η άδεια διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου χορηγείται με απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π., η οποία εκδίδεται εντός δύο (2) μηνών

²⁵³ Βλ. ιστοσελίδα <http://www.opengov.gr/minfin/?p=487> και Τμήμα 6 παρ. 77 του Εντύπου.

²⁵⁴ Βλ. ιστοσελίδα https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=bfed05a1-61bf-42f0-a7fb-aae1018a7dfc.

από την υποβολή αίτησης από τον υποψήφιο κάτοχο, σύμφωνα με τη διαδικασία του παρόντος. Η μη έκδοση απόφασης της Ε.Ε.Ε.Π., εντός της ανωτέρω προθεσμίας, συνιστά σιωπηρή απόρριψη της αίτησης ... Η αίτηση του υποψηφίου περιλαμβάνει τον τύπο της αιτούμενης άδειας και το είδος των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων που προτίθεται αυτός να διεξαγάγει ... Το αντίτιμο για τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου ορίζεται σε: α) τρία εκατομμύρια (3.000.000) ευρώ για την άδεια διεξαγωγής Διαδικτυακού στοιχήματος και β) δύο εκατομμύρια (2.000.000) ευρώ για την άδεια διεξαγωγής Λοιπών διαδικτυακών παιγνίων ... Η άδεια διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου έχει διάρκεια επτά (7) έτη από την έκδοση της πράξης χορήγησής της από την Ε.Ε.Ε.Π., και περιλαμβάνει τους ειδικότερους όρους διεξαγωγής των τυχερών παιγνίων, για τα οποία αυτή εκδίδεται ... Ένα (1) τουλάχιστον έτος πριν από τη λήξη της κάθε άδειας, ο κάτοχος μπορεί να ζητά, με αίτησή του προς την Ε.Ε.Ε.Π., την ανανέωσή της για χρονικό διάστημα ίσο με το προβλεπόμενο στην παρ. 6. Η χορήγηση της ανανέωσης προϋποθέτει την καταβολή νέου, ισόποσου με το αρχικό, αντιτίμου [...].».

113. Συναφώς, το άρθρο 203 του ανωτέρω σχεδίου νόμου προβλέπει ότι «1. Μέχρι τη χορήγηση των αδειών διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου σύμφωνα με το άρθρο 45 του ν. 4002/2011, νομικά πρόσωπα παροχής υπηρεσιών στοιχημάτων ή/και άλλων τυχερών παιγνίων που είναι νόμιμα εγκατεστημένα στην Ελλάδα ή σε άλλα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου και παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων στην Ελληνική Επικράτεια μέσω διαδικτύου κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος, καταβάλλοντας τη συμμετοχή του ελληνικού Δημοσίου στο Μικτό Κέρδος τους από την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 50 του ν. 4002/2011, μπορούν μέχρι τις 31.3.2020 να συνεχίσουν να διεξαγάγουν στην Ελληνική Επικράτεια μέσω διαδικτύου αποκλειστικά τα τυχερά παίγνια των περ. γ' ή/και κβ' του άρθρου 25 του ν. 4002/2011, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και τα οριζόμενα στις υπ' αρ. 129/2/9.11.2014 (Β' 3162) και 163/5/9.7.2015 (Β' 1788) αποφάσεις της Ε.Ε.Ε.Π., εφόσον, μέσα σε ένα (1) μήνα από την έναρξη ισχύος του παρόντος, υποβάλλουν προς την Ε.Ε.Ε.Π. αίτηση για ένταξη στο προσωρινό καθεστώς αδειοδότησης της παρούσας παραγράφου, προσδιορίζοντας τα εκ των ανωτέρω τυχερά παίγνια, τα οποία προτίθενται να προσφέρουν κατά το εν λόγω διάστημα. Η αίτηση αυτή συνοδεύεται από: (α) τη σχετική νόμιμη άδεια παροχής, επίγεια ή διαδικτυακά, των τυχερών παιγνίων των περ. γ' ή/και κβ' του άρθρου 25 του ν. 4002/2011 ... Τα νομικά πρόσωπα που δεν συμμορφώνονται με τις διατάξεις της παρούσας υποχρεούνται να διακόψουν τη διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου στην Ελληνική Επικράτεια αμελλητί. Η εφαρμογή του παρόντος άρθρου δεν θίγει την αποκλειστική δικαιοδοσία του ελληνικού Δημοσίου και δεν προδικάζει την παροχή άδειας

κατά το άρθρο 45 του ν. 4002/2011. 2. Τα πρόσωπα της παρ. 1 υποβάλλουν αίτηση χορήγησης άδειας διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου, σύμφωνα με το άρθρο 45 του ν. 4002/2011, μέσα σε ένα (1) μήνα από την έναρξη ισχύος του Κανονισμού Παιγνίων σύμφωνα με το άρθρο 29 του ν. 4002/2011. Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης από την Ε.Ε.Ε.Π., τα ανωτέρω πρόσωπα υποχρεούνται να παύσουν οριστικά την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου στην Ελληνική Επικράτεια ... Σε περίπτωση μη υποβολής αίτησης για τη χορήγηση άδειας, τα ανωτέρω πρόσωπα υποχρεούνται να παύσουν οριστικά την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου στην Ελληνική Επικράτεια ...».

Δ.5. Αξία Κλάδου

Τα έσοδα που μένουν αφού πληρωθούν τα κερδισμένα στοιχήματα, προ φόρων, ήτοι, όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω, τα GGR, των ανωτέρω φορέων διεξαγωγής τυχερών παιγνίων ανήλθε το 2018 στα € 379.881.906,94 καταγράφοντας αύξηση κατά 38,81% έναντι του 2017, βάσει στοιχείων της Ε.Ε.Ε.Π. Αντίστοιχα, οι συνολικές εισπράξεις από τα πονταρίσματα (TGR) που προέρχονται από τις προαναφερθείσες εταιρείες που έχουν λάβει προσωρινή άδεια για παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου²⁵⁵ ανήλθαν, κατά το έτος 2018 στα € 7.063.488.520,87, καταγράφοντας αύξηση κατά 35,79% έναντι του 2017.

Πίνακας 6: GGR παρόχων τυχερών παιγνίων 2016 - 1ο εξάμηνο του 2019, (σε ευρώ)²⁵⁶

ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ	2016	2017	2018	Α' ΕΞΑΜΗΝΟ 2019
ΟΠΑΠ Α.Ε. (Εκτός Online)	[...]	[...]	[...]	[...]
ΟΠΑΠ Α.Ε. (Online)	[...]	[...]	[...]	[...]
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΠΑΡΟΧΟΙ	[...]	[...]	[...]	[...]
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΖΙΝΟ	[...]	[...]	[...]	[...]
ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ (νυν Ελληνικά Λαχεία Α.Ε.)	[...]	[...]	[...]	[...]
ΟΔΙΕ Α.Ε.	[...]	[...]	[...]	[...]
ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ(GGR)	[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: Ε.Ε.Ε.Π.²⁵⁷

²⁵⁵ Αφορά εταιρείες παροχής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου που έχουν υπαχθεί στο μεταβατικό καθεστώς της παρ. 12 του άρθρου 50 του ν. 4002/2011.

²⁵⁶ Σύμφωνα με δηλώσεις του Ελληνικού Δημοσίου, ο κύκλος εργασιών (TGR) εκτιμάται σε δύο δισ. ευρώ ετησίως. Βλ. σχετικά Εισαγωγικό Κείμενο Διαβούλευσης για την νομοθετική πρωτοβουλία με τίτλο «Ρύθμιση της Αγοράς Παιγνίων»:

http://www.opengov.gr/minfin/wp-content/uploads/downloads/2010/08/eisagwgika_stoixeia.pdf.

²⁵⁷ Συν. ως Παράρτημα 3 στην υπ' αρ. 5696/16.9.2019 επιστολή της Ε.Ε.Ε.Π.

Ε. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ / ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ - ΓΕΩ-ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ - ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ²⁵⁸

Ε.1. ΟΙ ΑΠΟΦΕΙΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΟΥΣΩΝ

Ε.1.1. Διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα

114. Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν ότι ο μόνος χώρος στον οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι υπάρχει οριζόντια επικάλυψη μεταξύ των δραστηριοτήτων του ΟΠΑΠ και της αποκτώμενης επιχείρησης, είναι αυτός του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού, καθότι το συνδυασμένο μερίδιο των συμμετεχόντων μερών υπερβαίνει το 15% το 2017²⁵⁹ (με αμελητέα ωστόσο προσαύξηση μεριδίου ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης), σημειώνοντας ότι η αποκτώμενη δραστηριοποιείται και σε άλλα παίγνια (τύπου καζίνο) στο διαδίκτυο, τα οποία ωστόσο δεν χρήζουν περαιτέρω αναφοράς στην υπό κρίση γνωστοποίηση καθότι ο ΟΠΑΠ δεν δραστηριοποιείται στα παίγνια αυτά.²⁶⁰ Ειδικότερα, οι γνωστοποιούσες συμφωνούν²⁶¹ καταρχήν με την οριοθέτηση των σχετικών αγορών τυχερών παιγνίων και την περαιτέρω διάκρισή τους όπως αυτές έχουν κριθεί στις υπό στοιχεία 573/VI/2013 «ΟΠΑΠ-Κρατικά Λαχεία» και 611/2015 «ΟΠΑΠ - Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοίχημα» αποφάσεις της Ε.Α., παραπέμποντας επίσης και στη διαπίστωση της Ε.Α. στην υπ' αρ. 611/2015 απόφασή της²⁶², ότι η είσοδος του ΟΠΑΠ στο διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα δεν επηρέασε αρνητικά τις πωλήσεις του στο επίγειο αθλητικό στοίχημα, γεγονός που αποτελεί ένδειξη ότι δεν υπάρχει υποκατάσταση μεταξύ των διαφορετικών μέσων διανομής της υπηρεσίας. Επίσης, αναφέρουν ότι όπως φαίνεται από τη συγκριτική μελέτη του κύκλου εργασιών του ΟΠΑΠ και της Stoiximan, η είσοδος του ΟΠΑΠ στο διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα το 2014 δεν επηρέασε αρνητικά τις πωλήσεις των διαδικτυακών παρόχων του μεταβατικού καθεστώτος, καταλήγοντας ότι το μερίδιο του ΟΠΑΠ παρέμεινε εξαιρετικά χαμηλό και βαίνει μειούμενο μεταξύ των ετών 2014 και 2018.²⁶³

115. Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν επίσης ότι, παρότι υφίσταται πληθώρα διαφοροποιητικών στοιχείων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, κατ' ελάχιστον, οι εταιρείες ΟΠΑΠ και Stoiximan δεν είναι κοντινοί ανταγωνιστές στο χώρο του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού, αν ήθελε υποθεθεί ότι οι δραστηριότητές τους είναι υποκαταστάσιμες και εμπίπτουν στην ίδια επηρεαζόμενη σχετική αγορά, η ολοκλήρωση της υπό κρίση πράξης δεν

²⁵⁸ Η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων ή/και υπηρεσιών που θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται. Η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή στην οποία προσφέρουν ή ζητούν τα σχετικά προϊόντα ή παρέχουν τις σχετικές υπηρεσίες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού και η οποία μπορεί να διακριθεί από άλλες γεωγραφικές περιοχές, ιδίως λόγω των αισθητά διαφορετικών συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν σ' αυτές.

²⁵⁹ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 80 και 89 του Εντύπου.

²⁶⁰ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 80 του Εντύπου.

²⁶¹ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 83 του Εντύπου.

²⁶² Βλ. παρ. 99-103 της με αρ. 611/2015 απόφασης της Ε.Α..

²⁶³ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 88 του Εντύπου.

δύναται να προκαλέσει αντιανταγωνιστικές οριζόντιες επιδράσεις στην ελληνική επικράτεια. Συγκεκριμένα:²⁶⁴

α) Ο ΟΠΑΠ υπόκειται σε αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο το οποίο καθορίζει την υπηρεσία που προσφέρει ο ΟΠΑΠ Α.Ε. στους παίκτες (κανονισμοί παιγνίων που εκδίδονταν από τον εποπτεύοντα Υπουργό και σήμερα μεταβατικά από την Ε.Ε.Ε.Π.), καθιστώντας την για τους σκοπούς του ελέγχου των συγκεντρώσεων μη υποκαταστάσιμη στην πράξη με την υπηρεσία της Stoiximan, ενώ εποπτεύεται και από άλλους φορείς, πλέον της Ε.Ε.Ε.Π., λ.χ. μεταξύ άλλων την τριμελή επιτροπή ελέγχου²⁶⁵ και την επιτροπή επαγγελματικού αθλητισμού που ελέγχει το περιεχόμενο του προγράμματος παιχνιδιών στοιχηματισμού σύμφωνα με το άρθρο 2 της υπ' αρ. 37336/2008 κοινής υπουργικής απόφασης όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Αντιθέτως, η Stoiximan ασκεί τις δραστηριότητές της υπό το μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011 και οι υπηρεσίες που προσφέρει, όπως και αυτές κάθε εταιρείας του μεταβατικού καθεστώτος, χωρίς άδεια από την Ελληνική Πολιτεία, δεν υπόκεινται σε καμία από τις πρόσθετες υποχρεώσεις και κανόνες στους οποίους υπόκειται ο ΟΠΑΠ.

β) Οι αποδόσεις που προσφέρει το διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα του ΟΠΑΠ στους παίκτες δεν μπορούν να είναι ανταγωνιστικές αυτών που προσφέρουν οι πάροχοι του μεταβατικού καθεστώτος, ως απόρροια του εν γένει πιο αυστηρού ρυθμιστικού καθεστώτος της αλλά και της συνέπειας που έχει επιδείξει ως προς τις υποχρεώσεις του ανά τα χρόνια, σε αντίθεση με παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος. Συγκεκριμένα:

1) Ο ΟΠΑΠ έχει πληρώσει στο Ελληνικό Δημόσιο υψηλότατο αντίτιμο για την άδεια του και τα δικαιώματα αποκλειστικής διεξαγωγής τυχερών παιγνίων σε αντίθεση με τους μεταβατικούς παρόχους, οι οποίοι λειτουργούν άνευ αδείας από την Ελληνική Πολιτεία έχοντας επωφεληθεί της φορολογικής «αμνηστίας» του ν. 4002/2011. Το μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011 προέβλεπε ότι οι εταιρείες που λειτουργούσαν χωρίς άδεια μπορούσαν να συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και κατά τη μεταβατική περίοδο (η οποία ισχύει μέχρι και σήμερα) αρκεί να υπαχθούν αμέσως και οικειοθελώς στο φορολογικό καθεστώς αμνηστίας του ν. 4002/2011. Οι μεταβατικοί πάροχοι θα έπρεπε να πληρώσουν στη ΔΟΥ Μεγάλων Επιχειρήσεων αναδρομικό φόρο 30% επί του μεικτού κέρδους για τα οικονομικά έτη 2010 και 2011 καθώς και το 10% του φόρου στα κέρδη των παικτών για το 2011.

2) Αν και τόσο ο ΟΠΑΠ όσο και οι μεταβατικοί πάροχοι υπάγονται στη φορολογία της παρ. 5 του άρθρου 50 του ν. 4002/2011, όπως ισχύει, ο ΟΠΑΠ υπόκειται σε αυστηρότερο πλαίσιο σε σχέση με τους παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος, καθότι οι servers του ΟΠΑΠ με όλα τα στοιχεία της παικτικής δραστηριότητας βρίσκονται εγκαταστημένοι στην Ελλάδα όπου και είναι προσβάσιμοι και ελεγκτέοι από τις αρμόδιες αρχές. Οι γνωστοποιούσες προσθέτουν ότι η ειδησεογραφία βρίθκει παραδειγμάτων μεταβατικών παρόχων που ουδέποτε

²⁶⁴ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 129 του Εντύπου.

²⁶⁵ Βλ. Ενότητα Δ.3.1. της παρούσας.

πλήρωσαν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Μεταξύ άλλων, τον Ιανουάριο του 2017, το Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων επέβαλε πρόστιμο ύψους 186,77 εκατ. ευρώ σε μία από τις θυγατρικές εταιρείες αθλητικού στοιχήματος και τυχερών παιγνίων του ομίλου GVC Holdings PLC ("GVC"). Την κρίσιμη περίοδο την οποία έλαβε χώρα η φοροδιαφυγή (2010-2011) η θυγατρική ανήκε στην εταιρεία Sportingbet plc, πριν από την εξαγορά της από τη GVC το 2013²⁶⁶. Άλλες εταιρείες του μεταβατικού καθεστώτος έχουν πληρώσει μικρά ποσά εωφελούμενες από διακανονισμούς με την φορολογική αρχή για έτη για τα οποία δεν πλήρωσαν τις πλήρεις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

γ) Ο ΟΠΑΠ έχει την υποχρέωση να τηρεί αυστηρές παραμέτρους όσον αφορά τα παίγνια του ώστε να αποτρέψει την παρότρυνση των παικτών σε υπερβολική δαπάνη και να καταστέλλει την εξάρτηση. Οι πάροχοι του μεταβατικού καθεστώτος μέχρι πρότινος δεν είχαν τις ίδιες υποχρεώσεις ή δεν τις εφάρμοζαν εν τους πράγμασι και ως εκ τούτου μπορούν να διαμορφώνουν τη στοιχηματική εμπειρία με τρόπους που ο ΟΠΑΠ δεν μπορεί, καθώς και την εμπορική επικοινωνία των υπηρεσιών τους καθιστώντας την ελκυστικότερη για τους παίκτες. Ως εκ τούτου, ο ΟΠΑΠ δεν ήταν σε θέση να ανταγωνιστεί με ίσους όρους τους μεταβατικούς παρόχους σε κρίσιμες παραμέτρους καθώς αυτό θα αντίβαινε στο ρυθμιστικό πλαίσιο του ΟΠΑΠ. Προς επίρρωση των ανωτέρω ισχυρισμών τους, οι γνωστοποιούσες αναφέρουν κάποια ενδεικτικά παραδείγματα, όπως τη μη προσφορά εκ μέρους του ΟΠΑΠ έως πρόσφατα: i) πιστωτικού ή άλλου bonus, συμπεριλαμβανομένων των welcomebonus, bonus πρώτης κατάθεσης ή reloadbonus στους παίκτες, ii) έκπτωσης συμμετοχής στα παίγνια του, iii) δυνατότητας στους παίκτες να κάνουν χρήση πιστωτικών καρτών και iv) δυνατότητας εγγραφής νέων παικτών μέσω εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας (mobileapps).

δ) Ο ΟΠΑΠ, έπειτα από απαίτηση της Ε.Ε.Π., υποχρεώθηκε να υλοποιήσει όχι μόνο τη φυσική εγκατάσταση ενός safe server/διακομιστή (δηλ. του συστήματος διασφάλισης δεδομένων - anti-tampering system), αλλά και τη φυσική εγκατάσταση των διακομιστών συναλλαγών του (transactional servers) εντός Ελλάδας. Με τον τρόπο αυτό, η Ε.Ε.Π. δύναται να προβεί όχι απλώς μέσω απομακρυσμένης πρόσβασης (remote access), αλλά άμεσα και επί τόπου σε ελέγχους στο κέντρο δεδομένων (data centers) όπου βρίσκονται οι διακομιστές.

ε) Επίσης, κατά παράβαση βασικών αρχών υπεύθυνου παιχνιδιού, οι πάροχοι του μεταβατικού καθεστώτος προέβαιναν μέχρι πρότινος σε πρακτικές εμπορικής προώθησης των προϊόντων τους με παρακίνηση υποψήφιων πελατών (π.χ. «παιξε τώρα», εγγραφή τώρα, CTA buttons), προωθούσαν τις υπηρεσίες τους μέσω διασημοτήτων, επιδίδονταν σε below-the-line προωθητικές ενέργειες με άμεση προσέγγιση του καταναλωτή, διαφήμιζαν τις προσφερόμενες αποδόσεις σε αθλητικά

γεγονότα σε ιστότοπους και δεν συμμορφώνονταν με το αυστηρό πλαίσιο εγγραφής νέων παικτών (λ.χ. διακοπή επικοινωνίας με παίκτες που δεν προσκόμιζαν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά εντός της νόμιμης προθεσμίας).

στ) Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν επίσης ότι στα ετήσια στατιστικά στοιχεία που εκδίδονται από την Ε.Ε.Π. σχετικά με την αγορά των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα, η Ε.Ε.Π. περιλαμβάνει στα στατιστικά στοιχεία αποκλειστικά τα μεγέθη των 24 παρόχων του μεταβατικού καθεστώτος χωρίς να προσμετρά τον ΟΠΑΠ στο μέγεθος της εν λόγω αγοράς. Προσθέτουν επίσης ότι κατόπιν της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης, η Stoiximan «με την ίδια διοικητική ομάδα, θα συνεχίσει να λειτουργεί ανεξάρτητα από τις διαδικτυακές δραστηριότητες του ΟΠΑΠ» με δυο διακριτά εμπορικά σήματα (Stoiximan και ΠΑΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ). Οι δραστηριότητες διαδικτυακού στοιχήματος των δύο μερών θα παραμείνουν σαφώς διακριτές στην αγορά.²⁶⁷

116. Κατά δήλωση των γνωστοποιουσών, ακόμα όμως και αν ήθελε υποθεθεί ότι οι υπηρεσίες του ΟΠΑΠ και της αποκτώμενης επιχείρησης εντάσσονται σε κοινή σχετική αγορά, η υπό κρίση συναλλαγή δεν θα είναι εφικτό να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις, υπό τη μορφή οριζοντίων επιδράσεων στον ανταγωνισμό, για τους εξής λόγους:²⁶⁸

α) Υπό την υπόθεση μίας αγοράς διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού στην Ελλάδα, η οποία περιλαμβάνει τους 24 παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος και τον ΟΠΑΠ, η αποκτώμενη επιχείρηση δεν θα είχε δεσπόζουσα θέση. Βάσει εκτιμήσεων των γνωστοποιουσών, το μερίδιο αγοράς της Stoiximan κατά τα έτη 2014 - 2018 (Αυγ.) στην Ελλάδα ανέρχεται σε περίπου [...]βάσει του TGR και [...]βάσει του GGR αντίστοιχα, ποσοστά μικρότερα από αυτά του πρώτου παίκτη-ανταγωνιστή στην εν λόγω αγορά, της εταιρείας B2B Gaming Services (υπό τα εμπορικά σήματα bet365 και betshop), τα οποία εκτιμώνται σε [...]²⁶⁹[...]. Επιπλέον, αναφέρεται ότι ο ΟΠΑΠ θα προσαύξανε το μερίδιο της Stoiximan μόνο κατά αμελητέο ποσοστό (μικρότερο του [...] % σε κάθε περίπτωση).

β) Οι γνωστοποιούσες προσθέτουν ότι η συγκριτική θέση των διαφόρων ανταγωνιστριών εταιρειών εντός της αγοράς διαδικτυακού στοιχηματισμού δεν μπορεί ορθώς να αποτυπωθεί χωρίς να ληφθούν υπόψη:

1) Η πλειάδα παρόχων διαδικτυακού στοιχηματισμού που προσφέρουν υπηρεσίες στην Ελλάδα χωρίς να έχουν αδειοδοτηθεί και χωρίς να εμπίπτουν στο μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011.

2) Το γεγονός ότι τα διαθέσιμα στοιχεία για το μέγεθος της αγοράς, κυρίως αυτά τα οποία εκδίδει η Ε.Ε.Π., τείνουν να υποτιμούν το μέγεθος της αγοράς καθώς βασίζονται στις δηλώσεις των ίδιων των παρόχων του μεταβατικού καθεστώτος. Βάσει σχετικών υποθέσεων

²⁶⁷ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 130-131 του Εντύπου.

²⁶⁸ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 132 του Εντύπου.

²⁶⁹ Οι γνωστοποιούσες προσκόμισαν τα μερίδια του ΟΠΑΠ, της αποκτώμενης επιχείρησης, καθώς και εκτιμήσεις μεριδίων για τις εταιρείες B2B Gaming Services, Sporting Odds και για τους λοιπούς παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος βάσει TGR και GGR για τη χρονική περίοδο από το 2014 έως και τον 8/2018, συν. ως Παράρτημα 12 στο Έντυπο.

²⁶⁶ Κατά δήλωση των γνωστοποιουσών, στον όμιλο GVC ανήκει και η εταιρεία SportingOdds, που αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους ανταγωνιστές της Stoiximan στην ελληνική επικράτεια.

παράβασης φορολογικών υποχρεώσεων αυτών των παρόχων, οι οποίες έχουν έρθει στο φως της δημοσιότητας (π.χ. το παράδειγμα της GVC), τα γνωστοποιούντα μέρη εκτιμούν ότι αν δηλώνονταν τα πραγματικά εισοδήματα από όλους τους παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος, το πραγματικό μέγεθος της εν λόγω αγοράς θα είναι αρκετά μεγαλύτερο.

γ) Τα γνωστοποιούντα μέρη καταλήγουν ότι λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω παραμέτρους, το μερίδιο της Stoiximan κατά τα έτη 2014 -2018 (Αυγ.) στην Ελλάδα ανέρχεται σε περίπου [...]βάσει του TGR και [...] βάσει του GGR αντίστοιχα. Τα εκτιμώμενα μερίδια του ΟΠΑΠ για τα ως άνω έτη ανήλθαν σε [...]. Τα ποσοστά του πρώτου παίκτη - ανταγωνιστή στην εν λόγω αγορά, της εταιρείας B2B Gaming Services (υπό τα εμπορικά σήματα bet365 και betshop), εκτιμώνται σε [...] βάσει GGR αντίστοιχα²⁷⁰. Επίσης, το συνδυαστικό μερίδιο Stoiximan - ΟΠΑΠ βάσει των ανωτέρων αποτυπώνεται ορθότερα στο [...].

δ) Επίσης αναφέρουν ότι ο ΟΠΑΠ εισήλθε στο διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα μετά την πλήρη ιδιωτικοποίησή του τον Ιούνιο του 2014 και η παρουσία του στη δραστηριότητα αυτή παραμένει αμελητέα, καθώς το μερίδιό του στην εν λόγω αγορά είναι πολύ μικρό, μη ξεπερνώντας περίπου το [...] % σε κανένα έτος, υπό όποια μέθοδο υπολογισμού. Οι γνωστοποιούσες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο ΟΠΑΠ θα συνέισφερε αμελητέο μερίδιο σε αυτό της αποκτώμενης επιχείρησης κατόπιν της γνωστοποιούμενης εξαγοράς, συνεπώς δεν δύναται να θεμελιωθεί η δυνατότητα να επέλθει οιαδήποτε αρνητική συνέπεια στο πεδίο του ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά.

ε) Αναφορά γίνεται επίσης και στο ότι η αποκτώμενη επιχείρηση έχει επί του παρόντος ισχυρούς ανταγωνιστές όπως οι εταιρείες B2B Gaming Services (εμπορικά σήματα bet365 και betshop) και Sporting Odds Limited (εμπορικά σήματα bwin, vistabet και sportingbet), οι οποίες, όντας πάροχοι με παγκόσμια εμβέλεια, χρησιμοποιούν και την εμπειρία που έχουν αποκτήσει από την ισχυρή παρουσία τους σε άλλες χώρες και ασκούν ισχυρή ανταγωνιστική πίεση στην αποκτώμενη επιχείρηση, ενώ θα συνεχίσουν να της ασκούν ισχυρή πίεση και κατόπιν της ολοκλήρωσης της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης. Η B2B Gaming Services είναι ο ισχυρότερος παίκτης στην ελληνική επικράτεια με μερίδια που προσεγγίζουν και συχνά υπερβαίνουν το [...] %²⁷¹. Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται επίσης μικρότερες (αλλά ιδιαίτερα ανταγωνιστικές εταιρείες) όπως οι Rebel Gaming Ltd (interwetten.gr, Betrebels.gr, vivobet.gr), Logflex Ltd (novibet.gr), και GLB GmbH (Goalbet.com). Η επιχείρηση των ΟΠΑΠ και Stoiximan που θα προκύψει κατόπιν της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης, δεν θα

²⁷⁰ Οι γνωστοποιούσες προσκόμισαν τα μερίδια του ΟΠΑΠ, της αποκτώμενης επιχείρησης, καθώς και εκτιμήσεις μεριδίων για τις εταιρείες B2B Gaming Services, Sporting Odds και για τους λοιπούς παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος βάσει TGR και GGR για τη χρονική περίοδο από το 2014 έως και τον 8/2018, συν. ως Παράρτημα 12 στο Έντυπο.

²⁷¹ Βλ. Παράρτημα 12, συν. στο Έντυπο.

διαθέτει το μεγαλύτερο μερίδιο στην ελληνική αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, καθώς πρώτη εταιρεία στην εν λόγω αγορά θα εξακολουθεί να είναι η B2B Gaming Services.

στ) Οι γνωστοποιούσες κάνουν αναφορά επίσης στην επερχόμενη αλλαγή του ρυθμιστικού πλαισίου²⁷², η οποία θα επιφέρει αθρόα είσοδο νέων ανταγωνιστών στην εν λόγω αγορά, όπως προκύπτει από την πληθώρα των συμμετεχόντων στη σχετική δημόσια διαβούλευση, τόσο από επιχειρήσεις που ήδη δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, όσο και από ισχυρούς παρόχους του εξωτερικού²⁷³. Ως συνέβη και σε άλλα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πάροχοι με άδειες από Ευρωπαϊκά κράτη - μέλη εκτός Ελλάδος θα σπεύσουν να ενταχθούν στην νέα αγορά της Ελλάδας. Προσθέτουν δε ότι η εμπειρία από διεθνείς αγορές διαδικτυακού στοιχηματισμού αποδεικνύει ότι σε χώρες που δόθηκαν για πρώτη φορά άδειες διαδικτυακού στοιχηματισμού, ακολούθησε ταχύτατη είσοδος ισχυρών ανταγωνιστών / παρόχων με παγκόσμια εμβέλεια, αναφέροντας το παράδειγμα της Δανίας που απελευθέρωσε την αγορά διαδικτυακών τυχερών παιγνίων εισάγοντας σύστημα ανοικτής αδειοδότησης το 2012. Συγκεκριμένα, τον Ιανουάριο του 2012, η Δανία υιοθέτησε σύστημα αδειοδότησης για το διαδικτυακό στοίχημα που προέβλεπε απεριόριστο αριθμό αδειών για διαδικτυακά παίγνια τύπου casino games, πόκερ και στοιχηματισμό. Τα επόμενα χρόνια η δανέζικη επιτροπή παιγνίων (Spillemyndigheden) χορήγησε πλέον των 35 αδειών τόσο σε τοπικούς παίκτες (όπως την εθνική Danske Spil στον τομέα της λωτταρίας), όσο και σε ισχυρούς ομίλους με παρουσία παγκοσμίως όπως τις bet365, 888, Poker Stars, Nordic specialists Unibet, Leo Vegas and Betsson-owned Betsafe and NordicBet.

η) Τα γνωστοποιούντα μέρη προσθέτουν ότι θα είναι σχετικά εύκολο για νέους παρόχους διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος να εισέλθουν στην ελληνική αγορά. Η επερχόμενη νομοθετική τροποποίηση βάσει της οποίας θα χορηγηθούν άδειες διαδικτυακού στοιχήματος, εφόσον τεθεί σε ισχύ με την παρούσα μορφή της, θα καταστήσει ακόμη ευκολότερη την είσοδο νέων παικτών στον χώρο των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων (συμπεριλαμβανόμενου του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος) καθότι:

1) Η άδεια διεξαγωγής τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου θα χορηγείται με απόφαση της Ε.Ε.Π., εντός δύο μηνών από την υποβολή αίτησης από τον υποψήφιο κάτοχο.

2) Η αίτηση του υποψήφιου κατόχου θα πρέπει να περιλαμβάνει τον τύπο της αιτούμενης άδειας και το εί-

²⁷² Βλ. Ενότητα Δ.3.1. της παρούσας.

²⁷³ Αναφέρεται η περίπτωση του ομίλου ΟΤΕ, ο οποίος εν αναμονή του νέου καθεστώτος αδειών ανακοίνωσε τον Ιούνιο του 2018 την προσθήκη στους καταστατικούς του σκοπούς της οργάνωσης και διεξαγωγής «μέσω διαδικτύου, τεχνικών ή κάθε είδους άλλων (π.χ. γνώσεων) παιγνίων», αποκτώντας τη δυνατότητα να δραστηριοποιηθεί άμεσα στο χώρο του διαδικτυακού στοιχηματισμού, σημειώνοντας ότι η είσοδος του ΟΤΕ, με την οικονομική του ισχύ και την αναγνωριστικότητα του σήματός του, θα ασκήσει ισχυρή ανταγωνιστική πίεση στην Stoiximan.

δος των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων που προτίθεται ο υποψήφιος να διεξάγει. Το παράβολο της αίτησης θα είναι σχετικά χαμηλό, της τάξης των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ.

3) Το προτεινόμενο αντίτιμο για την λήψη άδειας έχει ορισθεί σε ποσό το οποίο είναι χαμηλό σε σχέση με τους τζίρους που πραγματοποιούν οι εταιρείες διαδικτυακού στοιχηματισμού στην Ελλάδα²⁷⁴.

117. Εν κατακλείδι, οι γνωστοποιούσες αναφέρουν ότι η ακριβής οριοθέτηση των σχετικών αγορών θα μπορούσε να παραμείνει ανοιχτή για τους σκοπούς του προληπτικού ελέγχου της παρούσας συγκέντρωσης καθώς, οποιοσδήποτε εναλλακτικός ορισμός της αγοράς δεν επηρεάζει την αξιολόγηση της επίδρασης της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό.

E.1.2. Διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο

118. Σε απάντηση σχετικών ερωτημάτων της ΓΔΑ προς τις γνωστοποιούσες εταιρείες σχετικά με το ποια από τα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο που προσφέρει η Stoiximan απαιτούν κάποιο επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων ή/και ικανοτήτων από την πλευρά του παικτικού κοινού, όπως επίσης και ποιες είναι οι σχετικές αγορές προϊόντος στις οποίες εντάσσονται τα παίγνια τύπου καζίνο τα οποία προσφέρονται μέσω της πλατφόρμας της Stoiximan²⁷⁵, ο ΟΠΑΠ αναφέρει²⁷⁶ ότι:

α) παίγνια όπως το (διαδικτυακό) Πόκερ, Black Jack, Baccarat που διεξάγονται «ζωντανά», ήτοι οι παίχτες συμμετέχουν διαδικτυακά και εξ αποστάσεως, ενώ οι dealers (κρουπιέρηδες) των διαδικτυακών παροχών συμμετέχουν on the spot (από ειδικές εγκαταστάσεις), απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις και/ή δεξιότητες από πλευράς του κοινού που παίζει. Αντιθέτως, άλλα παίγνια που προσφέρονται στην διαδικτυακή πλατφόρμα της Stoiximan, όπως κουλοχέρηδες (slotmachines) και ρουλέτα είναι αμιγώς παιχνίδια τύχης, στο μέτρο που τα αποτελέσματά τους απορρέουν από "γεννήτρια" τυχαίων αριθμών (Random Number Generator). Το ίδιο ισχύει, επίσης, και για τα virtual παιχνίδια στοιχήματος που δεν βασίζονται σε οποιαδήποτε εμπειρία ή γνώση (π.χ. συγκεκριμένων παικτών, αλόγων κ.τ.λ.), αλλά περισσότερο διεξάγονται επίσης βάσει RNG. Σχετικά με τα παίγνια τύπου καζίνο που προσφέρονται από τη Stoiximan, ο ΟΠΑΠ αναφέρει ότι η άποψη των μερών είναι ότι αυτά τα παίγνια ανήκουν στην αγορά των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, η οποία είναι μία διακριτή αγορά από την αγορά του διαδικτυακού (αθλητικού) στοιχήματος. Προσθέτει δε ότι τα γνωστοποιούντα μέρη θεωρούν ότι δεν υφίσταται περαιτέρω διάκριση μεταξύ των επιμέ-

²⁷⁴ Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν συγκεκριμένα τα ποσά των 4.000.000,00 ευρώ για την άδεια διεξαγωγής (αθλητικών στοιχημάτων και μη) και 1.000.000,00 ευρώ για την άδεια διεξαγωγής λοιπών διαδικτυακών παιγνίων (τυχερά παίγνια καζίνο που διεξάγονται σε ζωντανή μετάδοση και χωρίς γεννήτρια τυχαίων αριθμών (livescasino) και το διαδικτυακό πόκερ (peertopeer) και οι παραλλαγές του.

²⁷⁵ Βλ. ερ. 3 της υπ' αρ. 5574/10.9.2019 επιστολής της ΓΔΑ προς τον ΟΠΑΠ, και ερ. 2 των υπ' αρ. 5575/10.9.2019 και 5576/10.9.2019 επιστολών της ΓΔΑ προς τις Deerp και Padian αντίστοιχα.

²⁷⁶ Βλ. απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερ. 3 στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

ρους διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο (π.χ. πόκερ, μπλακ τζακ, ρουλέτα κ.λπ.), αναφέροντας ότι σχεδόν όλες οι διαδικτυακές πλατφόρμες που λειτουργούν στην Ελλάδα προσφέρουν μία εξαιρετική ποικιλία παιγνίων τύπου καζίνο. Ως εκ τούτου, υπάρχει ένα υψηλό επίπεδο εναλλαξιμότητας από την πλευρά των προμηθευτών. Την ίδια στιγμή, αυτά τα παίγνια προσφέρονται υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και με τον ίδιο σκοπό, που είναι η ψυχαγωγία με την πρόθεση του πελάτη να κερδίσει χρήματα. Συνεπώς, αυτά τα παίγνια είναι εναλλάξιμα επίσης από την πλευρά των καταναλωτών. Ο ΟΠΑΠ δεν γνωρίζει καμία σχετική νομολογία της Επιτροπής Ανταγωνισμού ή ενωσιακών αρχών ή Δικαστηρίων που θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι απαιτείται περαιτέρω διάκριση μεταξύ επιμέρους διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο.

β) Οι Deerp και Padian αναφέρουν²⁷⁷ ότι εκ των τυχερών παιγνίων τύπου καζίνο που προσφέρονται μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Stoiximan.gr, εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες από το παικτικό κοινό απαιτούν (θεωρητικώς και όχι ως προϋπόθεση συμμετοχής σε αυτά) μόνο τα τυχερά παίγνια Blackjack, Baccarat και Poker όταν διεξάγονται σε ζωντανή (live) μετάδοση, εντός ειδικών εγκαταστάσεων (χώρων) διαμορφωμένων για το σκοπό αυτό, με χρήση πραγματικών μέσων και υλικών διεξαγωγής, με την επιτόπια συμμετοχή πραγματικών κρουπιέρηδων (dealers) και με την εξ αποστάσεως συμμετοχή των παικτών. Αντίθετα, όλα τα τυχερά παίγνια τύπου καζίνο που προσφέρονται μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Stoiximan.gr και το τελικό αποτέλεσμα (έκβαση) των οποίων προκύπτει αποκλειστικά και μόνο από Γεννήτρια Τυχαίων Αριθμών (Random Number Generator - RNG) δεν απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες εκ μέρους του παικτικού κοινού. Κατά την άποψη των Deerp και Padian, τα τυχερά παίγνια τύπου καζίνο που προσφέρονται μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Stoiximan.gr εντάσσονται στην κατηγορία των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων (online games of chance).

E.1.3. Διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοιχείο

119. Σε απάντηση σχετικών ερωτημάτων της ΓΔΑ προς τις γνωστοποιούσες εταιρείες, που αφορούν στη διεξαγωγή διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος και διαδικτυακού virtual (εικονικού) ιπποδρομιακού στοιχήματος, καθώς και τη σχέση μεταξύ αυτών²⁷⁸ ο ΟΠΑΠ αναφέρει τα εξής²⁷⁹:

α) i) δεν δραστηριοποιείται στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοιχείο (το ίδιο ισχύει και για τη Stoiximan), ii) ο ΟΠΑΠ δεν σκοπεύει να δραστηριοποιηθεί ενεργά στο διαδικτυακό αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοιχείο και ότι βέβαιον τούτου δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για μία εύλογη επένδυση από τον ΟΠΑΠ σε αυτόν τον τομέα καθότι

²⁷⁷ Βλ. την υπ' αρ. 5834/20.9.2019 επιστολή των Deerp και Padian, απάντηση στο ερ. 2.

²⁷⁸ Βλ. ερ. 4-6 της υπ' αρ. 5574/10.9.2019 επιστολής της ΓΔΑ προς τον ΟΠΑΠ, και ερ. 3-4 των υπ' αρ. 5575/10.9.2019 και 5576/10.9.2019 επιστολών της ΓΔΑ προς τις Deerp και Padian αντίστοιχα.

²⁷⁹ Βλ. απαντήσεις του ΟΠΑΠ στα ερ. 4-6 στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

το δικαίωμα της θυγατρικής του ΟΠΑΠ Ιπποδρομίες Α.Ε. για διαδικτυακό αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοίχημα θα παύσει να ισχύει στο τέλος του 2020 και iii) υπό το υφιστάμενο νομικό και κανονιστικό πλαίσιο (αποκλειστικό δικαίωμα του ΟΠΑΠ), η Stoiximan δεν έχει την πρόθεση να δραστηριοποιηθεί στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό ιπποδρομιακό στοίχημα.

β) Σε σχέση με το διαδικτυακό virtual ιπποδρομιακό στοίχημα, στο οποίο δραστηριοποιείται η Stoiximan, ο ΟΠΑΠ αναφέρει ότι ο ίδιος δραστηριοποιείται μόνο σε επίγειο ιπποδρομιακό στοίχημα και ότι τα επίγεια παίγνια συνιστούν διαφορετικές προϊόντικές αγορές σε σχέση με τα διαδικτυακά παίγνια. Επίσης αναφέρει ότι το διαδικτυακό virtual ιπποδρομιακό στοίχημα αποτελεί τμήμα της αγοράς των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων και όχι της αγοράς του διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος. Το virtual ιπποδρομιακό στοίχημα συνίσταται σε virtual τυχερά παίγνια και όχι σε διοργανώσεις πραγματικών ιπποδρομιών. Ως εκ τούτου, η ουσιώδης διαφορά είναι ότι τα αποτελέσματα των virtual αγώνων προέρχονται από Γεννήτριες Τυχερών Αριθμών (RNGs) και όχι από την πραγματική απόδοση αλόγων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το virtual ιπποδρομιακό στοίχημα, όπως όλα τα διαδικτυακά παίγνια, βασίζεται σε καθαρή τύχη, ενώ το διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοίχημα είναι περισσότερο συγκρίσιμο με το αθλητικό στοίχημα όπου οι πιθανότητες των παικτών να κερδίσουν αυξάνουν με την καλύτερη γνώση των αγώνων, την ατομική επίδοση παικτών και την κατάστασή τους κ.λπ.

120. Ως εκ τούτου, η ΟΠΑΠ καταλήγει στο ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται οριζόντια σχέση μεταξύ του διαδικτυακού virtual ιπποδρομιακού στοιχήματος της Stoiximan και του διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος της ΟΠΑΠ.

γ) Οι Deer και Padian αναφέρουν²⁸⁰ ότι υπό το υφιστάμενο νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τη διεξαγωγή και διαχείριση του ιπποδρομιακού στοιχήματος στην ελληνική επικράτεια, η Stoiximan δεν σκοπεύει να επεκταθεί μελλοντικά στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοίχημα μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας της. Μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Stoiximan.gr προσφέρονται μόνο διαδικτυακά εικονικά (virtual) ιπποδρομιακά στοίχημα, τα οποία είναι εικονικά τυχερά παιχνίδια και δεν αφορούν σε πραγματικά ιπποδρομιακά γεγονότα. Τα δε αποτελέσματα προκύπτουν αποκλειστικά και μόνο από γεννήτρια τυχαίων αριθμών. Συνεπώς, τα διαδικτυακά virtual ιπποδρομιακά στοίχημα της πλατφόρμας Stoiximan.gr δεν εντάσσονται στην αγορά του διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος, αλλά στην αγορά των εικονικών τυχερών παιγνίων (virtual games of chance). Ως εκ τούτου, δεν υφίσταται οριζόντια σχέση μεταξύ του διαδικτυακού virtual ιπποδρομιακού στοιχήματος της Stoiximan και του διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος της ΟΠΑΠ, όπως επίσης δεν υφίσταται οριζοντίως επηρεαζόμενη αγορά σχετικά με τις εν λόγω δραστηριότητες.

Ε.1.4. Λοιπές αγορές

²⁸⁰ Βλ. την υπ'αρ. 5834/20.9.2019 επιστολή των Deer και Padian, απαντήσεις στα ερ. 3-4.

121. Ως προς τις λοιπές αγορές που δραστηριοποιούνται οι Deer και Padian, κατά δήλωση των γνωστοποιούντων μερών²⁸¹:

α) Μόνη δραστηριότητα της εταιρείας Deer είναι η κατοχή μετοχικού πακέτου στην TCB. Ο πραγματικός δικαιούχος της Deer, [...], δραστηριοποιείται επίσης στον τομέα των μέσων μαζικής ενημέρωσης με δραστηριότητες στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν ότι δεν προκύπτουν επομένως οριζόντιες επηρεαζόμενες αγορές καθότι ο όμιλος [...] δεν ασκεί δραστηριότητες που βρίσκονται στο ίδιο στάδιο με αυτό της αποκτώμενης επιχείρησης.

β) Μόνη δραστηριότητα της εταιρείας Padian είναι η κατοχή μετοχικού πακέτου στην TCB. Ο πραγματικός δικαιούχος της Padian, [...], δραστηριοποιείται επίσης στον τομέα του αθλητικού μάρκετινγκ μέσω της εταιρείας Progame Α.Ε. Συνεπώς δεν προκύπτουν οριζόντιες επηρεαζόμενες αγορές καθότι ο όμιλος [...] δεν ασκεί δραστηριότητες που βρίσκονται στο ίδιο στάδιο με αυτό της αποκτώμενης επιχείρησης.

Ε.1.5 Απουσία καθέτως επηρεαζόμενων αγορών

122. Οι γνωστοποιούσες επικαλούμενες τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές^{282,283} της Ε.Επ. αναφέρουν ότι δεν θεμελιώνονται καθέτως επηρεαζόμενες αγορές ως αποτέλεσμα της υπό εξέταση συγκέντρωσης διότι στις αγορές όπου οι επιχειρήσεις που μετέχουν στην συγκέντρωση βρίσκονται σε υφιστάμενη ή εν δυνάμει κάθετη σχέση μεταξύ τους (αγορές προηγούμενου ή επόμενου σταδίου) (i) καμία από αυτές δε διατηρεί μερίδιο άνω του 25% σε καμία από τις καθέτως σχετιζόμενες αγορές, και (ii) τα μέρη στερούνται κινήτρων αποκλεισμού ανταγω-

²⁸¹ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 78-79 του Εντύπου.

²⁸² Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ως δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 18.20.2008 (2008/C 285/07).

²⁸³ Σύμφωνα με τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «[δ]ύο είναι οι βασικοί τρόποι με τους οποίους οι μη οριζόντιες συγκεντρώσεις ενδέχεται να παρεμποδίζουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό: μη συντονισμένα αποτελέσματα και συντονισμένα αποτελέσματα (επιδράσεις στη δυνατότητα συντονισμού των επιχειρήσεων στη σχετική αγορά που δραστηριοποιούνται). Μη συντονισμένα αποτελέσματα ενδέχεται κυρίως να προκύψουν όταν μη οριζόντιες συγκεντρώσεις έχουν ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό από την αγορά... Ένας τέτοιος αποκλεισμός από την αγορά ενδέχεται να επιτρέψει στις εταιρείες που μετέχουν στη συγκέντρωση - και, ενδεχομένως, και σε ορισμένους ανταγωνιστές τους - να αυξήσουν επικερδώς τις τιμές που χρεώνουν στους καταναλωτές. Συντονισμένα αποτελέσματα προκύπτουν όταν η συγκέντρωση μεταβάλλει τη φύση του ανταγωνισμού κατά τρόπο ώστε να αυξάνεται σημαντικά η πιθανότητα να συντονίζονται στο εξής τη συμπεριφορά τους επιχειρήσεις που δεν το έπρατταν προηγουμένως, προκειμένου να αυξήσουν τις τιμές ή να παρεμποδίσουν με οποιονδήποτε άλλο τρόπο τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό... κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων μιας συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό, η Επιτροπή συγκρίνει τις συνθήκες ανταγωνισμού που θα προκύψουν από την κοινοποιηθείσα συγκέντρωση με εκείνες που θα επικρατούσαν χωρίς αυτήν».

νιστών από εισροές ή πελάτες²⁸⁴. Επιπλέον, τονίζουν ότι πολλές από αυτές τις σχέσεις δεν προκύπτουν ως αποτέλεσμα της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης, αλλά προϋφίστανται αυτής. Ειδικότερα, τα γνωστοποιούνται μέρη αναφέρουν για τις κάτωθι αγορές:

Ε.1.5.1 Διανομή και μεταπώληση κωδικών για τη διενέργεια αγορών στο διαδίκτυο με κουπόνια (e-vouchers)²⁸⁵

123. Ο ΟΠΑΠ μέσω της θυγατρικής του, «Tora Direct» παρέχει στην Ελλάδα υπηρεσίες διανομής κωδικών μετατρέψιμων σε ηλεκτρονικό χρήμα (e-vouchers) έκδοσης Paysafe και Moneysafe. Οι συγκεκριμένοι κωδικοί αφορούν αποκτηθούν καταρχήν από τον τελικό καταναλωτή, στη συνέχεια καταχωρούνται από αυτόν στον ηλεκτρονικό λογαριασμό που ο ίδιος τηρεί στην εκάστοτε εκδότρια (π.χ. Paysafe, Moneysafe) και συνακόλουθα μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διενέργεια αγορών στο διαδίκτυο. Η Tora Direct διανέμει τους εν λόγω κωδικούς σε διάφορα σημεία πώλησης μέσω τερματικού ηλεκτρονικού εξοπλισμού που εγκαθίσταται σε αυτά και χρησιμοποιείται για την έκδοση του κωδικού προς αγορά από τον τελικό καταναλωτή.

124. Σύμφωνα με τα γνωστοποιούντα μέρη, θα μπορούσε να θεωρηθεί για τους σκοπούς της υπό κρίση συγκέντρωσης ότι οι δραστηριότητες της Tora Direct εμπίπτουν στην αγορά διανομής κωδικών μετατρέψιμων σε ηλεκτρονικό χρήμα (e-vouchers)²⁸⁶. Αναφέρουν δε ότι ο ορισμός της εν λόγω σχετικής αγοράς θα μπορούσε να παραμείνει ανοιχτός για τους σκοπούς της εξέτασης της υπό κρίση συγκέντρωσης δεδομένου ότι η αγορά αυτή δεν αποτελεί αγορά την οποία αφορά η γνωστοποιούμενη συγκέντρωση, καθότι οι δραστηριότητες της Tora Direct δεν βρίσκονται σε στάδιο προηγούμενο ή επόμενο της εμπορικής δραστηριότητας της αποκτώμενης επιχείρησης.

125. Συγκεκριμένα, τόσο ο ΟΠΑΠ όσο και η αποκτώμενη επιχείρηση υποχρεούνται εκ του νόμου (άρθρο 49 του ν. 4002/2011) να αποδέχονται και να πραγματοποιούν αποκλειστικά πληρωμές από/προς αδειοδοτημένους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών (εφεξής «ΠΥΠ»), προκειμένου να επιτρέπουν στο παικτικό κοινό να καταβάλει το ποσό συμμετοχής του, αλλά και να λαμβάνει τα κέρδη του σε/από τυχερά παίγνια μέσω διαδικτύου. Η Tora Direct δεν αποτελεί αδειοδοτημένο ΠΥΠ (σε αντίθεση π.χ. με την εκδότρια εταιρεία της PaySafe) και άρα δεν έχει την δυνατότητα να συμβληθεί απευθείας με τους παρόχους διαδικτυακών τυχερών παιγνίων παρέχοντας τις απαιτούμενες εξ' αυτών υπηρεσίες πληρωμών. Η δραστηριότητα της Tora Direct εστιάζεται αποκλειστικά στην διανομή κωδικών (e-vouchers) που χρησιμοποιούνται από τους καταναλωτές, για τη «φόρτιση» των αντίστοιχων ηλεκτρονικών πορτοφολιών και μέσων πληρωμών που κατέχουν και των οποίων ή τήρηση πραγματοποιείται

είται από αδειοδοτημένους ΠΥΠ όπως η εκδότρια της εταιρεία PaySafe. Η Tora Direct αποτελεί μόνο έναν από πλείστους διανομείς τέτοιων e-vouchers στην ελληνική αγορά, ενώ τα σημεία διανομής ανέρχονται σε αρκετές χιλιάδες και είναι κυρίως επιχειρήσεις μικρής λιανικής (π.χ. περίπτερα, καταστήματα ψιλικών, πρατήρια καυσίμων κ.α.) ανά την επικράτεια. Εναλλακτικοί διανομείς των PaySafe κωδικών που δραστηριοποιούνται ενεργά στην Ελληνική αγορά (π.χ. οι εταιρείες Κέντρο Κινητής Τηλεφωνίας, Euronet και Netlink) δεν θα ήταν δυνατό να αποκλειστούν από την αγορά διανομής.

126. Οι γνωστοποιούσες επισημαίνουν ότι η Stoiximan έχει, μεταξύ άλλων ΠΥΠ, σύμβαση και με την εταιρεία PaySafe, προκειμένου οι παίκτες που χρησιμοποιούν την πλατφόρμα της Stoiximan να έχουν την δυνατότητα αξιοποίησης του αντίστοιχου PaySafe ηλεκτρονικού πορτοφολιού τους (εφόσον το διαθέτουν) για την καταβολή της συμμετοχής τους σε παίγνια ή την είσπραξη κερδών τους από αυτά. Η πλατφόρμα διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος του ΟΠΑΠ δίνει επίσης τη δυνατότητα χρήσης PaySafe ή άλλων προπληρωμένων κουπονιών / καρτών καθώς και διαφόρων άλλων μεθόδων πληρωμής (ενδεικτικά αποδοχή χρεωστικών καρτών πληρωμής εκδόσεως ΠΥΠ, πληρωμή μέσω μεταφοράς πίστωσης (credit transfer), κ.α.).

127. Βάσει των ανωτέρω, οι γνωστοποιούσες καταλήγουν ότι καθίσταται σαφές ότι η γνωστοποιούμενη συγκέντρωση δεν δύναται να επηρεάσει την ανταγωνιστική διαδικασία στην αγορά της διανομής κωδικών μετατρέψιμων σε ηλεκτρονικό χρήμα (e-vouchers), και ότι η συγκεκριμένη αγορά δεν χρήζει περαιτέρω ανάλυσης από την Επιτροπή στο πλαίσιο εξέτασης της παρούσας γνωστοποίησης.

Ε.1.5.2 Αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου²⁸⁷

128. Η «Tora Wallet», θυγατρική του ΟΠΑΠ, προσφέρει επί του παρόντος μέσω του δικτύου πιστοποιημένων αντιπροσώπων της υπηρεσίες πληρωμής λογαριασμών κάθε είδους (τηλεφωνία, ενέργεια, ύδρευση, κ.λπ.), ενώ σχεδιάζει προσεχώς να παρέχει υπηρεσίες εκτέλεσης εμβασμάτων εντός και εκτός Ελλάδας, καθώς και υπηρεσίες που αφορούν το άνοιγμα λογαριασμού πληρωμών, την τοποθέτηση και ανάληψη χρηματικών ποσών από και προς τον λογαριασμό πληρωμών και την μεταφορά χρηματικών ποσών (credit transfer) σε άλλους λογαριασμούς πληρωμών δικαιούχων σε συνδυασμό με την έκδοση χρεωστικής κάρτας που θα διευκολύνει την πραγματοποίηση των ανωτέρω συναλλαγών.

129. Η Tora Wallet θα παρέχει τις ανωτέρω υπηρεσίες είτε μέσω του φυσικού δικτύου πιστοποιημένων αντιπροσώπων της²⁸⁸, είτε και διαδικτυακά μέσω εφαρμογής που κατεβάζει ο χρήστης σε κινητές ή άλλες ηλεκτρονικές συσκευές, ανάλογα με τη φύση της υπηρεσίας. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της εκτέλεσης πληρωμής εμβασμάτων ο πελάτης - χρήστης υπηρεσίας πληρωμών θα δύναται να προσέρχεται σε ένα κατάστημα πιστοποι-

²⁸⁴ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 91-93 του Εντύπου.

²⁸⁵ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 94-97 του Εντύπου.

²⁸⁶ Οι γνωστοποιούσες παραπέμπουν στην υπ' αρ. 23/2012 απόφαση της Κυπριακής Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού της 20ης Ιουλίου 2012 επί της κοινοποίησης συγκέντρωσης αναφορικά με τη δημιουργία κοινής επιχείρησης από της εταιρείες G.A.P. Vassilopoulos Public Ltd και Otero Holdings Ltd.

²⁸⁷ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 98-105 του Εντύπου.

²⁸⁸ Όπως η έννοια του αντιπροσώπου προβλέπεται στο ν. 4537/2018, ως ισχύει.

ημένου αντιπροσώπου της Tora Wallet προκειμένου να πραγματοποιηθεί η αποστολή ή/και λήψη του εμβάσματος. Αντίστοιχα, ο πελάτης - χρήστης υπηρεσιών πληρωμών θα δύναται μέσω εγγραφής του σε εφαρμογή της Tora Wallet για κινητές ηλεκτρονικές συσκευές (mobile app) να παρακολουθεί τις πληρωμές που πραγματοποιεί από/προς τον λογαριασμό πληρωμών του καθώς και να δίδει ηλεκτρονικά εντολές πληρωμής κ.λπ.

130. Κατά την άποψη των γνωστοποιούντων μερών, ο σχεδιασμός της Tora Wallet να επεκταθεί μελλοντικά στις υπηρεσίες έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος δημιουργεί μια εν δυνάμει κάθετη σχέση μεταξύ της Tora Wallet ως προμηθευτή και της Stoiximan ως πελάτη ηλεκτρονικών πληρωμών στο διαδίκτυο. Συμπληρώνουν δε ότι σε πρόσφατες αποφάσεις της η Ε.Επ. έχει ορίσει τη σχετική αγορά στην οποία εντάσσονται οι υπηρεσίες της Tora Wallet ως αγορά παροχής υπηρεσιών πληρωμών στο διαδίκτυο²⁸⁹. Η αγορά αυτή περιλαμβάνει ενδεικτικά το e-banking πιστωτικών ιδρυμάτων, τη χρήση πιστωτικών, προπληρωμένων και χρεωστικών καρτών για τη διενέργεια συναλλαγών στο διαδίκτυο, το PayPal, το mobile banking, υπηρεσίες ηλεκτρονικού πορτοφολιού (digital wallet), και εν γένει κάθε μορφή πληρωμής που εκτελείται στο διαδίκτυο μέσω Η/Υ, τάμπλετ, ή φορητής συσκευής τηλεφώνου. Το γεωγραφικό πλαίσιο της αγοράς παροχής υπηρεσιών πληρωμών στο διαδίκτυο έχει οριστεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως ευρύτερο του εθνικού. Ωστόσο, ο ακριβής προσδιορισμός των γεωγραφικών ορίων αφέθηκε ανοικτός²⁹⁰.

131. Οι γνωστοποιούσες επισημαίνουν ότι η αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επηρεαζόμενη της υπό εξέταση συγκέντρωσης καθότι:

α) Η Tora Wallet δεν έχει μερίδιο αγοράς στις πληρωμές μέσω διαδικτύου κατά το χρόνο υποβολής του Εντύπου, και οι προβλέψεις της εταιρείας για τα τρία πρώτα έτη λειτουργίας της εκτιμούν το μερίδιό της σε περίπου [...]%, [...]%, και [...] για τα έτη 2019 έως 2021 αντίστοιχα²⁹¹.

β) Υπηρεσίες παρόμοιες με αυτές της Tora Wallet παρέχει και ο ισχυρός ελληνικός πάροχος Viva Payments, ενώ αναφέρουν και την είσοδο νέου παίκτη στην εν λόγω αγορά από τον Ιούλιο του 2018 με τη σύσταση θυγατρι-

²⁸⁹ Βλ. απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2013, COMP/M.6967 - BNP Paribas Fortis / Belgacom / Belgian Mobile Wallet JV, παρ. 38 et seq, και απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2017, M.8640 - CVC / BLACKSTONE / PAYSAFE, παρ. 19.

²⁹⁰ Βλ. απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2017, M.8640 - CVC / BLACKSTONE / PAYSAFE, παρ. 20.

²⁹¹ Βάσει της απάντησης των γνωστοποιούντων μερών στην παρ. 104α του Εντύπου. Στην παρ. 5 της υπ' αρ. 7763/18.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, οι εκτιμήσεις για τα εν λόγω μερίδια για τα έτη 2019 έως 2021 ανέρχονται σε [...]%, [...] και [...] αντίστοιχα, ενώ διευκρινίζεται από τον ΟΠΑΠ ότι η ToraWallet δεν δύναται να δραστηριοποιηθεί στη διάθεση πιστωτικών καρτών προς το καταναλωτικό κοινό βάσει της άδειας που έχει λάβει από την Τράπεζα της Ελλάδος για τη λειτουργία της ως ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος, συνεπώς η γνωστοποιούσα δεν κρίνει αναγκαίο να ληφθεί για τους σκοπούς της παρούσας αξιολόγησης του μεριδίου αγοράς της Tora Wallet η επιμέρους αξία διαδικτυακών πληρωμών με χρήση πιστωτικών καρτών στην Ελλάδα.

κής εταιρείας με την επωνυμία «Cosmote Payments - Υπηρεσίες Ηλεκτρονικού Χρήματος Ανώνυμος Εταιρεία» και το διακριτικό τίτλο «Cosmote Payments», που ανήκει στον Όμιλο ΟΤΕ, με σκοπό την ένταξη στην αγορά των πληρωμών εν αναμονή της λήψης άδειας λειτουργίας της ως ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος από την Τράπεζα της Ελλάδος. Κατά την άποψη των γνωστοποιουσών, η είσοδος της εν λόγω εταιρείας με τη φήμη, την αξιοπιστία και την οικονομική ισχύ του ΟΤΕ θα καταστείλει περαιτέρω τη δυνατότητα της Tora Wallet να ενισχύσει την θέση της στην αγορά. Επιπλέον, οποιοδήποτε ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος αδειοδοτημένο από αρμόδια εποπτεύουσα αρχή των κρατών μελών Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΕΟΧ, μπορεί μέσω της διαδικασίας του passporting να προσφέρει υπηρεσίες διαδικτυακών πληρωμών αντίστοιχες με αυτές της Tora Wallet σε άλλα κράτη μέλη πριν του κράτους προέλευσης, ειδικά δε στην περίπτωση όπου η Ελλάδα αποτελεί κράτος υποδοχής του συγκεκριμένου αλλοδαπού αδειοδοτηθέντος ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος, θα πρέπει να αναγνωριστεί από την Τράπεζα της Ελλάδος (ως εθνική εποπτεύουσα αρχή των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος - άρθρο 30 ν. 4537/2018).

132. Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία, άνω των 170 ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος έχουν διέλθει της διαδικασίας του passporting και έχουν τη δυνατότητα να δραστηριοποιηθούν στην ελληνική αγορά είτε μέσω της παροχής υπηρεσιών είτε μέσω της εγκατάστασης στην Ελλάδα με ίδρυση υποκαταστήματος ή τον διορισμό αντιπροσώπου²⁹². Αντίστοιχη πρόβλεψη και δυνατότητα υφίσταται και για τα ιδρύματα πληρωμών, όπως αυτά ορίζονται στο ν. 4537/2018, τα οποία δύναται να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών μέσω διαδικτύου, όπως και οι λοιποί πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών. Η διενέργεια πληρωμών για τη συμμετοχή (τοποθέτηση χρημάτων ή και απόδοση κέρδους) σε τυχερά παίγνια μέσω διαδικτύου δύναται να πραγματοποιείται χωρίς να επιτρέπεται ο αποκλεισμός τους, κατά ρητή επιταγή της διάταξης του άρθρου 49 του ν. 4002/2011, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 15α του άρθρου 173 του ν. 4261/2014, και από παρόχους υπηρεσιών πληρωμών που έχουν αδειοδοτηθεί σε άλλο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, διευρύνοντας σημαντικά έναντι της προγενέστερης ρύθμισης της ίδιας διάταξης, το γεωγραφικό εύρος των παρόχων υπηρεσιών πληρωμών που επιτρέπεται να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών αναφορικά με την συμμετοχή σε τυχερά παίγνια μέσω διαδικτύου.

133. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των γνωστοποιούντων μερών, το μερίδιο που κατέχει η Stoiximan, ως λήπτης υπηρεσιών διαδικτυακών πληρωμών, εκτιμάται πως δεν υπερβαίνει το 25% της ζήτησης για τέτοιες υπηρεσίες στην ελληνική επικράτεια, σημειώνοντας ότι δεδομένου ότι το γεωγραφικό πλαίσιο της εν λόγω σχετικής αγοράς έχει κριθεί ως ευρύτερο από τα όρια της ελληνικής επι-

²⁹² Βλ. κατάλογο των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος στον ιστότοπο της Τράπεζας της Ελλάδος: [https://www.bankofgreece.gr/pages/el/supervision/supervisedinstitutions/default.aspx\(σημείο 13 και σημείο 12 για τα ιδρύματα πληρωμών\)](https://www.bankofgreece.gr/pages/el/supervision/supervisedinstitutions/default.aspx(σημείο 13 και σημείο 12 για τα ιδρύματα πληρωμών)).

κράτειας, το ποσοστό της ζήτησης που αντιπροσωπεύει η Stoiximan είναι ακόμη χαμηλότερο.²⁹³

134. Οι γνωστοποιούσες καταλήγουν ότι σε κάθε περίπτωση η Stoiximan στερείται παντελώς κινήτρων για να εστιάσει όλες τις υπηρεσίες διαδικτυακών πληρωμών που είναι διαθέσιμες για παίκτες που επιλέγουν την πλατφόρμα της σε έναν μόνο πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, καθότι βασίζεται, μεταξύ άλλων, και στην ικανότητά της να προσφέρει πληθώρα εναλλακτικών μεθόδων πληρωμής από διαφορετικούς παρόχους υπηρεσιών πληρωμών ώστε να καθιστά έτσι ευκολότερη την προσέλευση παικτών αλλά και να διευκολύνει τόσο την εγγραφή τους στην πλατφόρμα της όσο και την εκτέλεση πληρωμών από μέρους τους στο πλαίσιο της συμμετοχής τους σε τυχερά παίγνια μέσω διαδικτύου. Κατά το χρόνο υποβολής του Εντύπου η Stoiximan συνεργάζεται με πληθώρα παρόχων που δραστηριοποιούνται στις διαδικτυακές πληρωμές συμπεριλαμβανομένων πιστωτικών ιδρυμάτων (Εθνική, Eurobank, AlphaBank) και ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος μέσω εναλλακτικών μεθόδων

²⁹³ Η ΓΔΑ με τις υπ' αρ. 6348/31.10.2018 και 6944/21.11.2018 επιστολές ζήτησε διευκρινιστικά στοιχεία αναφορικά με το εν λόγω ποσοστό της ζήτησης. Ο ΟΠΑΠ παρέιχε τις απαιτούμενες διευκρινίσεις με τις υπ' αρ. 6608/12.11.2018 και 7763/18.12.2018 επιστολές. Βάσει προσκομισθέντων στοιχείων της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής, η συνολική αξία της αγοράς υπηρεσιών διαδικτυακών πληρωμών στην Ελλάδα το 2017 υπολογίζεται σε περίπου [...] (α) [...] ευρώ αφορά στο σύνολο της αξίας συναλλαγών μέσω χρεωστικών καρτών στο διαδίκτυο - βάσει σχετικών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας η συνολική αξία των συναλλαγών μέσω χρεωστικών καρτών το 2017 στην Ελλάδα ήταν 15,8 δις ευρώ (συν. ως σχετ. 20 στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ) και βάσει εκτιμήσεων της ToraWallet περίπου [...] % του συνολικού αυτού ποσού αντιστοιχεί σε πληρωμές μέσω χρεωστικών καρτών στο διαδίκτυο (ήτοι [...] ευρώ) -, και β) 60.000.000.000,00 ευρώ αφορούν στο σύνολο της αξίας συναλλαγών μέσω internet banking (e-banking, mobile banking) σύμφωνα με από 29.12.2017 στοιχεία της εφημερίδας «η Καθημερινή»: <http://www.kathimerini.gr/941195/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/terastia-ay3hsh-trapezikwn-synallagwn-mesw-texnologias>). Δεδομένου ότι ο συνολικός κύκλος εργασιών της αποκτώμενης επιχείρησης το 2017 δεν ξεπερνούσε τα [...] ευρώ, προκύπτει ότι η αποκτώμενη δεν αντιπροσωπεύει πλέον του [...] % της ζήτησης για υπηρεσίες διαδικτυακών πληρωμών στην Ελλάδα, και το εν λόγω μερίδιό της είναι σημαντικά χαμηλότερο έναντι του προαναφερθέντος ποσοστού. Ο ΟΠΑΠ παρέιχε επίσης συμπληρωματικές ζητηθείσες πληροφορίες στην υπ' αρ. 7763/18.12.2018 επιστολή του, προσκομίζοντας στοιχεία που αφορούν στη χρήση και των πιστωτικών καρτών και ηλεκτρονικού χρήματος (e-money) σε διαδικτυακές πληρωμές (προσκομίζοντας στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, συν. ως Παράρτημα 14α (i) σε συνδυασμό με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, συν. ως Παράρτημα 14α (ii)). Από τα εν λόγω στοιχεία προκύπτει ότι το ύψος των διαδικτυακών πληρωμών μέσω καρτών στην Ελλάδα για το έτος 2017 κυμαίνεται στο ποσό των [...] ευρώ, εκ των οποίων ποσοστό [...] % (περίπου [...] ευρώ) αφορά πιστωτικές κάρτες και [...] % (περίπου [...] ευρώ) αφορά στη χρήση χρεωστικών καρτών. Επίσης, οι συναλλαγές με ηλεκτρονικό χρήμα για το έτος 2017 στην Ελλάδα ανέρχονται σε [...] ευρώ, [...] % εκ των οποίων αφορούν διαδικτυακές πληρωμές βάσει εκτιμήσεων της ToraWallet. Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, το ποσοστό [...] % που αντιστοιχεί σε πληρωμές μέσω χρεωστικών καρτών στο διαδίκτυο, αναμορφώνεται σε [...] % συμπεριλαμβανομένων και των πιστωτικών καρτών.

των πληρωμών π.χ. είτε μέσω διενέργειας πληρωμής με internet/mobile banking, είτε με τη χρήση προπληρωμένων καρτών (PaySafe), και mobile wallet (Viva, Skrill).

Ε.1.5.3 Αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο στην ελληνική επικράτεια²⁹⁴

135. Ο [...], πραγματικός δικαιούχος της Deerp, δραστηριοποιείται παράλληλα και στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης μέσω [...], ο οποίος όμιλος διαχειρίζεται, μεταξύ άλλων, [...].²⁹⁵

136. Επιπρόσθετα, ο Όμιλος [...] δραστηριοποιείται στον τομέα του μάρκετινγκ. Συγκεκριμένα, διαθέτει διαφημιστικό χώρο στις ιστοσελίδες και τους ραδιοφωνικούς σταθμούς που διαχειρίζεται και παρέχει συναφείς συμβουλευτικές υπηρεσίες σε διαφημιζομένους²⁹⁶. Οι γνωστοποιούσες επισημαίνουν ότι ο όμιλος [...] δεν αποτελεί διαφημιστική εταιρεία - η δραστηριότητά του περιορίζεται στην διάθεση χώρου/υπηρεσιών που σχετίζονται με τους δικούς του ιστοτόπους και ραδιοφωνικούς σταθμούς και δεν επεκτείνεται στην μεταπώληση (ή στη διαπραγμάτευση σε σχέση με τη μεταπώληση) σε διαφημιζομένους πακέτων δικαιωμάτων τρίτων ή διαφημιστικού χώρου σε μέσα τρίτων εκτός από σπάνιες ad hoc περιπτώσεις. Στο πλαίσιο της παραχώρησης διαφημιστικού χώρου, ο όμιλος [...] παρέχει στους διαφημιζομένους ποικίλες υπηρεσίες και εργαλεία διαχείρισης και προώθησης του περιεχομένου τους στις πλατφόρμες της [...] όπως: affiliate services (click banners)²⁹⁷, rich media²⁹⁸, στόχευση κοινού (audience targeting)²⁹⁹, online video, και mobile advertising. Επιπλέον, ο όμιλος [...] συχνά παρέχει επιβλητικά adhoc συμβουλευτικές υπηρεσίες στους διαφημιζομένους του ώστε οι τελευταίοι να αντλήσουν μεγαλύτερη αξία από τις διαφημιστικές υπηρεσίες που τους παρέχει (λ.χ. συμβουλές για την βέλτιστη οπτική / αισθητική παρουσίαση banners ή για μεγιστοποίηση της επιδραστικότητας άρθρων).

137. Τα γνωστοποιούντα μέρη αναφέρουν ότι σε προηγούμενες αποφάσεις της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ορίσει ως διακριτή σχετική αγορά υπηρεσιών την αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο³⁰⁰, και η

²⁹⁴ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 106-117 του Εντύπου.

²⁹⁵ Υπό την εταιρεία [...]. Το περιεχόμενο των ως άνω αναφερθέντων ιστοσελίδων παρουσιάζεται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα στην ελληνική γλώσσα.

²⁹⁶ Βλ. σχετική ενότητα στην ιστοσελίδα <http://www.24media.gr/advertisers/>.

²⁹⁷ Ο όρος affiliate περιγράφει τον εκδότη ιστοσελίδας ο οποίος προωθεί επισκέπτες σε ιστοσελίδα διαφημιζόμενου (μέσω click banners ή text banners) και πληρώνεται εφόσον οι επισκέπτες της ιστοσελίδας του πραγματοποιήσουν προσυμφωνημένη ενέργεια (συνήθως αγορά στην ιστοσελίδα του διαφημιζόμενου).

²⁹⁸ Ψηφιακές διαφημίσεις που λόγω προηγμένων χαρακτηριστικών (όπως ήχου, βίντεο, links σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης κτλ) ενθαρρύνουν τον αποδέκτη να αλληλεπιδράσει εντονότερα με το διαφημιστικό περιεχόμενο.

²⁹⁹ Τα εργαλεία «στόχευσης κοινού» επιτρέπουν στον διαφημιζόμενο να επιλέγει με μεγαλύτερη ακρίβεια ποιοι χρήστες βλέπουν τις διαφημίσεις του σύμφωνα με βασικά δημογραφικά (π.χ. φύλο, ηλικία) ή άλλα χαρακτηριστικά τους (π.χ. αποκαλυπτόμενες προτιμήσεις / ενδιαφέροντα).

³⁰⁰ Βλ. απόφαση της 11 Μαρτίου 2008, COMP/M.4731 - Google/DoubleClick, παρ. 56.

δε γεωγραφική διάσταση αυτής έχει οριστεί ως εθνική ή οριζόμενη βάσει της γλώσσας στην οποία παρουσιάζεται το περιεχόμενο³⁰¹. Ως εκ τούτου, θεωρούν ότι ως σχετική γεωγραφική αγορά θα ληφθεί η ελληνική επικράτεια καθώς ακόμη και στο στενότερο δυνατό γεωγραφικό πλαίσιο δεν θεμελιώνονται αντι-ανταγωνιστικές επιδράσεις στην αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο στην ελληνική επικράτεια, συμπληρώνοντας ότι ως αποτέλεσμα της γνωστοποιούμενης συναλλαγής δεν προκύπτει ούτε η δυνατότητα αλλά ούτε και κίνητρα για αποκλεισμό ανταγωνιστών του ομίλου [...] από την αγορά.

138. Συγκεκριμένα, η Stoiximan αγοράζει διαφημιστικό χώρο στους ιστότοπους της [...] καθώς και συναφείς υπηρεσίες (λ.χ. affiliate services). Οι γνωστοποιούμενες αναφέρουν ότι παρά το γεγονός ότι υφίσταται κάθετη σχέση μεταξύ της Stoiximan και των δραστηριοτήτων προώθησης της [...], η αγορά αυτή δεν δύναται να θεωρηθεί ως επηρεαζόμενη καθότι:

α) Το μερίδιο της [...] στην ελληνική αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο το 2017 περιορίζεται σε [...] % σε μία αγορά συνολικής αξίας [...] εκ. ευρώ³⁰². Ακόμη και αν η [...] επέλεγε να συνεργαστεί αποκλειστικά με την Stoiximan, δεν θα είχε εκ των πραγμάτων τη δυνατότητα να αποκλείσει άλλους διαφημιζόμενους (π.χ. ανταγωνιστές της Stoiximan) από την πρόσβαση σε διαφημιστικό χώρο στο διαδίκτυο.

β) Οι πάροχοι διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού συνιστούν μικρό σχετικά κομμάτι της συνολικής διαφημιστική δαπάνης στο διαδίκτυο στην Ελλάδα, το οποίο εκτιμάται σε περίπου [...] %³⁰³. Συνεπώς, η διαφημιστική δαπάνη της Stoiximan στο διαδίκτυο δεν δύναται να υπερβαίνει το όριο του 25% και δεν καθιστά την Stoiximan σημαντικό αγοραστή διαφημιστικών υπηρεσιών στο διαδίκτυο, ο οποίος έχει την δυνατότητα να αποκλείσει ανταγωνιστές της [...] από πελάτες. Ακόμη

³⁰¹ Βλ. απόφαση της 11 Μαρτίου 2008, COMP/M.4731 - Google/DoubleClick, παρ. 84.

³⁰² Η ΓΔΑ με τις υπ' αρ. 6348/31.10.2018 και 6944/21.11.2018 επιστολές ζήτησε διευκρινιστικά στοιχεία αναφορικά με το εν λόγω ποσοστό. Ο ΟΠΑΠ παρέιχε τις απαιτούμενες διευκρινίσεις με τις υπ' αρ. 6608/12.11.2018 και 7544/11.12.2018 επιστολές. Βάσει της από 2017 μελέτης του IAB Hellas (συν. ως παράρτημα 21 στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ), το συνολικό μέγεθος της αγοράς διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο στην Ελλάδα ανέρχεται σε 65,5 εκ. ευρώ για το έτος 2017. Βάσει της παρ. 36 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, οι εταιρείες του ομίλου [...] που δραστηριοποιούνται στη διάθεση διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο [...] έχουν συνολικό κύκλο εργασιών για το έτος 2017 (ο οποίος κατά δήλωση της γνωστοποιούσας οφείλεται κατά πλειονότητα σε δραστηριότητες διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο) που ανέρχεται στο ποσό των ευρώ [...]. Το ποσό αυτό αποτελεί περίπου το [...] % του συνολικού μεγέθους της αγοράς διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο για το έτος 2017.

³⁰³ Σε συνέχεια των υπ' αρ. 6348/31.10.2018 και 6944/21.11.2018 επιστολών της ΓΔΑ αναφορικά με διευκρινιστικά στοιχεία σχετικά με το εν λόγω ποσοστό. Ο ΟΠΑΠ παρέιχε τις απαιτούμενες διευκρινίσεις με τις υπ' αρ. 6608/12.11.2018 και 7544/11.12.2018 επιστολές. Ειδικότερα, στην παρ. 37 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, αναγράφεται ότι «[...]».

και στην υποθετική περίπτωση όπου η Stoiximan είχε το κίνητρο να επιλέξει quod non να περιορίσει τη διαφημιστική της δαπάνη στις επιχειρήσεις της [...], στους ανταγωνιστές της [...] θα παρέμενε πληθώρα άλλων διαφημιζόμενων (τόσο εντός όσο και εκτός του χώρου των τυχερών παιγνίων) με τους οποίους θα μπορούσαν να συνεργαστούν εμπορικά.

γ) Επιπλέον, η κάθετη σχέση πελάτη προμηθευτή μεταξύ Stoiximan και Ομίλου [...] είναι προϋφιστάμενη της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης και δεν απορρέει από αυτήν, γεγονός που όπως αναφέρουν οι γνωστοποιούσες έγινε δεκτό από την Ε.Α. στην απόφαση για το Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοιχημα³⁰⁴, και αποτελεί περαιτέρω επιχείρημα υπέρ της έλλειψης καθέτων επιδράσεων. Κατά την άποψη των γνωστοποιούντων μερών, η σημαντικότερη παράμετρος είναι ότι η ίδια η Stoiximan στερείται παντελώς κινήτρων που θα την οδηγούσαν να συγκεντρώσει την διαδικτυακή διαφημιστική της δαπάνη στον Όμιλο [...]. Αντιθέτως, όπως έχει αναγνωρίσει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απόφαση Google / Double Click οι διαφημιζόμενοι, ειδικώς οι επιχειρήσεις μεσαίου και μεγάλου μεγέθους, συνηθίζουν να χρησιμοποιούν ταυτόχρονα πλέον του ενός φορείς διαφημιστικών υπηρεσιών (multi-homing) με σκοπό να προσεγγίσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κοινό³⁰⁵. Συμπληρώνουν δε ότι η Stoiximan χρησιμοποιεί πάνω από 50 παρόχους διαφημιστικού χώρου και συναφών υπηρεσιών στο διαδίκτυο, πολλοί από τους οποίους είναι πολύ ισχυροί παίκτες στην ελληνική αγορά, όπως η [...]. Κατά την άποψη των γνωστοποιούντων μερών, η Stoiximan δεν έχει κίνητρο να εγκαταλείψει τα σημαντικά αυτά κανάλια προώθησης συγκεντρώνοντας τη διαφημιστική της δαπάνη στον Όμιλο [...].

139. Οι γνωστοποιούσες καταλήγουν ότι βάσει του συνόλου των ως άνω παραμέτρων αποκλείεται κάθε πιθανότητα να προκύψουν κάθετες επιδράσεις στην αγορά της διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο ως αποτέλεσμα της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης.

Ε.1.5.4 Αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο στην ελληνική επικράτεια³⁰⁶

140. Πέραν της δραστηριοποίησής του σε ενημερωτικούς και ψυχαγωγικούς ιστότοπους, ο όμιλος [...] δραστηριοποιείται και στους ενημερωτικούς και ψυχαγωγικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς [...] ³⁰⁷ και [...] ³⁰⁸, στους οποίους, όπως και στις διαδικτυακές του επιχειρήσεις, διαθέτει διαφημιστικό χώρο. Οι υπηρεσίες που παρέχει ο όμιλος [...] στους διαφημιζόμενους στο ραδιόφωνο, συνίστανται κυρίως σε διαφημιστικά σποτ.

141. Όπως αναφέρουν τα γνωστοποιούντα μέρη, η Ε.Επ. έχει κρίνει ότι υπάρχει διακριτή αγορά για τη διαφήμιση στο ραδιόφωνο (ήτοι την αγορά εντός της οποίας οι ραδιοφωνικοί σταθμοί ανταγωνίζονται για διαφημιστικά έσοδα) η οποία περιορίζεται σε εθνικό γεωγραφικό πλάι-

³⁰⁴ Βλ. την υπ' αρ. 611/2015 απόφαση της Ε.Α., παρ. 118.

³⁰⁵ Βλ. απόφαση της 11.3.2008, COMP/M.4731 - Google/DoubleClick, παρ. 247.

³⁰⁶ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 107 και 118-121 του Εντύπου.

³⁰⁷ Υπό την εταιρεία [...]

³⁰⁸ Υπό την εταιρεία [...]

σιο³⁰⁹. Σύμφωνα με τις γνωστοποιούσες, τα αναφερθέντα που αφορούν στην αγορά της διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο ισχύουν *mutatis mutandis* και για την αγορά της διαφήμισης στο ραδιόφωνο στην ελληνική επικράτεια. Επισημαίνουν δε ότι και αυτή είναι μια προϋφιστάμενη κάθετη σχέση που δεν απορρέει από τη γνωστοποιούμενη συγκέντρωση και ότι η αγορά αυτή δεν δύναται να θεωρηθεί ως επηρεαζόμενη καθότι:

α) Το μερίδιο της [...] στην ελληνική αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο το 2017 [...] σε [...] % σε μία αγορά συνολικής αξίας [...] ευρώ³¹⁰, επισημαίνοντας ότι ακόμη και αν η [...] επέλεγε να συνεργαστεί αποκλειστικά με τη Stoiximan, δεν θα είχε εκ των πραγμάτων την δυνατότητα να αποκλείσει άλλους διαφημιζόμενους από την πρόσβαση σε διαφημιστικό χώρο στο ραδιόφωνο.

β) Οι πάροχοι διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού αποτελούν μερίδιο της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο ραδιόφωνο στην Ελλάδα που εκτιμάται σε περίπου [...] %. Συνεπώς, η διαφημιστική δαπάνη της Stoiximan στο διαδίκτυο δεν υπερβαίνει το όριο του 25% και δεν καθιστά τη Stoiximan σημαντικό αγοραστή διαφημιστικών υπηρεσιών στο διαδίκτυο, ο οποίος έχει την δυνατότητα να αποκλείσει ανταγωνιστές της [...]. Ακόμη και στην υποθετική περίπτωση όπου η Stoiximan είχε το κίνητρο να επιλέξει *quod non* να περιορίσει την διαφημιστική της δαπάνη στις επιχειρήσεις της [...], στους ανταγωνιστές της [...] θα παρέμενε πληθώρα διαφημιζόμενων (εντός ή εκτός του χώρου των τυχερών παιγνίων) με τους οποίους θα μπορούσαν να συνεργαστούν εμπορικά.

E.1.5.5 Αγορά αθλητικού μάρκετινγκ στην ελληνική επικράτεια³¹¹

142. Ο [...], πραγματικός δικαιούχος της εταιρείας Radian διατηρεί στην Ελλάδα παράλληλες δραστηριότητες στον τομέα του [...] μέσω της εταιρείας «[...]», η οποία δραστηριοποιείται στην εκπροσώπηση αθλητών έναντι χορηγών και στη διαμεσολάβηση για την εξασφάλιση χορηγιών από διαφημιζόμενες επιχειρήσεις³¹².

³⁰⁹ Βλ. απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 1996, COMP M.779 - Bertelsmann/CLT, παρ. 19 και απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, COMP / M.6840 - GoldmanSachs / TPG Lundy / RomanesMediaGroup, παρ. 18.

³¹⁰ Η ΓΔΑ ζήτησε διευκρινίσεις σχετικά με το μερίδιο [...] % της [...] και τη συνολική αξία της αγοράς διαφήμισης στο ραδιόφωνο για το έτος 2017 με τις υπ' αρ. 6348/31.10.2018 και 6944/21.11.2018 επιστολές. Η γνωστοποιούσα απάντησε με τις υπ' αρ. 6608/12.11.2018 και 199/14.1.2019 επιστολές της. Στην υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή της αναφέρεται ότι «[...]». Η ΓΔΑ επανήλθε με την υπ' αρ. 6944/21.11.2018 επιστολή της, ζητώντας μεταξύ άλλων να προσκομιστούν τα αναφερόμενα στοιχεία από λογισμικό της εταιρείας [...], βάσει των οποίων η γνωστοποιούσα αναφέρει ότι η ελληνική αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο για το έτος 2017 έχει συνολική αξία [...] ευρώ (ερώτημα 16 της εν λόγω επιστολής). Τα ζητούμενα στοιχεία προσκομίστηκαν με την υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολή της γνωστοποιούσας (συν. ως Παράρτημα 16α), στην οποία μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι [...].

³¹¹ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 122-126 του Εντύπου.

³¹² Κατά δήλωση των γνωστοποιουσών, η [...] δεν δραστηριοποιείται στο μάντζμεντ αθλητών, ήτοι την εκπροσώπηση αθλητών στις σχέσεις τους με αθλητικού συλλόγους. Η δραστηριότητά της αφορά το μάρκετινγκ στον χώρο του αθλητισμού.

Αφετέρου, διοργανώνει αθλητικές διοργανώσεις ή άλλες εκδηλώσεις σε σχέση με τον αθλητισμό και διαμεσολαβεί για την εξασφάλιση χορηγιών για αυτές.

143. Κατά την άποψη των γνωστοποιούντων μερών, οι δραστηριότητες της [...] θα μπορούσαν να ενταχθούν σε μια ευρύτερη κατηγορία υπηρεσιών αθλητικού μάρκετινγκ. Η [...] παρέχει υπηρεσίες αθλητικού μάρκετινγκ στην Stoiximan, όπως επίσης και συμβουλευτικές υπηρεσίες στην Stoiximan σχετικά με ζητήματα πρόωθησης, εξεύρεσης χορηγιών και αξιολόγησης προτάσεων για χορηγίες από διάφορους αθλητικούς παράγοντες. Η Stoiximan κατά το χρόνο υποβολής του Εντύπου είναι χορηγός έξι Ελλήνων αθλητών που εκπροσωπούνται από την [...].

144. Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν ότι βάσει όσων γνωρίζουν, η Ε.Α. δεν έχει ως τώρα ορίσει την αγορά του αθλητικού μάρκετινγκ. Στις αποφάσεις Group Canal+/RTL/GJCD/JV και Lagardere /Sportfive³¹³, η Ε.Ε. όρισε διακριτή αγορά υπηρεσιών πρόωθησης (marketing communications services) / αθλητικού μάρκετινγκ, η οποία είναι ευρεία και περιλαμβάνει μεταξύ πολλών άλλων την διαπραγμάτευση και εξασφάλιση χορηγιών, καθώς και το μάρκετινγκ αθλητών. Η Ε.Ε. έχει αφήσει τον γεωγραφικό ορισμό της αγοράς ανοικτό, έχοντας εξετάσει το κατά πόσον η αγορά θα μπορούσε να είναι Ευρωπαϊκή ή εθνική.

145. Τα μέρη καταλήγουν ότι για τους σκοπούς της παρούσας γνωστοποίησης, θα εξετασθεί η αγορά του αθλητικού μάρκετινγκ στην ελληνική επικράτεια και ότι η αγορά του αθλητικού μάρκετινγκ στην Ελλάδα δεν θμελιώνεται ως επηρεαζόμενη αγορά από τη γνωστοποιούμενη συγκέντρωση, για τους εξής λόγους:

α) Η σχέση προμηθευτή - πελάτη μεταξύ [...] και Stoiximan είναι προϋφιστάμενη της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης και δεν απορρέει από αυτήν.

β) Ακόμη και αν εξεταστεί η αγορά στην οποία δραστηριοποιείται η [...] στο στενότερο δυνατό γεωγραφικό επίπεδο, αυτό της ελληνικής επικράτειας, η [...] υπολογίζει το μερίδιο αγοράς της σε περίπου [...] %³¹⁴ κατά το έτος 2017. Στην ίδια αγορά με την [...] βρίσκεται και πληθώρα άλλων ανταγωνιστών, όπως διαφημιστικές εταιρείες, διοργάνωσης εκδηλώσεων, και συμβουλευτικής μάρκετινγκ. Επιπλέον, η [...] είναι νέα εταιρεία, που εισήλθε στην αγορά μόλις το 2016 και ανταγωνίζεται

³¹³ Απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2001, No COMP/M.2483 - Group Canal+/RTL/GJCD/JV, παρ. 27 και απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2007, No COMP/M.4519 - LAGARDERE / SPORTFIVE, παρ. 14.

³¹⁴ Η ΓΔΑ ζήτησε επιπρόσθετες πληροφορίες και διευκρινίσεις σχετικά με το πώς προκύπτει το εν λόγω ποσοστό της [...] (βλ. ερώτημα 23 στην υπ' αρ. 6348/31.10.2018 επιστολή και ερώτημα 17β στην υπ' αρ. 6944/21.11.2018 επιστολή). Βάσει των απαντήσεων του ΟΠΑΠ (βλ. παρ. 84-85 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 39-44 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του), το μέγεθος του κλάδου αυτού υπολογίζεται σε περίπου [...] ευρώ με βάση τους εκτιμώμενους κύκλους εργασιών των σημαντικότερων εταιρειών στο χώρο (...). Ο συνολικός κύκλος εργασιών υπολογίσθηκε εν μέρει βάσει οικονομικών καταστάσεων που ορισμένες από αυτές τις εταιρείες (ήτοι οι [...]) έχουν δημοσιεύσει στο Γενικό Μητρώο Επιχειρήσεων και εν μέρει βάσει της εμπειρίας των μερών στην αγορά. Ακόμη και σε αυτό το στενό τμήμα της αγοράς, το μερίδιο της [...] (με κύκλο εργασιών [...] ευρώ το 2017) είναι [...].

εταιρείες με μακρά παρουσία στην αγορά και ισχυρό πελατολόγιο όπως η [...].

γ) Οι πάροχοι διαδικτυακού στοιχήματος τροφοδοτούν μόνο μικρό ποσοστό της συνολικής δραστηριότητας του αθλητικού μάρκετινγκ στην Ελλάδα και οι πάροχοι αθλητικού μάρκετινγκ συμβάλλονται με χορηγούς από ποικίλους τομείς της οικονομίας. Ως αγοραστής υπηρεσιών αθλητικού μάρκετινγκ στην Ελλάδα, η Stoiximan υπολογίζει το μερίδιό της σε περίπου [...] %³¹⁵, αισθητά χαμηλότερο του ορίου του 25%. Επομένως, ακόμη και στην υποθετική περίπτωση που η Stoiximan ήθελε quod non να συγκεντρώσει ολόκληρη την δαπάνη της για αθλητικό μάρκετινγκ στην [...], δεν προκύπτει εκ των πραγμάτων δυνατότητα της Stoiximan να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της [...] από πελάτες.

δ) Οι γνωστοποιούσες αναφέρουν επίσης ότι εκλείπουν τα κίνητρα για πρακτικές αποκλεισμού ανταγωνιστών της [...] από την αγορά. Η Stoiximan, όπως και κάθε άλλος διαφημιζόμενος, έχει το κίνητρο να διασπείρει (και όχι να συγκεντρώσει) τη διαφημιστική του δαπάνη ώστε να επιδράσει τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό καταναλωτών. Η συνεργασία με περισσότερες της μιας εταιρειών αθλητικού μάρκετινγκ ή άλλων φορέων που διαπραγματεύονται χορηγίες αθλητών και αθλητικών εκδηλώσεων εξασφαλίζει στη Stoiximan την ευχέρεια να προσεγγίζει ποικιλία χορηγούμενων και να διευρύνει το κοινό στο οποίο διαφημίζεται.

Ε.1.5.6 Υπηρεσίες cybersecurity και υπηρεσίες παροχής συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων

146. Ως προς τις δραστηριότητες της, θυγατρικής του ΟΠΑΠ, εταιρεία NEUROSOFT A.E.^{316,317} (εφεξής «Neurosoft») τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει, όπως επίσης και το ποια δύναται να είναι η δυναμική συνεργασία της με την αποκτώμενη, από τις απαντήσεις του ΟΠΑΠ προκύπτουν τα εξής³¹⁸:

³¹⁵ Διευκρινίσεις ζητήθηκαν από τη ΓΔΑ και για το εν λόγω ποσοστό (βλ. ερώτημα 23 στην υπ' αρ. 6348/31.10.2018 επιστολή της ΓΔΑ και ερώτημα 17β στην υπ' αρ. 6944/21.11.2018 επιστολή της ΓΔΑ). Βάσει των απαντήσεων του ΟΠΑΠ (βλ. παρ. 86 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 45-48 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του), η συνολική αξία του αθλητικού διαφημιστικού χώρου στην Ελλάδα υπολογίζεται σε περίπου [...] ευρώ και σε αυτή περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων όλα τα τηλεοπτικά δικαιώματα της Super League, Football League, και Α1 Μπάσκετ, η διαφήμιση στη φανέλα των ομάδων της Super League, Football League, και Α1 Μπάσκετ καθώς και άλλοι τύποι διαφήμισης μέσω αθλητικών γεγονότων και αθλητών του Ελληνικού Συνδέσμου Ανωτύμων Καλαθοσφαιρικών Εταιρειών (ΕΣΑΚΕ), της Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (ΕΠΟ), της Ελληνικής Ομοσπονδίας Καλαθοσφαιρικής (ΕΟΚ) κ.α. Επί αυτού του διαφημιστικού χώρου η Stoiximan έχει μερίδιο (ως αγοραστής) το οποίο υπολογίζεται σε περίπου [...]%, καθότι η διαφημιστική δαπάνη της Stoiximan για χορηγικές δραστηριότητες το 2017 ανήλθε σε περίπου [...] ευρώ.

³¹⁶ Βλ. ερώτημα 16 της υπ' αρ. 6348/31.10.2018 επιστολής της ΓΔΑ.

³¹⁷ Η Neurosoft A.E. είναι εταιρεία που ανήκει στον όμιλο του ΟΠΑΠ, ο οποίος κατέχει το 67,72% του μετοχικού της κεφαλαίου (βλ. κατάλογο επιχειρήσεων ομίλου ΟΠΑΠ, συν. ως Παράρτημα 2 στο Έντυπο).

³¹⁸ Βλ. την υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ, παρ. 59-71 και την υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ, σελ. 11-12.

α) Η Neurosoft αποτελεί εταιρεία παραγωγής λογισμικού, που ειδικεύεται στο σχεδιασμό, παραγωγή, προσαρμογή και συντήρηση ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων για τους τρεις κύριους επιχειρηματικούς τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται: Sports Betting & Gaming Analytics, Business Intelligence και Core Factoring, όπως και στην παροχή εξειγμένων υπηρεσιών πληροφορικής στην Ελληνική και τη Διεθνή αγορά. Αποτελεί εταιρεία του κλάδου ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών) και αναπτύσσει τις ακόλουθες δραστηριότητες παγκοσμίως:

[...]

β) Ο ΟΠΑΠ είναι πελάτης της Neurosoft στην Ελλάδα, και του παρέχει υπηρεσίες cyber security, συστήματα διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων καθώς και άλλες υπηρεσίες τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ICT) (π.χ. υπηρεσίες εγκατάστασης και υπηρεσίες πεδίο (fieldservices) στα καταστήματα του ΟΠΑΠ). Ο ΟΠΑΠ επίσης επισημαίνει ότι η Neurosoft έχει εν πολλοίς αποχωρήσει από τις δραστηριότητες risk management for sports betting, ήτοι ότι δεν δραστηριοποιείται με εξωτερικούς πελάτες (αλλά μόνο με τον ΟΠΑΠ) και δεν προβαίνει σε ιδιαίτερες επενδύσεις σε αυτό τον χώρο.

γ) Η Neurosoft A.E. δραστηριοποιείται σε δύο τομείς, οι οποίοι βρίσκονται σε προηγούμενο ή επόμενο στάδιο της εμπορικής δραστηριότητας σε σχέση με την αποκτώμενη: (i) την παροχή υπηρεσιών cyber security, και (ii) την παροχή συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων. Η Stoiximan [...]. Κατά δήλωση του ΟΠΑΠ, παρότι οι τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται οι δύο επιχειρήσεις είναι συναφείς μεταξύ τους, για τους λόγους που θα αναπτυχθούν κατωτέρω οι πιθανότητες ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ τους είναι αμελητέες, και επισημαίνει ότι η Neurosoft έχει υπάρξει (και παραμένει) διαχρονικά πολύ μικρός παίκτης στην ελληνική αγορά με κύκλο εργασιών που μόλις υπερέβη τα [...] ευρώ το 2017. Από τον συνολικό κύκλο εργασιών, περίπου [...] % προέρχεται από υπηρεσίες που παρείχε η Neurosoft στον ΟΠΑΠ.

147. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΠΑΠ, το μερίδιο αγοράς της Neurosoft στην υπηρεσία cyber security ανέρχεται στο [...] % για τα έτη 2017 και 2018, και αμελητέο για προϊόντα software που αφορούν στην παροχή συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων.

1) Υπηρεσίες cyber security

148. Ο ΟΠΑΠ αναφέρει ότι οι δραστηριότητες της Neurosoft στην παροχή υπηρεσιών cyber security και αυτές της Stoiximan στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια θα μπορούσε να κριθεί ότι, σε θεωρητικό επίπεδο, δημιουργούν δύναμη κάθετη σχέση μεταξύ των δύο επιχειρήσεων.

149. Κατά δήλωση της γνωστοποιούσας η δραστηριότητα της Neurosoft δεν φαίνεται να εμπίπτει επακριβώς σε αγορά υπηρεσιών η οποία έχει οριστεί από την Ε.Α. ή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ σημειώνει για λόγους πληρότητας την απόφαση INTEL / MCAFEE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην οποία ορίζεται αγορά «υπηρεσιών /

προϊόντων ασφάλειας τελικού σημείου (endpoint)» η οποία περιλαμβάνει υποσύνολο των δραστηριοτήτων της Neurosoft, ήτοι προϊόντα τα οποία έχουν σχεδιασθεί για να προστατεύουν τελικά σημεία (end points) από εξωγενείς επιθέσεις ή για την απευθείας προστασία πληροφοριών αποθηκευμένων σε τελικό σημείο. Η αγορά αυτή περιλαμβάνει εν γένει, αντικό λογισμικό, λογισμικό anti-spyware, προϊόντα firewall, προϊόντα πρόληψης εισβολών (host intrusion prevention products), προϊόντα κρυπτογράφησης φακέλων και αρχείων, και προϊόντα προστασίας πληροφοριών σε τελικό σημείο.³¹⁹ Στην απόφαση αυτή, η έρευνα αγοράς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατέδειξε ότι η γεωγραφική αγορά καταλαμβάνει κατ'ελάχιστον τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, καθώς οι προμηθευτές προμηθεύουν ομοιογενές προϊόν παγκοσμίως (συχνά με μόνη προσαρμογή την μετάφραση στην τοπική γλώσσα) με σχετικώς όμοια τιμή στις διάφορες χώρες.

150. Κατά την άποψη του ΟΠΑΠ, η εν δυνάμει αυτή κάθετη σχέση, δεν δημιουργεί επηρεαζόμενες αγορές, για τους εξής λόγους:

α) Λόγω του μεγέθους της, η Neurosoft δεν θα μπορούσε να κριθεί ότι αποτελεί το 25% της αγοράς παροχής υπηρεσιών cyber security, όπως και αν αυτή οριστεί γεωγραφικά (ελληνική, ΕΟΧ, ή παγκόσμια). Ενδεικτικά το 2017 η Neurosoft πραγματοποίησε συνολικό κύκλο εργασιών αξίας κάτω του [...] ευρώ (€[...]) από υπηρεσίες cyber security. Επίσης η Stoiximan αγοράζει υπηρεσίες cyber security από πλειάδα παρόχων του εξωτερικού, όπως, μεταξύ άλλων οι [...], καταδεικνύοντας το ευρύτερο γεωγραφικό πλαίσιο αυτής της αγοράς.

β) Η συνολική δαπάνη της Stoiximan για υπηρεσίες cybersecurity είναι [...] (περίπου [...] το 2017). Τα γνωστοποιούντα μέρη δεν θεωρούν ότι η δαπάνη αυτή θα μπορούσε να υπερβαίνει το 25% της συνολικής δαπάνης για υπηρεσίες cybersecurity, σε οιαδήποτε γεωγραφική αγορά (ελληνική, ΕΟΧ, ή παγκόσμια). Το ανωτέρω ποσό δαπάνης της Stoiximan καταδεικνύει ότι αναζητά παρόχους μεγάλης κλίμακας κατά κύριο λόγο εκτός Ελλάδος. Η Stoiximan κατά το χρόνο υποβολής του εντύπου διαμοιράζει την δαπάνη της για υπηρεσίες cyber security σε πλέον των δέκα διαφορετικών εταιρειών.

2) Υπηρεσίες παροχής συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων

151. Η Stoiximan αγοράζει υπηρεσίες διαχείρισης κινδύνου για το διαδικτυακό της στοίχημα ως μέρος ευρύτερου πακέτου υπηρεσιών, μεταξύ άλλων από παρόχους όπως η [...], οι οποίοι μεταξύ άλλων παρέχουν στην Stoiximan και αποδόσεις αθλητικού στοιχηματισμού. Οι πάροχοι της Stoiximan είναι κατά κύριο λόγο διεθνείς πάροχοι μεγάλης κλίμακας, με ευρεία γνώση της αγοράς, οι οποίοι ως εκ τούτου δύνανται να καλύψουν τις ανάγκες της. Επιπλέον, αναφέρεται ότι πάροχοι όπως η [...] παρέχουν στην Stoiximan υπηρεσίες cybersecurity τις οποίες η Neurosoft δεν έχει στο χαρτοφυλάκιό της, όπως ανίχνευση κλεμμένων ταυτοτήτων (detection of stolen identities), παρεμπόδιση συντονισμένου παιχνιδιού με πολλαπλές ταυτότητες (collusive play with multiple

³¹⁹ Βλ. απόφαση NoCOMP / M.5984 - INTEL / MCAFEE, παρ. 38-51.

identities) και ανίχνευση αθέμιτης παικτικής συμπεριφοράς ή παικτικής συμπεριφοράς υψηλού ρίσκου.

152. Επιπλέον, κατά δήλωση του ΟΠΑΠ, η Neurosoft πλην των δραστηριοτήτων της ως προμηθευτής του ΟΠΑΠ, έχει εν πολλοίς αποχωρήσει από την αγορά της παροχής υπηρεσιών συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων.

153. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι δεν προκύπτει κανένα πρακτικό κίνητρο συνεργασίας μεταξύ της Stoiximan και της Neurosoft στον χώρο της διαχείρισης κινδύνου, ως αποτέλεσμα της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης.

Ε.1.6. Απουσία συντονισμένων και διαγώνιων αποτελεσμάτων³²⁰

154. Κατά την άποψη των γνωστοποιούντων μερών η παρούσα συγκέντρωση δεν οδηγεί σε αντι-ανταγωνιστικά συντονισμένα ή διαγώνια αποτελέσματα, επισημαίνοντας ότι όπως έχει δεχθεί και η Ε.Α. βάσει της Ανακοίνωσης Περί Δικαιοδοσίας³²¹, αυτή καθαυτή η ύπαρξη ευρέος χαρτοφυλακίου προϊόντων δε δημιουργεί προβλήματα στον ανταγωνισμό. Με την εξαγορά κοινού ελέγχου επί της Stoiximan, ο ΟΠΑΠ Α.Ε. εμπλουτίζει το χαρτοφυλάκιό του με δραστηριότητες που επί του παρόντος δεν προσφέρει και των οποίων ο συνδυασμός με υπάρχουσες δραστηριότητες του ΟΠΑΠ δεν δύναται να επιφέρει αποκλεισμό ανταγωνιστών από την αγορά.

155. Ειδικότερα, αναφέροντας την ύπαρξη σημαντικών διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών των αγορών του επίγειου και του διαδικτυακού στοιχηματισμού³²², θεωρούν ότι καθίσταται ξεκάθαρο ότι το προφίλ των παικτών, οι αποδόσεις, η φύση του παιχνιδιού και άλλα βασικά χαρακτηριστικά του επίγειου και του διαδικτυακού στοιχηματος παρουσιάζουν ουσιαστικές διαφορές που απομακρύνουν την τροφοδότηση με παίκτες του ενός συστήματος από το άλλο. Απόδειξη αποτελεί το γεγονός ότι ενώ η ΟΠΑΠ έχει από το 2000 το αποκλειστικό δικαίωμα στο επίγειο στοίχημα, το μερίδιο αγοράς της στο διαδικτυακό στοίχημα παραμένει αμελητέο από το 2014.

156. Τα γνωστοποιούντα μέρη καταλήγουν ότι για τους σκοπούς της συγκέντρωσης, καθώς το επίγειο στοίχημα (αλλά και τα υπόλοιπα επίγεια παίγνια) του ΟΠΑΠ αποτελεί μέρος του αποκλειστικού δικαιώματός του, δεν υπόκειται σε ανταγωνιστικές επιδράσεις και άρα δεν θεμελιώνεται συντονισμένο ή διαγώνιο ανταγωνιστικό αποτέλεσμα υπέρ των επίγειων δραστηριοτήτων του ΟΠΑΠ ως αποτέλεσμα της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης.

157. Σε απάντηση σχετικών ερωτημάτων της ΓΔΑ προς τις γνωστοποιούσες εταιρείες, σχετικά με το αν υφίσταται διαγώνια σχέση μεταξύ του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματος της ΟΠΑΠ σε σχέση με συγκεκριμένα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο ή και με το διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοίχημα που προσφέρει η Stoiximan στην Ελλάδα, όπως επίσης και το αν θεμελιώνονται συ-

³²⁰ Βλ. Τμήμα 6 παρ. 134-137 του Εντύπου.

³²¹ Βλ. την υπ'αρ. 611/2015 απόφαση - Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοίχημα παρ. 194 και Ανακοίνωση περί Δικαιοδοσίας παρ. 104.

³²² Βλ. Ενότητα Ε.1.1. της παρούσας.

ντονισμένα ή μη διαγώνια ανταγωνιστικά αποτελέσματα³²³, ο ΟΠΑΠ αναφέρει ότι:

α) Η Stoiximan δεν δραστηριοποιείται στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοιχείο και ότι δεν υπάρχει διαγώνια σχέση ανάμεσα στο διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο του ΟΠΑΠ με συγκεκριμένα online τύπου καζίνο παιχνίδια που προσφέρονται από τη Stoiximan στην Ελλάδα³²⁴. Προσθέτει ότι διαγώνια αποτελέσματα δημιουργούνται πολύ σπάνια από ελάχιστες συγκεκριμένες συγκεντρώσεις, στις οποίες τα συμμετέχοντα μέρη περιλαμβάνουν έναν πάροχο εισροής και έναν επόμενη βαθμίδα ανταγωνιστή του μέρους της ζήτησης εισροής (inputdemander) (ήτοι του πελάτη του παρόχου εισροής) όταν αυτός ο ανταγωνιστής δεν χρησιμοποιεί αυτήν την εισροή. Στην παρούσα δεν δημιουργούνται τέτοια αποτελέσματα, εφόσον ο ΟΠΑΠ δεν είναι πάροχος εισροής οποιοσδήποτε ανταγωνιστής της Stoiximan στις αγορές των διαδικτυακών παιχνιδιών τύπου καζίνο και διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχείου. Σημειώνει δε ότι ο ΟΠΑΠ, έχοντας αποκτήσει από το ΤΑΙΠΕΔ το μη αποκλειστικό δικαίωμα να διεξάγει ιπποδρομίες στην Ελλάδα, δεν δύναται να θεωρηθεί πάροχος εισροής ιπποδρομιών για οποιοδήποτε φορέα ιπποδρομικών στοιχημάτων. Πρώτον, καμία διαδικτυακή πλατφόρμα δεν προσφέρει νομίμως στοιχήματα για ιπποδρομίες που διοργανώνονται από τον ΟΠΑΠ, στο μέτρο που ο ΟΠΑΠ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα για τέτοιου είδους υπηρεσίες στοιχήματος. Δεύτερον, η οργάνωση ιπποδρομιών δεν δύναται να θεωρηθεί ως μία εισροή για εταιρείες που μπορεί θεωρητικά να είναι ενεργές στις υπηρεσίες ιπποδρομιακού στοιχήματος. Οι ιπποδρομίες συνιστούν απλώς ένα γεγονός, π.χ. ένα διαγωνισμό που διοργανώνεται από τον ΟΠΑΠ. Οι εταιρείες στοιχήματος θα μπορούσαν σε θεωρητικό επίπεδο (εάν δεν υπήρχε αποκλειστικό δικαίωμα του ΟΠΑΠ) να προσφέρουν στοιχήματα για τα αποτελέσματα τέτοιου είδους ιπποδρομιών, αλλά αυτά τα αποτελέσματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως εισροή για πολλούς λόγους (π.χ. ο πάροχος στοιχήματος δεν θα πληρώσει δικαιώματα στον διοργανωτή των ιπποδρομιών). Ο ΟΠΑΠ αναφέρει επίσης ότι το διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο του ΟΠΑΠ δεν συνιστά ούτε μία «γειτονική» αγορά σε σχέση με τα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο που προσφέρονται από τη Stoiximan (ή από οποιοδήποτε διαδικτυακό φορέα), καθώς το διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο αφορά σε πραγματικά αθλητικά γεγονότα όπου το αποτέλεσμα καθορίζεται από παράγοντες του παιχνιδιού (προηγούμενοι αγώνες, κατάσταση των αθλητών κ.τ.λ.). Αντιθέτως, τα αποτελέσματα σε διαδικτυακά παιχνίδια τύπου καζίνο καθορίζονται από RNG, δηλαδή βάσει καθαρής τύχης.

β) Οι Deer και Padian αναφέρουν³²⁵ ότι δεν υφίσταται διαγώνια σχέση μεταξύ του διαδικτυακού αθλητικού

στοιχήματος του ΟΠΑΠ σε σχέση με συγκεκριμένα διαδικτυακά τύπου καζίνο που προσφέρει η Stoiximan. Το διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο αφορά σε πραγματικά αθλητικά γεγονότα, στα οποία συμμετέχουν πραγματικά φυσικά πρόσωπα και το αποτέλεσμα/έκβαση καθορίζεται από μια σειρά παραμέτρων σχετικών με το αθλητικό γεγονός και τους συμμετέχοντες σε αυτό, ενώ στα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο το αποτέλεσμα/έκβαση καθορίζεται αποκλειστικά και μόνο από γεννήτρια τυχαίων αριθμών.

Ε.2 Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

158. Σύμφωνα με την ελληνική νομολογία και πρακτική της Ε.Α.³²⁶ η εν γένει αγορά των τυχερών παιγνίων διακρίνεται περαιτέρω στις παρακάτω αγορές:

(1) Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα)³²⁷.

(2) Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος.

(3) Αγορά παραδοσιακών αριθμολαχείων.

(4) Αγορά αριθμολαχείων, η οποία διακρίνεται περαιτέρω στις κάτωθι διακριτές υποαγορές:

i. Αγορά παραδοσιακών αριθμολαχείων³²⁸.

ii. Αγορά αριθμολαχείων με ιδιαίτερα / διακριτά χαρακτηριστικά³²⁹.

(5) Αγορά των Κρατικών Λαχείων.

(6) Αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος (με επίγεια μέσα).

(7) Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος.

159. Εν προκειμένω, η Stoiximan δραστηριοποιείται στην παροχή υπηρεσιών διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος στην Ελλάδα μέσω της πλατφόρμας Stoiximan.gr, αγορά στην οποία δραστηριοποιείται και ο ΟΠΑΠ μέσω της πλατφόρμας ramestoixima.gr. Το αθλητικό στοιχείο της αποκτώμενης επιχείρησης αφορά πληθώρα αθλημάτων. Επίσης η Stoiximan δραστηριοποιείται στην Ελλάδα στα ακόλουθα διαδικτυακά τυχερά παίγνια τύπου καζίνο: Ρουλέτα, Blackjack, Baccarat, Live Ρουλέτα, LiveBlackjack, LiveBaccarat, Slots, VideoSlots, Casino Poker και virtual games. Πλέον των προαναφερθέντων δραστηριοτήτων, η πλατφόρμα της Stoiximan προσφέρει επίσης υπηρεσίες live streaming αγώνων (σε Η/Υ και κινητές συσκευές). Τέλος, η Stoiximan προσφέρει και διαδικτυακά παίγνια στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting). Εξεταστέο είναι συνεπώς, κατά πόσον τα προαναφερθέντα προϊόντα και υπηρεσίες εντάσσονται στις ίδιες ή σε διακριτές σχετικές αγορές, σε σχέση με τα ήδη διαθέσιμα προϊόντα του ΟΠΑΠ, και κατά πόσον υφίστανται επηρεαζόμενες αγορές (κάθετες ή/και διαγώνιες) αναφορικά με τις αγορές στις οποίες δραστηριοποιείται η αποκτώμενη επιχείρηση και τις αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται οι γνωστοποιούμενες εταιρείες ΟΠΑΠ, Deer και Padian. Συγκεκριμένα:

³²⁶ Βλ. αποφάσεις Ε.Α. υπ' αρ. 573/VII/2013 «ΟΠΑΠ - Κρατικά Λαχεία» και 611/2015 «ΟΠΑΠ - Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό στοιχείο».

³²⁷ Συμμετέχουν τα παίγνια ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ και Πάμε Στοιχείο του ΟΠΑΠ.

³²⁸ Συμμετέχουν τα παίγνια ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΤΖΟΚΕΡ του ΟΠΑΠ.

³²⁹ Συμμετέχει το ΚΙΝΟ του ΟΠΑΠ.

³²³ Βλ. ερ. 8 της υπ' αρ. 5574/10.9.2019 επιστολής της ΓΔΑ προς τον ΟΠΑΠ, και ερ. 6 των υπ' αρ. 5575/10.9.2019 και 5576/10.9.2019 επιστολών της ΓΔΑ προς τις Deer και Padian αντίστοιχα.

³²⁴ Βλ. απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερ. 8 στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

³²⁵ Βλ. την υπ' αρ. 5834/20.9.2019 επιστολή των Deer και Padian, απάντηση στο ερ. 6.

Ε.2.1. Διαδικτυακό Αθλητικό Στοιχείο

160. Σύμφωνα με την ενωσιακή³³⁰ και ελληνική νομολογία και πρακτική της Ε.Α.³³¹, η αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος είναι διακριτή από την αντίστοιχη επίγεια, καθώς παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά³³², τα οποία τον διαφοροποιούν εν μέρει από τον αντίστοιχο επίγειο, ενώ και το προφίλ του παίκτη είναι διαφορετικό.

161. Ειδικότερα, σύμφωνα με σχετικές αποφάσεις της Γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού³³³, ο διαδικτυακός στοιχηματισμός, αθλητικός ή ιπποδρομιακός, παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία τον διαφοροποιούν εν μέρει από τον αντίστοιχο επίγειο. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι η διάκριση μεταξύ των παιγνίων που απαιτούν φυσική παρουσία του παίκτη (offline) και των παιγνίων μέσω διαδικτύου (online) μπορεί να τύχει εφαρμογής για τους ακόλουθους λόγους:

- Είναι μέθοδοι διανομής με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, στα online παίγνια οι παίκτες μπορούν να παίζουν όλο το 24ωρο, έχουν πληρέστερη εικόνα όλων των αποδόσεων, ενώ και ο τρόπος πληρωμής διαφοροποιείται (αποκλειστικά άυλο χρήμα).

- Οι παίκτες διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος είναι νεότεροι και πιο εύποροι, ενώ ο απρόσωπος χαρακτήρας του διαδικτύου έρχεται σε αντίθεση με το πιο κοινωνικό περιβάλλον που συναντάται στα επίγεια σημεία πώλησης.

- Υπόκεινται σε διαφορετική νομοθετική ρύθμιση. Τα επίγεια στοιχήματα εμπίπτουν σε ένα νόμιμο μονοπώλιο, ενώ τα online στοιχήματα είναι ανοικτά στον ανταγωνισμό.

- Σύμφωνα με σχετικές μελέτες για τη γαλλική αγορά, η ανάπτυξη του διαδικτυακού στοιχηματισμού δεν έχει γίνει εις βάρος του επίγειου.

- Ο online στοιχηματισμός επιτρέπει στους παίκτες ευκολότερη και ταχύτερη επιλογή των γεγονότων και του τύπου στοιχήματος στον οποίο επιθυμούν να συμμετάσχουν.

- Η γκάμα των διαθέσιμων online προϊόντων είναι πολύ μεγαλύτερη από εκείνη των στοιχημάτων που διατίθενται σε φυσικά σημεία πώλησης. Επιπλέον, τα προϊόντα στοιχηματισμού σε «ζωντανές» αθλητικές εκδηλώσεις (livebetting) διατίθεται αποκλειστικά μέσω διαδικτύου.

162. Όσον αφορά στην Ελλάδα, από την έρευνα του Εργαστηρίου Ηλεκτρονικού Εμπορίου και Επιχειρείν του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών του 2011 για τον ηλεκτρονικό στοιχηματισμό (e-gambling)³³⁴ προκύπτει ότι ο διαδικτυακός στοιχηματισμός απαιτεί καταρτισμένους χρήστες διαδικτύου, κάτι που δεν είναι δεδομένο

³³⁰ Βλ. και Autorité de la concurrence decision No 14-D-04 25 25 février 2014 relative à des pratiques mises en oeuvre dans le secteur des paris hippiques en ligne, παρ. 46-59, και Autorité de la concurrence, avis n° 11-A-02 du 20 janvier 2011 relatif au secteur des jeux d'argent et de hasard en ligne, παρ. 85-89.

³³¹ Απόφαση 611/2015 ΟΠΑΠ - ΟΔΙΕ.

³³² Βλ. και Εργαστήριο Ηλ. Εμπορίου και Επιχειρείν (www.eltrun.gr), Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Έρευνα για το e-gambling στην Ελλάδα», 2011.

³³³ Ο.π., υποσ. 331.

³³⁴ Ο.π., υποσ. 333.

για παίκτες επιγείου στοιχήματος, καθώς και ότι αφορά σε νεότερες ηλικίες, καθώς:

- Ο τυπικός Έλληνας online καταναλωτής ηλεκτρονικού τζόγου είναι «πολύ σοβαρός χρήστης του internet», με μέσο όρο χρήσης 23,3 ώρες ανά εβδομάδα.

- Οι χρήστες του ηλεκτρονικού τζόγου είναι, κατά βάση, 21-27 ετών (κατά 30%) και 28-34 ετών (κατά 30%) και κατά δεύτερο λόγο 35-42 ετών (21%), με τάση αύξησης του ποσοστού της ηλικίας 43-50 (8% από 3% το 2010)³³⁵.

163. Από τις απόψεις τόσο των γνωστοποιουσών όσο και των ανταγωνιστών η ως άνω διάκριση μεταξύ επίγειου και διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού επιβεβαιώνεται και σήμερα. Επιπλέον, το διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο θα μπορούσε να διακριθεί περαιτέρω ανάλογα με το άθλημα στο οποίο αφορά ο στοιχηματισμός (ποδόσφαιρο, τένις, μπάσκετ κ.λπ.), το είδος των τυχερών παιγνίων (πραγματικά ή εικονικά αθλήματα ή άλλα γεγονότα), καθώς με την ανάπτυξη του κλάδου προσφέρεται πλέον πληθώρα διαδικτυακών παιγνίων και τον τρόπο στοιχήματος (προκαθορισμένη απόδοση ή fixed odds betting, στοιχήματος κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ή in play betting/live betting) Τα παίγνια στοιχήματος επί εικονικών («αθλητικών») γεγονότων (virtualbetting), αφορούν διάφορα αθλήματα όπως ποδόσφαιρο, τένις, μπάσκετ κ.α. Είναι ερευνητέο εάν η εν λόγω αγορά δύναται να διακριθεί καταρχήν βάσει πραγματικότητας ή μη του αθλητικού γεγονότος, δηλαδή σε live betting και virtual betting.

164. Από τις απόψεις τόσο των γνωστοποιουσών³³⁶ όσο και ανταγωνιστών³³⁷ επί του διαδικτυακού εικονικού ιπποδρομιακού στοιχήματος προκύπτει κατ' αναλογία ότι ο στοιχηματισμός σε πραγματικά αθλητικά γεγονότα απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις του παικτικού κοινού (γνώση ομάδων και δυνατοτήτων τους, φυσική κατάσταση των αθλητών, καιρικές συνθήκες κ.λπ.) σε αντίθεση με το στοιχηματισμό σε εικονικά γεγονότα, τα οποία δεν βασίζονται σε οποιαδήποτε εμπειρία ή γνώση αλλά διεξάγονται βάσει Γεννήτριας Τυχερών Αριθμών (Random Number Generator - RNG). Ενόψει των ανωτέρω η Επιτροπή εκτιμά ότι, για τους σκοπούς της παρούσας, το διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο δεν περιλαμβάνει το διαδικτυακό virtual αθλητικό στοιχείο.

Ε.2.2. Διαδικτυακό Ιπποδρομιακό Στοιχείο

165. Όπως έχει ήδη κρίνει η Ε.Α. το ιπποδρομιακό στοιχείο αποτελεί διακριτή αγορά σε σχέση με το αθλητικό στοιχείο και τα λοιπά αθλητικά παίγνια εξειδικευμένων γνώσεων, και επίσης διακρίνεται περαιτέρω ανάλογα με το μέσο διανομής του προϊόντος, δηλαδή με επίγεια μέσα ή μέσω διαδικτύου. Το ιπποδρομιακό στοιχείο είναι ένα παίγνιο στο οποίο για να συμμετάσχει κάποιος, με πιθανότητες επιτυχίας, πρέπει να κατέχει εξειδικευμένες γνώσεις αναφορικά με τις ιπποδρομίες, όπως την κατάσταση του ίππου, τον αναβάτη, τη σειρά εκκίνησης κ.λπ., ώστε να μπορέσει να στοιχηματίσει κατάλληλα.³³⁸

³³⁵ Η ηλικιακή κατανομή δεν φαίνεται να απέχει ιδιαίτερα από την αντίστοιχη που αναφέρει η γαλλική ρυθμιστική αρχή παιγνίων για την Γαλλία.

³³⁶ Βλ. Ενότητα Ε.1.3 ανωτέρω.

³³⁷ Βλ. Ενότητα Ε.2.2. κατωτέρω.

³³⁸ Βλ. Ενότητα Ε.1.3 ανωτέρω.

166. Βάσει σχετικής νομολογίας, σε απόφαση της Γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού του 2011 αναφέρεται ότι «... θεωρείται ότι κάθε «εξειδικευμένων γνώσεων παίγνιο» («jeux d'expertise») –όπως π.χ. είναι ο στοιχηματισμός επί των αποτελεσμάτων ποδοσφαιρικών αγώνων, όπου ένας μη γνώστης των κανόνων του αθλήματος και της επικαιρότητας, της θέσης των ομάδων κ.λπ. δεν έχει υψηλές πιθανότητες επιτυχίας- ανήκει στη σχετική αγορά τυχερών παιγνίων που αντιστοιχεί στις συγκεκριμένες με αυτό ειδικές γνώσεις. Έτσι, για παράδειγμα, κρίθηκε ότι η αγορά των τυχερών παιγνίων που σχετίζονται με τον αθλητισμό είναι ξεχωριστή αυτής των ιπποδρομικών στοιχημάτων, αφού προϋποθέτουν διαφορετικό αντικείμενο εξειδικευμένων γνώσεων»³³⁹. Επιπλέον, αυτό τεκμηριώνεται και από την πλέον πρόσφατη απόφαση του 2014 της ίδιας Αρχής, η οποία καταλήγει πως «[...] προκύπτει η ύπαρξη μιας σχετικής αγοράς ιπποδρομικών στοιχημάτων η οποία είναι διακριτή τόσο έναντι της αγοράς παιγνίων τύπου καζίνο όσο και της αγοράς αθλητικών στοιχημάτων»³⁴⁰. Οι απαραίτητες εξειδικευμένες γνώσεις που απαιτούνται για τη συμμετοχή στο ιπποδρομικό στοιχείο δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν με κανένα τρόπο για τη συμμετοχή στα ανωτέρω παίγνια αθλητικού στοιχηματισμού.

167. Όπως έχει προαναφερθεί, το 2015 ο ΟΠΑΠ απέκτησε το μη αποκλειστικό δικαίωμα οργανώσεως και διεξαγωγής ιπποδρομιών καθώς και το αποκλειστικό δικαίωμα διοργάνωσης και διεξαγωγής επίγειου και διαδικτυακού αμοιβαίου ιπποδρομικού στοιχήματος και συναφών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα για 20 και 5 έτη αντιστοίχως³⁴¹. Έως και σήμερα, ο ΟΠΑΠ δεν έχει δραστηριοποιηθεί στο διαδικτυακό ιπποδρομικό στοιχείο. Η Stoiximan δε, δραστηριοποιείται στο διαδικτυακό virtual ιπποδρομικό στοιχείο [...]»³⁴². Συνεπώς εξεταστέο είναι εάν το διαδικτυακό virtual ιπποδρομικό στοιχείο εντάσσεται στην αγορά του διαδικτυακού ιπποδρομικού στοιχήματος.

168. Κατά τα ανωτέρω αναλυθέντα οι γνωστοποιούσες εταιρείες θεωρούν ότι το διαδικτυακό virtual ιπποδρομικό στοιχείο δεν εντάσσεται στην αγορά του διαδικτυ-

³³⁹ Autorité de la concurrence, avis no 11-A-02 du 20 janvier 2011 relatif au secteur des jeux d'argent et de hasard en ligne, σκ. 66 και 71 επ., προσθήκη έμφασης. Βλ. και απόφαση Ε.Α. 573/VII/2013, παρ. 61. Αντίστοιχη διαπίστωση γίνεται στις αποφάσεις της γερμανικής Αρχής Ανταγωνισμού της 23.8.2006 επί της υπόθεσης Deutscher Lotto- und Toto block κ.λπ. (παρ. 177 επ.) και της 29.11.2007 επί της υπόθεσης LRP/Lotto Rheiland-Pfalz (παρ. 100 επ.), όπου αναφέρεται ότι στα παίγνια αθλητικού στοιχηματισμού συμμετέχει ο παίκτης που είναι εξοικειωμένος με το εκάστοτε άθλημα.

³⁴⁰ Autorité de la concurrence decision No 14-D-04 25 25 février 2014 relative à des pratiques mises en oeuvre dans le secteur des paris hippiques en ligne, σελ. 10-11, παρ. 41-45.

³⁴¹ Μέσω της παραχώρησης του από την εταιρεία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου Α.Ε.» (ΤΑΙΠΕΔ), κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού.

³⁴² Βλ. τα GGR της Stoiximan που αφορούν στο virtual ιπποδρομικό στοιχείο για την περίοδο 2017 έως και Αυγ. 2019, στην απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερ. 7 στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 απαντητική του επιστολή.

ακού ιπποδρομικού στοιχήματος καθότι συνίσταται σε virtual τυχερά παίγνια και όχι σε διοργανώσεις πραγματικών ιπποδρομιών. Ως εκ τούτου, η ουσιώδης διαφορά είναι ότι τα αποτελέσματα των virtual αγώνων προέρχονται από Γεννήτριες Τυχερών Αριθμών (RNGs) και όχι από την πραγματική απόδοση αλόγων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το virtual ιπποδρομικό στοιχείο, όπως όλα τα διαδικτυακά παίγνια, βασίζεται σε καθαρή τύχη, ενώ το διαδικτυακό ιπποδρομικό στοιχείο είναι περισσότερο συγκρίσιμο με το αθλητικό στοιχείο όπου οι πιθανότητες των παικτών να κερδίσουν αυξάνουν με την καλύτερη γνώση των αγώνων, την ατομική επίδοση παικτών και την κατάστασή τους κ.λπ. Παρόμοια άποψη εξέφρασαν και 6 (σε σύνολο 8 που απάντησαν) εκ των ερωτηθέντων ανταγωνιστριών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στη διεξαγωγή διαδικτυακών τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα³⁴³. Μόνο μία εξ αυτών εξέφρασε την άποψη ότι³⁴⁴ το διαδικτυακό virtual ιπποδρομικό στοιχείο εντάσσεται στην αγορά του ιπποδρομικού στοιχήματος³⁴⁵.

169. Ενόψει των ανωτέρω, η Επιτροπή εκτιμά ότι η αγορά του διαδικτυακού ιπποδρομικού στοιχήματος δεν περιλαμβάνει το διαδικτυακό virtual ιπποδρομικό στοιχείο.

E.2.3. Διαδικτυακό στοιχείο επί εικονικών γεγονότων (virtual betting),

170. Η εν λόγω αγορά θα μπορούσε να διακριθεί περαιτέρω αναλόγως του αθλήματος / αγώνα στο οποίο αφορά (π.χ. σε αγορά διαδικτυακού virtual αθλητικού στοιχήματος, αγορά διαδικτυακού virtual ιπποδρομικού στοιχήματος κ.λπ.). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τα αναφερόμενα στις υποενότητες υπό E.2.1. και E.2.2 ανωτέρω (απόψεις γνωστοποιούντων μερών και ανταγωνιστών), καθώς και τη σχετική απάντηση της ΕΕΠΠ, σύμφωνα με την οποία τα έσοδα από το Διαδικτυακό Εικονικό Στοιχείο κατατάσσονται σε διακριτή κατηγορία από τις λοιπές κατηγορίες συμπεριλαμβανομένου και του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, η Επιτροπή εκτιμά ότι, για τους σκοπούς της παρούσας συζήτησης, η αγορά του Διαδικτυακού Στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) συνιστά διακριτή αγορά, η οποία καταρχήν περιλαμβάνει πάσης φύσεως στοιχήματα επί εικονικών γεγονότων, ήτοι περιπτώσεις στοιχηματισμού σε εικονικά γεγονότα που αφορούν είτε αθλήματα (ποδόσφαιρο, τέννις, μπάσκετ κ.α.) είτε ιπποδρομίες ή άλλους εικονικούς αγώνες.

³⁴³ Βλ. την απάντηση στο ερ. 5, στην υπ' αρ. 5887/23.9.2019 επιστολή της εταιρείας Rebels Gaming Ltd, στην υπ' αρ. 6044/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Lucky Stream, στην υπ' αρ. 6041/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας GLB GmbH, στις υπ' αρ. 6036/27.9.2019 και 6062/27.9.2019 επιστολές της εταιρείας Paddy Power Betfair, στην υπ' αρ. 6560/14.10.2019 επιστολή της εταιρείας Loveto Celebrate Limited και στην υπ' αρ. 6061/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Diamond Link Limited.

³⁴⁴ Η εταιρεία Sporting Odds Limited αναφέρει ότι «[...]».

³⁴⁵ Στην αγορά διαδικτυακού ιπποδρομικού στοιχήματος δραστηριοποιούνται οι πάροχοι [...], οι οποίοι προσφέρουν διαδικτυακό ιπποδρομικό στοιχείο για διεθνείς οργανώσεις μέσω των ελληνικών ιστοσελίδων τους. Βλ. απάντηση στο ερ. 4iii στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ.

Ε.2.4. Διαδικτυακά τυχερά παίγνια τύπου καζίνο

171. Σύμφωνα με την Ε.Ε.Ε.Π., ο όρος Καζίνο χρησιμοποιείται ήδη ενεργά στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών και περιλαμβάνει τα παίγνια που συναντώνται σε πραγματικά / επίγεια (land-based) καζίνα. Ειδικότερα, περιλαμβάνει το πόκερ και τις παραλλαγές του (Texas hold 'em, Omaha κ.τ.λ.), τυχερά μηχανήματα (slots), ρουλέτα, μπλακ-τζακ, κίνο, μπίνγκο κ.τ.λ. Τα παίγνια αυτού του τύπου μπορεί να διεξάγονται σε ζωντανή μετάδοση και χωρίς γεννήτριες τυχαίων αριθμών (π.χ. live poker) είτε να στηρίζεται η διεξαγωγή τους αποκλειστικά σε γεννήτριες τυχαίων αριθμών (π.χ. Κίνο).

172. Τα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο περιλαμβάνουν τα εξής: α) παίγνια τύπου καζίνο (Casino), στα οποία περιλαμβάνονται όλα τα παίγνια το αποτέλεσμα των οποίων εξάγεται με σύστημα τυχαίας επιλογής (RNG), β) παίγνια ζωντανού καζίνο (Live Casino) στα οποία περιλαμβάνονται τα παίγνια τύπου καζίνο που διεξάγονται διαδικτυακά με φυσικά μέσα, σε ζωντανό χρόνο και με πραγματικά πρόσωπα ως dealers και γ) σε παίγνια πόκερ (poker cash games και poker tournaments), τα οποία διεξάγονται διομότιμα (peer to peer) μεταξύ των παικτών που συμμετέχουν.³⁴⁶ Από την έρευνα της ΓΔΑ σχετικά με το κατά πόσο όλα τα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο εντάσσονται στην ίδια σχετική αγορά, προέκυψαν τα κάτωθι.

173. Οι γνωστοποιούσες εταιρείες αναφέρουν ότι τα τυχερά παίγνια τύπου καζίνο που προσφέρονται μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Stoiximan.gr εντάσσονται στην αγορά των διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών, η οποία είναι διακριτή αγορά από την αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος³⁴⁷. Ο ΟΠΑΠ επιπλέον αναφέρει³⁴⁸ ότι δεν υφίσταται περαιτέρω διάκριση μεταξύ των επιμέρους διαδικτυακών παιχνιδιών τύπου καζίνο (π.χ. πόκερ, μπλακ τζακ, ρουλέτα κ.λπ.), αναφέροντας ότι σχεδόν όλες οι διαδικτυακές πλατφόρμες που λειτουργούν στην Ελλάδα προσφέρουν μία εξαιρετική ποικιλία παιχνιδιών τύπου καζίνο, συνεπώς υπάρχει ένα υψηλό επίπεδο εναλλαξιμότητας από την πλευρά της προσφοράς. Τα εν λόγω παίγνια προσφέρονται υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και με τον ίδιο σκοπό, που είναι η ψυχαγωγία και η πρόθεση του πελάτη να κερδίσει χρήματα. Ως εκ τούτου, τα εν λόγω παίγνια είναι εναλλάξιμα και από την πλευρά της ζήτησης των καταναλωτών.

174. Ανταγωνίστριες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη διεξαγωγή διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών στην Ελλάδα ανέφεραν ότι όλα τα τυχερά παίγνια τύπου καζίνο εντάσσονται στην ίδια σχετική αγορά, δεδομένου ότι α) διεξάγονται με τη χρήση γεννήτριας τυχαίων αριθμών RNG³⁴⁹, β) διακατέχονται από τις ίδιες αρχές και κανόνες παιξίματος³⁵⁰, και γ) αυτό υποστηρίζεται

³⁴⁶ Βλ. παρ. 2 της υπ' αρ. 5696/16.9.2019 επιστολής της Ε.Ε.Ε.Π.

³⁴⁷ Βλ. απάντηση των Deerp και Padian στο ερ. 2ii στην υπ' αρ. 5834/20.9.2019 επιστολή τους, και απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερ. 3ii στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

³⁴⁸ Βλ. απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερ. 3ii στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

³⁴⁹ Βλ. απάντηση στο ερ. 3 της υπ' αρ. 5907/24.9.2019 επιστολής της εταιρείας Meridian Gaming Ltd.

³⁵⁰ Η εταιρεία Sporting Odds Limited στην απάντηση στο ερ. 3 στην υπ' αρ. 6040/27.9.2019 επιστολή της αναφέρει ότι «[...]».

από τη δομή της ελληνικής αγοράς και ενισχύεται και από το σχέδιο νόμου του Σεπτεμβρίου 2018, στο οποίο προβλέπονται δύο τύποι αδειών (για τις κατηγορίες στοιχηματισμού και όλων των λοιπών παιχνιδιών)³⁵¹. Οι λοιπές ανταγωνίστριες εταιρείες αναφέρουν ότι α) το καζίνο RNG και το live καζίνο που διεξάγεται υπό πραγματικές συνθήκες είναι δύο διαφορετικά προϊόντα και απευθύνονται σε διαφορετικό κοινό³⁵², β) το κάθε παίγνιο έχει το δικό του κοινό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι ίδιοι παίκτες δεν παίζουν διαφορετικά παίγνια ανάλογα με τις εκάστοτε προτιμήσεις τους³⁵³, γ) όλα τα διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο εντάσσονται στην ίδια αγορά με εξαίρεση τα παιγνιομηχανήματα (slotmachines)³⁵⁴ και δ) όλα τα διαδικτυακά παίγνια καζίνο, εξαιρουμένου του πόκερ, ανήκουν γενικά στην ίδια σχετική αγορά³⁵⁵.

175. Περαιτέρω, βάσει σχετικής Απόφασης της CMA³⁵⁶ (Competition & Markets Authority), το διαδικτυακό πόκερ, συνιστά διακριτή αγορά. Στην εν λόγω Απόφαση αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι από την πλευρά της ζήτησης, οι παίκτες έχουν συχνά προτιμήσεις για διαφορετικά είδη παιχνιδιών που επιθυμούν να συμμετέχουν, αναλόγως του επιπέδου κοινωνικής αλληλεπίδρασης και πολυπλοκότητας που αυτά εμπεριέχουν. Το πόκερ προωθεί περισσότερο την κοινωνικότητα σε σχέση με άλλα τυχερά παίγνια και επίσης απαιτεί συγκεκριμένες ικανότητες και γνώσεις από το παικτικό κοινό σε αντίθεση με τα slotsta οποία είναι λιγότερο περίπλοκα. Από την πλευρά της προσφοράς, αν και κάποιοι πάροχοι προσφέρουν ποικιλία τυχερών παιχνιδιών, μόνο το ένα τέταρτο εξ αυτών δραστηριοποιούνται στο διαδικτυακό πόκερ το 2017.

176. Από την έρευνα της ΓΔΑ σχετικά με το ποια διαδικτυακά τυχερά παίγνια τύπου καζίνο απαιτούν κάποιο επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων ή/και ικανοτήτων, οι γνωστοποιούσες εταιρείες αναφέρουν ότι αυτό αφορά μόνο στα τυχερά παίγνια Blackjack, Bacarat και Poker όταν διεξάγονται σε ζωντανή (live) μετάδοση, εντός ειδικών εγκαταστάσεων, με χρήση πραγματικών μέσων και υλικών διεξαγωγής, με την συμμετοχή πραγματικών γκρουπιέρηδων και με την εξ αποστάσεως συμμετοχή των παικτών³⁵⁷. Οι ανταγωνίστριες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη διεξαγωγή διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών αναφέρουν ότι: α) το πόκερ απαιτεί γνώσεις και ικανότητα χωρίς να παίζει ρόλο το εάν διεξάγεται

³⁵¹ Βλ. απάντηση στο ερ. 3 της υπ' αρ. 6061/27.9.2019 επιστολής της εταιρείας Diamond Link Limited.

³⁵² Βλ. απάντηση στο ερ. 3 της υπ' αρ. 5887/23.9.2019 επιστολής της εταιρείας Rebels Gaming Ltd στην οποία επίσης αναφέρει ότι «[...]».

³⁵³ Βλ. απάντηση στο ερ. 3 της υπ' αρ. 6041/27.9.2019 επιστολής της εταιρείας GLB GmbH.

³⁵⁴ Βλ. απάντηση στο ερ. 3 της υπ' αρ. 6560/14.10.2019 επιστολής της εταιρείας Love to Celebrate Limited.

³⁵⁵ Βλ. απαντήσεις στο ερ. 3 της υπ' αρ. 6044/27.9.2019 επιστολής της εταιρείας Lucky Stream Limited και των υπ' αρ. 6036/27.9.2019 και 6062/27.9.2019 επιστολών της εταιρείας Paddy Power Betfair.

³⁵⁶ Βλ. απόφαση της CMA ME/6758/18 «Completed acquisition by The Stars Group Inc of the Sky Betting & Gaming Group», παρ. 32-36.

³⁵⁷ Βλ. απάντηση των Deerp και Padian στο ερ. 2i στην υπ' αρ. 5834/20.9.2019 επιστολή τους, και απάντηση του ΟΠΑΠ στο ερ. 3i στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του.

ζωντανά ή με τη χρήση γεννήτριας τυχερών αριθμών³⁵⁸, β) κυρίως τα παίγνια του liveκαζίνο, όπως η ρουλέτα και κυρίως το μπλακ τζακ που διεξάγονται υπό πραγματικές συνθήκες, καθότι ο παίκτης εκτός από την τύχη που χρειάζεται και τη γνώση του παιχνιδιού, μπορεί να υπολογίσει ως ένα σημείο τα ποσοστά επιτυχίας των πονταρισμάτων του³⁵⁹, γ) κανένα από τα παίγνια δεν απαιτεί εξειδικευμένες ικανότητες και συγκεκριμένες δεξιότητες όντας τυχερά παίγνια καθ' εαυτόν, αν και σε μερικά επιτραπέζια παίγνια (όπως η ρουλέτα, και ειδικά σε παίγνια τύπου τράπουλας - Μπακαρά, Μπλακ Τζακ και Βίντεο Πόκερ), κάποιο επίπεδο εμπειρίας, απομνημόνευσης και γνωστικής δεξιότητας μπορεί να είναι ευπρόσδεκτο, υπό την έννοια ότι μπορεί να είναι θετικά συσχετισμένη με τις συνολικές πιθανότητες κέρδους του παίκτη³⁶⁰.

Ενόψει των ανωτέρω και κατά την κρίση της Επιτροπής η ευρύτερη σχετική αγορά διαδικτυακών τυχερών παιγνίων καζίνο διακρίνεται α) σε αγορά παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένου του πόκερ και β) σε αγορά παιγνίων πόκερ.

Ε.2.5. Λοιπές σχετικές αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται τα γνωστοποιούντα μέρη

α) Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων και αγορά αριθμολαχείων (με επίγεια μέσα)

177. Το Ελληνικό Δημόσιο έχει παραχωρήσει στον ΟΠΑΠ το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής των παιγνίων ΣΤΟΙΧΗΜΑ, ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΜΠΑΣΚΕΤ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ, ΤΖΟΚΕΡ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ, ΚΙΝΟ, ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 από 35 (ΕΞΤΡΑ 5), ΣΟΥΠΕΡ 3 και ΣΟΥΠΕΡ 4. Η διάρκεια της σύμβασης αρχικά ορίστηκε μέχρι το 2020, και με την από 12.12.2011 πρόσθετη πράξη παρατάθηκε μέχρι το 2030 για όλα τα παίγνια που αφορά η αρχική σύμβαση με οποιοδήποτε τρόπο και αν διεξάγονται (με επίγεια μέσα ή μέσω διαδικτύου), με εξαίρεση το παίγνιο ΣΤΟΙΧΗΜΑ μέσω διαδικτύου, ως προς το οποίο το αποκλειστικό δικαίωμα του ΟΠΑΠ ισχύει μέχρι το 2020.

β) Αγορά διαδικτυακών παραδοσιακών αριθμολαχείων

178. Ο ΟΠΑΠ ξεκίνησε εντός του 2019 τη δραστηριοποίησή του στο διαδικτυακό Τζόκερ³⁶¹.

γ) Αγορά των Κρατικών Λαχείων

179. Το Ελληνικό Δημόσιο έχει παραχωρήσει στην εταιρεία του ομίλου ΟΠΑΠ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ Α.Ε. κατόπιν

³⁵⁸ Η εταιρεία Sporting Odds Limited στην απάντηση στο ερ. 2 στην υπ' αρ. 6040/27.9.2019 επιστολή της αναφέρει ότι «[...]». Παρόμοια άποψη εκφράζουν και οι εταιρίες Lucky Stream Limited, Diamond Link Limited, Loveto Celebrate Limited και Paddy Power Betfair αντιστοίχως στις υπ' αρ. 6061/27.9.2019, 6036/27.9.2019, 6560/14.10.2019 και 6062/27.9.2019 επιστολές τους (η Paddy Power Limited επιπροσθέτως αναφέρει ότι πέραν του πόκερ, εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες απαιτούν το μπλακ τζακ και οι ιπποδρομίες), ενώ η εταιρεία GLB GmbH στην υπ' αρ. 6041/27.9.2019 επιστολή της αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «[...]».

³⁵⁹ Βλ. απάντηση στο ερ. 2 της υπ' αρ. 5887/23.9.2019 επιστολής της εταιρείας Rebels Gaming Ltd.

³⁶⁰ Βλ. απάντηση στο ερ. 2 της υπ' αρ. 5907/24.9.2019 επιστολής της εταιρείας Meridian Gaming Ltd.

³⁶¹ Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας.

διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού, για 12 έτη το αποκλειστικό δικαίωμα λειτουργίας των Κρατικών Λαχείων (τα λαχεία ΛΑΪΚΟ, ΕΘΝΙΚΟ, ΚΡΑΤΙΚΟ και ΣΚΡΑΤΣ).

δ) Αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος (με επίγεια μέσα).

180. Ο ΟΠΑΠ απέκτησε τον αποκλειστικό έλεγχο επί του δικαιώματος οργάνωσης και διεξαγωγής ιπποδρομιών, διοργάνωσης και διεξαγωγής επίγειου και διαδικτυακού αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος και συναφών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα για 20 και 5 έτη αντιστοίχως, μέσω της παραχώρησής του από την ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου Α.Ε.» (ΤΑΙΠΕΔ), κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού.

ε) Αγορά παιγνιομηχανημάτων (Video Lottery Terminals - VLTs με επίγεια μέσα)

181. Στον ΟΠΑΠ έχει παραχωρηθεί άδεια για την εκμετάλλευση παιγνιομηχανημάτων. Όπως αναφέρεται και σε σχετική ανάλυση της Ε.Ε.Ε.Π.³⁶², στα τυχερά παίγνια καζίνων εντάσσονται μεταξύ άλλων και τα μηχανήματα με νομίσματα με ή χωρίς οθόνη (slot machines).

στ) Διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών και το σχετικό δικαίωμα μετάδοσης που απορρέει από αυτές, η οποία διακρίνεται σε:

στ.1. Διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών

182. ΟΟΠΑΠ, άμεσα ή έμμεσα, είναι ο μοναδικός ενεργός παίκτης. Η εν λόγω δραστηριότητα μπορεί να αποφέρει έσοδα μέσω πώλησης εισιτηρίων και διαφημιστικού χώρου εντός του ιπποδρόμου.

στ.2. Δικαίωμα μετάδοσης ιπποδρομιών

183. Η διοργάνωση και διεξαγωγή ιπποδρομιών συνδέεται με το δικαίωμα μετάδοσής τους, αλλά και εν τοις πράγμασι, βάσει της λογικής ότι η αρχή διεξαγωγής ενός αθλητικού/πολιτιστικού θεάματος διατηρεί και το σχετικό δικαίωμα εμπορικής εκμετάλλευσης του δικαιώματος μετάδοσής του. Σύμφωνα με την υπ' αρ. 538/VII/2012 απόφαση της Ε.Α.³⁶³, η αγορά απόκτησης του δικαιώματος μετάδοσης περιεχομένου αποτελεί μέρος της ευρύτερης αγοράς παραγωγής και απόκτησης τηλεοπτικού περιεχομένου. Όπως έχει γίνει δεκτό «η αγορά της απόκτησης δικαιωμάτων μετάδοσης τηλεοπτικού περιεχομένου δύναται να οριοθετηθεί περαιτέρω στις ακόλουθες διακριτές μεταξύ τους υπο-αγορές: (α) της μετάδοσης κινηματογραφικών ταινιών, (β) της μετάδοσης ποδοσφαιρικών διοργανώσεων, (γ) της μετάδοσης άλλων αθλητικών διοργανώσεων, (δ) της μετάδοσης τηλεοπτικών προγραμμάτων (εκπομπών) και (ε) της αναμετάδοσης άλλων τηλεοπτικών καναλιών»³⁶⁴.

³⁶² Βλ. ιστοσελίδα της Ε.Ε.Ε.Π. <https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/ta-paignia/tuxera-paignia-kazinon-eidh>

³⁶³ Απόφαση Ε.Α. ΟΤΕ - Forthnet, παρ. 17-18.

³⁶⁴ Οι ανωτέρω αγορές είναι διακριτές, καθώς (α) από την πλευρά της ζήτησης, το περιεχόμενο έκαστης κατηγορίας δεν μπορεί να υποκατασταθεί, καθώς μία κινηματογραφική ταινία και ένα αμιγώς τηλεοπτικό πρόγραμμα δεν έχουν την ίδια αξία, όσον αφορά την προσέλκυση καταναλωτών, ενώ (β) από την πλευρά της προσφοράς, τα δικαιώματα επί του τηλεοπτικού περιεχομένου αποτελούν αντικείμενο συναλλαγής βάσει διαφόρων δομών τιμολόγησης και δεν έχουν την ίδια οικονομική αξία και, επιπλέον, οι προμηθευτές ειδικού περιεχομένου δεν είναι σε θέση να μετακινήσουν

184. Σύμφωνα με την υπ' αρ. 611/2015 απόφαση της Ε.Α., η αγορά απόκτησης δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών, στην οποία δυναμικά δραστηριοποιείται ο ΟΠΑΠ, άμεσα ή έμμεσα, αποτελεί ενδεχομένως διακριτή αγορά³⁶⁵, λόγω του ειδικού περιεχομένου της (ιπποδρομίες) και του γεγονότος ότι απευθύνεται σε συγκεκριμένο καταναλωτικό κοινό. Σε κάθε περίπτωση, και για τους σκοπούς της παρούσας συγκέντρωσης η ακριβής οριοθέτηση των εν λόγω αγορών, μπορεί να μείνει ανοικτή καθώς, οποιοσδήποτε εναλλακτικός ορισμός της αγοράς δεν αναμένεται να επηρεάσει την αξιολόγηση της επίδρασης της γνωστοποιούμενης συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό.

ζ) Διανομή και μεταπώληση κωδικών για τη διενέργεια αγορών στο διαδίκτυο με κουπόνια (e-vouchers)

185. Ο ΟΠΑΠ δραστηριοποιείται στην εν λόγω αγορά μέσω της θυγατρικής του, «Tora Direct», η οποία παρέχει στην Ελλάδα υπηρεσίες διανομής κωδικών μετατρέψιμων σε ηλεκτρονικό χρήμα (e-vouchers) έκδοσης Paysafe και Moneysafe. Η Tora Direct δεν αποτελεί αδειοδοτημένο ΠΥΠ και άρα δεν έχει την δυνατότητα να συμβληθεί απευθείας με τους παρόχους διαδικτυακών τυχερών παιγνίων παρέχοντας τις απαιτούμενες εξ' αυτών υπηρεσίες πληρωμών³⁶⁶.

η) Αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου

186. Κατά δήλωση του ΟΠΑΠ (βλ. σχετικά Ενότητα Ε.1.5.2 ανωτέρω), σχεδιάζεται η είσοδος σε αυτή μόνο της θυγατρικής εταιρείας του ΟΠΑΠ, Torra Wallet, και, ως εκ τούτου, ο σχεδιασμός της Torra Wallet να επεκταθεί μελλοντικά στις υπηρεσίες έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος δημιουργεί μια εν δυνάμει κάθετη σχέση μεταξύ της Torra Wallet, ως προμηθευτή της υπηρεσίας έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος, και των Stoiximan και ΟΠΑΠ (μέσω του αποκλειστικού δικαιώματος που κατέχει έως το 2020 στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοιχείο) ως πελάτες ηλεκτρονικών πληρωμών στο διαδίκτυο.

θ) Αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο

187. Ο όμιλος της [...], ο οποίος ελέγχεται από τον [...], πραγματικό δικαιούχο της Deer, δραστηριοποιείται στην ελληνική αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο (βλ. σχετικά Ενότητα Ε.1.5.3 ανωτέρω). Η Stoiximan αγοράζει διαφημιστικό χώρο στους ιστότοπους της [...] καθώς και συναφείς υπηρεσίες (λ.χ. affiliate services) από τον όμιλο της [...], ως πάροχο διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο.

ι) Αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο

188. Ο όμιλος της [...], ο οποίος ελέγχεται από τον [...], πραγματικό δικαιούχο της Deer, δραστηριοποιείται στην ελληνική αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο (βλ. σχετικά Ενότητα Ε.1.5.4 ανωτέρω). Η Stoiximan αγοράζει

την παραγωγή μεταξύ των διάφορων τύπων περιεχομένου (λ.χ. η διοργανώτρια του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου δεν μπορεί να παράγει ταινίες, σειρές ή άλλο αθλητικό περιεχόμενο).

³⁶⁵ Μπορεί ακόμα και να θεωρηθεί ότι η απόκτηση δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών ανήκει σε μία ευρύτερη αγορά (π.χ. στην αγορά αθλητικών εν ευρεία έννοια διοργανώσεων).

³⁶⁶ Βλ. παρ. 96 του Εντύπου.

διαφημιστικό χώρο μέσω των ραδιοφωνικών σταθμών της [...], ως πάροχο διαφημιστικού χρόνου.

κ) Αγορά υπηρεσιών προώθησης / αθλητικού μάρκετινγκ³⁶⁷

189. Η εταιρεία [...], η οποία ελέγχεται από τον [...], πραγματικό δικαιούχο της Padian, δραστηριοποιείται στην αγορά του αθλητικού μάρκετινγκ (βλ. σχετικά Ενότητα Ε.1.5.5 ανωτέρω). Η [...] παρέχει υπηρεσίες αθλητικού μάρκετινγκ και συμβουλευτικές υπηρεσίες στην Stoiximan σχετικά με ζητήματα προώθησης, εξεύρεσης χορηγιών και αξιολόγησης προτάσεων για χορηγίες από διάφορους αθλητικούς παράγοντες.

λ) Αγορά υπηρεσιών cybersecurity και διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων

190. Ο ΟΠΑΠ είναι πελάτης της θυγατρικής του εταιρείας Neurosoft στην Ελλάδα, όπου του παρέχει υπηρεσίες cyber security, συστήματα διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων καθώς και άλλες υπηρεσίες τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (βλ. σχετικά Ενότητα Ε.1.5.6 ανωτέρω). Η Stoiximan αγοράζει υπηρεσίες διαχείρισης κινδύνου για το διαδικτυακό της στοιχείο, ως μέρος ευρύτερου πακέτου υπηρεσιών, μεταξύ άλλων, από παρόχους όπως η [...].

Ε.3. ΤΕΛΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

191. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω εκτεθέντα, όπως επίσης και τα προσκομισθέντα στοιχεία των γνωστοποιούντων μερών και των ανταγωνιστών τους αναφορικά με τις αγορές δραστηριοποίησης αυτών και της αποκτώμενης επιχείρησης, ως σχετικές αγορές προϊόντος / υπηρεσιών της παρούσας ορίζονται οι ακόλουθες:

1) Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος (ΟΠΑΠ και Stoiximan).

2) Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα) - ΟΠΑΠ (μονοπώλιο)

3) Αγορά αριθμολαχείων με επίγεια μέσα - ΟΠΑΠ (μονοπώλιο).

4) Αγορά διαδικτυακών παραδοσιακών αριθμολαχείων - ΟΠΑΠ (πρόσφατη είσοδος στην αγορά με το Τζόκερ).

5) Αγορά των Κρατικών Λαχείων - ΟΠΑΠ (μονοπώλιο).

6) Αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος (με επίγεια μέσα) - ΟΠΑΠ (μονοπώλιο για 20 χρόνια).

7) Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος ΟΠΑΠ (εν δυνάμει συμμετέχων στην αγορά - μονοπώλιο έως το 2020).

8) Αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) - Stoiximan.

9) Αγορά παιγνιομηχανημάτων (VLTs) (με επίγεια μέσα)³⁶⁸ (ΟΠΑΠ).

10) Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων παιγνίων πόκερ - Stoiximan.

11) Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ - Stoiximan.

12) Αγορά διοργάνωσης και διεξαγωγής ιπποδρομιών - ΟΠΑΠ.

13) Αγορά δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών - ΟΠΑΠ.

³⁶⁷ Βλ. σχετικά Υποθέσεις Ε.Ε. Μ.2483 παρ. 27 και Μ.4519, παρ.14.

³⁶⁸ Στην εν λόγω αγορά εντάσσονται τα παιγνιομηχανήματα (VLTs) που εκμεταλλεύεται ο ΟΠΑΠ.

14) Αγορά διανομής και μεταπώλησης κωδικών για τη διενέργεια αγορών στο διαδίκτυο με κουπόνια (e-vouchers) (ΟΠΑΠ).

15) Αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου - ΟΠΑΠ (εν δυνάμει συμμετέχων στην αγορά μέσω της Tora Wallet).

16) Αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο - Deer (μέσω του ομίλου εταιρειών του [...] - όμιλος της [...]).

17) Αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο - Deer (μέσω του ομίλου εταιρειών του [...] - όμιλος της [...]).

18) Αγορά υπηρεσιών προώθησης/αθλητικού μάρκετινγκ - Padian (μέσω του ομίλου εταιρειών του [...] - εταιρεία [...]).

19) Αγορά υπηρεσιών cyber security και παροχής συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων - ΟΠΑΠ (μέσω της θυγατρικής του Neurosoft).

Ε.4 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

192. Όσον αφορά στη σχετική γεωγραφική αγορά, για τους σκοπούς της παρούσας υπόθεσης, θεωρείται το σύνολο της ελληνικής επικράτειας³⁶⁹, καθώς οι υπηρεσίες σε όλες τις σχετικές αγορές προσφέρονται σε πανελλήνιο επίπεδο υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού εξαιρουμένων των αγορών α) πληρωμών μέσω διαδικτύου στην οποία η σχετική γεωγραφική αγορά ορίζεται ως ευρύτερη της εθνικής³⁷⁰ και β) παροχής υπηρεσιών cyber security και συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων, στην οποία η σχετική γεωγραφική αγορά θεωρείται κατ' ελάχιστον ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος^{371,372}.

Ε.5. ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΑΝΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ

Ε.5.1 Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος

193. Βάσει GGR, το μερίδιο του ΟΠΑΠ ανέρχεται σε ποσοστό [...] για τα έτη 2016 - 2019 (Α' Εξάμηνο)^{373,374}. Αντίστοιχα, η Stoiximan είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παίκτης της αγοράς με μερίδια [...].

Πίνακας 7: Μερίδια Αγοράς στην αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος

Εταιρείες	2016 %	2017 %	2018 %	Α ΕΞΑΜ. 2019 %
ΟΠΑΠ	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ	[40-50]	[40-50]	[40-50]	[40-50]
Σύνολο μεριδίου ΟΠΑΠ+ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ	[40-50]	[40-50]	[40-50]	[40-50]
AS IMG KAZIINOD				
B2B GAMING SERVICES MALTA LTD	[50-60]	[40-50]	[40-50]	[0-5]
DIAMOND LINK LTD		[0-5]	[0-5]	[0-5]
GLB GmbH	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
LOGFLEX LTD	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
LOVE 2 CELEBRATE LTD (UNIBET LTD)	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
MAGIC SERVICES LTD	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
MERIDIAN GAMING LTD	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
ONLINE AMUSEMENT SOLUTION N.V.	[0-5]	[0-5]		
ONLINE AMUSEMENT SOLUTIONS LTD		[0-5]	[0-5]	[0-5]
PADDY POWER PLC			[0-5]	[0-5]

³⁶⁹ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αφήσει τον γεωγραφικό ορισμό της αγοράς υπηρεσιών προώθησης / αθλητικού μάρκετινγκ ανοικτό, έχοντας εξετάσει το κατά πόσον η αγορά θα μπορούσε να είναι Ευρωπαϊκή ή εθνική.

³⁷⁰ Βλ. απόφαση της 21.11.2017 M.8640-CVC/BLACKSTONE/PAYSAFE παρ.20

³⁷¹ Βλ. απόφαση No COMP / M.5984 - INTEL / MCAFEE, παρ. 38-51.

³⁷² Σημειώνεται ότι για την αγορά υπηρεσιών προώθησης/αθλητικού μάρκετινγκ, η ΓΔΑ έλαβε υπόψη το στενότερο δυνατό γεωγραφικό σενάριο, ήτοι το σύνολο της ελληνικής επικράτειας ως αντίστοιχη γεωγραφική αγορά. Η Ε.Ε. έχει αφήσει τον γεωγραφικό ορισμό της εν λόγω αγοράς ανοικτό, έχοντας εξετάσει κατά πόσο η αγορά θα μπορούσε να είναι Ευρωπαϊκή ή εθνική.

³⁷³ Η επεξεργασία των προσκομισθέντων στοιχείων της υπ'αρ. 5696/16.9.2019 επιστολής της Ε.Ε.Π. έγινε από την ΓΔΑ.

³⁷⁴ Βάσει των εκτιμήσεων των γνωστοποιούντων μερών, το μερίδιο της Stoiximan βάσει GGR στο διαδικτυακό αθλητικό στοιχείμα για τα έτη 2016 και 2017 ανέρχεται σε ποσοστό [...] και [...], 5% αντίστοιχα, χωρίς τη συμπερίληψη εκτιμήσεων για τα αντίστοιχα μεγέθη παρανόμων παρόχων που δεν υπάγονται στο μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011 (βλ. Παράρτημα 12.3 του Εντύπου), Τα γνωστοποιούντα μέρη, λαμβάνοντας υπόψη συντηρητικές εκτιμήσεις κατά δήλωσή τους για τα μεγέθη λοιπών παρόχων που δραστηριοποιούνται παράνομα στο διαδικτυακό αθλητικό στοιχείμα στην ελληνική επικράτεια, εκτιμούν ότι το μερίδιο της Stoiximan βάσει GGR στο διαδικτυακό αθλητικό στοιχείμα για τα έτη 2016 και 2017 ανέρχεται σε ποσοστό [...] και [...] αντίστοιχα (βλ. Παράρτημα 12.4 του Εντύπου).

Εταιρείες	2016 %	2017 %	2018 %	Α ΕΞΑΜ. 2019 %
PERSONAL EXCHANGE INTERNATIONAL LTD	[0-5]		[0-5]	
REBELS GAMING LTD	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]
SPORTING ODDS LTD	[0-5]	[0-5]	[5-10]	[5-10]
YEZ GAMING LTD				
LUCKY STREAM LTD			[5-10]	[30-40]

194. Από τα στοιχεία του Πίνακα 7 προκύπτει ότι η εταιρεία B2B Gaming Services Malta (εφεξής και «B2B») αποτελεί τον πρώτο παίκτη της αγοράς, από άποψη μεριδίων αγοράς, με μερίδιο αγοράς κατά τα έτη 2016-2018 [...]%. Για το Α' εξάμηνο 2019 η B2B παρουσιάζει μερίδιο αγοράς [...]%, ενώ εμφανίζεται σημαντικά ενισχυμένο το μερίδιο της εταιρείας Lucky Stream Ltd ([...]), η οποία φαίνεται ότι παίρνει το μερίδιο αγοράς της B2B, γεγονός που αναδεικνύει την Stoiximan έως πρώτο πλέον παίκτη στην εν λόγω αγορά βάσει των στοιχείων Α' εξαμήνου του 2019. Το μερίδιο της ΟΠΑΠ εμφανίζεται ελαφρώς ανεβασμένο σε σχέση με το 2018 ([...]). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άνοδος του μεριδίου αγοράς της Sporting Odds Ltd, με μερίδιο αγοράς κατά τα έτη 2016-2018 [...] Α' εξαμήνου του 2019. Στην εν λόγω αγορά επίσης δραστηριοποιούνται (εκτός των ΟΠΑΠ, Stoiximan, B2B, Lucky Stream και Sporting Odds Ltd) και 10 από τους αρχικούς 24 παρόχους του μεταβατικού σταδίου, οι οποίοι έχουν πολύ χαμηλά μερίδια αγοράς (από σχεδόν μηδενικά έως και [...]%) στη χρονική περίοδο 2016 έως και Α' εξάμηνο του 2019.

195. Από την έρευνα της ΓΔΑ, ο λόγος σχετικά με την προαναφερθείσα μεγάλη μείωση του μεριδίου της B2B (από το [...]%) και τη σημαντική ενίσχυση του μεριδίου της Lucky Stream (από το [...]%) μεταξύ του έτους 2018 και του πρώτου εξαμήνου του έτους 2019, είναι ότι η πλατφόρμα www.bet365.gr, η οποία έως πρότινος λειτουργούσε υπό τον πάροχο B2B, από τις [...] λειτουργεί υπό την άδεια της Lucky Stream Limited καθώς η [...] ³⁷⁵.

196. Βάσει των προεκτεθέντων στοιχείων του Πίνακα 7, το μερίδιο της Stoiximan παρουσιάζει αυξομειώσεις για τα έτη 2016 έως 2018 (αυξημένο κατά [...] για το 2017 σε σχέση με το 2016 και μειωμένο κατά [...] για το 2018 σε σχέση με το 2017), όντας ο δεύτερος μεγαλύτερος «παίκτης» μετά την B2B, ενώ βάσει των διαθέσιμων στοιχείων του πρώτου εξαμήνου του 2019, το μερίδιό της αυξήθηκε κατά ποσοστό [...]%, καταλαμβάνοντας συνολικά το [...] της εν λόγω αγοράς, το οποίο και την κατατάσσει στον μεγαλύτερο παίκτη της αγοράς για το πρώτο εξάμηνο του 2019.

197. Ο δείκτης Herfindahl-Hirschman (HHI) για την εν λόγω αγορά κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, γεγονός που σημαίνει ότι η αγορά παρουσιάζει μεγάλη συγκέντρωση. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης Herfindahl-Hirschman (HHI) ³⁷⁶ πριν τη συγκέντρωση στην εν λόγω αγορά κατά τα έτη 2017, 2018 και το Α' εξάμηνο του 2019 ανέρχεται στις [...] και [...] μονάδες αντίστοιχα, ενώ μετά την ολοκλήρωση της γνωστοποιηθείσας συγκέντρωσης θα ανέλθει στις [...] και [...] μονάδες, παρουσιάζοντας μεταβολή (ΔHHI) ³⁷⁷ κατά 238 μονάδες, ανώτερη του ασφαλούς ορίου των 150 μονάδων ³⁷⁸, για το Α' εξάμηνο του 2019.

Πίνακας 8: Δείκτης HHI στην αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος

ΔΕΙΚΤΗΣ	2016	2017	2018	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ)
HHI πριν τη συγκέντρωση	[...]	[...]	[...]	[...]
HHI μετά την συγκέντρωση	[...]	[...]	[...]	[...]
Δ	161	117	70	238 (>150)

³⁷⁵ Βλ. απάντηση στο ερ. 1 στην υπ' αρ. 6044/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Lucky Stream Limited. Η Lucky Stream Limited δραστηριοποιείται στην ελληνική αγορά για την περίοδο Μάιος 2017 - Ιανουάριος 2018 με την πλατφόρμα www.playbet.gr, η οποία προσέφερε διαδικτυακά παίγνια τύπου καζίνο.

³⁷⁶ Ο δείκτης HHI (Herfindahl-Hirschman Index) χρησιμοποιείται για τη μέτρηση των επιπέδων συγκέντρωσης και προκύπτει από την άθροιση των τετραγώνων των ατομικών μεριδίων αγοράς όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία σχετική αγορά. Κυμαίνεται από μια τιμή που προσεγγίζει το μηδέν (τέλεια ανταγωνιστική αγορά) μέχρι το 10.000 (καθαρό μονοπώλιο). Εάν η τιμή του είναι μικρότερη του 1.000, η αγορά έχει χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης, εάν λαμβάνει τιμές μεταξύ του 1.000 και του 1.800, η αγορά έχει μέτριο βαθμό συγκέντρωσης, ενώ εάν οι τιμές του ξεπερνούν το 1.800, η αγορά έχει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης. Ο δείκτης μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης υπολογίζεται με την υπόθεση εργασίας ότι τα ατομικά μερίδια αγοράς των λοιπών επιχειρήσεων δεν μεταβάλλονται.

³⁷⁷ Όταν μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης ο δείκτης HHI > 2000 μονάδων, το ασφαλές όριο της μεταβολής αυτού (ΔHHI) είναι μικρότερο των 150 μονάδων, ενώ όταν ο δείκτης κυμαίνεται στο διάστημα 1000 < HHI < 2000 μονάδων, το ασφαλές όριο της μεταβολής είναι μικρότερο των 250 μονάδων. Τέλος, όταν ο δείκτης HHI είναι μικρότερος των 1000 μονάδων, τότε θεωρείται ότι ο βαθμός συγκέντρωσης μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης είναι πάρα πολύ χαμηλός στη σχετική αγορά προϊόντος που αφορά.

³⁷⁸ Βλ. παρ.19-21 2004/Κ 31/03 "Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων.

Ε.5.2 Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ

Βάσει GGR, για τα παίγνια τύπου καζίνο, εξαιρουμένου του peer to peer πόκερ (poker cash games και poker tournaments), το μερίδιο της Stoiximan ανέρχεται σε ποσοστό [...]%, [...]%, [...] και [...] για τα έτη 2016, 2017, 2018 και Α' εξάμηνο του 2019 αντίστοιχα³⁷⁹.

Πίνακας 9: Μέρη Αγοράς στην αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ.

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
GML (STOIXIMAN)	[70 -80]	[60 -70]	[40 -50]	[40 -50]

198. Στην αγορά δραστηριοποιούνται οι εταιρείες του μεταβατικού καθεστώτος του ν. 4002/2011 με την εταιρεία Sporting Odds Ltd να συγκεντρώνει μερίδιο στην αγορά κατά τα έτη 2016-2018 και Α' εξάμηνο του 2019 [...]%, [...]%, [...] και [...] αντίστοιχα. Οι λοιπές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο των μεταβατικών διατάξεων του ν. 4002/2011 παρουσιάζουν πολύ χαμηλά μερίδια αγοράς, τα οποία δεν ξεπερνούν το [...] - [...] κατά τα έτη 2016 - 2019.

199. Ο δείκτης Herfindahl-Hirschman (HHI) για την εν λόγω αγορά κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, γεγονός που σημαίνει ότι η αγορά παρουσιάζει μεγάλη συγκέντρωση. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης Herfindahl-Hirschman (HHI) πριν τη συγκέντρωση στην εν λόγω αγορά κατά τα έτη 2017, 2018 και το Α' εξάμηνο του 2019 ανέρχεται στις [...] και [...] μονάδες αντίστοιχα. Όμως, δεδομένου ότι ο ΟΠΑΠ δεν δραστηριοποιείται στην εν λόγω αγορά (στην οποία δραστηριοποιείται η Stoiximan), οι ανωτέρω τιμές αφορούν και στον δείκτη HHI μετά τη συγκέντρωση, κάτι που συνεπάγεται μηδενική μεταβολή (ΔHHI) μεταξύ των προ και μετά της συγκέντρωσης τιμών του.

Πίνακας 10: Δείκτης HHI στην αγορά στην αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ

ΔΕΙΚΤΗΣ	2016	2017	2018	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ)
HHI πριν και μετά τη συγκέντρωση	[...]	[...]	[...]	[...]

Ε.5.3 Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ

200. Βάσει GGR, για τα παίγνια peer to peer πόκερ (poker cash games και poker tournaments), η Stoiximan έχει [...] για τα έτη 2016 έως 2018, και μερίδιο [...] για το πρώτο εξάμηνο του 2019³⁸⁰.

Πίνακας 11: Μέρη Αγοράς στην αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ.

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
GML (STOIXIMAN)	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]

201. Στην αγορά δραστηριοποιούνται εκτός της Stoiximan, τέσσερις εταιρείες του μεταβατικού σταδίου του ν. 4002/2011 με την εταιρεία Diamond Link να συγκεντρώνει στην αγορά μερίδιο κατά τα έτη 2016-2018 και Α' εξάμηνο του 2019 περίπου [...]%. Οι λοιπές εταιρείες διαδικτυακού πάροχοι παρουσιάζουν πολύ χαμηλά μερίδια αγοράς, τα οποία δεν ξεπερνούν το [...] κατά τα έτη 2016 - 2019.

Ε.5.4 Αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting)

202. Ο ΟΠΑΠ δεν δραστηριοποιείται στην εν λόγω αγορά. Βάσει GGR, το μερίδιο της Stoiximan για τα έτη 2017 - 2019 και Α' εξάμηνο του 2019 κυμαίνεται σε [...]%, [...] και [...]%.
Πίνακας 12: Ποσοστό στην αγορά διαδικτυακού virtual στοιχήματος

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
GML (STOIXIMAN)	[0-5]	[70 -80]	[90 -100]	[90 -100]

203. Το ποσοστό των GGR της Stoiximan που προέρχεται από το Διαδικτυακό virtual Ιπποδρομιακό Στοιχήμα ως προς το σύνολο των GGR της Stoiximan που αφορούν στο Διαδικτυακό Virtual Στοιχήμα είναι [...] για τα έτη 2017 και 2018 και [...] για το έτος 2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ).

³⁷⁹ Βλ. την υπ' αρ. 6667/13.11.2018 επιστολή της ΕΕΠ καθώς και τα σχετικά προσκομισθέντα στοιχεία της Ε.Ε.Ε.Π. βάσει GGR, συν. ως Παράρτημα Ι στην υπ' αρ. 5696/16.9.2019 επιστολή της. Τα εν λόγω μερίδια προέκυψαν βάσει κατηγοριοποίησης της Ε.Ε.Ε.Π., και μετά από επεξεργασία της ΓΔΑ, συμπεριλαμβανοντας τις κατηγορίες casino και live casino σε μία ενιαία κατηγορία προκειμένου να προσδιοριστεί το μερίδιο της Stoiximan.

³⁸⁰ Βλ. τα σχετικά προσκομισθέντα στοιχεία της Ε.Ε.Ε.Π. βάσει GGR, συν. ως Παράρτημα ΙΙ στην υπ' αρ. 5696/16.9.2019 επιστολή της. Τα εν λόγω στοιχεία αφορούν τις κατηγορίες peer to peer πόκερ (poker cash games και poker tournaments) μόνο. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για άλλα είδη παιγνίων πόκερ σε ξεχωριστή βάση, καθότι ενσωματώνονται σε γενικότερες κατηγορίες της Ε.Ε.Ε.Π. (π.χ. καζίνο).

E.5.5 Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα)

204. Ο ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο στα παίγνια που διεξάγονται με επίγεια μέσα και συνεπώς κατέχει το 100% της σχετικής αγοράς, καθώς και τα δικαιώματα για κάθε κυκλοφορία νέου παιγνίου στο μέλλον.

E.5.6 Αγορά αριθμολαχείων με επίγεια μέσα

205. Ο ΟΠΑΠ κατέχει το 100% της αγοράς, καθώς και το δικαίωμα πρώτης προτίμησης για κάθε κυκλοφορία νέου παιγνίου στο μέλλον.

E.5.7 Αγορά διαδικτυακών παραδοσιακών αριθμολαχείων

206. Ο ΟΠΑΠ δεν έχει μερίδιο για τα παρελθόντα έτη καθότι ξεκίνησε να δραστηριοποιείται σχετικά πρόσφατα στο διαδικτυακό ΤΖΟΚΕΡ.

E.5.8 Αγορά των Κρατικών Λαχείων

207. Ο ΟΠΑΠ κατέχει το 100% της αγοράς, καθώς και το δικαίωμα πρώτης προτίμησης για κάθε κυκλοφορία νέου παιγνίου στο μέλλον³⁸¹.

E.5.9 Αγορά ιπποδρομιακού στοιχήματος (με επίγεια μέσα)

208. Ο ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο διοργάνωσης και διεξαγωγής επίγειου αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος στην Ελλάδα για 20 έτη³⁸². Κατέχει συνεπώς το 100% της αγοράς.

E.5.10 Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος

209. Ο ΟΠΑΠ αν και έχει το αποκλειστικό δικαίωμα μέσω της θυγατρικής του Ιπποδρομίες Α.Ε. για διαδικτυακό αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοιχίμα έως το τέλος του 2020, δεν έχει δραστηριοποιηθεί στην εν λόγω αγορά έως και σήμερα. Η Stoiximan επίσης δεν δραστηριοποιείται στο διαδικτυακό ιπποδρομιακό στοιχίμα (κατά τα ανωτέρω δραστηριοποιείται μόνο στο Διαδικτυακό virtualΙπποδρομιακό Στοιχίμα με πολύ χαμηλά μερίδια αγοράς για τα έτη 2016 - 2018 και το Α' εξάμηνο του 2019).

E.5.11 Αγορά παιγνιομηχανημάτων (VLTs) (με επίγεια μέσα)

210. Για το έτος 2016 ο ΟΠΑΠ έχει μηδενικό μερίδιο στην εν λόγω αγορά. Για τα έτη 2017, 2018 και την περίοδο Ιαν.-Αυγ. 2019, το μερίδιο του ΟΠΑΠ ανέρχεται σε [...]%, [...] και [...] αντίστοιχα³⁸³.

Πίνακας 13: Μερίδια Αγοράς στην αγορά παιγνιομηχανημάτων (VLTs) (με επίγεια μέσα).

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (ΟΚΤΑΜΗΝΟ) %
ΟΠΑΠ	[0-5]	[20-30]	[50-60]	[60-70]
Παιγνιομηχανήματα επίγειων καζίνο	[90 -100]	[70 -80]	[40-50]	[30-40]

211. Το μερίδιο του ΟΠΑΠ στην εν λόγω αγορά παρουσιάζει αυξητική πορεία κατά το διάστημα 2016 έως το οκτάμηνο του 2019, σε αντίθεση με το μερίδιο των επίγειων καζίνο, το οποίο συρρικνώνεται κατά το ως άνω χρονικό διάστημα ([...] για το οκτάμηνο του 2019, ενώ τα επίγεια καζίνο κατείχαν το [...] της εν λόγω αγοράς το 2016)³⁸⁴.

E.5.12 Αγορά διοργάνωσης και διεξαγωγής αγώνων ιπποδρομιών

212. Ο ΟΠΑΠ είναι ο μοναδικός ενεργός παίκτης, οπότε κατέχει το 100% της αγοράς.

E.5.13 Αγορά απόκτησης δικαιώματος μετάδοσης ιπποδρομιών:

213. Ο ΟΠΑΠ είναι επί του παρόντος ο μοναδικός, έστω και δυνητικός, παίκτης, της διοργάνωσης ιπποδρομιών.

E.5.14 Αγορά διανομής και μεταπώλησης κωδικών για τη διενέργεια αγορών στο διαδίκτυο με κουπόνια (e-vouchers)

214. Από τον φάκελο της παρούσας δεν προκύπτουν στοιχεία σχετικά με το μερίδιο της ToraDirect στην εν λόγω αγορά. Η ToraDirect δεν αποτελεί αδειοδοτημένο Πάροχο Υπηρεσιών Πληρωμών (ΠΥΠ), συνεπώς δεν έχει τη δυνατότητα να συμβληθεί απευθείας με τους παρόχους διαδικτυακών τυχερών παιγνίων παρέχοντας τις απαιτούμενες εξ' αυτών υπηρεσίες πληρωμών.

E.5.15 Αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου

215. Η ToraWallet (έμμεση θυγατρική του ΟΠΑΠ) δεν έχει δραστηριοποιηθεί στην εν λόγω αγορά μέχρι και το έτος 2018. Οι προβλέψεις της εταιρείας για τα τρία πρώτα χρόνια λειτουργίας της εκτιμούν το μερίδιό της σε περίπου [...]%, [...] και [...] για την τριετία 2019-2021.

³⁸¹ Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την παρ. 9α του άρθρου 27 του ν. 2843/2000 το δικαίωμα πρώτης προτίμησης της ΟΠΑΠ περιλαμβάνει οποιοδήποτε νέο παίγνιο χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση.

³⁸² Βλ. Ενότητα Β.1 της παρούσας.

³⁸³ Βλ. τις υπ' αρ. 6031/27.9.2019 και 6056/27.9.2019 επιστολές του ΟΠΑΠ. Τα σχετικά προσκομισθέντα στοιχεία αφορούν στα GGR του ΟΠΑΠ που προέρχονται από παιγνιομηχανήματα VLTs του επίγειου δικτύου του, και στα GGR των επιχειρήσεων καζίνο που προέρχονται από παιγνιομηχανήματα εντός των εγκαταστάσεών τους (casino slot machines). Για την παράθεση των εν λόγω στοιχείων ο ΟΠΑΠ επικαλείται εκθέσεις της Ε.Ε.Π. για τα έτη 2016 και 2017, στοιχεία της εταιρείας Η2 Gambling Captial για το έτος 2018, και εκτιμήσεις για το διάστημα του 2019.,

³⁸⁴ Τα GGR του ΟΠΑΠ από παιγνιομηχανήματα VLTs, ήταν μηδενικά για το 2016, € [...] για το 2017, € [...] για το 2018 και € [...] για το Α' οκτάμηνο του 2019. Τα GGR των επίγειων επιχειρήσεων καζίνο που αφορούν slot machines ανήλθαν σε € [...] για το 2016, € [...] για το 2017, € [...] για το έτος 2018 και € [...] για το οκτάμηνο του 2019.

Πίνακας 14: Μεριδία Αγοράς στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου.

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ΟΠΑΠ (TORA WALLET)	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]	[0-5]

Πηγή: ΟΠΑΠ³⁸⁵

Ε.5.16 Αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο

216. Το μερίδιο του ομίλου της [...], ο οποίος ελέγχεται από τον [...], πραγματικό δικαιούχο της Deerp, στην ελληνική αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο το 2017 ανέρχεται σε περίπου σε [...]%, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές έως και σήμερα³⁸⁶.

Πίνακας 15: Μεριδία Αγοράς στην αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
ΟΜΙΛΟΣ [...]	Μ/Δ	[5-10]	≈ [5-10]	≈ [5-10]

Πηγή: ΟΠΑΠ³⁸⁷

Ε.5.17 Αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο

217. Το μερίδιο του ομίλου της [...], ο οποίος ελέγχεται από τον [...], πραγματικό δικαιούχο της Deerp, στην ελληνική αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο το 2017 ανέρχεται σε περίπου [...]%, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές έως και σήμερα³⁸⁸.

Πίνακας 16: Μεριδία Αγοράς στην αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο.

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
ΟΜΙΛΟΣ [...]	Μ/Δ	[5-10]	≈ [5-10]	≈ [5-10]

Πηγή: ΟΠΑΠ³⁸⁹

Ε.5.18 Αγορά υπηρεσιών προώθησης / αθλητικού μάρκετινγκ

218. Το μερίδιο της [...], η οποία ελέγχεται από τον [...], πραγματικό δικαιούχο της Radian, στην αγορά του αθλητικού μάρκετινγκ βάσει εκτιμήσεων της εταιρείας ανέρχεται σε περίπου [...] %³⁹⁰ κατά το έτος 2017, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές έως και σήμερα³⁹¹.

Πίνακας 17: Μεριδία Αγοράς στην αγορά αθλητικού μάρκετινγκ.

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
ΟΜΙΛΟΣ [...] (Ως πάροχος υπηρεσιών)	Μ/Δ	[0-5]	[0-5]	[0-5]

Πηγή: ΟΠΑΠ³⁹²

Ε.5.19 Αγορά υπηρεσιών cybersecurity και συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων

219. Το μερίδιο της Neurosoft, θυγατρικής του ΟΠΑΠ, στην αγορά υπηρεσιών cybersecurity βάσει εκτιμήσεων του ΟΠΑΠ ανέρχεται σε περίπου [...] % και [...] % για τα έτη 2017 και 2018 αντίστοιχα³⁹³.

Πίνακας 18: Μεριδία Αγοράς στην αγορά cybersecurity

ΕΤΑΙΡΙΑ	2016 %	2017 %	2018 %	2019 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ) %
ΟΠΑΠ (NEUROSOFT ως πάροχος υπηρεσιών)	Μ/Δ	[5-10]	[0-5]	-

Πηγή: ΟΠΑΠ³⁹⁴

³⁸⁵ Βλ. παρ. 104α του Εντύπου και απάντηση στο ερ. 14 της υπ' αρ. 7763/18.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

³⁸⁶ Βλ. απάντηση στο ερώτημα 2, στην υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ.

³⁸⁷ Βλ. παρ. 114α του Εντύπου, παρ. 80-81 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, παρ. 36 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 10 της υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

³⁸⁸ Βλ. απάντηση στο ερώτημα 2, στην υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ.

³⁸⁹ Βλ. παρ. 121α του Εντύπου, παρ. 82-83 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, παρ. 38 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, παρ. 18 της υπ' αρ. 199/14.1.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 10 της υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

³⁹⁰ Με βάση τους εκτιμώμενους κύκλους εργασιών των σημαντικότερων εταιρειών στο χώρο ([...]), το μερίδιο της [...] ανέρχεται σε ποσοστό κάτω του [...] % για το έτος 2017.

³⁹¹ Βλ. απάντηση στο ερώτημα 2, στην υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ

³⁹² Βλ. παρ. 126β του Εντύπου, παρ. 84-85 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ, παρ. 39-44 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 10 της υπ' αρ. 5208/9.8.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

³⁹³ Βάσει προσκομισθέντων στοιχείων (βλ. απάντηση στην ερ. 11 στην υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ), ο κύκλος εργασιών της Neurosoft σχετικά με υπηρεσίες cybersecurity ανέρχεται σε € [...] και € [...] για τα έτη 2017 και 2018 αντίστοιχα. Περαιτέρω, βάσει εκτιμήσεων του ΟΠΑΠ, το μέγεθος της αγοράς cybersecurity στην Ελλάδα ανέρχεται σε € [...] και € [...] για τα έτη 2017 και 2018 αντίστοιχα.

³⁹⁴ Βλ. απάντηση στο ερ.11 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

220. Λόγω του χαμηλού μεριδίου της Neurosoft στην εν λόγω αγορά, ο ΟΠΑΠ εκτιμά ότι το μερίδιο αγοράς της Neurosoft στην αγορά για προϊόντα software είναι [...]»³⁹⁵.

Ε.6 ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

221. Ως επηρεαζόμενες αγορές³⁹⁶ διακρίνονται οι κάτωθι σχετικές αγορές της παρούσας:

Ε.6.1. Οριζόντια επηρεαζόμενες αγορές

222. Οριζόντια επηρεαζόμενες αγορές υφίστανται όταν συμμετέχουν σε αυτές οι δραστηριότητες της εξαγοράζουσας και οι δραστηριότητες της εξαγοραζόμενης και το αθροιστικό μερίδιο αγοράς τους υπερβαίνει το 15%. Στην παρούσα υπόθεση οριζόντια επηρεαζόμενη αγορά είναι η σχετική αγορά του Διαδικτυακού Αθλητικού Στοιχήματος, στην οποία τα εμπλεκόμενα μέρη κατέχουν περίπου [...]» μερίδιο αγοράς για το Α' εξάμηνο του 2019³⁹⁷.

Ε.6.2. Καθέτως επηρεαζόμενες αγορές

223. «Οι κάθετες συγκεντρώσεις αφορούν εταιρείες που λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα της αλυσίδας εφοδιασμού. Για παράδειγμα, όταν ο κατασκευαστής ενός συγκεκριμένου προϊόντος (η «επιχείρηση δραστηριοποιούμενη σε αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας») συγχωνεύεται με ένα από τους διανομείς του (η «επιχείρηση δραστηριοποιούμενη σε αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας») υπάρχει κάθετη συγκέντρωση»³⁹⁸. Για τέτοιου είδους συγκεντρώσεις αξιολογείται ότι είναι μικρή η πιθανότητα διαπίστωσης προβλημάτων συντονισμένης ή μη φύσεως εάν το μερίδιο αγοράς της νέας οντότητας μετά τη συγκέντρωση σε καθεμία από τις σχετικές αγορές είναι κατώτερο του 30% και ο δείκτης ΗΗΙ μετά τη συγκέντρωση είναι κατώτερος από 2000 μονάδες³⁹⁹.

224. Εν προκειμένω, οι σχετικές αγορές με κάθετη διάσταση είναι η αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου (αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας), στην οποία

³⁹⁵ Βλ. απάντηση στην ερ.11 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ.

³⁹⁶ Με τον όρο «επηρεαζόμενη αγορά» νοείται α) κάθε σχετική αγορά προϊόντος στην οποία ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες δύο ή περισσότερες από τις συμμετέχουσες στη συγκέντρωση επιχειρήσεις, εφόσον εκτιμάται ότι η συγκέντρωση θα οδηγήσει σε συνολικό μερίδιο στην αγορά αυτή ύψους τουλάχιστον 15% (η περίπτωση αφορά στις οριζόντιες σχέσεις), καθώς και β) κάθε σχετική αγορά στην οποία ασκεί επιχειρηματικές δραστηριότητες οποιαδήποτε συμμετέχουσα επιχείρηση και βρίσκεται σε προηγούμενο ή επόμενο στάδιο της παραγωγικής ή εμπορικής διαδικασίας του προϊόντος σε σχέση με την αγορά στην οποία δραστηριοποιείται άλλη συμμετέχουσα επιχείρηση, και οποιοδήποτε από τα ατομικά ή συνδυασμένα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων αυτών, σε οποιοδήποτε στάδιο της παραγωγικής ή εμπορικής διαδικασίας, ανέρχεται σε 25% τουλάχιστον, ανεξάρτητα αν μεταξύ των μερών υφίσταται σχέση προμηθευτή/πελάτη (η περίπτωση αφορά στις κάθετες σχέσεις).

³⁹⁷ Βλ. σχετικά Ενότητα Ε.5 ανωτέρω.

³⁹⁸ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό Συμβουλίου για τον έλεγχο συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, της 18.10.2008 (εφεξής «Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση μη οριζόντιων συγκεντρώσεων»), ΕΕ 18.10.2008, C-265, σελ. 6, παρ. 4.

³⁹⁹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 23-26.

ο ΟΠΑΠ, κατά δήλωση του, θα δραστηριοποιηθεί στο άμεσο μέλλον στην εν λόγω αγορά μέσω της θυγατρικής του εταιρείας Tora Wallet με πολύ χαμηλά μερίδια αγοράς κατά την τριετία 2019 - 2021⁴⁰⁰, με τις σχετικές αγορές:

1) Αγορά Διαδικτυακού Αθλητικού Στοιχήματος (αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας), στην οποία δραστηριοποιείται η Stoiximan με μερίδιο αγοράς που υπερβαίνει το 25%.

2) Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ(αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας), στην οποία δραστηριοποιείται η Stoiximan με μερίδιο αγοράς που υπερβαίνει το 25%.

3) Αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) (αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας), στην οποία δραστηριοποιείται η Stoiximan με μερίδιο αγοράς που υπερβαίνει το 25%⁴⁰¹.

225. Ειδικότερα, α) στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, διαμορφώνεται μερίδιο αγοράς για τη νέα οντότητα (ΟΠΑΠ/Stoiximan) άνω του 25% (περίπου στο [...]» για το Α' εξάμηνο του 2019, ενώ από μόνη της η Stoiximan κατέχει περίπου [...]» για το ίδιο χρονικό διάστημα), β) στην αγορά της επόμενης οικονομικής βαθμίδας των διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο (εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ) η Stoiximan κατέχει μερίδιο [...]» περίπου για το Α' εξάμηνο του 2019 και γ) στην αγορά της επόμενης οικονομικής βαθμίδας του διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) η Stoiximan κατέχει μερίδιο [...]» περίπου για το Α' εξάμηνο του 2019⁴⁰².

Ε.7 ΛΟΙΠΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Ε.7.1. Λοιπές σχετικές αγορές στις οποίες ενδέχεται να έχει διαγωνίες επιπτώσεις η υπό κρίση συγκέντρωση

226. Εκτός των σχετικών αγορών διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, διαδικτυακών παραδοσιακών αριθμολαχείων και διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος, σε όλες τις υπόλοιπες σχετικές αγορές που αφορούν την παρούσα (βλ. Ενότητα Ε.3 ανωτέρω, εκτός των σχετικών αγορών υπό 14) έως 19), ο ΟΠΑΠ διαθέτει είτε μονοπωλιακή θέση, είτε σημαντική οικονομική δύναμη. Η Stoiximan διαθέτει σημαντική οικονομική δύναμη ή / και δεσπόζουσα θέση στην σχετική αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, στην σχετική αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) και στην σχετική αγορά των διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο (εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ). Ως εκ τούτου, για όλα τα πιθανά ζεύγη σχετικών αγορών που προκύπτουν από τις εν λόγω σχετικές αγορές της παρούσας, θα μπορούσαν να προκληθούν διαγωνίες επιδράσεις από την παρούσα λόγω της σημαντικής παρουσίας των εμπλεκόμενων μερών σε αυτές⁴⁰³.

⁴⁰⁰ Βλ. σχετικά και Ενότητα Ε.1.5.2 ανωτέρω.

⁴⁰¹ Για λόγους πληρότητας το μερίδιο της Stoiximan ως λήπτης υπηρεσιών διαδικτυακών πληρωμών για το έτος 2017 ανέρχεται σε 3,50% βλ. παρ. 104γ-δ του Εντύπου, παρ. 78-79 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και απάντηση στο ερ. 14 στην υπ' αρ. 7763/18.12.2018 επιστολή του ΟΠΑΠ.

⁴⁰² Βλ. Ενότητα Ε.5 ανωτέρω.

⁴⁰³ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, Ε.Ε. 18.10.2008, C-265, σελ. 21-25, παρ. 93-121 και Ενότητα Ζ.3.3 κατωτέρω.

Ε.7.2. Άλλες σχετικές αγορές της υπό κρίση συγκέντρωσης

227. Οι κάτωθι σχετικές αγορές ενδεχομένως να θεωρούνται αγορές με κάθετη διάσταση, ήτοι αγορές όπου τα εμπλεκόμενα μέρη δραστηριοποιούνται σε αγορές προηγούμενης και επόμενης οικονομικής βαθμίδας ή να θεωρούνται στενά σχετιζόμενες αγορές (αγορές με διαγώνια διάσταση), δηλ. αγορές όπου τα εμπλεκόμενα μέρη προμηθεύουν συμπληρωματικά προϊόντα ή προϊόντα που ανήκουν στο ίδιο φάσμα προϊόντων⁴⁰⁴.

228. Ειδικότερα, οι κάτωθι σχετικές αγορές προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας:

1) Αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο, στην οποία δραστηριοποιείται η Deer μέσω του ομίλου εταιρειών 24MEDIA και το μερίδιο του συνόλου των παρόχων διαδικτυακού στοιχήματος συμπεριλαμβανομένης της νέας οντότητας⁴⁰⁵ (ΟΠΑΠ-Stoiximan⁴⁰⁶) επί της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο διαδίκτυο στην Ελλάδα για το έτος 2017 εκτιμάται σε [...] %⁴⁰⁷,

2) Αγορά διαφήμισης στο ραδιόφωνο, στην οποία δραστηριοποιείται η Deer μέσω του ομίλου εταιρειών 24MEDIA και το μερίδιο των παρόχων διαδικτυακού στοιχήματος συμπεριλαμβανομένης της νέας οντότητας⁴⁰⁸ (ΟΠΑΠ-Stoiximan⁴⁰⁹) επί της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο ραδιόφωνο στην Ελλάδα για το έτος 2017 δεν υπερβαίνει το [...] %⁴¹⁰.

3) Αγορά υπηρεσιών προώθησης / αθλητικού μάρκετινγκ, στην οποία δραστηριοποιείται η Padian μέσω της PROGAME. Κατά δήλωση των γνωστοποιούντων μερών, οι πάροχοι διαδικτυακού στοιχήματος τροφοδοτούν μόνο μικρό ποσοστό της συνολικής δραστηριότητας του αθλητικού μάρκετινγκ στην Ελλάδα. Το μερίδιο της Stoiximan ως αγοραστή υπηρεσιών αθλητικού μάρκετινγκ στην Ελλάδα για το έτος 2017 ανέρχεται σε [...] %^{411,412} βάσει συντηρητικών εκτιμήσεων του ΟΠΑΠ

⁴⁰⁴ Ο.π., σελ. 6, παρ. 5.

⁴⁰⁵ Οι πάροχοι διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού συνιστούν μικρό σχετικά κομμάτι της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο διαδίκτυο στην Ελλάδα, το οποίο εκτιμάται σε περίπου 15% (βλ. σελ. 45 Εντύπου Γνωστοποίησης).

⁴⁰⁶ Για τη Stoiximan το μερίδιο επί της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο διαδίκτυο στην Ελλάδα για το έτος 2017 ανέρχεται σε [...] % (βλ. παρ. 114β του Εντύπου, παρ. 80-81 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 37 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ).

⁴⁰⁷ βλ. Ενότητα Ε.1.5.3.

⁴⁰⁸ Οι πάροχοι διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού αποτελούν μερίδιο της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο ραδιόφωνο στην Ελλάδα που εκτιμάται σε περίπου 10%. βλ. σελ 47 Εντύπου Γνωστοποίησης).

⁴⁰⁹ Για τη Stoiximan το μερίδιο επί της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στο ραδιόφωνο στην Ελλάδα για το έτος 2017 ανέρχεται σε [...] %.

⁴¹⁰ βλ. Ενότητα Ε.1.5.4.

⁴¹¹ βλ. παρ. 126γ του Εντύπου, παρ. 86 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ και παρ. 45-48 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

⁴¹² Το μερίδιο της Stoiximan προκύπτει βάσει συντηρητικών εκτιμήσεων του ΟΠΑΠ, σύμφωνα με τις οποίες η συνολική αξία του αθλητικού διαφημιστικού χώρου στην Ελλάδα είναι περίπου 88 εκ. ευρώ για το έτος 2017. Όπως αναφέρει ο ΟΠΑΠ στις παρ. 45-48 της υπ' αρ. 7544/11.12.2018 επιστολής του « [...] [...] [...] ».

για το συνολικό μέγεθος της αγοράς. Ο ΟΠΑΠ, με την υπ' αρ. 6622/15.10.2019 επιστολή του προς την Υπηρεσία αναφέρει ότι « [...] ».

4) Αγορά υπηρεσιών cyber security και παροχής συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων, στην οποία δραστηριοποιείται η ΟΠΑΠ μέσω της θυγατρικής της εταιρείας Neurosoft και το μερίδιο της Stoiximan ως αγοραστή υπηρεσιών cyber security και συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων για τα έτη 2017 έως 2019 ανέρχεται σε [...] %, [...] % και [...] % αντίστοιχα⁴¹³. Το μερίδιο της νέας οντότητας (ΟΠΑΠ-Stoiximan) αντίστοιχα ως αγοραστή των ως άνω υπηρεσιών είναι αμελητέο⁴¹⁴.

με τις σχετικές αγορές επόμενης οικονομικής βαθμίδας:

5) Αγορά Διαδικτυακού Αθλητικού Στοιχήματος,

6) Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ,

7) Αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting),

ενδεχομένως να θεωρούνται αγορές με κάθετη διάσταση ή να είναι στενά συσχετιζόμενες αγορές. Ωστόσο, από τα στοιχεία ανωτέρω (υπό 1) έως 4) σχετικές αγορές προκύπτει ότι στις αγορές της προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας τα εμπλεκόμενα μέρη στην παρούσα κατέχουν χαμηλό μερίδιο αγοράς, με αποτέλεσμα, η Επιτροπή, κρίνει ότι δραστηριοποιούνται σε αυτές μεγαλύτερες σε μέγεθος εταιρείες από τα εμπλεκόμενα μέρη στην παρούσα, οι οποίες είναι σε θέση να ασκούν ισχυρή ανταγωνιστική πίεση προς αυτά. Επίσης, το μερίδιο των εμπλεκόμενων μερών στην παρούσα επί της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στις υπό 1) έως 3) ανωτέρω σχετικές αγορές προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας είναι χαμηλό, ενώ το μερίδιο της Stoiximan ως αγοραστή υπηρεσιών cyber security και συστημάτων διαχείρισης κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων στην υπό 4) ανωτέρω σχετική αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας δεν ξεπερνάει το [...] % [...] % για την νέα οντότητα κατά την τριετία 2017 - 2019.

229. Σε κάθε περίπτωση, και για τους σκοπούς της παρούσας, ο ακριβής χαρακτηρισμός των ανωτέρω σχετικών αγορών, μπορεί να μείνει ανοικτός καθώς, ακόμη και αν θεωρήσουμε ότι οι ανωτέρω σχετικές αγορές παρουσιάζουν κάθετη ή διαγώνια διάσταση, δεν αναμένεται, κατά τα ανωτέρω, αυτό να επηρεάσει την αξιολόγηση της επίδρασης της υπό κρίση συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό.

ΣΤ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

ΣΤ.1 ΑΓΟΡΕΣ ΤΥΧΕΡΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ

ΣΤ.1.1 Ωριμότητα αγοράς

ΣΤ.1.1.1 Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα) - Αγορά αριθμολαχειών (με επίγεια μέσα)

230. Ο ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο στα τυχερά παίγνια που διεξάγονται με επίγεια

⁴¹³ βλ. απάντηση στο ερ. 12 της υπ' αρ. 5829/20.9.2019 επιστολής του ΟΠΑΠ και απάντηση στο ερ.8 της υπ' αρ. 5834/20.9.2019 επιστολής των Deer και Padian.

⁴¹⁴ βλ. υπ' αρ. 6622/15.10.2019 επιστολή του ΟΠΑΠ.

μέσα. Η αγορά του συνόλου των επίγειων παιγνίων που διεξάγει ο ΟΠΑΠ (συμπεριλαμβανομένων των παιγνίων μη εξειδικευμένων γνώσεων και εξαιρουμένων των κρατικών λαχείων) παρουσιάζει ήπιες αυξητικές τάσεις από το 2016 έως και σήμερα, βάσει των στοιχείων της Ε.Ε.Ε.Π. Συγκεκριμένα, τα ακαθάριστα έσοδα GGR που αφορούν σε όλα τα επίγεια παίγνια που διεξάγει ο ΟΠΑΠ ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, αυξημένα κατά [...] % σε σχέση με το 2017 και κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴¹⁵.

ΣΤ.1.1.2 Αγορές διαδικτυακών παιγνίων γενικά

231. Ο κλάδος διαδικτυακών τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης. Επί του παρόντος στον εν λόγω κλάδο δραστηριοποιούνται ενεργά ο ΟΠΑΠ⁴¹⁶, η Stoiximan και 12⁴¹⁷ εκ των εταιρειών που υπάγονται στο μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011. Τα ακαθάριστα έσοδα GGR των εν λόγω διαδικτυακών παρόχων παρουσιάζουν αυξητική τάση από το 2016 έως και σήμερα. Συγκεκριμένα, ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, αυξημένα κατά ποσοστό [...] % σε σχέση με το 2017 και κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴¹⁸. Βάσει της επερχόμενης τροποποίησης του ρυθμιστικού καθεστώτος αδειοδότησης για τα διαδικτυακά τυχερά παίγνια, με το οποίο θα παρασχεθούν άδειες για τη διεξαγωγή διαδικτυακών παιγνίων, αναμένεται εισοδος νέων παρόχων, τόσο από την Ελλάδα όσο και από άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴¹⁹.

ΣΤ.1.1.3 Διαδικτυακό αθλητικό στοιχείο

232. Η εν λόγω αγορά φαίνεται να βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης, καθώς ακόμα διαμορφώνεται ως προς το πλήθος των συμμετεχουσών σε αυτή εταιρειών⁴²⁰. Η χορήγηση των προσωρινών αδειών στις 24 εταιρείες το 2011 και η είσοδος της ΟΠΑΠ τον Ιούνιο του 2014 είναι μέχρι σήμερα τα πιο σημαντικά σημεία στην εξέλιξη της αγοράς, η οποία παρόλα αυτά χαρακτηρίζεται ακόμα από την ύπαρξη σημαντικής μη νόμιμης δραστηριότητας⁴²¹.

ΣΤ.1.1.4 Αγορά διαδικτυακών παραδοσιακών αριθμολαχείων

233. Η εν λόγω αγορά είναι σε πρώιμο στάδιο καθώς το ΟΠΑΠ μόλις πρόσφατα ξεκίνησε τη δραστηριοποίησή του στο διαδικτυακό ΤΖΟΚΕΡ⁴²².

ΣΤ.1.1.5 Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος

234. Η εν λόγω αγορά είναι σχετικά στάσιμη καθώς δεν δραστηριοποιούνται πολλές εταιρείες σε αυτή. Τα γνωστοποιούντα μέρη δεν δραστηριοποιούνται στην

εν λόγω αγορά. Η Stoiximan δραστηριοποιείται μόνον στο διαδικτυακό εικονικό (virtual) ιπποδρομιακό στοιχείο⁴²³.

ΣΤ.1.1.7 Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων παιγνίων πόκερ

235. Βάσει των προαναφερθέντων⁴²⁴, η εν λόγω αγορά βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης, με τα ακαθάριστα έσοδα (GGR) των εν λόγω διαδικτυακών παιγνίων να έχουν αυξητική τάση από το 2016 έως και σήμερα. Συγκεκριμένα, αυτά ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, αυξημένα κατά ποσοστό [...] % σε σχέση με το 2017 και αυξημένα κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴²⁵. Από τις 24 εταιρείες που εισήλθαν στην αγορά το 2011, βάσει του μεταβατικού καθεστώτος του ν. 4002/2011, δέκα (10) εξ' αυτών δεν παρέχουν πλέον υπηρεσίες τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου⁴²⁶ τα τελευταία τέσσερα έτη (από το 2016 έως σήμερα).

ΣΤ.1.1.8 Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ

236. Βάσει των προσκομισθέντων στοιχείων, τα ακαθάριστα έσοδα (GGR) που προέρχονται από τη διεξαγωγή μόνο των peer to peer παιγνίων πόκερ, ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, αυξημένα κατά ποσοστό [...] % σε σχέση με το 2017 και μειωμένα κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴²⁷. Η εν λόγω κατηγορία παιγνίων παρουσιάζει συγκριτικά με τα υπόλοιπα τυχερά παίγνια χαμηλούς τζίρους. Από τους διαδικτυακούς παρόχους του μεταβατικού καθεστώτος του ν. 4002/2011 δραστηριοποιούνται μόνο 3 - 4 πάροχοι⁴²⁸.

ΣΤ.1.1.9 Αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting)

237. Η εν λόγω αγορά παρουσιάζει μεγάλη αύξηση κατά τα δύο τελευταία έτη 2017 και 2018. Βάσει των προσκομισθέντων στοιχείων, τα ακαθάριστα έσοδα (GGR) της εν λόγω αγοράς ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, € [...] για το έτος 2017 και € [...] για το έτος 2016⁴²⁹. Στην εν λόγω κατηγορία παιγνίων δραστηριοποιούνται [...] πάροχοι με χαμηλά ακαθάριστα έσοδα (GGR) συγκριτικά με τις αγορές διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος και διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο. Η Stoiximan ξεκίνησε να δραστηριοποιείται στην εν λόγω αγορά από το 2017 και αποτελεί τον πρώτο παίκτη της αγοράς με μερίδιο που αγγίζει το [...] % περίπου της αγοράς κατά το έτος 2018.

⁴²³ Ο ΟΠΑΠ και η Stoiximan δεν δραστηριοποιούνται (η τελευταία δραστηριοποιείται μόνον στο διαδικτυακό virtual ιπποδρομιακό στοιχείο - βλ. Ενότητα Ε.2.2 της παρούσας). Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την επακριβή αξιολόγηση της εν λόγω αγοράς βάσει μεγεθών.

⁴²⁴ Βλ. παρ. 1 της υπ' αρ. 5696/16.9.2019 επιστολής της Ε.Ε.Ε.Π.

⁴²⁵ Βλ. Παράρτημα 1, συν. στην υπ' αρ. 5696/16.11.2019 επιστολή της Ε.Ε.Ε.Π.

⁴²⁶ Βρίσκονται σε αδράνεια, είτε έχουν διακόψει ή αναστείλει τη λειτουργία τους είτε δεν κατέχουν άδεια ή βρίσκονται σε blacklist.

⁴²⁷ Βλ. Παράρτημα 2, συν. στην υπ' αρ. 5696/16.11.2019 επιστολή της Ε.Ε.Ε.Π.

⁴²⁸ Δεν υπάρχουν επαρκή διαθέσιμα στοιχεία για την αξιολόγηση της φάσης ωριμότητας στην οποία βρίσκεται η εν λόγω αγορά.

⁴²⁹ Βλ. Παράρτημα 1, συν. στην υπ' αρ. 5696/16.11.2019 επιστολή της Ε.Ε.Ε.Π.

⁴¹⁵ Βλ. Ενότητα Δ.5 της παρούσας.

⁴¹⁶ Με το ΠΑΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ και το διαδικτυακό ΤΖΟΚΕΡ το οποίο ξεκίνησε σχετικά πρόσφατα.

⁴¹⁷ Βάσει σχετικής πληροφόρησης της Ε.Ε.Ε.Π., μόνο οι 13 εκ των 24 προσωρινών αδειοδοτημένων παρόχων είναι ενεργές σήμερα (βλ. υποσημείωση 252 της παρούσας).

⁴¹⁸ Βλ. Ενότητα Δ.5 της παρούσας.

⁴¹⁹ Βλ. Ενότητα Δ.3.1 της παρούσας.

⁴²⁰ Βλ. σελ. 53-56 Εντύπου.

⁴²¹ Βλ. σελ. 53-56 Εντύπου.

⁴²² Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας και παρ. 168 του Εντύπου.

ΣΤ.1.1.10 Αγορά των Κρατικών Λαχείων

238. Ο ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο στην εν λόγω αγορά, η οποία είναι σχετικά στάσιμη με τα ακαθάριστα έσοδα (GGR) της Ελληνικά Λαχεία Α.Ε. να ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, αυξημένα κατά [...] % σε σχέση με το 2017 και μειωμένα κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴³⁰.

ΣΤ.1.1.11 Αγορά Ιπποδρομιακού Στοιχήματος (με επίγεια μέσα)

239. Ο ΟΠΑΠ διατηρεί νομοθετικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο στην εν λόγω αγορά, η οποία είναι σχετικά στάσιμη με τα ακαθάριστα έσοδα (GGR) της Ιπποδρομίας Α.Ε. (πρώην ΟΔΙΕ Α.Ε.) να ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, μειωμένα κατά [...] % σε σχέση με το 2017 και μειωμένα κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴³¹.

ΣΤ.1.1.12 Αγορά παιγνιομηχανημάτων (VLTs) με επίγεια μέσα

240. Η εν λόγω αγορά είναι σε φάση ανάπτυξης, λόγω της αυξητικής τάσης των μεγεθών των παιγνιομηχανημάτων του επίγειου δικτύου του ΟΠΑΠ (η τάση των μεγεθών που αφορούν στα παιγνιομηχανήματα των επίγειων καζίνο είναι ελαφρώς πτωτική). Συγκεκριμένα, τα ακαθάριστα έσοδα (GGR) ανέρχονται σε € [...] για το έτος 2018, αυξημένα κατά [...] % σε σχέση με το 2017 και αυξημένα κατά [...] % για την τριετία 2016-2018⁴³².

ΣΤ.1.1.13 Αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου

241. Η εν λόγω αγορά είναι σε φάση ωρίμανσης, με πληθώρα παρόχων να δραστηριοποιούνται σε αυτή, συμπεριλαμβανομένων πιστωτικών ιδρυμάτων και ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος⁴³³.

ΣΤ.1.1.14 Αγορά διάθεσης διαφημιστικού χώρου στο διαδίκτυο:

242. Στην αγορά δραστηριοποιείται ένας μεγάλος αριθμός παρόχων διαφημιστικού χώρου και συναφών υπηρεσιών στο διαδίκτυο, πολλοί από τους οποίους είναι πολύ ισχυροί παίκτες στην ελληνική αγορά⁴³⁴.

ΣΤ.1.1.15 Αγορά αθλητικού μάρκετινγκ

243. Στην εν λόγω αγορά δραστηριοποιείται πληθώρα εταιρειών, όπως διαφημιστικές εταιρείες, εταιρείες διοργάνωσης εκδηλώσεων και εταιρείες συμβουλευτικής, κάποιες από τις οποίες έχουν μακρά παρουσία και ισχυρό πελατολόγιο⁴³⁵.

ΣΤ.1.1.16 Αγορά υπηρεσιών cyber security και συστημάτων κινδύνου για παίγνια αθλητικών στοιχημάτων

244. Στην εν λόγω αγορά δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων, πλειάδα έμπειρων διεθνών παρόχων του εξωτερικού, οι οποίοι προμηθεύουν ομοιογενές προϊόν πα-

γοσμίας (συνά με μόνη προσαρμογή την μετάφραση στην τοπική γλώσσα)⁴³⁶.

ΣΤ.1.2. Τιμολόγηση - Διαφάνεια

ΣΤ.1.2.1 Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα) και αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος

245. Οι αποδόσεις των παιγνίων στις εν λόγω αγορές μεταβάλλονται ανάλογα με την εξέλιξη του εκάστοτε αγώνα/παιγνίου. Ειδικότερα, οι αποδόσεις διακρίνονται ανάλογα με το αν τα παίγνια στοιχήματος αφορούν προκαθορισμένη απόδοση (fixed odds betting) ή αφορούν παίγνια στοιχήματος κατά τη διάρκεια του αγώνα (in play betting ή live betting).

ΣΤ.1.2.2 Λαχεία / Λοταρίες / Αριθμολαχεία

246. Η τιμολόγηση των υπό εξέταση παιγνίων καθορίζεται κατά βάση από το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 4 της υπ' αρ. 103/7/25.4.2014 απόφασης της Ε.Ε.Ε.Π. με θέμα «Τροποποίηση και Κωδικοποίηση της υπ' αρ. 14/2/17.7.2012 με την οποία ρυθμίζονται θέματα Κανονισμού Διεξαγωγής και Ελέγχου του παιγνίου των Κρατικών Λαχείων»⁴³⁷, «ο φορέας Εκμετάλλευσης υποχρεούται να διασφαλίζει ότι εφαρμόζεται το ελάχιστο αποδιδόμενο ποσοστό κερδών των Κρατικών Λαχείων, με τον τρόπο που αναφέρεται στη Σύστημα Διανομής Κερδών, όπως αυτό ορίζεται στη Σύμβαση Παραχώρησης».

247. Επίσης, με το άρθρο 7 της από 27 Φεβρουαρίου 2009 υπ' αρ. 7904 κοινή υπουργική απόφαση⁴³⁸ ορίστηκε το αντίτιμο συμμετοχής στο ΠΡΟΠΟ 13 (ήτοι η τιμή του παιγνίου) ανά στήλη⁴³⁹, καθώς και ότι δεν μπορεί να μεταβληθεί χωρίς προηγούμενη κανονιστική πράξη, ενώ με το άρθρο 6 ορίζονται τα ελάχιστα όρια αποδιδόμενων κερδών. Αναφορικά με το παίγνιο ΚΙΝΟ, με την από 22 Ιανουαρίου 2007 υπ' αρ. 2170 κοινή υπουργική απόφαση⁴⁴⁰, τα κέρδη ανά νικητή είναι προκαθορισμένα και προκύπτουν από τους προβλεπόμενους συντελεστές απόδοσης (τους οποίους απαριθμεί η εν λόγω απόφαση) πολλαπλασιαζόμενους επί την αξία κάθε συμμετοχής⁴⁴¹. Το αντίτιμο συμμετοχής ανά στήλη ορίζεται ειδικά και αυτό στην ανωτέρω απόφαση και δεν μπορεί να παρακαμφθεί ή να μεταβληθεί χωρίς έτερη κανονιστική πράξη. Ανάλογες ρυθμίσεις ισχύουν για την τιμολογιακή πολιτική σε σχέση με τα παίγνια της γνωστοποιούσας: ΣΟΥΠΕΡ 3⁴⁴²,

⁴³⁶ Βλ. παρ. 68 και 69 της υπ' αρ. 6608/12.11.2018 επιστολής του ΟΠΑΠ.

⁴³⁷ Β' 1127/2014.

⁴³⁸ Βλ. Β' 430/2009 με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του παιχνιδιού ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ 13 ΑΓΩΝΩΝ (ΠΡΟΠΟ 13) της ΟΠΑΠ Α.Ε.»

⁴³⁹ μηδέν είκοσι πέντε λεπτά του ευρώ (€0,25)

⁴⁴⁰ Βλ. Β' 78/2009 και κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΚΙΝΟ της ΟΠΑΠ Α.Ε. Στο ίδιο ΦΕΚ είναι δημοσιευμένες και οι κοινές υπουργικές αποφάσεις που αφορούν τα παίγνια που αναφέρονται στη συνέχεια.

⁴⁴¹ βλ. άρθρο 5 επ.

⁴⁴² Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2173 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΣΟΥΠΕΡ 3 της ΟΠΑΠ Α.Ε.».

⁴³⁰ Βλ. Ενότητα Δ.5. της παρούσας.

⁴³¹ Βλ. Ενότητα Δ.5. της παρούσας.

⁴³² Βλ. τις υπ' αρ. 6031/27.9.2019 και 6056/27.9.2019 επιστολές του ΟΠΑΠ.

⁴³³ Βλ. διεξοδικό κατάλογο αυτών των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος στον ιστότοπο της Τράπεζας της Ελλάδος: <https://www.bankofgreece.gr/pages/el/supervision/supervisedinstitutions/default.aspx> (σημείο 13 και σημείο 12 για τα ιδρύματα πληρωμών).

⁴³⁴ Βλ. παρ. 116 του Εντύπου.

⁴³⁵ Βλ. παρ. 126β του Εντύπου.

ΤΖΟΚΕΡ⁴⁴³, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ⁴⁴⁴, ΛΟΤΤΟ⁴⁴⁵, ΠΡΟΤΟ⁴⁴⁶, 5 από 35⁴⁴⁷ και για το παίγνιο ΠΡΟΠΟ⁴⁴⁸.

ΣΤ.1.2.3 Αγορά Ιπποδρομιακού Στοιχήματος

248. Όσον αφορά στην τιμολόγηση του Ιπποδρομιακού στοιχήματος, κατά δήλωση του ΟΠΑΠ, ο νομοθέτης έθεσε συγκεκριμένα αυστηρά όρια στην τιμολογιακή πολιτική των παρόχων παιγνίων και έχει για έκαστο αυτών θεσπίσει κανόνες που ορίζουν το ελάχιστο αποδοδιμένο στους παίκτες ποσοστό κέρδους και το ύψος άλλων ανελαστικών παραμέτρων του ποσού συμμετοχής στα παίγνια, με αποτέλεσμα ο εκάστοτε πάροχος να αδυνατεί να υπερβεί τα τεθέντα όρια⁴⁴⁹.

ΣΤ.1.3. Δίκτυα Διανομής

ΣΤ.1.3.1 Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα) - Αγορά αριθμολαχείων (με επίγεια μέσα) - Αγορά των κρατικών λαχείων

249. Ο ΟΠΑΠ διανέμει τα παίγνια που διεξάγει μέσω ενός ευρέος δικτύου πρακτορείων, με τα οποία υπογράφει σύμβαση, σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια (για τα αθλητικά παίγνια εξειδικευμένων γνώσεων - ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ, Πάμε Στοιχήμα) ή/και μέσω πλανόδιων λαχειοπωλών (για τα λαχεία).

ΣΤ.1.3.2 Αγορά Ιπποδρομιακού Στοιχήματος

250. Όσον αφορά στο αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοιχίμα, αυτό πωλείται στο χώρο του ιπποδρόμου και μέσω ενός ευρέος δικτύου πρακτορείων της ΟΠΑΠ.

ΣΤ.1.3.3 Διαδικτυακό αθλητικό στοιχίμα

251. Μέσω διαδικτύου προσφέρεται η δυνατότητα στοιχηματισμού σε πληθώρα αθλημάτων (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, μπείζμπολ, τένις κ.λπ.) από τις εταιρείες που υπάγονται στο μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011, καθώς και από τον ΟΠΑΠ. Η πρόσβαση είναι δυνατή για κάθε παίκτη με βασικές γνώσεις ηλεκτρονικού υπολογιστή και πρόσβαση στο διαδίκτυο, συνεπώς η γεωγραφική κάλυψη είναι πανελλαδική.

ΣΤ.1.3.4 Αγορά διαδικτυακών παραδοσιακών αριθμολαχείων

252. Όπως έχει προαναφερθεί⁴⁵⁰, ο ΟΠΑΠ ξεκίνησε

⁴⁴³ Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2176 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου 5 από 45 και 1 από 20 (ΤΖΟΚΕΡ)».

⁴⁴⁴ Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2178 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του παιχνιδιού ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ της ΟΠΑΠ Α.Ε.».

⁴⁴⁵ Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2179 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΛΟΤΤΟ της ΟΠΑΠ Α.Ε.».

⁴⁴⁶ Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2180 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου ΠΡΟΤΟ της ΟΠΑΠ Α.Ε.».

⁴⁴⁷ Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2181 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του Αριθμολαχείου 5 από 35 της ΟΠΑΠ Α.Ε.».

⁴⁴⁸ Βλ. από 22 Ιανουαρίου 2009 υπ' αρ. 2183 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Έγκριση του Κανονισμού Οργάνωσης, Λειτουργίας και Διεξαγωγής του παιχνιδιού ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ (ΠΡΟΠΟ) της ΟΠΑΠ Α.Ε.».

⁴⁴⁹ Βλ. παρ. 127 της υπ' αρ. 611/2015 ΟΠΑΠ - Αμοιβαίο Ιπποδρομιακό Στοιχίμα.

⁴⁵⁰ Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας.

εντός του 2019 τη δραστηριοποίησή του μέσω διαδικτύου με το ΤΖΟΚΕΡ.

ΣΤ.1.3.5 Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων παιγνίων πόκερ - Αγορά διαδικτυακού ιπποδρομιακού στοιχήματος - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ

253. Μέσω διαδικτύου προσφέρεται η δυνατότητα συμμετοχής στα εν λόγω παίγνια, σε πλατφόρμες παρόχων που υπάγονται στο μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011. Η πρόσβαση είναι δυνατή για κάθε παίκτη με βασικές γνώσεις ηλεκτρονικού υπολογιστή και πρόσβαση στο διαδίκτυο, συνεπώς η γεωγραφική κάλυψη είναι πανελλαδική.

ΣΤ.1.4. Εμπόδια εισόδου

ΣΤ.1.4.1 Αγορά αθλητικών παιγνίων εξειδικευμένων γνώσεων (με επίγεια μέσα) - Αγορά αριθμολαχείων (με επίγεια μέσα)

254. Όπως έχει ήδη αναφερθεί⁴⁵¹, δυνάμει των παρ. 2α και 10 του άρθρου 27 του ν. 2843/2000 και της από 15.12.2000 σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ έχει παραχωρηθεί στον τελευταίο το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής των παιγνίων ΣΤΟΙΧΗΜΑ, ΠΡΟΠΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΜΠΑΣΚΕΤ, ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΑΓΩΝΩΝ ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ, ΤΖΟΚΕΡ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΜΠΙΝΓΚΟ ΛΟΤΤΟ, ΚΙΝΟ, ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 από 35 (ΕΣΤΡΑ 5), ΣΟΥΠΕΡ 3 και ΣΟΥΠΕΡ 4. Η διάρκεια της σύμβασης αρχικά ορίστηκε μέχρι το 2020, και με την από 12.12.2011 πρόσθετη πράξη παρατάθηκε μέχρι το 2030 για όλα τα παίγνια που αφορά η αρχική σύμβαση με οποιοδήποτε τρόπο και αν διεξάγονται (με επίγεια μέσα ή μέσω διαδικτύου), με εξαίρεση το παίγνιο ΣΤΟΙΧΗΜΑ μέσω διαδικτύου, ως προς το οποίο το αποκλειστικό δικαίωμα του ΟΠΑΠ ισχύει μέχρι το 2020⁴⁵². Από την έρευνα της Υπηρεσίας επιβεβαιώνονται τα ως άνω νομικά εμπόδια εισόδου.

ΣΤ.1.4.2 Αγορά επίγειου και διαδικτυακού αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος

255. Όσον αφορά στο επίγειο και διαδικτυακό αμοιβαίο ιπποδρομιακό στοιχίμα (λαχειοφόρο ή μη), όπως έχει ήδη αναφερθεί ανωτέρω⁴⁵³, ο ΟΠΑΠ το 2015 απέκτησε τον αποκλειστικό έλεγχο επί του δικαιώματος οργάνωσης και διεξαγωγής ιπποδρομιών, διοργάνωσης και διεξαγωγής επίγειου και διαδικτυακού αμοιβαίου ιπποδρομιακού στοιχήματος και συναφών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα για 20 και 5 έτη αντιστοίχως, μέσω της παραχώρησής του από την ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου Α.Ε.» (ΤΑΙΠΕΔ), κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού.

ΣΤ.1.4.3 Αγορά των κρατικών λαχείων

256. Όπως έχει ήδη αναφερθεί ανωτέρω⁴⁵⁴, δυνάμει του άρθρου 41 του ν. 4024/2011 και της από 30.7.2013 σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του ΟΠΑΠ παραχωρήθηκε, στην εταιρεία του ομίλου ΟΠΑΠ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ Α.Ε. κατόπιν διεθνούς πλειοδοτικού

⁴⁵¹ Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας.

⁴⁵² Βλ. σχετικά Έντυπο Γνωστοποίησης, Τμήμα 6, παρ. 72.

⁴⁵³ Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας.

⁴⁵⁴ Βλ. Ενότητα Β.1. της παρούσας.

διαγωνισμού, για 12 έτη το αποκλειστικό δικαίωμα λειτουργίας των Κρατικών Λαχείων (τα λαχεία ΛΑΪΚΟ, ΕΘΝΙΚΟ, ΚΡΑΤΙΚΟ και ΣΚΡΑΤΣ).

ΣΤ.1.4.3 Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων παιγνίων πόκερ - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ

257. Στον τομέα του διαδικτυακού στοιχήματος στην Ελλάδα, ισχύει διττό σύστημα οργάνωσης λόγω των αποκλειστικών δικαιωμάτων του ΟΠΑΠ (τα οποία συμπεριλαμβάνουν και το διαδικτυακό στοιχήμα) και των ανωτέρω διατάξεων του ν. 4002/2011, βάσει των οποίων λειτουργούν στην Ελλάδα οι πάροχοι του μεταβατικού καθεστώτος (οι οποίοι δραστηριοποιούνται και σε λοιπές αγορές διαδικτυακών παιγνίων πλην του αθλητικού στοιχήματος).

258. Στον υπολογισμό του κόστους εισόδου για νέους ανταγωνιστές στον χώρο του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος στην Ελλάδα συμμετέχουν πολλοί παράγοντες όπως το κόστος αδειοδότησης, τυχόν υφιστάμενοι νομικοί ή ρυθμιστικοί περιορισμοί στην είσοδο, όπως άδεια δημόσιας αρχής ή τήρηση προδιαγραφών, περιορισμοί που προκύπτουν από διαδικασίες πιστοποίησης κ.λπ. ή άλλοι περιορισμοί που ενδέχεται να προκύπτουν από το ρυθμιστικό πλαίσιο. Επιπλέον, εκτιμάται ότι το κόστος εισόδου διαφέρει αναλόγως του αν πρόκειται για πάροχο με παρουσία και ισχυρό σήμα στο διαδικτυακό στοιχήμα (και δη στο αθλητικό) ή για πάροχο που πρωτοεισέρχεται στην αγορά. Πάροχοι με προϋφιστάμενη παρουσία στο χώρο χρειάζονται χαμηλότερη διαφημιστική δαπάνη για να τους γνωρίσει το κοινό της Ελληνικής αγοράς ενώ πάροχοι που ήδη διαθέτουν ενεργή πλατφόρμα στο εξωτερικό δεν θα δαπανήσουν πρόσθετους πόρους για τη βασική υποδομή. Αξίζει να σημειωθεί ότι εκτιμάται ότι ο εισερχόμενος πάροχος που εγκαθίσταται στην ελληνική αγορά έχει τη δυνατότητα να αποσβέσει την επένδυσή του από τον δεύτερο κίονα χρόνο παρουσίας στην αγορά.

ΣΤ.1.5. Συνθήκες ζήτησης - Κόστος Μεταστροφής

ΣΤ.1.5.1 Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων παιγνίων πόκερ - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ

259. Ο βαθμός διασποράς των πελατών στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια είναι μεγάλος καθώς οι πελάτες είναι φυσικά πρόσωπα διασπαρμένα στην ελληνική επικράτεια που συμμετέχουν με ένα αμελητέο ποσοστό επί των συνολικών πωλήσεων εκάστου παρόχου.

260. Στις αγορές εκτιμάται ότι το κόστος μεταστροφής σε άλλο πάροχο διαδικτυακού στοιχηματισμού είναι εξαιρετικά χαμηλό, τόσο σε χρηματικό κόστος, όσο και σε χρόνο, αφού αρκεί η εγγραφή στον ιστότοπο άλλου παρόχου για να αρχίσει ο παίκτης να χρησιμοποιεί μια νέα πλατφόρμα - ενδεικτικά μία νέα εγγραφή μπορεί να πραγματοποιηθεί εντός μόλις ολίγων λεπτών από τον προσωπικό Η/Υ του παίκτη.

261. Η αγορά διαδικτυακού στοιχήματος και διαδικτυακών τυχερών παιγνίων παρουσιάζει ιδιαίτερα χαμηλό βαθμό πίστης στο σήμα από τους παίκτες εν γένει. Ο

μέσος παίκτης διατηρεί περισσότερους λογαριασμούς σε διαφορετικούς παρόχους ενώ η ευχέρεια και το χαμηλό (οικονομικό και χρονικό) κόστος μεταστροφής σε εναλλακτικούς παρόχους ενισχύουν αυτή την τάση. Σε περίπτωση που ο διαδικτυακός πάροχος σταματήσει να προσφέρει ανταγωνιστικές αποδόσεις ή αυξήσει το χρόνο στον οποίο επιστρέφει τα κέρδη στους παίκτες, οι παίκτες στρέφονται εύκολα και σύντομα σε εναλλακτικούς διαθέσιμους παρόχους αφού οι αποδόσεις είναι η ισχυρότερη παράμετρος ανταγωνισμού. Η παροχή εξυπηρέτησης πριν και μετά την πώληση, καθώς και η παροχή ευρέως φάσματος υπηρεσιών αθλητικού στοιχήματος αποτελούν θελκτικά για τους παίκτες στοιχεία χωρίς ωστόσο να αποτελούν αρκετά ισχυρή παράμετρο ανταγωνισμού.

ΣΤ.1.6. Άμεσοι ανταγωνιστές

ΣΤ.1.6.1 Αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων παιγνίων πόκερ - Αγορά διαδικτυακών παιγνίων πόκερ

262. Στις ως άνω αγορές δραστηριοποιούνται οι 14 ενεργοί διαδικτυακοί πάροχοι των μεταβατικών διατάξεων του ν. 4002/2011, μεταξύ άλλων, η εταιρεία B2B Gaming Services (bet365, betshop), η εταιρεία Sporting Odds (bwin, vistabet και sportingbet), η εταιρεία Rebel Gaming Ltd (interwetten.gr, Betrebels.gr, vivobet.gr) και η εταιρεία Logflex Ltd (novibet.gr), η GLB GmbH EOOD (goalbet.gr).

Ζ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Ζ.1. Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ⁴⁵⁵

263. Η ΓΔΑ απέστειλε ερωτηματολόγια προς τις δώδεκα (12) ενεργές ανταγωνίστριες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη διεξαγωγή τυχερών παιγνίων στην ελληνική αγορά και υπάγονται στο μεταβατικό καθεστώς του ν. 4002/2011⁴⁵⁶, μέσω των οποίων μεταξύ άλλων ζητήθηκε από τις εν λόγω εταιρείες να αναφέρουν τις απόψεις τους για τις επιπτώσεις της γνωστοποιηθείσας πράξης στη λειτουργία του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά σε κάθε μία από τις εγχώριες σχετικές αγορές τις οποίες θεωρούν ότι αφορά. Εκ των δώδεκα (12) ερωτηθεισών εταιρειών απάντησαν οι οκτώ (8). Οι σχετικές απαντήσεις τους παρατίθενται κάτωθι:

264. Η εταιρεία SportingOdds αναφέρει ότι⁴⁵⁷ «[...] www.pamestoixima.gr [...]».

265. Η εταιρεία Lucky Stream Limited αναφέρει ότι⁴⁵⁸ «[...]».

266. Η εταιρεία Diamond Link Limited αναφέρει ότι⁴⁵⁹ «[...]».

⁴⁵⁵ Σχετικά με την άποψη των γνωστοποιούντων μερών ως προς τις επιπτώσεις της υπό κρίση συγκέντρωσης στον ανταγωνισμό, βλ. Ενότητα Ε.1 της παρούσας.

⁴⁵⁶ Βλ. Ενότητα Α.3 της παρούσας.

⁴⁵⁷ Βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 6040/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Sporting Odds.

⁴⁵⁸ Μετάφραση του κειμένου από τη ΓΔΑ, βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 6044/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Lucky Stream Limited

⁴⁵⁹ Βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 6061/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Diamond Link Limited

267. Η εταιρεία GLB GmbH αναφέρει ότι⁴⁶⁰ «[...]».

268. Η εταιρεία Paddy Power Betfair αναφέρει ότι⁴⁶¹ «[...]».

269. Η εταιρεία Rebels Gaming Ltd αναφέρει ότι⁴⁶² «[...]».

270. Η εταιρεία Meridian Gamings Ltd δεν εξέφρασε άποψη επ' αυτού του θέματος καθότι όπως αναφέρει⁴⁶³ «[...]».

271. Η εταιρεία Love to Celebrate Limited αναφέρει⁴⁶⁴ ότι «[...]στην αγορά παιγνίων διαδικτύου στην Ελλάδα. Εκτός από τα ανωτέρω, εάν ο ΟΠΑΠ δεν [...]».

Z.2. Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ⁴⁶⁵

Z.3.1 Ως προς τις οριζόντιες επιπτώσεις στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος

272. Όπως προαναφέρθηκε, με την υπό κρίση πράξη η ΟΠΑΠ (μέσω της OPAP INVESTMENT) αποκτά -από κοινού με τις DEEP και PADIAN (μέσω της TCB)- έλεγχο επί της ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ. Δεδομένου ότι τόσο η ΟΠΑΠ όσο και η αποκτώμενη δραστηριοποιούνται στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού, η εν λόγω πράξη αποτελεί οριζόντια συγκέντρωση, καθώς τα μέρη αποτελούν ανταγωνιστές στην ίδια αγορά.

273. Το μερίδιο αγοράς της νέας οντότητας στην ανωτέρω αγορά θα ανέλθει μετά την ολοκλήρωση της παρούσας συγκέντρωσης σε [...]%, σύμφωνα με στοιχεία του Α' εξαμήνου 2019. Ειδικότερα, το μερίδιο της ΟΠΑΠ, το οποίο επί του παρόντος ανέρχεται σε μόλις [...]%, θα σημειώσει αύξηση κατά [...]% (ήτοι κατά το ποσοστό της ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ) και η νέα οντότητα θα κατέχει την πρώτη θέση σε σχέση με τους ανταγωνιστές της. Ο αμέσως μεγαλύτερος ανταγωνιστής της ΟΠΑΠ είναι η LUCKY

⁴⁶⁰ Βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 6041/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας GLB GmbH.

⁴⁶¹ Μετάφραση του κειμένου από τη ΓΔΑ, βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 6036/27.9.2019 επιστολή της εταιρείας Paddy Power Betfair.

⁴⁶² Βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 5887/23.9.2019 επιστολή της εταιρείας Rebels Gaming Ltd.

⁴⁶³ Βλ. απάντηση στο ερ.7 στην υπ' αρ. 5907/24.9.2019 επιστολή της εταιρείας Meridian Gamings Ltd.

⁴⁶⁴ Βλ. απάντηση στο ερ. 7 της υπ' αρ. 6560/14.10.2019 επιστολής της εταιρείας Love to Celebrate Limited.

⁴⁶⁵ Ως προς τα κριτήρια ουσιαστικής αξιολόγησης των συγκεντρώσεων βλ. Κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Επ. για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ C 31/5 της 5.2.2004), καθώς και Κατευθυντήριες γραμμές της Ε. Επ. για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ C 265/6 της 18.10.2008) (εφεξής και Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων και μη οριζόντιων συγκεντρώσεων αντίστοιχα), με παραπομπές σε Νομολογία. Περαιτέρω βλ. αποφάσεις της Ε.Επ. Μ. 5384, παρ. 85, 90, 95-96, Μ. 4844, παρ. 137-138, 139-140, 155-156, και Μ. 4155, Bnp Paribas/Bnl, παρ. 30-31 (για τα υψηλά μερίδια), Μ. 4314, Johnson&Johnson/Pfizer, παρ. 73 (για τον δείκτη ΗΗΙ), Μ. 2533, παρ. 128-132, Μ. 3732, παρ. 24 (για την αντισταθμιστική ισχύ των αγοραστών), Μ. 3732, παρ. 26-27 (για το δυνητικό ανταγωνισμό και τα εμπόδια εισόδου στην αγορά), Μ. 1016, Price Waterhouse, παρ. 104-105 (για τις επιπτώσεις συντονισμένης συμπεριφοράς) και Μ. 1517, Rhodia/Donau Chemie, παρ. 61 (για τη συμμετρία των μεριδίων).

STREAM με μερίδιο [...]%, ενώ ακολουθούν οι SPORTING ODDS και Β2Β με [...]% και [...]%, αντίστοιχα, οι δε λοιπές εταιρείες έχουν μερίδια μικρότερα του [...]».

274. Από τα ανωτέρω, συνάγεται ότι η ΟΠΑΠ αυξάνει σημαντικά το μερίδιό της. Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη ότι κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων μίας συγκέντρωσης κρίσιμη είναι η σύγκριση των συνθηκών ανταγωνισμού που θα προκύψουν μετά την ολοκλήρωση της πράξης με αυτές που θα επικρατούσαν χωρίς τη συγκέντρωση⁴⁶⁶, σημειώνεται ότι ήδη προ της παρούσας συγκέντρωσης ο πρώτος παίκτης στην εν λόγω αγορά (ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ) κατείχε ποσοστό [...]%, μετά δε την υπό κρίση πράξη το μερίδιο του πρώτου παίκτη (πλέον ΟΠΑΠ) θα ανέλθει σε [...]%. Καθίσταται, συνεπώς, αντιληπτό ότι εν προκειμένω μεταβάλλεται κατ' ουσίαν απλώς η ταυτότητα του πρώτου παίκτη και, ως εκ τούτου, δεν επέρχεται κάποια δομική αλλαγή στη σχετική αγορά. Επιπλέον, σημαντικό είναι το γεγονός ότι το μερίδιο της νέας οντότητας δε θα απέχει ιδιαίτερα από αυτό του αμέσως επόμενου ανταγωνιστή, ήτοι της LUCKY STREAM ([...]), η οποία για το λόγο αυτό θα ασκεί σημαντικές ανταγωνιστικές πιέσεις.

275. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, να μεν η διαπραγματευτική ισχύς των παικτών είναι περιορισμένη, ωστόσο λόγω του μέσου διανομής των υπηρεσιών στοιχηματισμού στην εν λόγω αγορά (διαδίκτυο), οι παίκτες διαθέτουν μεγάλη ευχέρεια αλλαγής προμηθευτή και δη με ελάχιστο, σχεδόν ανύπαρκτο, κόστος μεταστροφής. Ειδικότερα, όπως προεκτέθηκε⁴⁶⁷, προκειμένου ο παίκτης να αλλάξει πάροχο στοιχηματικών υπηρεσιών, αρκεί να εγγραφεί στον οικείο ιστότοπο, διαδικασία που απαιτεί μόλις λίγα λεπτά. Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η ύπαρξη ιδιαίτερα χαμηλού βαθμού πίστης στο σήμα, αφού κύριο, ίσως και μοναδικό, κριτήριο για την επιλογή παρόχου συνιστά η ανταγωνιστικότητα των προσφερόμενων αποδόσεων και ο χρόνος επιστροφής των κερδών. Τα προαναφερόμενα επιβεβαιώνονται από το γεγονός ότι ο μέσος παίκτης διατηρεί περισσότερους λογαριασμούς σε διαφορετικούς παρόχους.

276. Σημειώνεται ότι [...]στην εν λόγω αγορά βάσει του ΗΗΙ και το γεγονός ότι η μεταβολή του εν λόγω δείκτη (ΔΗΗΙ) από τη συγκέντρωση βαίνει πέραν του ασφαλούς ορίου⁴⁶⁸ που προβλέπουν οι Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων αντισταθμίζεται από τα χαρακτηριστικά της αγοράς ως μίας αγοράς που βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης, ειδικά μάλιστα εν όψει του αναμενόμενου καθορισμού του πλαισίου για την παραχώρηση των αδειών για τη δραστηριοποίηση στο διαδικτυακό στοιχηματισμό.

277. Επισημαίνεται ότι δεν τίθεται ζήτημα πρόκλησης συντονισμένων αποτελεσμάτων στην προαναφερόμενη αγορά, καθώς με την υπό κρίση συγκέντρωση δεν επέρχονται σημαντικές αλλαγές στη δομή της αγοράς αυτής.

⁴⁶⁶ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 9.

⁴⁶⁷ Βλ. ενότητα ΣΤ.1.5 της παρούσας.

⁴⁶⁸ Βλ. Πίνακας 8 στην Ενότητα Ε.5 της παρούσας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα ανωτέρω δε μεταβάλλεται ιδιαίτερα το μερίδιο του πρώτου παίκτη, παρά μόνο ο φορέας εκμετάλλευσης της δραστηριότητάς του (πλέον θα είναι η ΟΠΑΠ αντί της ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ). Επιπλέον, δε δημιουργείται συμμετρία μεριδίων, αντιθέτως μάλιστα το μερίδιο του πρώτου παίκτη ενισχύεται στο σύνολό του σε σχέση με αυτό του δεύτερου παίκτη (LUCKY STREAM) κατά [...]%.⁴⁶⁹

278. Υπέρ της έλλειψης πιθανότητας δημιουργίας επιπτώσεων συντονισμένης συμπεριφοράς συνηγορούν η έλλειψη σταθερότητας των μεριδίων στην εν λόγω αγορά (ενδεικτική της οποίας είναι η θεαματική μεταβολή των μεριδίων των εταιρειών LUCKY STREAM και B2B κατά το 2019), το γεγονός ότι το προϊόν (αθλητικό στοιχείμα) δεν είναι ομοιογενές, καθώς τα προσφερόμενα στοιχεία ποικίλλουν, η φάση ανάπτυξης στην οποία βρίσκεται η αγορά, η ευχέρεια μεταστροφής των παικτών και το γεγονός ότι οι ανταγωνιστές (βλ. Ενότητα Z.2 ανωτέρω) δεν ανέφεραν κάτι σχετικό, το οποίο βάσιμα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ούτε και οι ίδιοι δεν θεωρούν πιθανό ότι η υπό κρίση συγκέντρωση θα οδηγήσει σε ενδεχόμενες επιπτώσεις συντονισμένης συμπεριφοράς στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος.

279. Συνεπώς η παρούσα δεν αναμένεται να επηρεάσει τις συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχηματισμού.

Z.3.2 Ως προς τις κάθετες επιπτώσεις στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου αφενός και στις αγορές διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ και διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) αφετέρου

280. Δεδομένου ότι κατά τα προαναφερθέντα⁴⁶⁹ η ΟΠΑΠ πρόκειται στο άμεσο μέλλον να δραστηριοποιηθεί μέσω της θυγατρικής της Tora Wallet στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου (αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας), στις δε αγορές διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ και διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (αγορές επόμενης οικονομικής βαθμίδας) δραστηριοποιείται η αποκτώμενη ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ⁴⁷⁰, οι εν λόγω αγορές έχουν κάθετη διάσταση και, ως εκ τούτου, αποτελεί κάθετη συγκέντρωση.

281. Επισημαίνεται ότι το μερίδιο της Tora Wallet στην αγορά όπου πρόκειται να εισέλθει υπολογίζεται σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΟΠΑΠ για τα έτη 2019-2021 ιδιαίτερα χαμηλό, ανερχόμενο κατ' ανώτατο σε [...] % το 2021. Συναφώς, βάσει στοιχείων του α' εξαμήνου του 2019 η νέα οντότητα κατέχει στην αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος μερίδιο [...]%, στις δε αγορές διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ και διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting) η ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ διαθέτει μερίδια [...] % και [...] % αντίστοιχα.

⁴⁶⁹ Βλ. σχετικά Ενότητα E.6.2 ανωτέρω.

⁴⁷⁰ Για λόγους πληρότητας επισημαίνεται ότι στην αγορά διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος δραστηριοποιείται και η ΟΠΑΠ.

Z.3.2.1 Ως προς τις κάθετες επιπτώσεις μη συντονισμένης συμπεριφοράς (αποκλεισμός ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε εισροές ή πελάτες - άλλα μη συντονισμένα αποτελέσματα)

282. Το ενδεχόμενο αποκλεισμού των ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε εισροές προϋποθέτει η κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση που προκύπτει από τη συγκέντρωση να διαθέτει σημαντική οικονομική ισχύ στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας⁴⁷¹.

283. Καταρχήν, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι υπηρεσίες πληρωμής μέσω διαδικτύου συνιστούν μία αρκετά σημαντική εισροή για κάθε επιχείρηση που παρέχει τις υπηρεσίες της στο κοινό μέσω διαδικτύου και συνεπώς και για τους παρόχους διαδικτυακών τυχερών παιγνίων. Ωστόσο, εν προκειμένω, λαμβανομένου υπόψη ότι το μερίδιο αγοράς της Tora Wallet στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου θα κυμανθεί μεταξύ [...] % και [...] % κατά τα έτη 2019-2021, κρίνεται ότι η εν λόγω εταιρεία δε θα έχει τη δυνατότητα να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της στις επόμενες οικονομικές βαθμίδες από την πρόσβαση σε εισροές. Δεδομένου μάλιστα ότι στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου δραστηριοποιείται πληθώρα παρόχων, μεταξύ των οποίων πιστωτικά ιδρύματα και ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, καθίσταται αντιληπτό ότι σε περίπτωση τυχόν προσπάθειας της Tora Wallet να εμποδίσει τους ανταγωνιστές της από την πρόσβαση σε εισροές, αυτοί θα στρέφονταν για την ικανοποίηση των αναγκών τους προς τους λοιπούς παρόχους υπηρεσιών πληρωμών μέσω διαδικτύου.

284. Ως εκ τούτου, η ΟΠΑΠ μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης δε θα έχει τη δυνατότητα να αποκλείσει από την πρόσβαση σε εισροές τους ανταγωνιστές της στις αγορές διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ και διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting).

285. Περαιτέρω, προκειμένου να υφίσταται κίνδυνος αποκλεισμού των ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε πελάτες, απαιτείται η συμμετέχουσα στη συγκέντρωση εταιρεία που δραστηριοποιείται στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας να αποτελεί σημαντικό πελάτη με μεγάλη ισχύ στην αγορά αυτή⁴⁷².

286. Εν προκειμένω, παρατηρείται ότι στις προεκτεθείσες τρεις αγορές επόμενης οικονομικής βαθμίδας η νέα οντότητα κατά περίπτωση κατέχει σημαντικά μερίδια που ξεκινούν από [...] % στην αγορά διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ και αγγίζουν το [...] % στην αγορά διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων (virtual betting). Τα προαναφερόμενα καταδεικνύουν ότι η νέα οντότητα συνιστά καταρχήν έναν πελάτη με σημαντική ισχύ στις εν λόγω αγορές.

⁴⁷¹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές της Ε. Επ. για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (EE C 265/6 της 18.10.2008) (εφεξής και Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων), παρ. 35.

⁴⁷² Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων, παρ. 61.

287. Ωστόσο, οποιαδήποτε στρατηγική αποκλεισμού της νέας οντότητας προς την ως άνω κατεύθυνση δε θα είχε επιπτώσεις στον ανταγωνισμό στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου, καθώς η εν λόγω υπηρεσία λόγω της φύσης της απευθύνεται σε μία ευρεία γκάμα πελατών και όχι μόνο σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των τυχερών παιγνίων. Ειδικότερα, οι υπηρεσίες πληρωμών μέσω διαδικτύου αποτελούν εισροή για κάθε επιχείρηση που παρέχει τις υπηρεσίες της στο κοινό διαδικτυακά και συνεπώς η πελατειακή βάση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά αυτή είναι ιδιαίτερα διευρυμένη. Τα ανωτέρω επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι το μερίδιο της ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ ως λήπτη υπηρεσιών διαδικτυακών πληρωμών για το έτος 2017 ανέρχεται μόλις σε [...]»⁴⁷³.

288. Επίσης, μολονότι η βάση πωλήσεων επί της οποίας θα απολάμβανε τα όποια περιθώρια κέρδους η νέα οντότητα είναι αρκετά ευρέα λόγω των αυξημένων μεριδίων της στις αγορές επόμενης οικονομικής βαθμίδας, υφίσταται ένα καθοριστικό αντικίνητρο, ώστε η νέα οντότητα να μην προσφύγει στην προαναφερόμενη τακτική. Ειδικότερα, η προσφορά στους παίκτες διαδικτυακών τυχερών παιγνίων διαφόρων εναλλακτικών δυνατοτήτων πληρωμής είναι σαφές ότι θα καταστήσει τις υπηρεσίες που θα παρέχει η νέα οντότητα ελκυστικότερες και συνεπώς η διασύνδεσή της με περισσότερους παρόχους πληρωμών μέσω διαδικτύου (και όχι μόνο με την Tora Wallet) θα είναι επωφελέστερη. Τα ανωτέρω ενισχύονται έτι περαιτέρω, αν ληφθεί υπόψη η μεγάλη ευχέρεια των παικτών για αλλαγή προμηθευτή, το μηδαμινό κόστος μεταστροφής τους και ο ιδιαίτερα χαμηλός βαθμός πίστης στο σήμα του εκάστοτε προμηθευτή.

289. Ως εκ τούτου, κατά την Επιτροπή δε συντρέχει περίπτωση αποκλεισμού ανταγωνιστών της νέας οντότητας στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου από την πρόσβαση σε επαρκή πελατειακή βάση.

290. Τέλος, σύμφωνα με παρ. 78 των Κατευθυντήριων Γραμμών για την αξιολόγηση μη οριζόντιων συγκεντρώσεων (EE C 265/6 της 18.10.2008), «..... η συγχωνευθείσα επιχείρηση ενδέχεται να αποκτήσει πρόσβαση σε εμπορικά ευαίσθητες πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες των ανταγωνιστών της που δραστηριοποιούνται στις αγορές προηγούμενης ή επόμενης οικονομικής βαθμίδας.....». Σύμφωνα δε με τις απόψεις ενός εκ των ανταγωνιστών στη παρούσα (της Paddy Power Betfair στην Ενότητα Ζ.1 ανωτέρω) [...]».

291. Ωστόσο, κατά την κρίση της Επιτροπής δεν είναι πιθανό, κατά τα ανωτέρω, να συντρέχουν περιπτώσεις αποκλεισμού ανταγωνιστών, δεδομένου ότι στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου δραστηριοποιείται πληθώρα παρόχων με πρόσβαση σε μεγάλη βάση δεδομένων⁴⁷⁴. Πρόσθετα, εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο διαδικτυακό στοίχημα όπως η bet365 με σήματα το Bet 365 και betshop⁴⁷⁵ και η Sporting Odds Limited, με

σήματα «bwin», «vistabet» και «sportingbet», είναι ισχυροί πάροχοι, με διεθνή παρουσία και εξαιρετική εμπειρία που απορρέει από την δεσπόζουσα θέση τους σε άλλες χώρες⁴⁷⁶. Αυτές οι εταιρείες έχουν α) σημαντικούς πόρους και το «know-how» ώστε να αντιμετωπίσουν οποιοδήποτε είδος στρατηγικών δέσμευσης ή δεσμοποίησης από την ΟΠΑΠ για την ενίσχυση της παρουσίας της στη διαδικτυακή αγορά αφενός και β) πρόσβαση σε μεγάλη βάση δεδομένων ώστε να αντιμετωπίσουν επιτυχώς περιπτώσεις αποκλεισμού τους στην αγορά αφετέρου.

292. Σε κάθε περίπτωση, η νέα οντότητα έχει κίνητρο να προστατέψει τις απόρρητες πληροφορίες των πελατών της από τον ανταγωνισμό⁴⁷⁷, ο οποίος αναμένεται να ενταθεί στο άμεσο μέλλον με την ψήφιση του νομοσχεδίου με τίτλο «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις» του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, το οποίο κατατέθηκε προς ψήφιση στη Βουλή τον Οκτώβριο του 2019⁴⁷⁸ η διαδικτυακή αγορά τυχερών παιγνίων θα καταστεί μια εξ ολοκλήρου ανοικτή και ελεύθερη αγορά, γεγονός το οποίο θα μεταβάλει και τη δομή της με την είσοδο νέων παικτών.

Ζ.3.2.2 Ως προς τις κάθετες επιπτώσεις συντονισμένης συμπεριφοράς (πιθανότητα δημιουργίας ή ενίσχυσης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης)

293. Ενόψει του ιδιαίτερου χαμηλού μεριδίου που εκτιμάται ότι θα έχει η Tora Wallet στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου και του γεγονότος ότι δεν επέρχονται δομικές αλλαγές στις προαναφερθείσες τρεις αγορές επόμενης οικονομικής βαθμίδας δεν τίθεται ζήτημα πρόκλησης συντονισμένων αποτελεσμάτων στις προαναφερόμενες αγορές.

294. Ειδικότερα, μέσω της παρούσας συγκέντρωσης δεν εξαλείφεται ανταγωνιστής στις αγορές διαδικτυακών παιγνίων τύπου καζίνο εξαιρουμένων των παιγνίων πόκερ και διαδικτυακού στοιχήματος επί εικονικών γεγονότων, καθώς σε αυτές δραστηριοποιείται μόνο η ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ, της οποίας τα σχετικά μερίδια είναι ήδη υψηλά και δεν επηρεάζονται ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης. Συνεπώς η δομή των αγορών αυτών δε μεταβάλλεται.

295. Επίσης, όπως προεκτέθηκε, δεν επέρχεται κάποια δομική αλλαγή ούτε στην αγορά του διαδικτυακού αθλητικού στοιχήματος, καθώς δεν μεταβάλλεται ιδιαίτερα το μερίδιο του πρώτου παίκτη παρά μόνο ο φορέας που θα ασκεί τη σχετική δραστηριότητα (πλέον θα είναι η ΟΠΑΠ αντί της ΣΤΟΙΧΙΜΑΝ) ούτε δημιουργείται συμμετρία μεριδίων λόγω της συγκέντρωσης, αφού μάλιστα το μερίδιο του πρώτου παίκτη ενισχύεται στο σύνολο του

⁴⁷⁶ Βλ. σχετικούς συνδέσμους αναφορικά με το χρηματοοικονομικό προφίλ αυτών των δύο ανταγωνιστών: α) [https://gvc-plc.com/wp-content/uploads/2019/03/2018-Full-Year-Results.pdf](https://calvinayre.com/2018/11/20/business/bet365-gambling-revenue-soars/κύκλοι εργασιών της BET365 και β) <a href=) GVC (NGR της εταιρείας ύψους 3 δις).

⁴⁷⁷ Βλ. σχετικά COMP/M.4854 - TOMTOM/TELEATLAS, ιδίως παρ. 252-254.

⁴⁷⁸ Βλ. ιστοσελίδα https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=bfed05a1-61bf-42f0-a7fb-aae1018a7dfc (Κεφάλαιο 7ο - άρθρα 190-204).

⁴⁷³ Βλ. υποσ. 403.

⁴⁷⁴ Βλ. σχετικά COMP/M. 4731, Google/DoubleClick, ιδίως παρ. 269 - 270.

⁴⁷⁵ Η Bet 365 ήταν μέχρι πρόσφατα ο υπ' αριθμόν 1 πάροχος στην Ελλάδα.

σε σχέση με αυτό του δεύτερου παίκτη (LUCKY STREAM) κατά [...]%. Περαιτέρω, σημειώνεται ότι η καθετοποίηση δε δημιουργείται λόγω της υπό κρίση συγκέντρωσης, καθώς η ΟΠΑΠ δραστηριοποιούνταν ήδη στην εν λόγω αγορά, ενώ παράλληλα επρόκειτο να εισέλθει μέσω της Tora Wallet στην αγορά πληρωμών μέσω διαδικτύου ανεξαρτήτως της συγκέντρωσης.

296. Προς αποφυγή επαναλήψεων ισχύουν όσα προεκτέθηκαν⁴⁷⁹ σχετικά με τους επιπλέον παράγοντες που κατατείνουν στην έλλειψη πιθανότητας δημιουργίας οριζοντίων επιπτώσεων συντονισμένης συμπεριφοράς και στη δυνατότητα της νέας οντότητας να αποκτήσει πρόσβαση σε ευαίσθητες πληροφορίες σχετικά με τους ανταγωνιστές της (βλ. Ενότητα Z.3.2.1).

297. Άλλωστε, σε έναν ενδεχόμενο συντονισμό η νέα οντότητα δε θα δύναται να επιβάλει κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των συντονιζομένων, αφού σύμφωνα με τα προεκτεθέντα⁴⁸⁰ ούτε η ΟΠΑΠ (μέσω της Tora Wallet) θα αποτελεί σημαντικό προμηθευτή των ανταγωνιστριών εταιρειών στις αγορές επόμενης οικονομικής βαθμίδας ούτε η νέα οντότητα σημαντικό πελάτη των παρόχων υπηρεσιών πληρωμών μέσω διαδικτύου.

Z.3.3 Ως προς τις διαγώνιες επιπτώσεις της υπό κρίση συγκέντρωσης

298. Οι συγκεντρώσεις εταιρειών ετερογενών δραστηριοτήτων, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μπορούν να προκαλέσουν τον αποκλεισμό από την αγορά των ανταγωνιστών τους⁴⁸¹. Ειδικότερα, ο συνδυασμός προϊόντων σε συναφείς αγορές ενδέχεται να οδηγήσει στη δημιουργία ενός ισχυρού χαρτοφυλακίου προϊόντων, το οποίο με τη σειρά του μπορεί να παράσχει στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις το κίνητρο να χρησιμοποιήσουν την ισχύ που κατέχουν σε μια αγορά προκειμένου να μεταμοχλεύσουν τη δύναμή τους σε άλλη αγορά, μέσω ρητρών συνδεδεμένης ή ομαδικής πώλησης ή άλλων πρακτικών αποκλεισμού. Η ομαδική ή συνδεδεμένη πώληση αφορά συνήθως στον τρόπο με τον οποίο προσφέρονται και τιμολογούνται τα προϊόντα. Στην περίπτωση της γνήσιας συνδεδεμένης πώλησης, τα προϊόντα πωλούνται μόνο μαζί σε προκαθορισμένες αναλογίες, ενώ στην περίπτωση της μικτής συνδεδεμένης πώλησης, τα προϊόντα πωλούνται και χωριστά, αλλά το άθροισμα των αυτοτελών τιμών είναι υψηλότερο από τη συνδυασμένη τιμή (τιμή του πακέτου). Η δεσμευμένη πώληση, η οποία μπορεί να έχει τεχνικό ή συμβατικό χαρακτήρα, αφορά καταστάσεις στις οποίες πελάτες που αγοράζουν ένα αγαθό, το δεσμεύουν, υποχρεώνονται επίσης να αγοράσουν και ένα επιπλέον αγαθό, το δεσμευόμενο. Τεχνική δέσμευση υπάρχει, όταν το δεσμευμένο προϊόν είναι σχεδιασμένο κατά τρόπο, ώστε να λειτουργεί μόνο με το δεσμευό-

⁴⁷⁹ Βλ. Ενότητα Z.3.1 της παρούσας.

⁴⁸⁰ Βλ. Ενότητα Z.3.2.1 της παρούσας.

⁴⁸¹ Βλ. Ενδεικτικά αποφάσεις M.2220 GE/Honeywell (για αποκλεισμό λόγω δεσμοποίησης), M.2397 BC Funds/Sanitex (για συμβατικές αποκλειστικότητες), M.877 Boeing/McDonell (για τη σταυροειδή επιδότηση), M.214 Du Pont/ICI, M.1601 Allied Signal/Honeywell, M. 1681 Akzo Nobel/Hoechst Roussel Vet (για τη μεταμόχλευση ισχύος από ένα διευρυμένο portfolio), T 5/02 Tetra/Laval κατά Ε.Επ., C 12/03P Ε.Επ. κατά Tetra/Laval.

μένο προϊόν (και όχι με τα εναλλακτικά προϊόντα που προσφέρουν οι ανταγωνιστές). Η συμβατική δέσμευση συνεπάγεται ότι, όταν ο πελάτης αγοράζει το δεσμευμένο αγαθό, αναλαμβάνει την υποχρέωση να αγοράσει μόνο το δεσμευόμενο προϊόν (και όχι τα εναλλακτικά προϊόντα που προσφέρουν οι ανταγωνιστές).

299. Σημαντικό κριτήριο για να θεωρηθεί ο αποκλεισμός δυνητικό πρόβλημα αποτελεί η ύπαρξη πολλών κοινών πελατών για τα οικεία μεμονωμένα προϊόντα καθώς και ο έλεγχος ύπαρξης ισχυρού κινήτρου για τους κοινούς πελάτες να αγοράσουν το φάσμα των οικείων προϊόντων από ένα σημείο (one-stop shopping)⁴⁸². Περαιτέρω, πρέπει να εξετάζεται το κατά πόσον οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις έχουν οικονομικό κίνητρο να προβούν σε αποκλεισμό των ανταγωνιστριών τους μέσω δεσμευμένων ή ομαδικών πωλήσεων και επιπροσθέτως το κατά πόσον μια στρατηγική δημιουργίας εμποδίων εισόδου στην αγορά θα έχει σημαντικό επιζήμιο αντίκτυπο στον ανταγωνισμό, προκαλώντας ζημία στους καταναλωτές.⁴⁸³

300. Εν προκειμένω, κατά την κρίση της Επιτροπής και σύμφωνα με τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, δεν είναι πιθανό να υπάρξουν αποτελέσματα αποκλεισμού με δεδομένο ότι τα τυχερά παίγνια με VLT's, το ιπποδρομιακό στοίχημα, το αθλητικό στοίχημα, το διαδικτυακό στοίχημα επί εικονικών γεγονότων κλπ διακρίνονται ανά κατηγορία και περαιτέρω ανάλογα με το μέσο διανομής τους, σε διεξαγόμενα επίγεια ή μέσω διαδικτύου⁴⁸⁴. Τούτο πρακτικά σημαίνει ότι απευθύνονται σε διαφορετικό «παικτικό» κοινό, ήτοι, δεν υφίσταται κοινή δεξαμενή πελατών για την ΟΠΑΠ, με συνέπεια να μην έχουν οι συμμετέχουσες την ικανότητα να αποκλείσουν τον ανταγωνισμό προσαρμόζοντας τις πωλήσεις τους, με τρόπο που να συνδέει μεταξύ τους τις υπηρεσίες των διαφορετικών, πλην όμως στενά σχετιζόμενων προαναφερόμενων αγορών, ενώ επιπλέον εφόσον αυτές οι υπηρεσίες απευθύνονται σε διαφορετικό «παικτικό» κοινό, δεν μπορούν να ενταχθούν σε μία κατηγορία υπηρεσιών που οι πελάτες τείνουν να τις προμηθεύονται μαζί, ώστε να επηρεασθεί η ζήτηση για τις μεμονωμένες υπηρεσίες μέσω ομαδικής ή δεσμευμένης παροχής τους. Επισημαίνεται εξάλλου ότι το προφίλ των παικτών με επίγεια μέσα και αυτών με διαδικτυακά μέσα διαφοροποιείται όχι μόνο σε σχέση με την ικανότητα γνώσης ενός παίκτη να χρησιμοποιήσει το διαδίκτυο ή τη δυνατότητα ενός έτερου να μεταβεί στο κατάστημα, αλλά και με τα ποιοτικού περιεχομένου,

⁴⁸² Βλ. Σχετικά και Chen, Z., and Rey, P. (2015) A Theory of Conglomerate Mergers, mimeo, Toulouse School of Economics, καθώς και https://ec.europa.eu/dgs/competition/economist/eagcp_plenary_2018_session_3_1.pdf.

⁴⁸³ Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων C 265/6 της 18.10.2008.

⁴⁸⁴ Βλ. και Autorité de la concurrence decision No 14-D-04 25 25 février 2014 relative ù des pratiques mises en oeuvre dans le secteur des paris hippiques en ligne, παρ. 46-59, και Autorité de la concurrence, avis n° 11-A-02 du 20 janvier 2011 relatif au secteur des jeux d'argent et de hasard en ligne, παρ. 85-89 καθώς και Απόφαση ΕΑ 611/2015 ΟΠΑΠ - ΟΔΙΕ.

παραγωγικά αίτια της βούλησης κάθε παίκτη να παίξει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, καθώς η διαδικασία είναι τελείως διαφορετική και δεν μπορεί να αγνοηθεί η παράμετρος ότι πρόκειται για παιχνίδια, από τα οποία ο παίκτης πρωτίστως επιθυμεί να ψυχαγωγηθεί, και συνεπώς από μόνη της η διαδικασία διεξαγωγής του κάθε παιχνιδιού αποτελεί συστατικό στοιχείο της ψυχαγωγίας του.

301. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν ήθελε θεωρηθεί ότι υφίσταται το κριτήριο της ύπαρξης πολλών κοινών πελατών για τα επίγεια και διαδικτυακά διεξαγόμενα τυχερά παίγνια καθώς και για τα περισσότερα διαδικτυακά μεταξύ τους (διαδικτυακό αθλητικό στοίχημα - VTLs), θα έπρεπε επιπλέον να υφίσταται οικονομικό κίνητρο για τη νέα Οντότητα να προβεί στη δεσμοποίηση προϊόντων, το οποίο τόσο λόγω των χαρακτηριστικών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, όσο και επί τη βάση των στρατηγικών που είχαν ακολουθήσει αυτές κατά το παρελθόν, πρέπει να απορριφθεί. Όσον αφορά στα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων μερών σημειώνεται ότι υπόκεινται σε νομοθετικούς περιορισμούς σε σχέση με τις προωθητικές τους ενέργειες, στις οποίες ουσιαστικά περιλαμβάνονται όλα τα θέματα σχετικά με την εμπορική επικοινωνία και τη διαφήμιση των τυχερών παιγνίων, ήτοι και η δεσμοποίηση προϊόντων και θεσπίζονται κανόνες δεοντολογίας που διέπουν τις σχετικές δραστηριότητες, ώστε να αποτρέπεται η παρότρυνση των παικτών σε υπερβολική δαπάνη, να καταστέλλεται η εξάρτηση τους και να αποτρέπεται πιθανή ενίσχυση της ροπής των καταναλωτών προς τα τυχερά παιχνίδια⁴⁸⁵. Τα ανωτέρω αποτελούν νομοθετικούς φραγμούς προς το σκοπό της προστασίας του «παικτικού» κοινού, οι οποίοι ταυτόχρονα δυσχεραίνουν την υλοποίηση δεσμοποίησης προϊόντων καθώς τούτο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ενισχύει τη ροπή των καταναλωτών προς τα τυχερά παίγνια. Περαιτέρω, σε σχέση με τις πρακτικές του παρελθόντος, όπως αυτές προκύπτουν από τα στοιχεία του φακέλου, επισημαίνεται ότι ο ΟΠΑΠ, ο οποίος είχε και έχει αποκλειστικό δικαίωμα στη διεξαγωγή επίγειων τυχερών παιχνιδιών δεν είχε επιχειρήσει μέχρι σήμερα να δεσμοποιήσει τα εν λόγω προϊόντα του με τα τυχερά παίγνια που διεξήγαγε μέσω διαδικτύου από το 2014, παρότι στην αγορά του διαδικτυακού στοίχηματισμού τα μερίδιά του ήταν εξαιρετικά χαμηλά και θα μπορούσε να είχε επιχειρήσει τη μεταμόχλευση της ισχύος του από τη μια αγορά στην άλλη. Αντιθέτως, σύμφωνα με την ΟΠΑΠ, οι υπηρεσίες στοίχηματισμού πάντοτε προσφέρονταν χωριστά σε πελάτες των επίγειων και των online υπηρεσιών και οι πιθανότητες (odds), τα pay-outs που προσφέρονται από την ΟΠΑΠ για τα ίδια αθλητικά γεγονότα διαφοροποιούνται στο επίγειο δίκτυο συγκρινόμενα με το online δίκτυο (pamestoxima.gr) και καμία διαφημιστική καμπάνια του ΟΠΑΠ με τη μορφή εμπορικής επικοινωνίας (π.χ. προώθηση) ή παροχών ανταμοιβής σε πελάτες δεν αφορούσε ποτέ μαζί online και επίγεια προϊόντα ή πάνω από ένα παίγνιο.

⁴⁸⁵ Βλ. την υπ' αρ. 108/2/6.6.2014 (Β' 1727) απόφαση της ΕΕΠΠΠ περί της «Ρύθμισης θεμάτων εμπορικής επικοινωνίας τυχερών παιγνίων», με την οποία τροποποιήθηκε και κωδικοποιήθηκε η υπ' αρ. 106/2/23.5.2014 απόφασή της.

302. Κατά την κρίση της Επιτροπής και σύμφωνα με τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, δεν είναι πιθανό επίσης να υπάρξουν αποτελέσματα μείωσης του ανταγωνισμού στις σχετικές αγορές που αφορά η παρούσα συγκέντρωση. Ειδικότερα, κατά τους Chen and Rey (2015)⁴⁸⁶ αν μια διαγώνια συγκέντρωση δημιουργεί χαρτοφυλάκιο προϊόντων για τη νέα οντότητα που θα προκύψει από αυτή, το οποίο είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο χαρτοφυλάκιο των ανταγωνιστών της (portfolio differentiation), τότε αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του ανταγωνισμού στις σχετικές αγορές που αφορά η συγκέντρωση (lessening of competition) και, ως εκ τούτου, σε υψηλότερες τιμές των προσφερόμενων προϊόντων / υπηρεσιών και μείωσης του πλεονόσματος του καταναλωτή. Βασικός παράγοντας που οδηγεί τους συγγραφείς σε αυτό το συμπέρασμα είναι ότι η νέα οντότητα που προκύπτει από τη συγκέντρωση μπορεί να δεσμευθεί στους καταναλωτές ότι θα προσφέρει το χαρτοφυλάκιο προϊόντων της ως δέσμη (Chen and Rey 2015, σελ. 3). Σε κάθε άλλη περίπτωση όπου η νέα οντότητα που προκύπτει από την συγκέντρωση δεν μπορεί να δεσμευθεί ότι θα ακολουθήσει δεσμευμένες πωλήσεις, η διαγώνια συγκέντρωση δεν οδηγεί σε μείωση του ανταγωνισμού στις σχετικές αγορές που αφορά αυτή. Ωστόσο, όπως αναλυτικά εκτίθεται ανωτέρω, ο ΟΠΑΠ έχει δεσμευθεί δημοσίως⁴⁸⁷ ότι θα ακολουθήσει διακριτές επιχειρηματικές στρατηγικές για τις δύο διαδικτυακές πλατφόρμες με διαφορετικές ομάδες management, κάτι που βεβαίως οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η νέα οντότητα που θα προκύψει από την συγκέντρωση δεν αποβλέπει στην δεσμοποίηση όλων ή των περισσότερων διαδικτυακών παιχνιδιών της σε μια ενιαία πλατφόρμα. Επομένως, η δέσμευση ή δεσμοποίηση περισσότερων διαδικτυακών παιχνιδιών μέσω της ενδεχόμενης δυνατότητας της νέας οντότητας να προσφέρει ευρύ χαρτοφυλάκιο προϊόντων μέσω μιας ενιαίας διαδικτυακής πλατφόρμας (one-stop shop) δεν παρίσταται πιθανή. Αντίθετα, διαφαίνεται ότι θα ακολουθήσει διακριτές επιχειρηματικές στρατηγικές, με το σήμα της Stoiximan να λειτουργεί ανεξάρτητα από αυτό του online Πάμε Στοίχημα της ΟΠΑΠ (συμπεριλαμβανομένων, επίσης, και διαφορετικών ομάδων management).

303. Προς επίρρωση των ανωτέρω επαναλαμβάνεται και στην παρούσα θέση, όπως έχει αναλυθεί διεξοδικά ανωτέρω⁴⁸⁸ ότι με την παρούσα συγκέντρωση επέρχεται μεταβολή του αποκλειστικού μέχρι σήμερα ελέγχου της TCB επί της GML σε κοινό έλεγχο μεταξύ των ΟΠΑΠ, DEEP και PADIAN, ο οποίος αφορά τμήμα επιχείρησης και συγκεκριμένα τις ελληνικές και κυπριακές δραστηριότητες της GML (STOIXIMAN). Δεδομένου, συνεπώς, ότι ο έλεγχος είναι κοινός, δεν είναι εύλογο να αναμένεται η δέσμευση ή δεσμοποίηση, των διαδικτυακών υπηρεσιών της STOIXIMAN με αυτές του ΟΠΑΠ καθώς δεν θα αποτελεί αποκλειστικά δική του επιχειρηματι-

⁴⁸⁶ .π., υποσ. 483.

⁴⁸⁷ Βλ. σχετικά <https://investors.opap.gr/~media/Files/O/Opap-IR/27112018/Analyst%20day%20-%20Full%20presentation%20-%20website29112018.pdf>, σελ. 31.

⁴⁸⁸ Βλ. Ενότητα Γ.1 της παρούσας.

κή απόφαση, αλλά αντίθετα οι λοιπές ελέγχουσες θα προβάλουν δικαιώματα αρνησικυρίας στο βαθμό που από τις εν λόγω πρακτικές δεν θα αποκομίζουν οφέλη⁴⁸⁹. Πρόσθετα πρέπει να επισημανθεί ότι τροχοπέδη στην τυχόν εφαρμογή δεσμοποίησης ή δέσμευσης περισσότερων διαδικτυακών παιχνιδιών π.χ. του αθλητικού στοιχήματος με παιχνίδια VTL's, αποτελεί το γεγονός ότι το αθλητικό στοιχείο, σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Υπηρεσία⁴⁹⁰, απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις, ενώ τα VTL'sόχι.

304. Περαιτέρω, το επίγειο στοιχείο παρέχεται από την ΟΠΑΠ από 4.000 πράκτορες δυνάμει αποκλειστικής άδειας και είναι υποκείμενο σε αυστηρό κρατικό έλεγχο ενώ η online αγορά λειτουργεί υπό ένα πολύ πιο ευέλικτο καθεστώς. Έτσι, μια στρατηγική δημιουργίας εμποδίων εισόδου στην αγορά μέσω δέσμευσης ή δεσμοποίησης περισσότερων προϊόντων δεν θα είχε επιζήμιο αντίκτυπο στον ανταγωνισμό στην επίγεια αγορά καθώς ο ΟΠΑΠ έχει αποκλειστικά δικαιώματα μέχρι το έτος 2030 και συνεπώς δεν υφίσταται πραγματικός ή δυνητικός ανταγωνισμός για να πληγεί. Ενώ αναφορικά με τη διαδικτυακή αγορά η νέα οντότητα δεν θα μπορούσε να υιοθετήσει τέτοιες στρατηγικές αποκλεισμού διότι επί του παρόντος υπάρχουν ισχυροί ανταγωνιστές, όπως η LuckyStream και η SportingOdds, οι οποίοι σε μια τέτοια περίπτωση θα αντιδρούσαν. Περαιτέρω, όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω, σύμφωνα με το νομοσχέδιο με τίτλο «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις», η διαδικτυακή αγορά τυχερών παιγνίων θα καταστεί μια εξ ολοκλήρου ανοικτή και ελεύθερη αγορά, γεγονός το οποίο θα μεταβάλει και τη δομή της με την είσοδο νέων παικτών. Σε αυτό το νέο περιβάλλον, στο οποίο θα επικρατεί αυξημένη ένταση ανταγωνισμού, δυσχερώς θα μπορούσε να γίνει δεκτό

ότι η νέα οντότητα θα είχε την πολυτέλεια να λειτουργεί ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές της και να δημιουργεί εμπόδια εισόδου σε αυτούς μέσω της δέσμευσης ή δεσμοποίησης των προϊόντων της, ενώ βεβαίως τυχόν απόπειρά της δεν θα είχε επιζήμιο αντίκτυπο στον ανταγωνισμό στη διαδικτυακή αγορά.

305. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω δεν είναι πιθανό στην παρούσα να υπάρξουν αποτελέσματα αποκλεισμού λόγω των διαγώνιων σχέσεων.

306. Τέλος, σε σχέση με το affiliation scheme της ΟΠΑΠ η εταιρεία αναφέρει ότι [...]

307. Ωστόσο, κατά την ΟΠΑΠ πάντα το affiliation scheme [...].

308. Σε κάθε περίπτωση, η ΟΠΑΠ με την υπ' αρ. 612/31.12.2019 επιστολή της δήλωσε «.....[...].....».

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, σε Ολομέλεια, ομόφωνα εγκρίνει κατ' άρθρο 8 του ν. 3959/2011, τη γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10 του ν. 3959/2011 που αφορά στην απόκτηση κοινού ελέγχου επί των ελληνικών και κυπριακών δραστηριοτήτων διαδικτυακών παιγνίων της GML, από την ΟΠΑΠ και τις εταιρείες DEER και RADIAN, καθόσον δεν δημιουργούνται σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητά της να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό στις σχετικές αγορές στις οποίες αυτή αφορά.

Η απόφαση εκδόθηκε την 31η Οκτωβρίου 2019.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΙΑΝΟΣ

⁴⁸⁹ Σχετικά με εξέταση διαγώνιων επιπτώσεων κοινής επιχείρησης σε ενωσιακό επίπεδο βλ. COMP/M. 6314, TelefonicaUK/VodafoneUK/EverythingEverywhere/JV, ιδίως παρ. 518-522.

⁴⁹⁰ Βλ. Ενότητα E.1.2 της παρούσας.

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Το Εθνικό Τυπογραφείο αποτελεί δημόσια υπηρεσία υπαγόμενη στην Προεδρία της Κυβέρνησης και έχει την ευθύνη τόσο για τη σύνταξη, διαχείριση, εκτύπωση και κυκλοφορία των Φύλλων της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ), όσο και για την κάλυψη των εκτυπωτικών - εκδοτικών αναγκών του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα (ν. 3469/2006/Α' 131 και π.δ. 29/2018/Α' 58).

1. ΦΥΛΛΟ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΦΕΚ)

- Τα **ΦΕΚ σε ηλεκτρονική μορφή** διατίθενται δωρεάν στο **www.et.gr**, την επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου. Όσα ΦΕΚ δεν έχουν ψηφιοποιηθεί και καταχωριστεί στην ανωτέρω ιστοσελίδα, ψηφιοποιούνται και αποστέλλονται επίσης δωρεάν με την υποβολή αίτησης, για την οποία αρκεί η συμπλήρωση των αναγκαίων στοιχείων σε ειδική φόρμα στον ιστότοπο **www.et.gr**.

- Τα **ΦΕΚ σε έντυπη μορφή** διατίθενται σε μεμονωμένα φύλλα είτε απευθείας από το Τμήμα Πωλήσεων και Συνδρομητών, είτε ταχυδρομικά με την αποστολή αιτήματος παραγγελίας μέσω των ΚΕΠ, είτε με ετήσια συνδρομή μέσω του Τμήματος Πωλήσεων και Συνδρομητών. Το κόστος ενός ασπρόμαυρου ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1,00 €, αλλά για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο (ή μέρος αυτού) προσαυξάνεται κατά 0,20 €. Το κόστος ενός έγχρωμου ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1,50 €, αλλά για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο (ή μέρος αυτού) προσαυξάνεται κατά 0,30 €. Το τεύχος Α.Σ.Ε.Π. διατίθεται δωρεάν.

• Τρόποι αποστολής κειμένων προς δημοσίευση:

Α. Τα κείμενα προς δημοσίευση στο ΦΕΚ, από τις υπηρεσίες και τους φορείς του δημοσίου, αποστέλλονται ηλεκτρονικά στη διεύθυνση **webmaster.et@et.gr** με χρήση προηγμένης ψηφιακής υπογραφής και χρονοσήμανσης.

Β. Κατ' εξαίρεση, όσοι πολίτες δεν διαθέτουν προηγμένη ψηφιακή υπογραφή μπορούν είτε να αποστέλλουν ταχυδρομικά, είτε να καταθέτουν με εκπρόσωπό τους κείμενα προς δημοσίευση εκτυπωμένα σε χαρτί στο Τμήμα Παραλαβής και Καταχώρισης Δημοσιευμάτων.

- Πληροφορίες, σχετικά με την αποστολή/κατάθεση εγγράφων προς δημοσίευση, την ημερήσια κυκλοφορία των Φ.Ε.Κ., με την πώληση των τευχών και με τους ισχύοντες τιμοκαταλόγους για όλες τις υπηρεσίες μας, περιλαμβάνονται στον ιστότοπο (**www.et.gr**). Επίσης μέσω του ιστότοπου δίδονται πληροφορίες σχετικά με την πορεία δημοσίευσης των εγγράφων, με βάση τον Κωδικό Αριθμό Δημοσιεύματος (ΚΑΔ). Πρόκειται για τον αριθμό που εκδίδει το Εθνικό Τυπογραφείο για όλα τα κείμενα που πληρούν τις προϋποθέσεις δημοσίευσης.

2. ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ - ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Το Εθνικό Τυπογραφείο ανταποκρινόμενο σε αιτήματα υπηρεσιών και φορέων του δημοσίου αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να εκτυπώσει έντυπα, φυλλάδια, βιβλία, αφίσες, μπλοκ, μηχανογραφικά έντυπα, φακέλους για κάθε χρήση, κ.ά.

Επίσης σχεδιάζει ψηφιακές εκδόσεις, λογότυπα και παράγει οπτικοακουστικό υλικό.

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Καποδιστρίου 34, τ.κ. 10432, Αθήνα

Ιστότοπος: **www.et.gr**

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ: 210 5279000 - fax: 210 5279054

Πληροφορίες σχετικά με την λειτουργία του ιστότοπου: **helpdesk.et@et.gr**

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ

Πωλήσεις - Συνδρομές: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279178 - 180)

Πληροφορίες: (Ισόγειο, Γρ. 3 και τηλεφ. κέντρο 210 5279000)

Παραλαβή Δημ. Ύλης: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279167, 210 5279139)

Αποστολή ψηφιακά υπογεγραμμένων εγγράφων προς δημοσίευση στο ΦΕΚ: **webmaster.et@et.gr**

Ωράριο για το κοινό: Δευτέρα ως Παρασκευή: 8:00 - 13:30

Πληροφορίες για γενικό πρωτόκολλο και αλληλογραφία: **grammateia@et.gr**

Πείτε μας τη γνώμη σας,

για να βελτιώσουμε τις υπηρεσίες μας, συμπληρώνοντας την ειδική φόρμα στον ιστότοπό μας.

